

T-H K.

563. I.

T-H K.

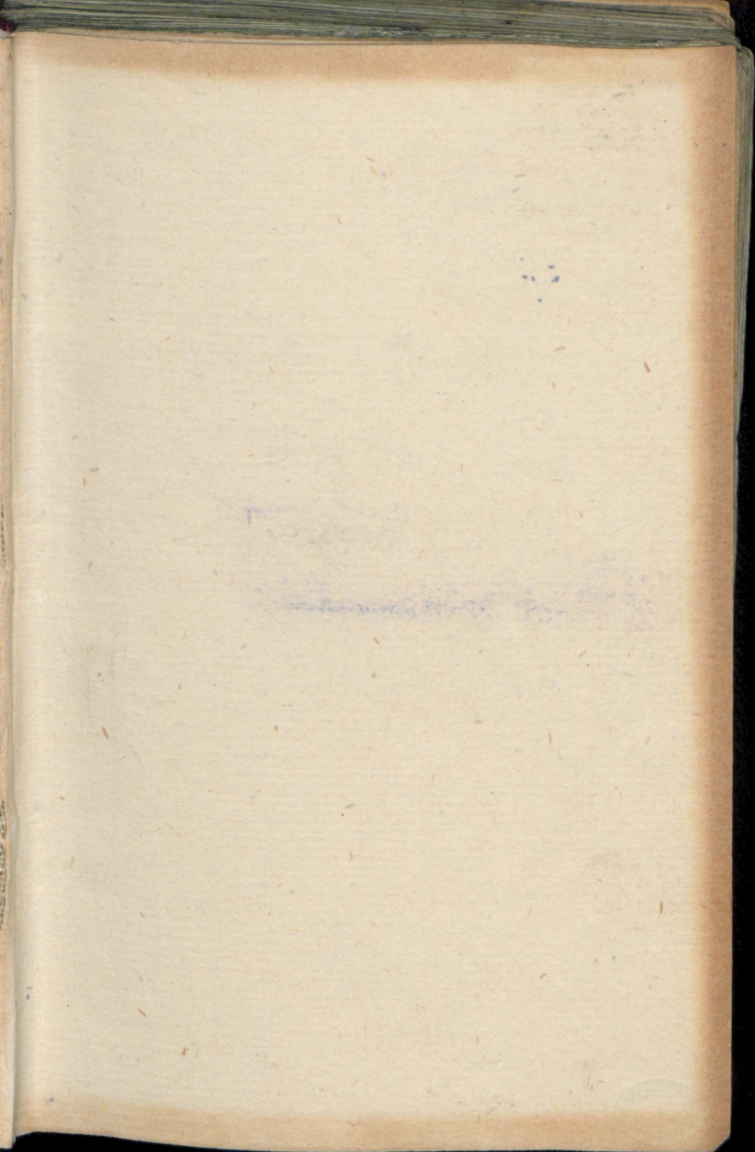
I. 537

RMK. I. 537.

1. péld.

(Telyés*)

(*A₁ lev. használt!)

Ind.
I.
537,

**AZ APOSTO-
LI CREDONAK, AZ**

SZENT IRAS SZERINT VA-
lo igaz magyarazattya; Mellyet
rövid Prædicationokban foglal-
van az Keresztyeneknek
éppületekre ki bo-
csatot,

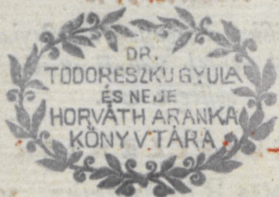
MARGITAI PETER,
az KALLAI Ecclesianak Lel-
ki Pafztora

ROM. 10. 9. 10.

Szível hisünk az igazságra, Bayjal te-
sünk penigh vallást az id-
vösségre. &c.

DEBRECZENBEN
Nyomtatta Rheda Peter, 1624.
Eftendőben.

AZ TEKINTETES ES
NAGYSAGOS VARDALKATHA
Aszfzonnak, az Nehai boldogh emleke-
zetü, Tekintetes es Nagysagos BEDEGI NYA-
RI PALNAK; az Főlseges! RUDOLPHUS
Császár es Magyar Orszagh Kirallyanak, Ta-
natlanak, es ital adojanak, Varadi végh Vá-
rának fő Capitannyanak, Bihar, Közep Szol-
nok, Kraszna, es Maramaros Var-megyek-
nek fő Ispannyanak. &c. meg mara-
dott özvegyenek;

*Az Istennek kegyelmét, bekefeget, es minden lelki
es testi aldasának busseget kegyannya, &c.*

NEm ok nélkül cselekedtek
az regi sient lamborok, Te-
kintetes es Nagysagos As-
fzonyom, nekem kegyes
Patronam, hogy az keresztényeni vallást
rövid summaban be foglalvan, örök
emlekezetre megh tartottak, es az ő
maradékoknak ugymint kezről kez-
readtak; hanem erre mindeneknek
előtte azokat (nagy lok rendbeli Eret-
nekek ellen) kenferitette az búk seg:
Hogy a keresztényenlegnek fundamen-
tomat,

tomat, nem csak az öreg emberek és
tudósok, hanem az iffiak-is az tudatla-
nokkal egyetemben, elmejekben fo-
glalhatnak, és ez alkalmasfoggal az
Sz: Peter intése szerint, kések lenne-
nek mindenkor azoknak megh felel-
ni, az kik az ő benne levő reménység
felől tudakoznanak 1. Pet: 3. 15. Ma-
sodszor; Hogy miképen az Isten az ő
Testamentumban, mind a Törvent,
s mind pedig az ő igiretirővid luma-
mában befoglalta, hogy így minde-
neknek semek előtt lenne az életnek
regulaja, és az vigasztalásnak funda-
mentuma: Azonképpen az Uly Te-
stamentumban, minden keresztye-
neknek semek előtt lenne az ő Hi-
tőknek vallása, és tudnak micsoda
tudomány az, az mellyert ők oldó-
zest szenvednek. Harmadszor; Hogy
az Hivének bizonyos és csalhatat-
lan jegyek, és úgy mint külső és lat-
ható belyegek lenne, az melly által

min-

minden időben megválasztannak
az Eretnekektől, es minden hitőle-
nektől, az kik az igaz tudomán-
helyt nem adnak. Vegezetre; Hogy
lenne, örökkevalo együgyű, rövid
es igen könnyű regula, az melly által
minden irafokat, es azokból farma-
zot ertelmeket, mint egy probakő
által megh vizsgálannak az Hivék, es
az mellyek ezekkel egyyezzenek, a-
zokat be venneek: Az mellyek pe-
dig ellenkezzenek, azokat meg ver-
nek, &c. Annak-okaert ezekről el-
melkedven magamban, tetűek en-
nekem, hogy az Apostoli Credonak
magyarazattya fel venném, es az en
halgatoim előtt, az Istentől en ream
bizattarott Talentum szzerint megh
prædikallanám. Mellyet az Kallai
Ecclesiában, nē csak meg cselekedtē,
hanem imé, rövid Magyar Prædica-
tiokban foglalvan, az együgyű hi-
veknek épűletekre, es az Isten tíf-

teffegenek elő mozdítására nézve,
köszönségeftőttem, és sem eleiben
ki bocsátottam, hogy ezzel az mi hi-
tünknek agairol irk könyvecském-
nek ki bocsátásával, az en előbbi a-
prolek munkaimat, Venlegemre im-
mar be summálnam, &c. Mikor pe-
dig arról gondolkodnam, kinek kel-
lene ezt az en utolsó munkamat ajan-
lanom, jura esemben az Nagyságod
Tekintetes állapotja, és elő kellém
magamban, hogy Nagyságodnak of-
ferálljam ezt az könyvecskét, imez
következendő okokra nézve: Mert
Nagod ezeknek az Prædikarioknak
noha nem sok, mindazonáltal nemi-
nemű reft hallotta az en fambol, és
ámint erttettem fava hibető emberek
túl, (tavol legyen a hizelkedes) ugyan
jóvállotta-is. z. Mert miolta az Nagod
ismeretire jutottam, a Nagod en hoz-
zam való kegyes indulattal (hogy
mostan több dolgokat elő ne hozzak)

esembe vőtem es meg erttettem, az
mi hozzánk jővőknek befedekből,
es Nāgdnak azokról az en állapotom
felől való tudakozatából, &c. 3. Vege-
zetre, mert Nāgod ebben az keresz-
tyeni vallásban föl neveltetven, ez o-
raiglan alhatároson meg maradot, es
ennek mind hirdetőit, s mind köve-
tőit kegyessen segitet es otalmazot,
meg felelven az Istennek amaz igire-
tinek: Az Kiralyne Aššonyok lešnek
az te Daykaideš: 49. Vegye jo neven
azert Nagysagod ezt a kicsin Papy-
rossi ajandekot, es ennek olvasasa-
ban, lelkeben győnyörködgyek.

Ezeknek utanna, az Sz. Isten Nagysagodat,
szerelmesivel egyetemben, sok jo esztendeiglen,
jo egessegeben es bodog állapotban eltešse, es a
Keresztyeni vallásban mind koporfojaig megh-
tartsa, Amen.

Irtam Kallóban die 15. Decemb. Anni 1622.

Nagysagodnak alazatos Caplannya

MARGITAI PETER

az Kallai Ecclesianak

lelki Paštoras.

EPIGRAMMA,
IN
SACRAS SYMBOLI APO-
STOLICI CONCIONES.

A

Reverendo & Clarissimo Viro, Domino
PETRO MARGITHANO,
Pastore Ecclesiæ KALLOVIA-
NAE Vicinarumque SENIO-
R E laudatissimo,
Conscriptas.

MENS GENEROSA ultra Polos.

MENS haud terrenis gaudet GENEROSA; sed illis
Qua supra nos sunt gaudet, amatq; magis.
Lucida nam clari speculatur sydera cæli:
Quin ultra scandit MENS GENEROSA Polos.
Sic studuit PETRUS populis prodesse labore
Sacro hoc, Christicolis, Symbola sacra ferens.
Dumq; velit Dominus deinceps producere vitam
Hicq; tuam, Christum, Mens Generosa canat.

Iohannes Putnoki Thal-
lyainus, p. t. Minister
Ecclesiæ Debrec. p.

AZ

Az Apostoli Credo BOL SZ E D E G E T T E

rett rövid Prædika-
tiók.

I. PRÆDIKATIO.

Mivel-hogy az Anya-
sant-egyhaznak igaz
tagjainak eleitől fog-
va nagy sok rendbeli
Eretnekekkel való tufa-
kodások volt; Annako-
raert felette jól es dicsiretessen cseleked-
tek az Anyasentegyhazban levő igaz Ta-
nitok, hogy az mi hitünknek ágait rövid
summában foglaltak, mellyet affele el sor-
dult elmejű embereknek dühösségeknél
mint egyerős Paist, eleiben vetettenek. Il-
lyen volt regem amaz Nicza Városbeli val-
las, mellyet az nagy Constantinus Császár
idejében, amaz háromszáz tizenennyolcz Pá-
pók

pókók az Arriusnak dögletes judománya ellen vetenek, Christus Urunk születése után háromszáz es huszonnyolcz esteendő éjben. Annakfőlötte az Athanasius Doctore, az ki jelen volt az Niczabeli gyűlésben, az kinek vallása, ugymint magyarázattya az Niczabeli vallásnak, melyet irt Christus Urunk születése után háromszáz es harminczharmadik esteendő éjben. Effele az Ephesumbeli vallás is, melyet az Cyrillus Doctör irta, Urunk születése után negyszáz harminczegy esteendő éjben. Hasonló ezekhez az Chalcedoniái vallás is, mely irattatek Christus Urunk születése után negyszáz ötvenegy esteendő éjben. De mind ezeknél tettetéssel es nevezetessel az Apostoli Credo. Ennek valósága megh tethik imez következő okokból. 1. Mert az elő famlaltatot vallásoknál regieb. 2. Mert az derek bent Irásból áll, es az Apostolok tudományát, rövid summában befoglallya. 3. Mert vagy az Apostoloktól, avagy azoknak Tanítványaitól irattatot, es kezről keze adattatot, mind az mi időnkig, az mint az Neve is megmutattya. 4. Mert ez eredeti, es úgy

mint kut-feje az több vallásoknak, &c.

Ezek így leven, süksegh minekünk is Keresztyenek nagy borsalmatosan ertekezünk az mi Keresztyeni Hitünkrol es vallasunkrol, melynek agait nagy fepen be foglallya az Apostoli Credo, melynek magyarázattyat Istennek segitsegeből föl vőttem, &c. Ennek vegben vitelere ennekem, es tanulására az Keresztyen halgatoknak, onnet fellyül az földő Sionból, adgyon elegendendő erőt es segitseget az mi Szent Istenünk, Fiaert az UR Jesus Christusert, Amen.

S U M M A.

Summaja azért az megh hallot igeknek csak ez: Az Apostoli Credo rövideden, de igen világosan be foglallya az mi Keresztyeni hitünknek es vallasunknak czeltyat; tudni ilik, az örökkevalo Atya felől es a mi teremtetesünk felől; Az örökkevalo Fiu felől es az mi valtságunk felől; Az Szent Lelek felől es az mi meg benteletetesünk felől, &c.

R E S Z E I.

Moha az Apostoli Credoban be foglaltatot tizenket articulufok terint, nemelyek

elmenkhez sabta önnön magat, es csak egyigyűkepen es rövideden, de mind az által vilagossan tanit bennünket az ő fent Igejeben. Ennek valósága az többi közt meg tessék az tíz parancsolatoknak ki adasabán, mellyeket csak rövid summában foglalt be. Így cselekedek Idvőzítőnk-is az minden-napi könyörgésnek formájában, *Mat. 6. 9. Luc. 11. 2.* Hasonlokeppen cselekedik az Istennek Lelke itt is, holot meg akarván tanítani az mi hitűnknek ágaira, az ő Iro Deeki által nagy egyigyűkeppen, rövideden, de mind azáltal vilagossan tanit es oktat bennünket az Apostoli Credo-ban. Intette Istenek azért innét az igaz Tanítók, hog az ő Halgatojokhoz sabjak önnön magokat, es ugy rendellyek tanításokat, hogy elmejekben foghassák, es meg is tarthassák. Verkeznek ez ellen azok, az kik akarván az ő bölcseségeket mutogatni oly mélyen, hobbán es homalyossan tanítanak, hogy az begény egyigyű kösség azt sem tudgya, ha az eghen jarnake vagy az földön. De mi kövessük az mi Szent Istenünket, es ugy rendellyük tanításunkat, hogy abból az Kereszten Halgatok eppü-

leter es az hitben valo nevekedeft vehes-
senek.

AZ MASODIK KÉRŐ.

Az mi az második kerdest illeti, arra
az iras magyarazo Doctörök nem mind
egy arant felelnek: Mert nemellyek azt
mondgyak, hogy azért nevezterik Apo-
stoli Credonak, mert az Apostoloktól be-
reztetet es irattatott ez vegre, hogy min-
denek elöt nyilván lenne, micsoda az A-
postoli tudomannak es az Keresztényi val-
lássalnak summaja. Illyen ertelemben volt az
Ambrus Doctör, *Epistola 81. ad Syricium*.
Az Jeronymus Doctör-is *Epistola ad Pami-
machium*. Es az Agoston Doctör, *Sermone*
115. U 18. de tempore, &c. Nemellyek pe-
dig azt mondgyak, hogy azért neveztetik
Apostoli Credonak. 1. Mert az Apostoli
tudomannak summajat nagy sepen be fog-
lallja. 2. Mert az Apostolok az ő Tanit-
ványokat erre forgalmatosan tanítottak,
az kiknek kezről keze valo adások által
mi hozzánk-is elerkezet, es az egesz Ke-
reszténysegtől be vetettetet, ugymint, az
mely veleje es feke az derek sent Irsának.
Egyik ertelem sem illetlen; Mind azon-
A 4 által

altat az utolsó lattatik helyesebbnek lenni.

T A N V S A G.

Az mi hitünknek ágai mivelhogy mindenben egyeznek az Apostoloknak tudományokkal, annakokaert meltan nevezetnek Apostoli Credonak. Ezert nevezi az Agoston Doctor az Credot az mi Hitünknek es Keresztyeni vallásunknak rövid regulájának, *Sermone 119. de tempore*: Mert valamit nekünk hinnünk es vallanunk kel, ebben mind azok be vannak foglaltatvan. Ebben az vallásban voltanak az Apostolok-is, az mint az ő irások meg mutattyak. Erre tanítottak az ő Tanítványokat-is, az mint az Apostolok ideje után elttent Doctoroknak vallások es irások erősítik. Intetteflünk azért innét, hogy ebben az Keresztyeni vallásban, semmit ne kételkedgyünk, hanem ennek igaz voltat el hiven, ebben végiglen meg maradgyunk. Vetteznek ez ellen az Eretnekek es amaz hitűl fakat emberek, az kik ennek semmi helyt nem adnak, sőt az Keresztyeneket ezért az ő igaz vallásokert csufoltyak es gálazzak. De azok nem minket, hanem az Apostolokat, es azoknak igaz vallásokat,

sőt

ör az Istennek bentsége és csufollyak és
 nevetik, kiert Istentől jóvendőben megh
 büntettetnek.

A Z H A R A D I K R O L.

Vegezetre lassuk immar hasznait az A-
 postoli Credonak. Ennek nagy sok hasz-
 nai vannak, de az következők tettei-
 bek. 1. Mert az Keresztyeni tudomannak
 fundamentuma, mellyet minden keresz-
 tyen embernek, Firsúnak és Ábonyial-
 latnak tudni és erteni kel. 2. Mert ez kö-
 zönséges vallás, mellyel minden Keresz-
 tyen ember megmutattya, minemű erte-
 lemben legyen Isten felől, ez vilagnak te-
 remtese felől, az emberi nemzetsegnak
 valtsága felől, és az jóvendő örök életnek
 bodogsága felől. 3. Mert ez az Keresztye-
 neknek csálhatatlan belyegők, mellyel
 meg valasztanak itt ez vilagon minden E-
 retnek és Pogány emberektől. Mert nin-
 csen az egh alatt oly nemzetseg, az mely
 ezen az vallason volna, hanem csak az Ke-
 resztyenek. 4. Mert ez mind az Keresztye-
 ni hitnek, s mind pedig az Anyaszentegy-
 házban levő igaz tudomannak regulája és
 proba köve, az mellyen minden tudoma-

nyok meg vizsgálthatnak, nem különben mint az arany és ezüst az proba követőn. Mert ha ezzei eggyez, igaz és bízvehető: Ha penigh ellenkezik, hamis és megvetendő indomány.

TANVS 16.
Jegyezzük meg innét, hogy az Apostoli Credo igen hasznos és időseges tudomány, annakokaert minden Keresztény embernek szükséges azt tudni és érteni, hogy való az mit az Szent Pál Rom. 10. 10. mond: Hittel hisztük az igazságot, de nyelvel tetstünk vallást az idősegre. Ennek valósága meg tetstik az elő famlaltatott okokból is. Intatte tlenek azért mindenek, hogy az Apostoli Credot tudgyak és értsék, hogy valahol kevantatik, az ő vallásokrol tudgyanak okot adni. 1. Pet. 3. 15. De bodoghlysten, ki sokan vannak még az öreg emberek között is, az kik az ű hitőknek ágait elő nem tudnak famlalni ha valaki rea kerdene, hanem az Olahokkal eggyütt, csak az Papra mutattnak. De ezfele emberek az Keresztényen nevet nem erdemlik, mert valaki igaz Keresztényen, tudni kell annak az minden napi könyörgő Imádságot, az Apo-

Apostoli Credot es az tiz Parancsolato-
kat. Engedgye az mi Szent Istennek, hogy
mi az Keresztyeni vallásnak ágait erthes-
sük, es azoknak igaz ertelmekben vegig-
len meg maradhasunk, Amen.

II. PRÆDIKATIO.

ENnek elötte valo tanitasomban kez-
dem magyarázni az mi hitünknek á-
gait, melyet Apostoli Credonak neve-
zünk. Itt először ezt latok megh, micsoda
az Apostoli Credo: 2. Miert neveztetik
ilyenkepen: 3. Micsoda haszna vagyona
ennek az tudomannak: Mostan immar-
lassuk Isten segitsegeből az igeeket rendel.
Mond az Credo; Hiszek Istenben, &c. Ez
igekben foglaltatik be az Apostoli Cre-
donak kezdeti, holott kettőt vallunk. 1.
Hogy hiszünk. 2. Hogy Istenben. Ezekhez
kepest ket dolgokat kel itt megh latnunk:
1. Szolanunk kel az Hitről. 2. Az Isten-
segről.

A Z E L S Ö R Ö L.

Az mi az első dolgot illeti, 1. azt las-
suk

fuk meg, micsoda az Hit? 2. Kicsodake az igaz Hit? 3. Hogyha allandoe az igaz Hit? 4. Micsoda hafnai es gyümölcssei vannak az igaz Hitnek?

A Z E L S ő R ő L.

Az Hitnek nevezeti sokkepen vetettetik az fent irasban, de en csak egynehany nevezetes jegyzesit famlalom elő. 1. Vetetik az Isten igiretinek alhatatos voltaert. Igy vesi az Szent Pal *Rom. 3. 3.* mondvan: Mert micsoda? Ha biaten nemelleyek hitetlenek voltanak-is, vallyon azoknak hitetlensegek az Istennek Hitit (az az, fogadasaban valo alhatatoslagat) hejaba valóvá tesie? 2. valamely dolognak külső es Historia ferint valo be vetelejert. Illyen jegyzesben vetetik *Iacob. 2. 19.* holott az Apostol azt mondgya: Az ördögök-is hisznek es rettegnek: 3. Amaz idő ferint valo vallastetelert, mely az Hypocritakban-is megtalalratik ez vilagon. Igy vesi Christus Urunk *Mat. 13. 21.* holot azt mondgya: Hogy az mely mag az köves földben eset, azokat peldazza, az kik csak ideiglen hisznek. 4. Az kep-mutatashol valo vallastetelert. Illyen jegyzesben vetetik

tik *Act. 8. 13.* holott azt olvassuk, hogy
amaz Simon Magus is hitt az Philepnek.
5. Az csudatetelekre való erőert. Így ve-
si Christus Urunk *Mat. 17. 20.* mondvan:
Bizony mondom titektek, hogyha csak
annyi hitetek volna, mint az Mustar mag,
es azt mondanatok imez hegynek, meny-
el innen, el menne, es semmílehetetlen nem
volna nektek. Az Szent Pal *1. Cor. 13. 2.*
Hogyha, ugymond, oly hitem volna is,
hogy az hegyeket egy helyből masba vi-
hetsem, szeretetem pedig nem volna, sem-
mi vagyok. 6. Vegezetre (hogy több jegy-
zesit most elő ne hozzam) vetetik az id-
vőzítő igaz hitert. Erről szól az Szent Pal
Eph. 2. 8. Kegyelemből tartattatok megh-
it által. Ismer, *Rom. 3. 28.* Hit által igaz-
zittatik meg az ember, az Törvennek cse-
lekedetinelkül, &c. Ebben az utolsó jegy-
zesben vetetik itt az Credoban. Annako-
raert az Hit semmi nem egyéb, hanem az
Istennek kegyelme es Atyai jó volta felől
való tellyes bizodalom, mely által főre fő-
re minden Keresztyen ember, kökelletes-
sen el hiszi, hogy az Isten ő neki bűneit meg-
bocsátotta, megh igazította, es jövőd-
ben

ben az örök életnek bodogságával meg koronazza ingyen való jó voltából, az UR. Jēsus Christusnak érdemejert, &c.

Ennek meg szerző oka es adoja, egyedül csak az Isten. Idvőzítőnk bizonyítja ezt, *Mat: 16: 17.* holott az Szent Péternek azt mondgya az ő őp vallastetele után: Bodog vagy Simon, Jonanak fia, mert az test es az vér teneked ezeket meg nem jelentette, hanem az en Menyei Atyám. Az Szent Pál-is *Philip. 1. 29.* Tinekrek adattator, úgy-mond, az Christusert, nem csak hogy hidgyetek ő benne, hanem hog szenvedgyetek-is ő erette. Adgya-penigh ezt belsőkepen, az ő Szent Lelkenek ti. kos munkalkodása által az hiveknek szívökben es telkekben. Külsőkepen penigh, az ő őent igijenek prädikallása, es a Sacramentomoknak kiölgaltatása által. Erről szól az Szent Pál, *Rom. 10. 17.* holott azt mondgya: Az hit hallasból vagyon, a hallas penig Istennek igejéből. Az Szent Lukács-is *Act. 16. 14.* holott azt mondgya: Hogy az Lydia nevű Assonynak az UR nyitotta meg szívét, hogy azokra vigyazhatna, az az, hasonnal halgathatna, es el

nihetne, mellyek az Szent Paltul mondat-
tanak vala.

TAN II S A G.

Tanullyuk meg innét: Hogy az Keres-
tyeni igaz Hit, nem valami hejába való
velekedes, hanem oly alhatatos es tellyes
bizodalom, mellyel az Hívek az Istennek
idvőztető kegyelmet, az Ur Jesus Christus
érdemer meg fogják, es tökéletesen ma-
gokhoz kapcsolják. Meg tessék ennek i-
gaz volta az elő famlaltatott dolgokból.
Innente is tünk azért innét: Hogy az Apo-
stolokkal egyetemben gyakran könyörög-
jünk, hogy az Ur Jesus Christus az mi hi-
tünket öregbítse. *Luc. 17. 3.* Ezt sok befed-
dekek commendallja minékünk az sz. Pal
Heb. 11. mind az egész Caputban. Verkez-
nek tehát, az kik azt sem tudgyak, micso-
da az igaz hit, annakokaért nem-is tud-
gyak Istentől kevanni, mert az mint kőz
befedben mondgyuk: *Quod latet, ignotum*
est, ignoti nulla cupido. Az mi reytekben
vagyon, sem tudatik, es az tudatlan do-
lognak semmi kevanfaga nincsen. Avagy
egy szóval: Az ki mit nem ett, nem tudga
dicsírni, avagy kevanni.

Az

AZ MASODIK RÖL.

Lafluk immar masodszor, kicsodake az igaz Hit: Erre az kérdésre azt felellyük: Hogy az idvőzítő igaz Hit, csak az örök életre el választot hiveke. Az Papistak pedig azt mondgyak, hogy nem csak azoke, hanem az Hypochritakkal-is köz.

Mi, az mi értelmünket mindeneknek előtte irással bizonyittjuk. Ide valo, az mit Szent Pal, *Tit. 1. 1.* mond: Az Istennek választottinak hitök szerint; Holott nagy nyilvánfaggal az hitöt az választottaknak tulaydonittya az Apostol. Az Szent Lukás *Act. 13. 48.* azt mondgya: Es hiveknek minnyajan, valakik az örök életre rendeltettenek vala. Itt-is csak azoknak tulaydonittatik az Hit, az kik az örök életre rendeltettenek, azok pedig csak az Hivek. 2. az bent Irasbol vetetett erősségekkel. 1. Azert így okoskodunk: az kik az örök élet, azoke az igaz hit, mert azt mondgya Christus Urunk *Ioan. 3. 36.* Az ki hisen az Fiuban, annak örök clete van gyon. De csak az választot Hivek az örök élet, az mint az Szent Pal bizonyittya *Rom. 11. 7.* Annakokaert csak az Hiveke az Hit.

II. Igy erőssittyük: Az kik az Christus juhaj között valok, csak azoke az idvőzítő igaz Hit, mert azt mondgya Christus Urunk az Phariseusoknak; Hogy azért nem hisznek, mert nem az ő juhaj között valok, *Ioan. 10. 26.* De csak az valasztottak az Christus juhaj között valok: Azert csak az valasztot Hiveke az igaz hit, &c.

Az Papistak pedig (nevezet szerint Belarminus *lib. 3. de Iustificatione Cap. 14.*) az ő ertelmeket imigyen erőssitik:

1. Igy okoskodnak: Ha az Simon Magus (az ki Hypocrita vala) hitt, tehát nem csak az Hiveke az igaz hit hanem köz az Hypocritakkal. De az Simon Magus hitt, az hit az mint sent Lukacs bizonyítja *Act. 8. 12.* Annak-okaert az Hit nem csak az Hiveke, hanem közönseges az Hypocritakkal-is.

Erre rövideden azt felellyük; Hogy az Hitnek nevezeti sok jedzesben vetetik az sent irásban, az mint oda fel elő famlalam. De hogy mind azokat elő ne hozzam, neha vetetik az idvőzítő igaz Hitert, *Tit. 1. 1.* es ebben az jedzesben tagadgyuk hogy az Simon Magus hitt volna, mert ez csak

az vala'fottake. Neha pedig az idő berint
vala'fintert. Lásd meg *Mar.* 4. 17. *Luc.* 8. 13.
Ilyen jedzesben vetetik azért az megh
nevezet helyen is. Tehat nem igaz hitót
hanem csak idő berint való tulaydonit az
s. Lukacs à Simon Magusnak, à mint à do-
lagnak ki mentele is meg mutattya. Lásd
meg oda ala az tizenhatszadik verset.

De ez ellen azt mongyak: Ha ugy hitt
az Simon Magus mint az több Samarita-
nusok, tehat nem csak idő berint való,
hanem ugyan igaz hit volt, mert azok ig-
zan hittének, az mint az sent Lukacs bi-
zonittya *Act.* 8. 12. De ugy hitt az Simon
Magus is, mint az több Samaritanusok hit-
tenek, az mint ugyan ott vers. 13. bizonyit-
tatik: Annak okaert az nem csak idő be-
rint való hit volt, &c.

Erre csak azt felellyük, hogy fínten ugy
nem következik az, mint ha valaki azt
mondana: Az Judas is az Christus Tanít-
ványi közzül való volt: Azert fínten ol-
lyan volt, mint az többi. Hogy pedig kü-
lönben hitt legyen à Simon Magus, hogy
nem az több Samaritanusok, meg tessék az
sent Peter beszédéből, az ki vers. 20. így
60

bol felőle, Az te penzed veled vetűen el;
 az ki azt alitottad, hogy az Istennek aján-
 deka penzen vetettethetik. Nincsen te ne-
 ked semmi reűed ez dologban, mert az te
 sived nem tista Istennek előtte, &c.

Masodszor, ilyen erősséggel előek; Ha
 azok-is hittének az Christus nevében; az
 kikre Christus Urunk ő magát nem bizta,
 mivel hogy tudta azoknak alnokságokat,
 tehát nem csak az Híveke az igaz Hít, ha-
 nem kőz az Hypocritakkal-is. De azok-is
 hittének; az mint sent Iános *cap. 2. 23.* bi-
 zonította: Annak okaert az Hít nem csak
 az valasztottake, &c.

Erre azt felellyűk; Tagadgyuk, hogy
 az idvőzitő igaz hit kőz volna az Hypo-
 critakkal. Az mi penig az elő hozot irast
 illeti, ott az hitnek nevezeti, nem az id-
 vőzitő igaz hitert vetetik, mely sajáttyok
 az híveknek, hanem az Historiai hitert,
 mellyet meg az őrdögöknek-is tulaydonit
 az Szent Iakab *Cap. 2. 19.* Annakokert
 azok az Sidok, latvan az Christus csuda-
 latos cselekedetit, azokbol el hittek az ő
 tudományának igaz voltat. De az nem e-
 leg volt az idvőllegre, mert azt az Saram-

is el hitte, az mint az ő vallasteteleből
meg tetbik. *Marc. 5. 7. &c.*

T A N U S A G.
Vegyük eűnkben innet, hogy az idvő-
zitő igaz hithez semmi kőzők nincsen az
Hypocritaknak, sem az nyilván valo isten-
teleneknek, hanem tulaydon (Isten ajan-
dekabol) az valástot Hiveknek es Keres-
tyeneknek. Erre több irasokat nem hozok,
mert ide fellyeb elege megh bizonyitok.
Intette űnk tehát innet; Vegyük halaadaf-
fal az mi Istenűnkűl, hogy ez vilaghnak
fiai kőzzűl minket ki valástvan, szent Fia-
ban magának foglalt, es igaz Hittel megh
ajandekozot, es kerjűk, hogy mind vegig-
len tartsa meg nalunk az Hitet, Amen.

III. PRÆDIKATIO.

MEg hallak az Keresťyenek ide fellyeb
1. Micsoda legyen az igaz Hit? 2. Ki-
csodake legyen? Mostan immar lassuk I-
sten segitsegeből a több dolgokat is rendel.

A Z H A R M A D I K R O L.

Az mi az harmadik kerdest illeti; arról

mi

mi különbben felelünk, hogy nem mint az Papisták. Mert mi azt mondgyuk: Hogy valakinek az igaz Hiradatik, soha attul el nem vetetik. Az Papisták pedig azt mondgyak, hogy el vetethetik. Lassuk Isten segítségéből mind az két értelmet csak rövideden, &c.

Az mi értelmünket mi ímez következendő erősségekkel állattjuk. I. Mert az örök életre választott Hívek, hasonlok az folyó viz mellett plantáltatott termő fákhoz, mellyek az ő gyümölcsöket alkotmatos időben meg adgyak, es azoknak levelek megh nem hervadnak es el nem hullanak. *Psal. 1. 3.*

II. Mert az JEHOvában bíznak, annakokaert hasonlok az Sion hegyéhez, mely soha meg nem mozdul, hanem mind örökké meg marad. *Psal. 125. 1.*

III. Mert az választottakat az UR véseli mind vésésegeknek idejeiglen. *Ef. 46. 4.*

IV. Mert minden híveknek igerte az Isten, hogy az ő kegyelme soha el nem távozik ő tőlök. *Ef. 54. 10.*

V. Mert az Hívek halgattyak az Christus beszédet, annakokaert hasonlok amaz

és fűfűhöz, az ki az ő hazát az kő sík-
lan éppíti, mely sem az zapor esőktől, sem
az árvizektől, sem az feltől meg nem ha-
boríttatik es el nem romol, hanem alha-
tatosan megmarad. *Mat. 7. 24.*

VI. Mert az Hivek erős fundamento-
mon éppítették, melynek az pokolnak
kapui sem érthetnek. *Mat. 16.*

VII. Mert az Istennek ajandeki bánás-
nelkül vannak, *Rom. 11. 29.* De az Hit I-
sten ajandeka. *Eph. 2. 8.*

VIII. Mert lehetetlen, hogy az Hi-
vek az hamis Prophetaktul el hitettethet-
senek. *Mat. 24. 24. &c.*

IX. Mert minden Hivekert könyörgő
az Christus, hogy az ő hitők el ne fod-
gyon. *Luc. 22. 23. Ioan. 17.*

X. Vegezetre, mert ha az idvőzítő
gaz Hit el vetettethetnek az Hivektől,
nagy sok illetlen dolgok következhetne-
nek. 1. Bizonytalan lenne az Istennek De-
cretoma az Hiveknek örökkevelő valas-
tasok felől. 2. Az Hiveknek választások,
nem az Istennek tanácsatul, hanem az em-
bereknek akarattyaoktul függene. 3. Az I-
stennek fundamentoma nem lenne alha-
tos.

tos. 4. Vegezetre az embereknek, es nem az Istennek akarattatul függene az idvőség, &c.

Az Papistak pedig az őertelmeket im-
ez következendő irásokkal es példakkal
állattyak. *Ezech. 18. 26.* Mikor az igaz az
ő igazságotul el tér, es alnokságot cseleke-
dik, meg hal azokert. Ahonnet az hoz-
zák ki, hogy az Hit az Hívektől el ve-
tethetik *Luc. 8. 13.* Az mely mag penigh
az kő síklara esik, azokat példazza, akik,
minek utanna hallják az iget, nagy öröm-
mel veszik, de nincsen gyökerek, kik csak
ideig hisznek, es az kefertetnek idejen el
szakadnak. Innen is azért ugyan azon dol-
got hoznak ki. *Ioan. 15. 2.* Minden földő
vefőöt, valamely en bennem gyümölcsöt
nem terem, ki vágom. *1. Cor. 9. 27.* En,
azt mondgya az bent Pal, az en testemet
megh sanyargatom, es rabslag ala vetem,
hogy valamimodon, holott en prædikal-
lok másnak, gonof életű ne legyek. *Gal. 5. 4.*
Az Christus Jesustul ki rekestettetek, va-
lakik az Törvény által akartok idvőzülni,
es az kegyelemből ki estetek. *1. Tim. 1. 19.*
Meg tartvan az Hitet, es az jó lelki isme,
B 4 reter,

retet, mellyet nemelleyek megh vetven, az Hitet el vették. Ide hozzak az Szent Pálnak nevezetes mondasar, *Heb. 6. v. 4. 5. 6.* Az Szent Peter-is *2. Pet. 2. 21.* Mind ezekből azért azt állattyak, hogy az Hit el vetethetik az embertől, &c. Ezeken az irásokon kívül, az ő értelmeknek erősfőtere, egynehány példakat is hoznak elő, úgy-mint az őrdögöket, az kik annakelőtte jó Angyalok voltak; Az mi első főleinket, az Saulet, Davidet, Salamonet, Szent Peteret, Judaset és az Simon Maguset, &c. Mind ezekből azt hozzak ki, hogy az Hitet el vehetheti az ember, &c.

De egy summában az irásokra azt felellyük: Hogy nemelleyek azok között, nem az Hívekről, hanem az Hypocritakról szólanak: Nemelleyek az idő berint való és historiai hitről. Az mi penigh az példakat illeti, azok avagy illetlenek; mint az őrdögöke, Saule, Simon Maguse, &c. Avagy hamissak; mint az Davide, Salamone, Szent Peterre, az kik az igaz hiter soha vegsegekpen el nem vették, noha az bennelako Lelket bűnökkel megh bomorítottak, &c.

T A N U S A G.

Jegyezzük meg innét, hogy az kiknek az igaz Hit Istentől adattatik, soha vegsegeskeppen azoktól el nem vetetterik. Ennek valósága meg tessék az elő famlaltatott irásokból. Vigasztalljuk tehát innen magunkat az mi idvősségünknek bizonyos voltával; Mert az ki végig meg marad az Hitben, az idvőzül. *Marc. 13. 13.* Vetkeznek hat az Papisták, es az kik ötöt követik, az kik azt mondgyak, hogy az igaz Hitet el vessheti az Keresztyen ember, mert kessegelesse tessék az idvősseget, mivelhogy Hit nélkül senki nem lehet kedves Istennek előtte. *Heb. 11. 6.* De mi ezeket ne kövessük, hanem legyünk bizonyosak az mi Hitünknek allandósága felől, hogy egyfelf-mind idvősségünk felől is ne ketelkedgyünk.

A Z N E G Y E D I K R ö L.

Minemű draga es gyönyörűseges hasznai legyenek az Keresztyeni igaz Hitnek, megh tessék imez következő dolgokból: Mert az Hit által tartatunk meg. *Eph. 2. 8.* Hit által igazittatunk megh Istennek előtte. *Rom. 5. 1. Gal. 2. 20.* Hit által uyjit-

tatunk meg. *Act. 15. 9.* Hit által vitetünk
 abban az kegyelemben, az melyben al-
 lunk. *Rom. 5. 2.* Az Hit által vagy on bapad-
 sagunk az Istennel való bebelgetésre. *Eph.*
3. 12. *Heb. 10. 22.* Hit által kapcsoljuk hoz-
 zánk az Christust, minden kereset jóval
 val egyetemben. *Eph. 3. 17.* Hit által ves-
 sük az Szent Leleknek igiretit. *Gal. 3. 14.*
 Hit által ramadtunk föl az Christussal eg-
 gyűt. *Col. 2. 12.* Hit által eggyesülünk az
 Christussal. *Col. 2. 7.* Hit által lakozik az
 Christus az mi fivűnkben. *Eph. 3. 17.* Hit
 által alhatunk ellene az pokolbeli ördög-
 nek. *1. Pet. 5. 8.* Hit által lesünk Isten Fiai.
Gal. 2. 26. Hit által allunk. *Rom. 11. 20.* Hit-
 ből varjuk az örök életnek bódogságát.
Gal. 5. 5. *Heb. 6. 12.* Az hit mutatja meg a-
 zokat, az mellyeket nem látunk. *Heb. 11. 1.*
 Hit által győzzük meg ez világot. *1. Ioan.*
5. 4. Hit által nyerünk Istentől nagy sok
 testi, lelki jókat. *Mat. 8. 10.* Ismet *Cap. 9. 22.*
Dan. 6. 24. De sok volna az igaz hitnek
 drága gyümölcsseit mind elő fiamlalom.

T A N V S A G.

Tanullyuk meg innét, mely drága ef-
 kőz legyen az igaz hit, mellyel valakik
 Isten-

Istentől meg ajandekoztattak, az által nagy dolgokat vegben vittének. Peldának okaert az Josue Herczeg, az Napnak folyasat hit által meg állattya egy egeő Nap, es így az Isten nepeinek ellensegin győződelmet vőn. *Ios. 10. 13.* Az Gedeon-is hit által veri meg háromszaz magaval az Madianitaknak nagy roppant taborat. *Iudic. 7. 20.* Az David-is ez által megyen az Goliatra, es meg győze az nagy erős es fegyveres embert. *1. Sam. 17. 45.* Ugyan ezen Hit által, mind az Ezechias Kiraly, s mind az Iosaphat az ő ellensegeket meg győzik, à mint ezekről nyilván valo irasink vannak *2. Reg. 19. 15. Es 2. Paral. 20. 4.*

Erre nagy sok neveztes peldakat hoz elő az 6. *Pal Hebr. 11.* mind az egeő Caputban. Ez által győztek meg à regi Martyrok à halálnak felelmet, es à keőnek nagy voltat. Az Ignatius felől azt írja Eusebius *libr. 3.* Hogy mikor az Christusert, az fene vadaknak eleiben vettetnek, hogy el faggattassék, nagy bátran es vidam ortzaval azt mondotta: En az Istennek buzaja vagyok, es az vadaknak fogok alatt meghörőltetem, hogy az Istennek sepe seje nyel-

nyerének találtassam. Ugyan ezen Ignatius
 felől azt írják; Hogy mikor az fűvét ki-
 vettek volna, az Jესusnak neve arany bő-
 rűkkel fel volt reja irattatván. Polycarpus
 felől is (à ki à s. Iánosnak Tanítványa volt)
 azt olvassuk; Hogy mikor sok igiretek és
 fenyegetések által forgalmaztatnek, hogy
 az Christust megh tagadgya, és az Balva-
 nyoknak aldozzék, azt felelte: noltzvā hat
 eztendeje, ugymond, hogy ezt az en Ura-
 mat, az Christus Jესust szolgálom, és ez idő-
 alat, semmiben engem meg nem bántot, te-
 hat miképen mondhatnek gonoszt az en Kí-
 ralyomnak, az ki engem meg tartot? Írják
 azt is felőle, Hogy mikor az tűznek közé-
 pette nagy buzgólagossan könyörgene, az
 lángok keze fele vált és az Polycarpus teste-
 nek nem ártot, hanem úgy fenlet, mint
 az Arany, és attul drága jó illat szármá-
 szot, mellyel az környűl allo Hivek be töl-
 tenek: Mikor azért az tűzzel nem arthat-
 nanak neki, és egy heges tőrrel az Polycar-
 pust által ütörték, és vére oly bőven folyt ki
 hogy az tűzet el oltotta. Lásd meg Euse-
 biust, *libr. 4. Capit. 15.* Az Szent Lőrincz
 felől is azt olvassuk, hogy mikor amaz De-
 cius

cius nevő Romai Fejedelem vas rostelyon
 süttetne, azt mondotta, hogy ő az tűznek
 sebe seget nem erzi, hanem inkább ugyan
 gyónórködik benne. Mikor pedig az Fe-
 jedelem is ot allana es nézne, meg szólittya
 az szent Lőrincz, es azt mongya: Meg sült
 immar egyik oldalam, mellel es egyel az
 utan fordítsd meg az pecsenyet. Lásd meg
 Ambrus Doctort, *lib. 1. offic. cap. 41.* Ismét
lib. 2. cap. 28. Intette sünk azért innet: I-
 gen kerjük az mi szent Istenünket, hogy
 minekünk-is adgyon igaz hitet es Szent
 Lelket, hogy ezekben az elő bamlaltatott
 draga jobban rebesitesünk, &c. Így csele-
 kedgyek mivelünk, ugyan ezen kegyel-
 mes Atyánk es Istenünk, Fiaert az Ur Je-
 sus Christusert, Amen, &c.

IV. PRÆDIKATIO.

EL vegezem Isten segítségével ez elő
 múlt tanításomban az Keresztényi hit-
 től való tudomant. Mostan azért lassuk
 immar az második dolgot-is, tudni illik az
 Istenseg felől való tudomant.

Az

AZ MÁSODIK RÖL.

Jelentettem vala ide fellyeb, hogy ma-
sodszor kellett volnaunk az Istenfegről. Itt
azert 1. azt lássuk meg: Honnet tudhar-
tyunk meg hogy Isten legyen? 2. Micsoda
az Isten? 3. Hany az Isten? 4. Micsoda
hatnai vannak az Istenfeg felől valo tu-
domannak?

AZ ELSŐ RÖL.

Az mi az első kerdest illeti, noha az e-
ges keresztienfeg, egy bayjal es egy sível
vallya, hogy vagyon Isten, sőt meg az
poganyok is, ugyan akarattyok ellen is,
kenferittetennek erről vallast tenni, à mint
Cicero lib. 1. de Legibus bizonittya: Mind
azon által, hogy amaz Nábál termefetű
emberek, kikről az David emlekezik Ps.
14. 1. tellyesfegvel meg hamisittassanak,
egynéhany neveztes erőflegeket samlalok
elő, az mellyekből nyilvánfaggal meg tet-
sík, hogy vagyon Isten.

I. Meg mutattya ezt ez lathato vilagnak
ekes teremtese, es ebben levő dolgoknak
sép rendel valo helyheztetese, az mely
dolgok senkitől nem, hanem csak az egy
igaz es örökkevalo Istentől vitethetennek
veg-

veghen. Erről szól az Szent David *Psal.* 19. 1. mondván: Az Egek befelik az Istennek dicsőséget, es az ő kezeinek munkáját hirdeti az erőfleg, eggyik nap az másiknak befelik, es eggyik ezaka az másiknak jelentti az Istennek bölcseséget. Ugyan azon Soltar Kónyynak 104. refében ismet azt mondgya az David: Uram Isten ki terjesztetted az Egeket, mint egy kárpitot, ki az vizekben berzette az ő lako helyet, ki az felhőket rendelte az ő bekereve, es az feleknek tárnnyokon jár, ki az feleket az ő követive törtte, es ő bolgaivá az langozó tűzet, &c. Az Szent Pal-is, *Rom.* 1. 20. azt mondgya, hogy az mi az Istenben latthatatlan, tudni illik, az ő örökkevalo hatalmasága es Istensege, ez vilagnak alkotmanyabol az Pognnyoknak megh jelentet. Ide valo az Stygelius Poétanak monda:

Emicat ex ipsis Divina potentia rebus,

Et levis est cespes, qui probat esse Deum.

Az az: Ez vilagi allatokbol ki tetvik az Istennek hatalma, es csak egy kicsin hantocska-is az Istennek valóságát bizonyítja, &c.

I I. Ugyan ezen dolog megh tetszik az emberi elmenek es okosságnak meltosagabol az mely lehetetlen, hogy mastul adatarot volna, hanem egyedül csak az egy örökkevalo Istentül. Erről is amaz Elihu, *Iob. 32. 8.* Bizonyara ugy mond, az emberben amaz lelek vagyon, es az mindenható Istennek ihlese tetsi az bölcseséget. Az David is *Pf. 64. 8.* azt mondgya: Vegyetek esetekben magatokat, kik az kölség közt bolondok vattok, es ti balgatakok mikor tettek esetekre: Az ki az fület plantalta, avagy nem haller: Es az ki az semet teremtetete, nem láter: Az Szent Pál is, *Act. 17. 28.* azt mondgya: hogy Isten által élünk, mozgunk es vagyunk. Az urtan ugyan azt mondgya, hogy az Istennek nemzeti vagyunk.

I I I. Megh tetszik ez amaz hitetlen embereknek rettegeleből is, es az kik titkosvetkekben eytik ünnön magokat. Mert soha nem lehet oly hamis, lator es Istentül elszakat ember, az kit az ő lelki ismereti valaha gonofságaert nem vadolna es nem rettegterne. Az mely retteges Istentül bocsátatja azoknak szívökben. Amaz Nero

Csábar felől azt olvassuk, hogy oly el fordult elmejű ember volt, hogy megh az Istent is tagadta, mind az által, mikor az egh zenget, helyet sem talalta, hanem egy helyből masba ment. Mellyel nyilván azt jelentette, hogy vagyon Isten, az ki az gonosbokat gyűlöli es megbünteti. Innét vagyon az, hogy sokan az ő titkos vetkeket szabad akaratt yok berint meg vallyak. Erről szól az Isten, *Es. 66. 24.* mondvan: Az ő fergek meg nem hal, es az ő tűzők meg nem aluszik. Azon *Esaiás; Cap. 54. 24.* azt mondgya: Nincsen bekefegyek az Istenteleneknek. Az Szent Pál is *Rom. 2. 15.* azt mondgya: Hogy meg az pogányok is meg mutattak, hogy az Törvennek cselekedeti az ő szívökben be irattatot, kiknek lelkek ismereti, es az ő gondolatt yok, mellyek egy-mást vadollyak es mentik, egyetemben bizonyfagot tesen.

I V. Tanubizonyfagot tesen erről, az joknak jutalma, es az gonosboknak büntetése, az minemű az víz-özön, Sodomának elvesése, Pharaonak az veres tengerben való el borittatása, eges orsagoknak es raktományoknak el rontatása es pusztittatása,

Mind ezek, es ezekhez hasonlo dolgok meg mutatják, hogy vagy on ez világh-
nak oly közönseges Biraja, az mely az jo-
kat szereti es megh ajandekozza, az gon-
sokat pedig gyűlöli es megh bünteti. Ide
nez az David *Psal.* 9. 8. Az Ur, ugy-mond,
az ő beköt kebit az itilette, es ő meg itili
ez vilagot igazsagban, es az nepeknek tör-
vent mond tökelletelessen. Ezen David
Psal. 58. 12. azt mondgya: Bizonyara va-
gyon az igazaknak jutalma, &c.

V. Vegezetre, hogy az nyilván valo
dologban ne mulassak, ezt allattak az jó-
vendő mondasoknak tökelletelessen valo
be tellyesedések, az mellyeket, sem az
emberi elmenek elellegeből, sem az ter-
meletnek folyasabol, sem egyeb külső je-
lensegeből, senki meg nem tudhator volna,
ha az Isten meg nem jóvendöltette volna,
es az ő bent bolgai által tutunkra nem atta
volna. Effelek voltanak az víz özön felől
valo jóvendölések, *Gen.* 6. 7. Az Abra-
ham maradékinak budasok es bolgalat-
tyok felől, *Gen.* 15. 13. Az Melsiasnak el-
jövetele felől, melynek az Abraham mag-
vabol kel vala sülettetni, *Gen.* 22. 18; es *cd.*

12.3. es többek effelek, az mellyek minden fogyatkozás nélkül, bizonyos időben beteljesedtenek. Erről szól ő maga az Isten, *Ef. 41. 21:* Hozzatok elő az ti igyeteket, azt mondja az Ur, hozzatok elő minden erősegeteket, azt mondja az Jakobnak Kirallya. Mongyatok meg es jelentsetek meg nekünk az kővetkezendő dolgokat az mellyek legh először lesnek mongyatok meg, es hozzatok hajlunk, es meg tudgyuk azoknak végét. Az mellyek következnek mongyatok meg nekünk. Mongyatok meg ez után minemű dolgok lesnek, hog ismerjük meg hog Istenek vattok, &c. Ismet, *Ezech. 12. 28.* így szól az Isten: Nem halad tovább semmi en befedem. Az en befedem, mellyet en felek, meg lesen, azt mondja az Ur Isten. Az *Esaia*-is azt mondja *cap. 40. 8.* Az mi Urunknak befede mind örökke meg marad. Ugyan azon *Esaia* *cap. 46. 10.* az fent Isten maga felől azt mondja: Az en tanacsom megh áll, es az en akaratom meg lesen.

TANVSAG.

Tanullyuk meg innét; Hogy az Istennek allattya es valósága felől senkinek nem

kel kételkedni. Mert azt mind az látható világnak ekes teremtese, mind az emberi elmenek serenysege, mind az hitetlen embereknek rettegetek, mind az jóknak jutalma, es az gonoszoknak büntetése, mind peniglen az jövőendő mondasoknak tökéletesen való beteljesedése, nagy nyilván bizonyitnyak. Ide való az mit amaz bölcs Cicero *lib. 1. de Legib.* mond: Nincsen oly vad es ostoba nemzetseg, az mely valami Istent nem vallana, ha binten azt nem tudgya is, mineműt kellyen tisztelni. Hasonlókepen *in libro de natura Deorum*, az az, abban az könyvben, mellyet az Isteneknek természetiről írt: Nincsen, ugymond, oly fene nemzetseg, az mely ezt magában el nem hinne, hogy legyen Isten.

Meltnan nevezi tehát az Balas Doctor ez látható világot, az Isteni ismeretnek Scholajanak, es az Istennek ki nyittató könyvenek, melyből az Isten nagy sепен megh ismertetik. Vetkeznek tehát amaz hittűlakatt emberek, az kik lelkek ismereti ellen az Istent ragadtak, sőt azt mondotnak, hogy nem vetek az Istent ragadni. Ilyenek voltak regen az Macedonianusok,

sok, Messalianusok es az Priscilianisták. Vetkeznek azok-is, az kik noha nyelvökkel vallyák az Istent, de cselekedetekkel tagadgyak. Mert ugy clinek ez vilagon, mintha ugyan nem volna az ki az jokat feterne es oralmazna, az gonosokokat penighi gyúlólne es meg büntetne. Effelekről szól az David *Psal.* 94. 6. mondvan: Az özvegyeket, jóvevényeket es az arvakat meghöltek, es magokban azt mondottak: Nem lattya ezeket az UR, es az Jacobnak Istene nem tudgya. Hasonlokepen szól önnön maga az fent Isten, *Ezech.* 8. 12. mondvan: Ime latod te embernek Fia, mit cselekednek az Izraelnek venei az földben, es kiki mind az ő agyashazaban. Mert azt mondgyak: Nem lat az Ur minket, es az Ur elhatra az földet. Vegezetre azok-is, az kik az Istennek gondgya-viseleset tagadgyak, es az Istent amaz Acs Mesterhez hasonlittyak, az ki minekutanna az hazat avagy az hajot el kesíti, nem gondol annak utána vele, akar mit cselekedgyenek az emberek azokkal. Illyenek valanak regen, amaz Epicurus, Democritus, Dicearchus es az többi. De mi ezeknek balgatagságokat

hatra hagyvan, ennyi sok nyilván való jelenlegekből, az Istennek valósága felől bizonyosok legyünk, es ennek az ő ki jelentet akarattya szerint; fentsegeben es igazságban foglallyunk életünknek minden napjaiban. Erre fejenkent segellyen minket az mi kegyelmes Atyánk es Istenünk, Fiaert az Ur Jesus Christusert, Amen.

V. PRÆDIKATIO.

KEzdem az Keresztyenek előtt magyarázni az Istenseg felől való igaz tudomant; Holott elsőben is azt látok megh, honnet tudhattuk megh, hogy Isten legyen? Lassuk azért immar az következő kérdéseket is rendel.

A Z M A S O D I K R Ö L.

Amaz Simonides nevű bölcs ember felől azt olvassuk, hogy mikor az Hyero nevű Fejedelem kerdette volna ő tőle: Micsoda az Isten? Az feleletre egy napot kévánt. Mikor az nap el mulvan, az feleletet várná az Hyero, az Simonides ismét két napot

napot kevana. Azokis el mulvan, ismet több napokat kevan az gondolkodásra. Annak-okaert latvan az allapatot, meg kerde az Hyero az Simonidest, miért halogatna az feleletet? Megh mondgya azert az Simonides, hogy mennel melyebben gondolkodik az Isten felől, annal nagyobbak es nehezebbnek tetűik az dolog. Ahonnan esünkben vehettyük feretű Atyamfiait, hogy semmi emberi elme megh nem foghattya, es sokkal inkább az nyelv ki nem mondhattya, micsoda legyen az Isten? Ok ennek ez; 1. Mert az Isten ő magában veghetetlen es foghatatlan, mi pedig veges emberek vagyunk. 2. Mert lathatatlan es jarulhatatlan vilagossagban lakik, az kit soha az emberek közöttől senki nem latot nem is lathat. 1. *Tim. 6. 16.* Annak-okaert, az mint az Deakok mondgyak: *Quod latet, ignotum est*, az az: Az mi reytokban vagy on az nem tudatik, &c. Illyen ertelemben vannak, *Damasceus lib. 1. § 4. de Orthodoxa fide.* *Basilius lib. 1. contra Eunomium.* *Macrobius lib. 1. de Somnio Scipionis.* *Socrates lib. 3. Historia Eccles. cap. 3. &c.* Mind azon által, *saltem a posteriori* (az

mint az Scholakban állunk) az ő tulajdonfagiroi, es fok csudalatos cselekedetiről az mellyekről az Szent iras bizonyagot tehen, mineműkepen ő fölseget imigyen árayekozhattuk meg.

Az Isten örökkevalo Lelek, veghetetlen, jo, igaz, Szent, irgalmas, mindenható es szabad akaratu, mindeneknek teremője es gondgyavifelője, az ki allattyan egy, de semelyeben harom, Atya, Fiu es Sz. Lelek az mint az Szent iras előnkben adgya, &c.

Ebben az rövid *descriptioban*, fok sep dolgokat jelentünk az Isten felől. Először, örökkevalonak mondgyuk, mert az ő Istenfegenek, sem kezdeti, sem vege nincsen, hanem mindenkor volt, vagy on es lehen ez utan-is mind örökke. Erről bol az David, *Psal.* 90. 2. Minekelőtte lennenek az hegyek, es formaltatnek az föld, öröktől foguan örökkevalo Isten vagy. Hasonlokepen bol, *Psal.* 102. 28. Te pedig Uram mindenkor vagy, es az te eftenideid el nem fogynak.

Masodszor, Leleknek mondgyuk, 1. Azert, mert nincsen teste, *Luc.* 24. 39. 2. Mert
lat-

hatatlan, *Exod. 33. 20. Ioan. 1. 18. 1. Tim. 6. 16. &c.*

Harmadszor, Veghetetlennek jelentyűk, az mi elmenkhez képest, mert mi az Istennek allattyat semmikepen elmenkel meg, nem foghattuk, es az Istensegben levő semelyeknek vegere nem mehetünk, miképen lehessenek az Istennek egy allattyaiban három semelyek, ugy hogy, mind azon által az Isten nem három, hanem csak egy legyen, &c.

Negyedszer, Jonak mondgyuk, 1. az ő saját természetire nevezve, az mely ő magában tökéletes jószág. Erről szól az David *Psal. 73. 1.* mondvan: Mely igen jó az Isten azoknak, az kik igazak az ő bívőkben. Ismet, *Psal. 106. 1.* Vallást tegyetek az Urnak, mert jó az Ur, es az ő irgalmasága örökkevaló. Hasonlokepen szól, *Psal. 136. 1. 2.* Mert egyebekben is minden jóknak oka es meg szerzője. Erről szól az bent Paul, *2. Cor. 3. 5.* mondvan: Az jonak meg csak meg gondolasara is elegendenek vagyunk, hanem az mi elegendünk Istentől vagyunk. Lásd meg *Phil. 1. 6. es cap. 2. 13.*

Ötödösör, Igaznak mondgyuk: 1. Mert

ő magában tökéletes igazság. Erről szól az Szent David, *Psal.* 119. 137. mondvan: Igaz vagy Uram, es igaz az te itileted. Az Jeremiaf-is *Cap.* 12. 1. Igaz vagy Uram, ha sinton vetelkedem-is te veled. 2. Mert az ő befede-is igaz. Erről szól az David, *Psal.* 12. 7. holot az Istennek sient Igejet, amaz herfer meg probaltatot ezústhöz hasonlítja. Ismet, *Psal.* 19. 9. azt mondgya: hogy az Urnak igazsági igen egyeneslek. 3. Mert minden cselekedeti igazak, *Psal.* 119. 137. Igazak Uram az te itiletid. Ezert nevezetik Bironak, mert az jokat hereti es oralmazza, a gonosokot pedig gyűlöli es meg bünteti. Lásd meg, *Pf.* 5. 7. 4. Mert egyebektől is azt kevannya, hogy igazan cselekedgyenek. Erről szól önnön maga az Sz. Isten, *Deut.* 16. 20. mondvan. Az mi igaz, igazan kövessed Ismet *Pf.* 82 3. az Tisztviselőknak azt parancsollya, hogy az özvegyeknek, arvaknak, jövevényeknek, igaz Törvent foglaltassanak.

Harodszor, Szentnek mondgyuk. 1. Az ő maga semelyere nezve: Mert tökéletes Szentseg ő magában az Isten. önnön maga bizonyítja ezt, *Levit.* 11. 44. mikor azt mond-

mondgya: Szentek legyetek, mert en Sz.
vagyok. Az Seraphim Angyalok is ezt
allattyak, *Ef. 6.3.* mikor az Istent három-
szor kiáltyak Szentnek. 2. Mert egyebe-
ket is ō sentsel meg, úgy-mint az Angya-
lokat es az embereket. Erről fol az Szent
Pal, *1. Cor. 6.11.* hol azt mondgya: Illye-
nek valatok regen, de megh sentseltette-
tek, &c.

Hetedfőir, Irgalmasnak jelentyük: 1. mert
nem akarja az bűnös embernek halalat, ha-
nem inkább hogy megh terjen es ilyen.
Ezech. 18. 23. Ismet, *Cap. 33. 11.* *1. Tim. 2. 4.*
2. Mert sokaig el varja az embert az megh
terefre. *Pf 103. 8.* Irgalmas es könyörülő az
Ur, hofőu túró es igen irgalmas. 3. Mert
az ō eggyetlen egy Fia az bűnösökert ez
vilagra bocsátotta. *Ioan. 3. 16.* *1. Ioan. 4. 9.*
4. Mert még az gonosfokkal is jól tésen.
Mat. 5. 45.

Nyolczadfőir, Mindenhatónak mond-
gyuk. 1. Mert az Ure az föld es annak
tellyessege. *Pfal. 24. 1. 2.* Mert mindene-
ket meg cselekedhetik, valamit akar. *Pfal.*
135. 6. Az mi Istenünk valamit akar, min-
deneket meg cselekedet, mind az Egen,

az földön, az tengerben es az melysegekben. Ez az ő mindenható ereje megh ter-
sík ez vilagnak teremteséből, az, mely fe-
lől azt írja Moises *Gen. 1.* hogy csak mon-
dotta Isten; es mindenek lettenek.

30 Kilentzedik, szabad akaratainak neve-
zük: 1. Mert valamiket akar, mindeneket
szabadon meg cselekedhetik, es senki az
ő akarattyanak ellene nem alhat. *Esa. 46.*
10. Az én tanácsom meg áll: es minden a-
karatom meg lehen. *Ismet Cap. 14. 27.* Az
mit az Seregeknek Ura el vegez, val-
lyon-s kicsoda bonthattya azt fel? 2.
Mert senkinek nem tartozik szót adni
az ő cselekedetiről. *Rom. 9. 20:* Kicsoda
vagy te ember, az ki az Istennek felel-
get? Nemde mondgya: az cserep edény
az ő Mesterének: Miert csináltal engemet
igy? *Ismet, Cap. 11. 25.* Kicsoda adott ő
neki kölcsönt, hogy meg fizesse ő neki?
Mintha azt mondana, hogy senki sem.

31 Tizedik, Mindeneknek teremőjének
es gongya-viselőjének jelentyük: Mert va-
lami vágon, ő általa es ő benne vágon *Ro.*
11. 36. ő tüle, ő általa es ő benne vannak min-
denek. Mikepen pedig hogy mindeneket
csak

csak egyedől teremtet, azonkeppen csak
 egyedül viseli gondgyat mindeneknek. *Psal.*
 145. 15. Mindeneknek fenei te-rejad neze-
 nek, es te adod meg azoknak az ő elede-
 leket alkalmatos időben, meg nyitod az te
 kezeidet, es be töltesz minden elő állatokat
 aldasoddal. Ismet, *Psal.* 147. 6. az David
 azt mondgya; Hogy Isten ad az barmok-
 nak-is eledelt, es az hollo fiaknak, az kil-
 őtet segitsegül hijak. Christus Urunk pe-
 dig, amaz apro verebecskékig, es az em-
 bereknek hajok falaig terjezt ki az Isten-
 nek gondgya viseletet. *Mat.* 10. 9. Lásd
 meg az igeket.

Tizeneggyedser, vegezetre, ezt az I-
 stent, allattyanban Egnek, semelyeben pe-
 dig haromnak mondgyuk, az mint ezt az
 következendő, kerdesbe, mind nyilván-
 ban s. mind bővebben meg magyarázzuk.

T A N V S A G.

Vegyük esünkben innét; Hogy az Istent
 az ő allattyanban, semmi emberi elme meg
 nem foghattya, sokkal inkább az nyelv: ki
 nem beszélheti, hanem csak annyira ért-
 hettyük es folhatunk felőle, az ibenyiben
 ő magát az f. Irasban, az ő tulajdonsága, es

csudalatos cselekedeti által ki nyilatkozta.
 ratta. Ide valo az mit az Szent Pal, 1. Cor. 13.
 9. mond: Csak rebb érint ismerjük, es rebb
 érint prophetalunk. Ismet oda alab 1. Cor. 12.
 azt mondgya, hogy csak tükör es pelda al-
 tal latunk most. Lásd meg Exo. 33. 18. Mat.
 11. 27. Intettefűnk azért innét, hogy az
 Istennek melysegenek titkait feletteb ne
 vizsgáljuk, hogy valamikeppen az ő di-
 csőségeitől meg ne nyomattassunk. Prov.
 25. 27. Vetkeznek ez ellen azok, az kik
 az Istennek minden titkainak vegere akar-
 nak menni, es ha vegere nem mehetnek, az
 Istent es az ő Szent Igejét vadolják. Nem
 vesik e feleket az goromba emberek, hogy
 ez is erdemünk felet vagyon, hogy ű Szent
 Fölsege az ő titkait ennyire is ki nyilat-
 koztatta az ő Szent Igejében, es velünk is
 közlőtte, holott ezt sem minden nemzet-
 segekkel cselekette, az mint az Szent Da-
 vid fejen enekli Psal. 147. 20. Annakoka-
 ért vegyük hálá-adással az mi Szent Iste-
 nünktől hogy magat nekünk az ő Szent Ige-
 jében ki jelentette, es az Szent irason kívül
 ne bölcselkedgyünk. Ennek az ő Szent Fi-
 val es Szent Leikevel egyetemben, legyen
 örök

örökkevalo dicsőség, birodalom, halaadas
es öröglas, matul foguan mind örökke,
Amen.

V I. PRÆDIKATIO.

MEg ertek az Keresztenek ennekelötte
valo tanitasomban: Micsoda legen az
Isten. Mostan immar lassuk Isten segitse-
geből az harmadik kerdest-is, tudni illik:
Hány az Isten?

Az mi ezt az kerdest illeti, erre rövid-
deden az egész Keresztenseg, az bent iras-
sal egyetemben azt feleli, hogy az Isten
allattyanban csak egy, semelyeben penigh
harom, Atya, Fiu es Szent Lelek, &c. Mi-
velhogy penig mi nekünk nagy sok rend-
beli Eretnekekkel fölörte nagy ellenkeze-
sünk vagyon ez dolog felöl, annakokert,
hogy az Keresztenek innét derekas ertel-
met vehessenek, 1. azt kel meg latnunk:
Hogyha az Istennek vagyone allattya es
semelye: 2. Hogy az Isten allattyanban eg,
semelyeben penig harom legyen, &c.

A Z

A Z E L S ő R ö L.

Az mi az első dolgot illeti, hogy arra job modgyával meg felelhesünk, azt lássuk meg: Micsoda az Istennek allattya és semelye? Az allat (Görögül *ζῷον* *úsia*, Deakul *essentia*) ebben az tudományban nem egyéb, hanem oly dolog, az melynek önnön magatul valósága vagyon, és másfól nem tartatik, noha többekkel is közölthetetik, &c. Tehat az Istennek allattya semmi nem egyéb, hanem az ő valósága. Lásd meg, *Exod. 3. 14. 1. Ioan. 5. 7.* Az Szemely pedig (Görögül *ὑπόστασις* *Hypothesis*) semmi nem egyéb, hanem oly elő, értelmes és közölhetetlen allat, az mely másfól nem tartatik, és másnak nem reffe. Tehat az Istennek semelye semmi nem egyéb, hanem az ő valóságának modgya. Erről írasunk vagyon, *Heb. 1. 3.* Immar azért az kerdesre azt felellyük, hogy az Istennek mind allattya, s mind semelye vagyon. Meg tessék ez innét: Mert az Isten nem valami mulandóság. Az Istennek allattya meg bizonyittatik az Jehovanak nevezetiből is az mely nevezet az Sidoknal, jött, *eradice Havah*, avagy, *Hajah*, mely

mely annyit tésen, mint, volt. Ha azért, volt, az Isten, tehát vagyon allattya avagy valósága. Annakfölöttre semelye-is megtereték, mert az Isten oly magának való élő allat, az mely természet szerint való tulajdonfagokkal mastul meg különböztetik. Ide való az mit az Moyses második könyvenek harmadik részében olvasunk, holot az Moyses az Istennek azt mondga: Ime en el megyek az Izrael fiaihoz, es azt mondom ő nekik: Az ti Atyatoknak Istene küldőt engemet hozzatok. Ha azért ő azt kerdik en tőlem; Kicsoda az ő neve? Mit felellyek ő nekik: Mond az Isten az Moysesnek: En vagyok az ki vagyok. Azt felellyed ő nekik: Az ki vagyon az küldőt engemet ti hozzatok &c.

Annak felette az-is; az mit az bent János első levelenek ötödik részében mond: Harman vannak az Egben, az kik bizonyosagot tesnek. &c. Az bent Pál-is, *Heb. 1. 2.* azt mondgya, hogy az Christus az Atyának semelyenek ki metset belyege. Mind azon által tudnunk kel itt, hogy az Istennek semelye, nem szakasztatik el az ő allatt. Atyatul, sem az Istennek allattya az ő seme-

lyetül, hanem csak meg különböztetnek az ő tulajdonfogokkal, mint ide alab nyilvabban megh magyarazzuk. Ezeket értven, könnyen meg felelhetünk az Eretnekeknek ellen-vetésekre, holott így okoskodnak: Az mi az irasban nincsen, senkinek nem kel azzal elni. De az allatnak es semelynek meg csak nevezeri sincsen az irasban: Azert senkinek nem kel azokkal elni, &c. De erre elsőben azt felellyük, hogy nem igaz az, hogy az Istennek allattya es semelye felől az irasban emlekezet nem volna, az mint oda fellyeb meg bizonyitok. Másodszor azt mondgyuk, hogy az mely dolgok, sem bötü ferint sem eritem ferint az irasban nincsenek, azokkal nem kel elni. De ezek nem ollyanok, az mint immar meg bizonyitottuk. Tehat szabadon elhetünk vellek.

TANVSA G.

Tanullyuk meg ezekből, hogy az Istennek mind semelye, s mind allattya vagyona. Megh tessik ez az elő famlaltatott irásokból. Vetkeznek tehát az Eretnekek, az kik ez nyilván valo dolgot kessegebbe akarjak tenni. De mi Keresztyenek hidgyük el, hogy

hogy az Istennek mind allattya, i-mind
peniglen semelye vagyon, az mint ide a-
lab nyilvánban meg mutogattuk.

AZ MASODIK RÖL.

Minekutanna meg errők, hogy az Isten-
nek mind allattya s mind semelye vagyon.
Jer lassuk meg immar azt-is, hogy az Isten
allattyan egy, semelyeben pedig három,
tudni illik, Atya, Fiu es Szent Lelek. Ket-
tő tehát itt-is az dolog, mellyet megh kel
forgatnunk: Első, az Istennek egy allattya.
Masodik az Istennek három semelye. Las-
suk mindeniket külön külön.

AZ ELSŐ RÖL.

Mindeneknek előtte itt azt kel meg lat-
nunk: Honnan bizonyithattuk megh az I-
stennek egy allattyat?

Erre az dologra ket rendbeli bizonyí-
ságot találunk: 1. Az Szent Iras. 2. Az külső
erőssegek, &c.

Az mi az bent Irast illeti, nagy sok bi-
zonyosságok vannak ez felől, de en csak eg-
nehány nevezetes irasokat hozok be: Az
többi közt igen tetteles, az mit Deut. 6. 4.
olvastunk: Hald meg Izrael, az te Urad Iste-
ned egy Isten. Ismet, Cap. 32. 439 Lassatok
D z meg,

úgy-mond az Szent Isten, hogy csak egyedül vagyok, es nincsen en nalamnal több Isten. *Es. 44.6.* En vagyok az első es az utolsó, es en kivülem nincsen több Isten. *1. Cor. 8.4.* Tudgyuk azt, hogy az Balvany semmi, es hogy nincsen több Isten, hanem csak egy. *1. Tim. 2.5.* Egy az Isten, &c. Az mi az külfő erősegeket illeti, noha azok hívőn találtnak, mind azonáltal csak egyedehyat hozok elő.

1. Az örökkevalo csak egy. De az Isten örökkevalo. *Psal. 102. 28.* Azert az Isten csak egy.

2. Az mindenható csak egy. De az Isten mindenható. *Psal. 135. 6.* Azert az Isten csak egy.

3. Az veghetetlen csak egy. De az Isten veghetetlen. *1. Reg. 8. 27.* Azert az Isten csak egy.

4. Minden dolgoknak első es legh felső oka nem lehet több egynel. De az Isten minden dolgoknak első es felső oka. *Gen. 1. 1.* Azert az Isten nem lehet több egynel.

5. Az fő es kiváltkepen valo jó csak egy. De az Isten az fő es kiváltkepen valo jó. *Mat. 19. 17.* Azert, &c.

6. Ez vilagnak közönséges itilő Biraja nem lehet több egynél. De az Isten ez vilagnak közönséges itilő Biraja. *Gen. 18. 25.* Azert az Isten csak egy.

7. Hogy az Isten allattyanban csak egy legyen, innet is meg tessék: Mert ha többben volnanak, avagy külön külön ez vilagnak igazgatafara elegendenek volnanak, es így mindenhatók nem volnanak; Avagy elegek volnanak, es így nemellyek közöttük hívokodok volnanak, mert az mi egy veghez vihet, nem kel arra fokot allatni. De illetlen dolog volna valakinek illyen I. stent hinni es vallani. Azert az Isten allattyanban csak egy.

E L L E N V E T E S.

Mondhatna itt valaki: Az Szent iras gyakran fok Istenekről szól, mint *Psal 82. 2.* En mondottam, hogy Istenek vattok. *Ismet 1. Cor. 8. 5.* Vannak fok Istenek mind az Egen mind az földön, &c. Hát nem csak eg az Isten? De igen könnyű erre az felelet: Mert az mi az Istennek mondasat illeti az David által, ott az Fejedelmeket es Birakat mondgya Isteneknek az Isten, de nem az ő allattyaik, hanem csak rístekre nez.

ve, az kik által az Isten, úgy-mint első-
zók által, az ő itéletit ki bolygaltattya, an-
nakokaert ezekkel az ő bent Nevet-is köz-
li. Ezt penighlen kivaltkepen azért csele-
kedi, hogy az közönséges emberek vé-
gyek efebekben, hogy nem csak emberek-
kel, hanem kivaltkepen az Istennel vágon
nekik közök, az kinek kepet az jambor
Fejedelmek es Birak viselik. Az mi pedig
az bent Pal mondasat illeti; Szol az Apo-
stol az embereknek itiletekre nevezve, a kik
gyakran az teremtet allatokbol-is Istent
csinalnak magoknak. Illyenek voltak az
regi Poganyok, illyenek mostan-is az Pa-
pista emberek.

T A N U S A G.

Jegyezzük meg innét, hogy az Isten az
ő allattyanban csak eg. Meg tessék ez mind
az elő bamlaltatot irasokból, s mind pedig
az külső erősségekből, mellyekről ide fel-
lyeb follek. Intetteffünk azért innét, hogy
ez egy igaz Isten kívül több Istenecket ne
ismerjünk, se tiszteljük, se imadgyunk.
Erre int önnön maga az bent Isten, az első
táblán levő első parancsolatban, Exo. 20.3.
mondyan: Ne legyenek te neked idegen
Istei.

Istenid en előttem. Idvőzítőnk-is *Mat. 4.*
 10. mondvan: Az te Uradat Istenedet i-
 madgyad, es csak egyedül neki szolgál.
 Vetkeznek tehát ez ellen az reghi Poga-
 nyok, az kik (az mint agoston Doctor az
 Varro irasabol elő hozza) tellyességgel
 harmincz ezer Isteneket vallottanak. Vet-
 keztenek az Sidok-is, az kik az Istennek
 nyilván valo parancsolattya ellen, az Iste-
 neket az ő varosoknak sámok érint megh
 sokasítottak, az mint ez megh tetszik az I-
 stennek panaszkodasabol, *Ierem. 2. 28.* E-
 zekkel egyetemben vetkeznek az Papi-
 stak-is az kik az meg holt sentsékből, nagy
 sok Isteneket csináltak, az kiket külömb
 külömbfele nyavalyajokban es bűkségek-
 ben segítségül hinak, az mint ezt az önnön
 magok irasiból meg mutogathattuk. Lásd
 meg az többi közt *Rosarium Mariae.* De mi
 ezeknek beket hagyvan, elegendgyünk meg
 ezzel az egy örökkevalo Istennel, es az
 Prophetával mondgyuk: Hogy vessenek
 el azok az Istenek, az kik az Mennyet,
 földet nem teremtettek. *Ierem. 10. 11. &c.*
 Amen.

VII. PRÆDIKATIO.

E Nnnekelötte valo tanitasomban, mindeneknek elötte arról bolelek: Hány az Isten: Mondam penig, hogy az Isten allattyanban egy, semelyeben penigh harom: Hogy az Isten allattyanban egy legyen, meg bizonyítottam mind az Szent irasbol, s mind külső erősségekkel. Mostan azért lassuk immar azt-is, hogy az egy Istensegeben harom semelyek legyenek. Ennek erősségere ket rendbeli bizonyfogokat allatok: 1. Meg bizonyitom az Szent irasbol. 2. Az Kereszten Doctoroknak ertelmekből.

A Z E L S Ö R Ö L.

Az mi az első rendbeli bizonyfogot illeti, noha erre sok irasokat hozhatnak, mind az O, s mind az Uj Testamentombol, de rövidségnek okaert, csak egynehany tettetes bizonyfogokat hozok elő. Nevezetes irasunk vagyon erről mindgyan az Moyses első könyvenek kezdetiben, holot így bol az Moyses: Kezdetben

teremte Isten ez vilagot. Oda alab ostan
 azt mondgya: Es az Urnak Lelke meleg-
 geti vala az vizeket. Ime itt nagy nyilván
 emlekezik az Moyses az Istensegben levő
 harom személyekről. Mert holot azt mond-
 gya, hogy az Isten teremtetten, az Isten-
 nek nevezetén az Atyát erti. Az kezde-
 ten penig az Fiat, mint az szent Janos ma-
 gyarazza az ő Euangeliumi könyvenek
 első részében, holott azt mondgya, hogy
 mindenek az Christus által teremtettenek.
 Vegezetre, az Istennek Lelken erti az Sz.
 Lelek Istent. Ezzel az erősséggel el a töb-
 bi közt az Agoston Doctor, *Quæst. 8. ad
 Dulcitium. Ismet, lib. 11. de Civ: Dei, Cap. 32.*
 Cyrillus, Ambrosius es a több Keresztien
 Doctorok, &c. Igen tettetes az-is, a mit a
 David *Psal. 33. 6.* mond: Az Jehovanak I-
 geje által lettenek az Egek, es az ő hájának
 Lelke által, azoknak minden seregi, &c.
 Ihon mely nyilván fol az David mind az
 harom személyekről. Mert mikor az Jeho-
 vat emliti, az Atyát erti, mikor az Iger,
 az Fiat, az kit az szent Janos-is ugy nevez,
Cap. 1. 1. Mikor penigh az Lelket, erti az
 Szent Lelek Istent. Így magyarázza ezt

amaz Rabbi Eleazar nevű Sido Doctor,
 mondvan: Nem más által teremtetet ez
 világ, hanem csak az Szent és aldó Istenné-
 nek Igeje által, az mint megh vagyon ír-
 van *Psal. 33.* Az Urnak Igeje által lőtte-
 nek az Egek, &c. Effelől amaz Rabbi Si-
 meon-is azt mondgya: Az Ur lehelle az
 ő fajanak lehelleter, és teremtetek ez vi-
 lag, az mint megh vagyon mondattatvan
Psal. 33. És az ő fajanak lehelleterével, min-
 den ő seregi. Holott mind az három szemé-
 lyekről nyilván emlékeznek. Ide való az-
 az mit *Es. 6. 3.* az Cherubim Angyalok fe-
 lől olvasunk, az kik az Seregeknek Urat I-
 stenet, háromszor kiáltják Szentnek, a hon-
 net az Szent Háromságban levő Szemelyek
 nagy nyilván bizonyíttatnak. Ezt az őp
 mondta, amaz Rabbi Simeon így magya-
 razza: Szent az Atya, Szent az Fiu, Szent
 az Szent Lelek isten. Amaz Rabbi Jona-
 tás-is ez felől az mondas felől hasonloke-
 pen szól, és imígyen magyarázza: Szent az
 Atya, Szent az Fiu, Szent az Sz. Lelek, &c.
 Effelől az Rabbi Ionatas magyarázatya
 felől, azt írja *Petrus Galatinus lib. 2. cap. 1.*
de occultis Catholicae veritatis. Hogy az úy
 Sido

Sido Doctörök lelkek ismereti ellen, ezt az Szent Haromság felől való fep bizony-
ságot, az Rabbi Jonathas könyveből ki tör-
löttek: De az reghi könyvekben, az kik i-
gen búkón talaltatnak, meg vagyon. Ma-
ga felői penig azt mondgya, hogy ő látot-
t egyet Liciumban, mikor Neapolisból az
Sidak ki üzettettenek. Ugan ott azt mond-
gya az regi Sido Doctörök felől, hogy azt
vegeztek, hogy mind ezt az Angyalok-
nak fep mondasat, s mind penig az Isten-
nek az Moyses által való mondasat *Exo 6.*
4. Hald megh Izrael, az te Urad Istened
egy Isten, &c. Minden Sido napjában ket-
ser mondgya, tudni illik reggel es este,
mellyet ök nagy forgalmatoisan meg tart-
nak.

De az Uy Testamentomban nyilván va-
ló irásokat talalunk erre az dologra. Erről
sol Christus Urunk, *Mat. 28. 19.* mikor az
ő Tanítványit az prædikallásnak röstire ki
bocsattya, mondvan: Ki menven ez feles
vilagra, prædikallyatok az Euangeliumot
minden teremtet aliatnak, megh kereset-
ven őket Átyának, Fiúnak es Szent Le-
leknek nevében. Hova lehet ennel vila-
gof-

gossab bizonyfag az Istensegben valo ha-
 rom semelyeknek erősítelere. Ide valo
 az-is, az mit az Christus Keresztsege felől
 az Euangelistak irnak, *Mat. 3. 16. Luc. 3. 22.*
 Holott azt olvassuk: Hogy mikor Chri-
 stus Urunk az Janostul kereszteltetik az
 Jordan vizeben, az Atya Isten az Eghből
 kiált, az Szent Lelek Isten pedig Galamb
 kepeben száll az Christusra. *Ioan. 14. 26.*
 azt mondgya Idvőzítők: Amaz vigasztaló
 lo Szent Lelek, az kit az en Atyam az en
 nevemben el bocsát, mindenekre meg ta-
 nit titeket. *Ismer, cap. 15. 15.* azt mondgya
 Hogy az Atyatul elküldi az vigasztalót
 Az mely irafokban nagy nyilván mind az
 három Szemelyekről emlékezik Christus
 Urunk. Tettes az-is, az mit 1. *Ioan. 5. 7.*
 olvasunk, holot az Szent Janos azt mond-
 gya, hogy harman vannak az Egben, az
 kik tanubizonyfagot tesznek, az Atya, az
 Ige es az Szent Lelek, es ezek harman egy.
 Ide valo az-is, az mit az Szent Pal 2. *Cor. 13.*
 13. mond: Az mi Urunk Jesus Christusnak
 kegyelme, az Istennek fereteti, es az Sz-
 Leleknek veletek valo közöltetese, legyen
 fejenkent veletek. Holott mind az három

Szemelyeket meg emliti az fent Pal. Haszonlokeppen. *Gal. 4. 6.* Mivel-hogy, ugyamond, fiak vattok, ki bocsata Isten az ő Fianak Lelket az ti biveretekben. Im hallod itt-is mely nyilván bol az Apostol. Lásd meg ezeken kívül, *Eph. 2. 18. Tit. 3. 5. &c.* De sok volna az irasokat mind elő famlalom.

TANULSÁG.

Tanullyuk meg innét, Hogy nem csak az emberek gondoltak az Istensegen levő három személyeket, es hogy nem ily tudomány az, hanem is ellenkezik az fent Irással, az mint az eretnekek mondgyak, hanem az derek fent Irásban vagy on ennek fundamentoma. Ennek igaz volta meg tessék az elő famlaltatott irasokból. Verkeznek tehát az Eretnekek, az kik ezt az igaz tudomant tagadgyak, főst bídalmazzak es gyalazzak mind azokkal egyetemben, akik ennek helyt adnak. De jóvendőben, lelkek veszedelmevel tanullyak meg micsoda legyen ezt az tudomant tagadni, bídalmazni es gyalazni. No mi ezeket ne kövessük, hanem el hiven ennek az tudomannak igaz voltát, az egy Istenseget ha-

három személyben, es az három személye-
ket egy Isteniségben tiszteljük.

AZ MASODIK RÖL.

Az Isteniségben levő három személyek-
nek meg bizonyítására szolgálnak az kere-
tyen Doctoroknak az Uly Testamentumban
az ő eggyező értelmek es vallástetelek is.
De hogy sokat elő ne fiamlallyak; Neve-
zetes az Nicæa városban, Christus Urunk
születése után úgy mint, 328. éftendő évi-
ben, az Nagy Constantinus Császár idejé-
ben, amaz 318. Doctoroknak es kerekyen
Tanitoknak fep vallás-tetelek, mellyet az
Arriusnak dögletes tudományának elle-
neben vetenek, holot így szólnak: Hiszünk
az egy Istenben az mindenható Atyában,
Ménynék földnek, lathato es lathatatlan
allatoknak teremőjében: Es az egy Ur Je-
sus Christusban, Istennek egy szűlőt Fiá-
ban, az ki az Atyától örök időknék elő-
te születtetet, Isten Istenül, világosságg vi-
lagosságtul, &c. Es az fent Lelekben, az
ki regen szolot az Prophetak által. Ezt e-
rőssíti az Constantzinapoly városbeli első
gyűlés-is, Urunk születése után 384. éftén-
dőben, az mely (hogy rövidségnek oká-
jert

Iert mind elő ne hozzam) az többi közt
az szent Lelek felől így szól: Hisek az szent
Lelekben, az meg elevenítő Urban, az ká
az Atytul es Fiutul barmazik, à ki az Atya-
val es Fiuval egyenlőkepen imadatik es
dicsírtetik. &c. Ide valo az Athanasius
Doctornak is az ő szept vallastetele (*Anno
salutis 333.*) az ki jelen volt az Nicæbeli
gyűlésben, es azt nag vilagossan magaraz-
za. Az többi közt pedig azt mondgya: Ez
pedigh az keresztényei hit, hogy az szent
Haromságban egy Istenseget es az egy
Istensegeben az szent Haromságot tisztel-
lyük. Az utan így szól: Mas az Atyának se-
melye, mas az Fiu es mas az szent Leleke.
De az Atyának, Fiunak es szent Leleknek
egy Istensegek, egyenlő dicsőségek es
örökre valo mentségek vagyon, &c. Lásd
meg az Athanasiusnak szept Symbolomat.
Az Agoston Doctor is, de *Trin* azt mond-
gya: Mindenek, az kik en előtttem irtanak,
az kiket en olvastam, az szent Haromság
felől, az derek szent Iras berint így tanítot-
tanak; Hogy az Atya, az Fiu es az ő allat-
tyoknak el valhatatlan egyenlőségben re-
flek. Annakokaert, nem három, hanem
csak

csak egy az Isten, jollehet az Atya fülte az Fia, es az Fiu fülettetet az Atyatul, es ez okaert, nem az az Atya, az ki az Fiu. Az sent Lelek-is sem Atya, sem Fiu, hanem az Atyának es Fiunak Lelke, az Atyával es Fiuval egyenlő, es az sent Haromsagnak eggyessegehez tartozik: &c. Az Hilarius Doctör-is, *de Synodis*, nagy sokat disputal az Istennek allattya felől, az melynek summaja csak ez: Hogy az Isten egy allattyat, ugy kel allatni, hogy az semelyeknek meg különböztetese mindenkor eppen megh maradgyon. Mert miképpen hogy nem jó az Istennek egy allattyat ragadni, azonképpen nem jó, az Sabellius-sal eggyüt, az semelyeket meg elegyíteni, &c.

Nem lehen talam idegeny dolog, hogyha ide sabon, amaz Thules nevű Királynak tót feleletet, az Serapis Templomában, az ki felől azt olvassuk; Hogy mikor kerdette volna; Hogyha volna-e ő nalanal nagyobb Király valaki? Az Oraculum azt felelte: *πρῶτα θεός, μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα αὐτοῦ*. Id est: *Primum Deus, deinde Sermo, & Spiritus cum illis*. Az az: Először

az Isten, az után az Ige, es ezekkel az Sz.
Lelek, &c. Hozhatnek erre több bizonysa-
gokat is az Kereszten Doctoroknak ira-
sokból; De mivelhogy oda fellyeb a derek
fent irasbol bőségesen megh bizonyítok
ezt az tudomant, azoknak elő famlalasa-
val az időt nem töltöm.

TANULSÁG.

Tanuljuk meg innét; Hogy minden ket-
segnekül, az Isteneknek egy allattyanban,
három megh különböztetet avagy egy
mástul meg valasztot személyek vannak
tudni illik, Atya, Fiu es fent Lelek. Nem
hozok erre sem irasokat sem külső erőse-
geket, mert az elő famlaltatott dolgok fin-
ten elegek az egyigyű Híveknek es keref-
tyeneknek: Amaz versenyes Erethekek-
nek pedig ha ezek nem elegek, semmi
nem eleg. Intetteünk azert innét, hogy
ebben az igaz tudományban, végiglen
megh maradjunk. Segellyen erre fejen-
kent, az mi kegyelmes Atyánk es Iste-
nünk; kinek az ő fent Fiaval es fent Lele-
vel, legyen örökke valo dicsőség birod-
lom es orfaglas, mostantul fogvan mind
örökkön örökke, Amen.

VIII. PRÆDIKATIO.

MEg bizonyítok ide fellyeb, mind az derek b. Irasbol, s-mind az Keresztien Doctoroknak egyyezô értelmekbôl, hogy az Istennek egy allattyaban, három személyek legyenek, tudni illik; Atya, Fiu és Szent Lelek. Mostan immar lassuk Isten segitsegebôl az utolso kerdest-is.

A Z N E G Y E D I K R Ö L.

Vegezetre lassuk azt-is: Micsoda haszna vagyon az Istenseg felôl valo tudomának az Anyasent egyházban: Ezt az igaz tudomant tudnunk kel nekünk, imez két kivaltkeppen valo okokert. 1. Az Istennek dicsôssegejert, hogy tudni illik ez által, az igaz Isten meg valastassék az Balványoktul, az kikkel nem akar meg egyelitetni, hanem sôtinkab ollyannak akar ismertetni, az mint önnön magát az Szent irasban kijelentette. 2. Az mi idvôsségünkert es vigasztaltatásunkert; Mert senki nem idvôzülhet az Atyanak ismereti nélkül. Az Atya pedig meg nem ismertethetik az Fiu nélkül.

nelkül, Mert senki nem latta az Istent (azt mondgya az fent Janos *Cap. 1. 18.*) hanem csak az Fiu, az ki az Atyának kebeleben vagyon, az nyilatkoztatta ki. Annakfölköte, az Fiunak ismereti nélkül sem lehet az idvőség: Mert ez amaz igaz Isten es örök élet. *1. Ioan. 5. 20.* Ez az Juhoknak aytaja, *Ioan. 10. 9.* Ez vegezetre az fel tamaras es az élet. *Ioan. 11. 25. &c.* Az SzentLelek ismeretinelkül-is nem mehet vegben az idvőség. Mert valakinél az nincsen, semmikepen nem idvözülhet. Az fent Pal bizonyittya ezt, *Rom. 8. 9.* mondvan: Az kinnél az Christus Lelke nincsen, az nem öve. Ismet: Az kik az Istennek Lelketül viselteknek, azok az Istennek fiai. *Ro. 8. 14.*

TANVISA G.

Jegyezzük meg innét, hogy valaki az Isten dicsőségének előmozdításának, es lelkenek idvőségének örül, annak hákfegkepen kel tudni az Istenseg felöl valo igaz tudomant. Erról fol Christus Urunk *Ioh. 17. 3.* Ez ugy-mond, az örök élet, hogy tegedet egyedül meg ismerjenek igaz Istennek lenni, es az kit el bocsatottal az Jesus Christust. Ide valo az Athanasius Doctor.

nak is amaz ő ssep mondása, *in Symbolo*:
 Valaki idvözülni akar, mindeneknek előt-
 te szükséges tudni az Keresztyeni hitet. Az
 Keresztyeni hit pedig ez: Hogy az egy I-
 stenséget három személyben, es az három
 személyeket egy Isteniségben tiszteljük.
 Vetkeznek tehát amaz Nábál természetű
 emberek, az kiknek az Isteni ismeretre
 semmi gondgyok nincsen, hanem csak ha-
 lókat hizlallják ez vilagon. Effelekről szól
 az Szent Pál, 1. Cor. 15. 32. Az Esaiás is
 Cap. 22. 13. De mi Keresztyenek, mind az
 Isten tisztellegének elő mozdításáért, s
 mind lelkünk idvőségejért az Isteniség fe-
 lől való igaz tudomant forgalmatossan ta-
 nulljuk, es életünknek napjaiban meg tart-
 suk. Ez azért az Isteniség felől való igaz
 tudomány. Immar az Isteniségben levő ha-
 rom személyekről kellene rendel bollandom;
 De azokról az Apostoli Credonak folyása
 szerint bollandok Isten segítségével, &c.

Minkeelőtte pedig ahoz fognánk; Meg-
 is ugyan azon első czikkelyben ímez két
 kiváltsághoz való kérdésekről kel bollandunk.
 1. Miért nem mondjuk azt, hogy, hiszünk
 az Istent, avagy hiszünk az Istennek: ha-
 nem

nem azt mondgyuk, hogy, hisünk az Istenben? 2. Mit értünk az Istennek nevezetén itt az helyen?

A Z E L S Ö R Ö L.

Az mi az első kerdest illeti, arra azt felellyük: Hogy nagy külömbsegh vagyon ez bolasnak nemei közt. Mert hinni az Istent, annyit tehen, mint bizonyossá lenni valakinek az Istennek allattya es valósága felől. De ez igen közönséges, es ki terjed még az Poganyokra is. Mert az mint amaz bölcs Cicero is mondgya: Niacszen oly ostoba nemzetseg, az mely az Istent nem hinne, &c. Hinni az Istennek, nem egyéb, hanem az ő befedenek igaz volta felől nem kételkedni, sőt el hinni, hogy azok mind igazak, az mellyeket Isten az Szent irásban ki nyilatkoztatot. De ez is közönséges, es ki terjed az Hypocritakra is, sőt az mi nagyob, az őrdögökre is. Az Szent Jakab bizonittya ezt, *cap. 2. 19.* mondvan: az őrdögök is hisnek, &c. Hisik azért meg azok is, hogy Isten legyen. Annak fölötte, hogy igaz az Szent iras. Vegezetre, hinni Istenben, nem egyéb, hanem tökéletesen mindennek el hinni, hogy az

Isten ő Istene, es valamie vagyon, mind az ő idvősségere fordittya ingyen valo kegyelméből az ő Szent Fianak érdemejert. Ez immar kiváltskeppen valo, es csak az Hiveket illeti. Ez azert az oka, hogy az Credoban így szólunk: Hisek Istenben, &c.

TANVISA G.

Tanullyuk megh innét: Hogy csak az Hivek mondhattyak igazan az Apostoli Credoban, hogy Istenben hisnek, nem az Hypocritak avagy az hittől szakott emberek. Oka ennek ez: mert csak azok hisnek igazan es tökéletesen az Istenben. Ide való amaz közönseges mondas:

Crede Deo, credasq̃ Deum, plus crede valere, Si credas in eo, quam quod ei, vel eum.

Az az: Hidgy az Istennek, es hidgyed az Istent, de hidd el, hogy hasznosab, ha ő benne hisz, hogy nem mint neki, avagy őtet. Intetteffünk azert innét: Hidgyúk el az Istennek valóságát, adgyunk helyt az ő mondasának es igiretinek. De mind ezeknek fölőtte, tellyes bizodal munkát helyheztesfünk ő Szent fölsegeben, hogy az Apostoli Credonak első czikkelyeben igazan mondhasfuk, hog hisünk Istenben.

AZ MASODIK RÖL.

Nemellyek itt az helyen, az Istennek nevezetét csak semely érint veszik, es azt mondgyak, hogy csak az Atyát kell az Istennek nevezetén értenünk. Ezek azt taníttyak, hogy mind az teremtes, s mind pedig az Isteni nevezet, meltsóagnak okajert, csak az első semelynek, tudni illik az Atyának tulajdonittatik. Nemellyek pedig allat érint veszik, es azt mondgyak, hogy az Istennek nevezeti be foglallja mind az három Szemelyeket. Ezek azt mondgyak, hogy az Apostoli Credóban imez igék után: Hisek Istenben; *distinctio*, az az, valasztásnak avagy meg különböztetefnek notáját kel tennünk, ugy hogy az Istennek nevezeti, közönseges legyen, mind az Atyával, Fiúval es Szent Lelekkel. Illyen ertelemben volt az Cyprianus Doctor, *in expositione Symboli, in Articulo de Spiritu Sancto*. Es ez utolsó ertelem helyesebb az elsőnél, az mely lattatik nemcsak műkepen az Arrianusoknak segiteni. Tehat az kerdesre azt felellyük: Hogy az Istensegnek nevezetén, az tellyes Szent Haromság Istent ertyük, az ki Atya, Fiú

es Szent Lelek, mint az következendőknek magyarázattyaol meg tethik.

T A N U S Á G.

Vegyük efünkbe inner: Hogy az Apostoli Credonak kezdetiben az tellyes Sz. Haromság Istentről tefünk vallast, az kit ide alab Atyának, Fiunak es Szent Leleknek nevezünk. Meg tethik ez inner, mert ez az Apostoli Credonak kezdeti, holott az mi hitünknek czellyat megh jelentyűk mi legyen, tudni illik, az egy Istenfeg, mellyet három semelyben tisztelünk. Vethkeznek tehát, az kik az Isteni nevezetet csak az Atyara sabjak itt az helyen, ki rekeztven az Fiat es az Szent Leleket. Mert ezzel az ő cselekedetekkel, az mi hitünknek fő czellyat meg haborittyak. Annakfólotte az Eretnekeknek tevelygeseket is erősitik. De mi ezekkel ne tevelyegjünk, hanem hidgyük el, hogy az Isteni nevezet mind az három semelyeket be foglallya, hogy így az mi hitünknek czellya tellyes legyen, es az Arrianusok értelmetül tavol jarjunk.

Mond immar az Credo: Mindenható Atyában, Menynek es földnek teremőjében.

Ez

Ez igekben foglalatik be az Istensegnek első semelye felől való tudomány, hol két dolgokat forgatunk. 1. Neveről fogunk ennek az első semelynek, es Atyának mondgyuk. 2. Munkajáról es cselekedtiről emlekezünk. Mindenik dolgot lassuk Isten segítségéből.

A Z E L S Ő R Ő L.

Mivelhogy az Atyának sem allattya, sem semelye, sem peniglen igaz es örök-kevalo Istensege felől, meg az Eretneknek sem ketelkednek, annakokaert az nyilvánvalo dologban nem mulatok; Hanem itt csak azt lassuk meg: Miert nevezterik az Isten Atyának?

Az Isten Atyának nevezterik imez következendő okokert. I. Az teremtesre es gondviselesre nezve. Mert Isten teremtet minnyajan minket, es csak egyedül visel gondot az ő teremtet allatira. De ez igen közönseges; Mert erre nezve, mind az Hypocritaknak, s-mind az hittúl fakatt embereknek Atyyok az Isten. Erről bol az Moysses Propheta, Deut. 32. 6. Nemde, ugymond, őe az te Atyad, az ki tegetet teremtet; Az Malachias is cap. 2. 10. Nem-

de nem mind egy Atyánk vagyone minnyajan minekünk? Nemde nem mind egy Isten teremtetten minket?

II. Az Fiuva valo fogadasra nevezve. Mert az Christus csak egyedül az Istennek termeset feriat valo Fia: Mi pedig len az Istentől az Christus Jesusban fiakká fogattattunk. Erről fol az Szent Janos *Cap. 1. 12.* mondvan: Valakik ötet vövek, hatalmat ada nekik, hogy Isten fiai lennenek. Az sent Pal-is, *Rom. 8. 15.* Nem vöttek az Solgalatnak lelket az felelemre, hanem az fiuva valo fogadasnak lelket, az mely által azt kialtyatok, *Abba, Pater*, az az, Atyánk az Isten, &c.

III. Az uyjonnan valo fületésre nevezve, mely az Szent Lelek által lehen. Erről fol Szent Pal, *Rom. 8. 14.* mondvan: Valakik az Isten Lelketül viseltemek, csak azok az Istennek fiai. Ismet, *Gal. 4. 6.* Mivelhogy fiak vattok, ki bocsata Isten az ő Fianak Lelket az ti fivetekben, kialtvan, *Abba, Pater*, az az, Atyánk az Isten.

TANULSÁGOK.

I. Tanullyuk meg innét; Hogy az Szent Istent melten mondhattuk Atyánkna, mert

mert ő teremtet, tart es táplál minket. Annakfölsötte fogadot fiait vagyunk az Christus Jესusban. Vegezetre ő uyjetot megh az ő Szent Lelke által, az kit az Szent Pál fiuval való fogadásnak lelkenek nevez, Ro. 8. 15. Ennek igaz volta megh tetszik az előfamlaltatot okokból. Verkeznek tehát az ellen az hittúl fakatt emberek, az mine-művek az Pogány Törökök es Tatarok, az kik, nem hogy magok mernek az Istent Attyoknak mondani, de meg egyebeket is bídalmáznak erette, es azt mondgyak: Hogy meritek az Istent Atyatoknak mon-dani? Bár ne lehetnétek fiait, csak lehetnétek Rabjai. De mi Keresztényenek hidgyúké, hogy minekünk az Christusban feresel-mes Atyánk az Isten, es nagy bizodalom-mal emlitsük az ő SzentNevet. Erre int az Szent Pál, *Heb. 4. 16. &c.*

I I. Vegyúk esünkben azt is; Minemű nagy meltofsagban legyenek Istennel az Hívek, úgy mint az kiket az ő Szent Fia-ban az Ur Jესus Christusban mind fejen-kent fiainak es leányinak ismer. Meltofsa-gossak ez vilaghi Kiralyoknak es Fejedel-meknek fiait De meltofsagosab azoknak az

Hi-

Hivek, mint ilyen nagy mennyei fölfe-
nek fiai es leanyi. Vigasztaljuk azért ez-
zel mi magunkat ez vilagnak böcsstelense-
ge ellen, holott lastyuk ez vilagnak fiait
csak úgy tartyak az Hiveket, mintha in-
gyen sem volnának. De ám járjanak azok!
Eleg az mi nekünk, hogy az Isten, fiainak
es leanyinak tart minket. Intetvessünk is e-
zekből: Im halljuk, hogy az Isten Atyánk
minekünk, tehát úgy visellyük magunkat
mint engedelmes fiak es leanyok, hogy mi
ellenünk is úgy ne panaszkodgyek, mint
regen az Sidok ellen. *Malac. 1. 6.* Enged-
gye az mi Szent Istenünk, hogy mi az mi
tűstünknek felelhessünk meg, Amen.

IX. PRÆDIKATIO.

ENnek előtte való tanításomban, minde-
neknek előtte hasznait samlalam elő, az
Istenseg felől való igaz tudomannak. An-
nakutanna egynehany kérdésekre feleltem
meg. Mostan azért Isten segítségével la-
suk immar az második derekas dolgot is
az első semely felől való tudományban.

A Z M A S O D I K R O L.

Jelentettem vala ide fellyeb, hogy második az első semelynek munkajáról te-
bünk vallást az Apostoli Credoban-is, két
nagy dolgokat tulajdonitunk neki, tudni
illik az Teremtést és az gondviselelét. Az
teremtést, mikor Menynek és földnek te-
remtőjenek vallyuk: Az Gondviselelét pe-
dig holot mindenhatónak mondgyuk. No-
ha pedig az Credoban az Gondviseletről
vagyon elsőben emlekezet; Mind azon-
által, mivel-hogy természetet érint, az Te-
remtes első, mi nekünk-is elsőben az Te-
remtesről, és az után az Gondviseletről
kel folanunk.

A Z T E R E M T E S R Ö L.

Hogy az teremtesről való tudomány-
ból, az Hivek több eppületet vehessenek,
imez következendő kerdeseket kel megh-
magaraznunk: 1. Hogyha teremtetette ez
vilag avág, mindenkor volt. 2. Miért hogy
az Credoban, csak az Atyának tulajdonit-
tatik az teremtes. 3. Mikepen teremtetett
ez világ? 4. Mi vegre teremtetett? 5. Le-
sene valaha vege, avagy soha sem?

AZ

A Z E L S Ö R Ö L.

Az teremtes nem egyéb, hanem valami dolognak semmiből való lettele. Ehez kepest, az második kérdésre, különben felelnék az Poganyok hogy nem mint mi. Mert mi azt mondgyuk; Hogy Isten teremtetette ez látható világot, és ebben levő sok rendbeli állatokat. Semmiből pedig, kiváltkeppen az első Materiara nevezve. Az Poganyok mind ezeket tagadják. Lásd felük mind az két értelmet csak rövideden, &c.

Annakokaert, az mi igaz értelmünket, két rendbeli bizonyítással erősíttyük. 1. Az derek fent írásból. 2. külső okokból vet bizonyítással, &c.

Az mi az fent Írást illeti: Ez látható világnak Istentől való teremtese felől, nyilván való bizonyítást teszen az Moises Prophetá, az teremtesről írt könyvenek első és második részében. Lásd meg az írásokat. Az fent David is ezt allattya, *Psal.* 33. 6. mondvan: Az Urnak befede avagy Igeje által erősítetttenek meg az Egek, és az ő fájának Lelke által azoknak minden seregi. ő mondotta, és lettenek, ő parancsol,

csolta es teremtettenek. Ugyan ezen David erről szól, *Psal.* 102. 26. Ismet *Psal.* 104. 2. *Psal.* 136. 5. es 146. 6. &c. önnön maga-is ezt allattya az Isten, *Esa.* 44. 24. Az Apostolok-is ezt erősitik *Act.* 4. 24. Szent Pal-is, *Act.* 17. 24. Lásd meg az irásokat. Mind ezekből azért illyen erősseget hozunk ki: Az miről az derek sents Iras, nyilván valo bizonyagot tesen, affelől senkinek nem kel ketelkedni. De ez lathato vilagnak teremtese felől az derek sents iras nyilván valo bizonyagot tesen, az mint az többi közt, az elő samlaltatot irasbol meg tessik: Azert affelől senkine ketelkedgyek, &c.

Az mi a külső erőssegeket illeti; Hogy sokat elő ne samlallyak ez nyilvánvalo dollogban: I. Ennek valosaga meg tessik az sok külömb külömb nemzetsegeknek eredetekből, az mellyekről emlekezik az Moyses Propheta, az ő első könyvenek tizedik es huson ötödik rebeiben. Mert lehetetlen dolog, hogy azok, csak történetből, es az vak szerencse forgasabol sarmaztanak volna, hanem Istentől vettenek eredetet. II. Ugyan ezen dolgot al-

latz

lattyá, ez világi dolgokban levő ssep rend-
tartás. Az többi közt pedig az Napnak
Holdnak es csillagoknak ssep folyások; Az
űdönök ssep változasi. Mely ssep sorjával
követi az Tavaszt az Nyári idő, az Nyarat
az Ős, es az Ősi időt az hideg Tel, nem
külömben mint az gyermeki állapot az
Ifjuság, az Ifjuságot az emberkor, es az
emberseget az vénsegh mely az halálnak
Hopmestere, &c.

III. Meg tessék ez, az Angyali es embe-
ri elmenek serenysegeből is. De hog most
csak az emberekről folyak; Az emberi
elme es okosság, menyi sok külömb kü-
lömbfele mestersegeket es tudományokat
talalt. Mely sereny es gyors önnön maga-
ban. Egy sem-pillantasban, egynéhany száz
mér földre ki terjed, es nagy sok csudalatos
dolgokat gondol. Lehetetlen, hogy ez ő
magatul legyen, hanem más felső oktul far-
mazik, mely nem egyéb, hanem az Isten.

IV. Vegezetre ugyan ezen dolgot bi-
zonítanak, minden dolgoknak az ő böl-
csen es nagy jól rendeltetet vegei Mert
ha, vagy közönsegeskeppen, vagy kivál-
keppen elmelkedel ez világi dolgokról,
min:

mindenek jó végre rendeltettnék volna, ha az emberek, azoknak jó végeket el nem fordítanak, és gonoszul nem elnénék azokkal. Lehetetlen tehát, hogy ezek egymástul legyenek, hanem amaz felső jótul, az mely az Isten, &c. Vannak több erősségek-is, de rövidségnek okaert, azokat elő nem számlalom, &c. Ellenbe, az Pogany bölcsék azt mondgyak; Hogy avagy nem teremtetet ez világ, vag pedig ha teremtetet, öröktől fogva teremtetet, és nem semmiből, hanem valami elebbi materiából. Ezt az ő értelmeket, az többi közt, imez következő erősségekkel akarjak gámolítani. 1. Illetlen dolog, úgy mond, azt mondani, hogy ez látható világ, semmiből teremtetet volna; Mert az bölcs Aristoteles regulája *Ex nihilo, nihil fit*: az az, Semmiből semmi nem lehet: Azert nem kel azt állatni, hogy ez világ semmiből teremtetet volna, &c.

De erre csak azt felellyük; Hogy ennek az erősségnek, csak az természetnek folyása szerint való dolgokban vagy on helye, holot tudgyuk és láttyuk hogy egy dolognak, másból kel származni. De nincsen

semmi helye, az természet felet valo dolgokban, az minemű az teremtes. Masodszor helye vagyon az emberek közt is; Mert az ember semmiből, semmit ki nem hozhat. De az Istenre nevezve semmi helye nincsen. Mert az mellyek lehetetlenek az embereknel lehetsegesek az Istennel, mert az Istennel semmi lehetetlen dolog nincsen. *Marc. 10. 27. &c.*

2. Így okoskodnak: Illetlen dolog, úgy mond, az Isten felől azt mondani, hogy öröktől fogva hívőkodot volna. De ha azt nem mondgyuk, hogy ez vilagot öröktől fogva teremtette, az következik, hogy az Isten ez vilagnak teremtese előtt hívőkodó volt: Azert é vilag öröкке valo, &c. Könyű erre az felelet: Mert noha az Isten ez vilagot öröktől fogva nem teremtette, mind az által nem következik innen hogy ez vilagnak teremtese előtt az Isten hívőkodot volna. Mert az ő ő. Fiat örök időnek előtte bűlte. *Mich. 5. 2.* Annak felette, ebben az ő Szent Fiaban minket, az örök életre el választot, meg vilag fundamentumának föl vetesének előtte, *Eph. 1. 4.* Vegetre amaz nyughatatlan elmejű embereknek,

nek, az kik az Szent íráson kívül azon tudakoznak, mit cselekedet az Isten, minek előtte ez világot teremte: Poklot keféttet; az mint regen az Agoston Doctor egy nyughatatlan elmejú embernek felelt volt, &c.

3. Még is azt mondgyak: Minden, az minek eredeti vagyon, el is ves. De ez világ el nem ves. Azert niacszen eredeti, hanem örökkevalo. &c.

Erre is csak azt felellyük: Hogy ennek az erősségnek, csak az természetet érint való dolgokban vagyon helye, az mellyek az természetnek folyása szerint viseltetnek. Az természet fölött való dolgokban pedig, az minemű ez vilagnak semmiből való teremtetése, semmi helye nincsen. Mert az teremtő Istennek hatalma, mind azokat, az mellyeket másból formál, mind penigh az mellyeket semmiből teremt, szabadon, avagy ugyan azon állapottyában meg tarthattya, avagy meg változtathattya. Es ha úgy tetőik ő neki, semmive teheti. Vannak több erősségek is erre az dologra; De rövidségnek okæert, en azokat mostan elő nem famlalom.

TANULSÁG.

Tanullyuk meg innét: Hogy ez látható világ nem örökkevalo, hanem bizonyos időben Istentől teremtetet, úgy-mint, ez mostani ezer hat száz es huszonkettődik éftendő előtt, öt ezer, öt száz es kilentzven egy éftendővel. Ennek valósága meg tetőzik az elő fámlaltatott irásokból es erősségekből. Vetkeznek tehát az régi Pogany Bölcsék, az kik ez vilagnak mind kezdeti sem mind vege felől csuda modnelkül itiltenek. Az többi közt az Plato, *in Timæo*, azt mondotta: Hogy ez világ Istentől teremtetet, annakokaert volt kezdeti, de soha vege nem leßen. Az Aristoteles penig azt allatta, hogy ez vilagnak kezdeti sem volt es vege sem leßen. Az Democritus azt mondotta, hogy ez világ történetből lőtt; amaz verő-fényben levegő apro porocskákbol, es vegre ismet semmive leßen. Az Heraclitus penig azt mondotta, hogy ez világ tűzből lőtt, es tűz miat kel el vesni, es az tűzből ismeg mas vilagh leßen, es ugyan azon által ismet el kel vesni, az mely változas mind örökke leßen. Vegezerre az Empedocles azt allatta, hogy ez világ

ex Lite & Amicitia, az az, Baratságbol es ellenkezesből áll. Annakokaert mikor az ellenkezes uralkodik, eppül ez világ: mikor pedig az baratság regnal, akkor ismet elromol, &c. Az Simonianusok, Nicolaitak, Menander követői, es az többi azt mondottak, hogy az Angyalok teremtetek ez világot. Az Marcionitak penigh, Cerdonianusok es az Apellesnek követői azt mondottak, hogy az gonosz Istentől teremtetet ez világ, &c. De mi ezekkel ne tevelyejjünk, hanem az fent irással eggút, ez világnak teremtetet tulajdonitsuk az egy örökkevalo Istennek, az ki allattyanban egy, semelyeben pedig három, tudni illik, Atya, Fiu es Szent Lelek, &c.

A Z M A S O D I K R O L.

Az Apostoli Credoban a teremtes nem azért tulajdonittatik az Atyának, mintha az Fiu es az Szent Lelek teremtoek nem volnanak. Mert az David *Psal.* 33. 6. azt mondgya: Az Urnak Igeje által lóttének az Egek, es az ő bájanak lelke által azoknak minden feregek; Hanem imez következendő okokert. 1. Meltoságnak okaert, Mert az mint ez nyilván vagon, az Atya

az Istensegnek kut-feje, az ki fenkitül nincsen. Az Fiu penigh az ő öröktül fogvan valo születése, es az Szent Lelek az ő barmazása által, az Atyától vannak. 2. Az rendre nevezve, mely az Szent Haromságban levő személyeknek munkalkodásokban megtartattatik, &c. Mikepen azért, az Atyát nem rekeszi ki az Irás, mikor az teremtest az Fiúnak tulaydonittya, *Ioan. 1. 3. 1. Cor. 8. 6. Heb. 1. 2.* Azonkepen az Fia és az Szent Lelket nem rekeszi ki az Apostoli Credo, mikor az teremtest az Atyának tulaydonittya. Ide valo az Agoston Doctornak regulája: *Opera Trinitatis ad extra sunt indivisa.* Az Szent Haromságban levő Személyeknek munkalkodások külösképpen közönsegesek.

T A N V S A G.

Tanullyuk megh innen; Hogy az Atya az Istensegnek eredeti, es ugy-mint kutfeje, annakokaert az Szent Haromságban levő személyek közt meltan az ő személye emalittetik elsőben. Ugyan ezen okkaert tulaydonittatik az Apostoli Credoban ő neki. Mind azon által nem következik innen; Hogy az Atya nagyobb Isten legyen.

gyen az Fiunal es az Szent Leleknel: Mert az Szemelyek közt valo rend, az egyenlőseget el nem bontja. Es az Szent Haromságban ahol egyyk semely neveztetik, az többit is ott kel érteni. Vetkeznek tehát az Eretnekek, az kik inner akarjak az Istenségben levő semelyek közt valo egyenlenséget allatni. No mi ezekkel ne teveljegjünk, hanem az Szent Haromságban levő semelyek felől jozan ertelemben legyünk, &c. Segellyen erre bennünket mind fejenkent az mi kegyelmes Atyánk es Istenünk, Fiaert az Ur Jesus Christusert. Amen.

Ez ennek az masodik kérdésnek-is magyarázattya. Immar az többiről kellene szolanunk, de ottan az következendő tanításra hagyom. Ha Isten engedi, jövőendőben azokról-is szollyunk, &c.

X. PRÆDIKATIO.

KEzdettem vala az Keresztenek előtté magyarázni az Teremtésről valo tudományt: Holott mindeneknek előtté azt la-

tok meg, hogyha teremtetette ez világ:
vagy mindenkör volt? 2. Miért hogy az
teremtes az Atyának tulajdonitratik? Mo-
stan immar lassuk Isten segitsegeből a többi
dolgokat-is.

A Z H A R M A D I K R O L.

Ez látható világhnak teremtetésének
modgya felől sok dolgokat jelent az fent
íras. 1. Azt mondgya: Hogy az tellyes Sz.
Haromság Istentől teremtetet. Az Szent
David bizonittya ezt, *Psal. 33. 6.* mond-
van: Az Urnak beszede által teremtettenek
az Egek, es az ő fájának Lelke által azok-
nak minden seregi. Holott az Uron az A-
tyát, az Beseden az Fiat, es az Lelken az
Szent Lelket erti az Propheta. Hogy pe-
niglen az Atya teremto legyen, megh az
Eretnékek sem ketelkednek abban, azért
azt nem búkség bizonyitanunk. Hogy pe-
nig az Fiu teremtetette legyen ez világot,
meg tetűik *Ioan. 1. 3.* holot az Szent Iános
azt mondgya: Mindenek ő általa lőttének,
es ő nalanelkül semmi nem lőtt, az mi lőtt.
Az Szent Pal-is ezt állattya. *Coloss. 1. 16.*
mondvan: Mert ő benne lőttének minde-
gek, mind az Egen, s-mind az földön, lá-
ható

hato es lathatatlan allatok. Hasonlokeppen
Heb. 1. 2. Ez vilagnak teremőjének nevez-
 tetik az Christus, &c. Vegezetre hogy
 az Szent Lelek teremő legyen, az Moyses
 Propheta bizonittya *Gen. 1. 2.* mikor azt
 mondgya: Hogy az Urnak Lelke az első
 teremtesben az vizeket meleggette. Ezt
 allattya az Elihu-is az ő feleletiben, *Iob. 33.*
 4. mondvan: Az Urnak Lelke teremtet
 engemet, es az mindenható Istennek le-
 hellese elevenitet meg engemet. Az Da-
 vid-is, *Psal. 33. 6.* azt mondgya: Hogy az
 Urnak bajaranak Lelke által erőssítetttenek
 meg az Egnék minden seregi:

I I. Az teremtes felől úgy tanít az iras:
 Hogy szabad akarattya berint, es nem vala-
 mi kenberitesből, avagy el mulhatatlan
 szükségből teremtetten Isten ez vilagot. Er-
 ről szól az David *Psal. 33. 9.* ő mondotta,
 es lőttének, ő parancsolta, es teremtetten-
 nek. Azonkepen *Psal. 135. 6.* Mindeneket
 teremtet az Ur az Egen az földön, az ten-
 gerben es az melysegekben.

I I I. Hogy minden unakozas es farat-
 sagnelkül teremtet mindeneket, csak az ő
 jo es Szent akarattya es mindenható befe-

de által. Erről nagy nyilván való bizony-
ságot tesén az Moyses Propheta *Genes. 1.*
mind az egesz Caputban, holot egynehány
helyen így szól: Monda az Ur, es lőn. Mon-
da az Isten, es lőn. Az David, is ezt erősí-
ti, *Psal. 33. 9.* Ő mondotta, es lőttének, ő
parancsolta, es teremtettenek, &c.

De itt valaki azt mondhatna: Nam az
Moyses *Gen. 2. 2.* azt mondgya: hogy az
UR megh nyugott az hetedik napon az ő
munkajatul. Tehat innet az következik,
hogy megh faradot volt az teremtesben,
mert mi faratságunk után szokunk megh
nyugodni, &c.

De könnyű erre az felelet: Mert az bent
íras emberi mód szerint szól az Isten felől,
hogy ezzel az szólásnak modgyaval, az I-
stennek az teremtesben való munkájának
derekas vegiben vitelet jelentene. Mert
mikepen az ember munkájának wegen fo-
kot megh nyugodni: Így az Istennek az te-
remtesben való munkájának tökéletesen
való vegiben vitelenek meg jelentesere, az
Moyses Propheta nyugodalmat tulajdonít
az Istennek, &c.

I V. Hogy semmiből teremtetet ez vi-
lag,

lagh, es nem az Istennek allattyabol, sem
penig termesetiből, avagy valami elebbi
Materiabol, az mely öröktől fogvaan lótt
volna az Istennel, az mint nemely Pogany
Bölcsék velekedtenek, &c.

De itt is azt mondhatnad: Az ember
földből teremtetet, az mint az Moyses bi-
zonitnya, *Gen. 2. 7.* Hasonlokeppen az őt
napoknak munkai, nem semmiből terem-
tettenek. Annakokaert nem semmiből te-
remtetet ez lathato világ.

Erre az ellenvetésre azt felellyük: hogy
noha az Isten nemely allatokat, bizonyos
Materiabol teremtet az következendő na-
pokon, mind azon által, mivelhogy az el-
ső napon minden allatoknak első materia-
jat, az az, allattyat semmiből teremte, an-
nakokaert erre az első Materiara nevezve,
meltan mondhatyuk, hogy az Isten ez
világot semmiből teremtetete.

V. Hogy bölcsen, jól nagy őp rendel
es mindeneket eppen teremtet az Isten.
Erről szól az Moyses, *Gen. 1. 31.* Lata az I-
sten az mellyeket teremtet vala, es minde-
nek igen jók valanak, &c.

Mondhatnad: Az gonos nem lehet jó.
De

De az gonoszt-is Isten teremtetten. *Ef. 45. 7.*
 Azert nem mindenek jok voltanak. Erre
 azt felellyük: Hogy az Prophetanal az I-
 sten az gonoson, nem az bűnt, hanem an-
 nak bünteteket erti, az mely az Istenre
 mezve, fölötte igen jo, mert az ő igazsága-
 nak ki foglaltatasa. Ertelme azert az Isten
 mondasanak csak ez: Hogy ez vilagi nyo-
 morusagok, nem történetből, hanem az I-
 stennek igaz itéletéből bocsattatnak az em-
 berekre az bűnert.

VI. Hogy nem hertelenfeggel, avagy
 egy sem-pillantásban, hanem hat napokon
 teremtetten Isten ez vilagot. Nyilván föl-
 erről az Moyses, *Gen. 2. 2.* De vallyon miért
 nem teremtetten egyből mind Isten ez vi-
 lagot? Ennek nagy két okai vannak. 1.
 Mert azt akarta Isten, hogy nyilván való
 különbség legyen az első Materia közt,
 mellyet semmiből teremtet vala, es abból
 teremtetet allatok közt. 2. Hogy az ő ha-
 talmat ez vilagi teremtet allatokban meg-
 mutatna, holot világossagot foglaltatott, az
 földet meg sírosította es termőve tette,
 meg minek előtte az Nap es Hold nem te-
 remtettenek volna. Lásd meg *Gen. 1. 5. 3.*
 es 11.

es 11. 3. Hogy meg mutatna az ő jo volta
 es gondgya-viselelet az ő teremtet allati-
 hoz. Holot az elő allatokat az után terem-
 ti, minek-utánna az földet, fakkal es fű-
 vekkel meg ekesítette volna. Az ember
 pedig, minekutánna ez feles vilagot, es
 ebben levő sok teremtet allatit mind el ke-
 sítette volna, az mint erről az Moyses
Gen. 1. cap. nagy nyilván valo bizonyfagon
 tésen. 4. Ezzel az Szent Isten minket in-
 teni akart, hogy az teremtes felől, ne csak
 mulolan es fakmany modgyara, hanem ú-
 gyan melyen es jozanon gondolkodnank.

De itt-is azt mondhatnad; Nam az Si-
 racides, *Cap. 18. 1.* azt mondgya: Az ki
 mind örökke el mindeneket egyferr-mind
 teremtet. Ellenkezik annakokaert az Moy-
 sessel, az ki hat napokat tulaydonit az te-
 remtesnek.

Erre elsőben azt felellyük; Hogy nem
 azt akarja mondani az Bölcs, hogy az I-
 sten egy oraban vag egy fem-pillantasban
 teremtetette ez lathato vilagot, mert így el-
 lenkeznek az Moyses-sel, az ki hat napokat
 tulaydonit ennek az dolognak; Hanem
 csak azt akarja mondani, hogy valamik ez
 feles

feles vilagon vannak, mindeneket Isten teremtet. Másodszor azt mondhattuk, hogy az első materiara nevezéssel így az Siracides, az mellyet egyben mind teremtet az fent Isten, &c.

VII. Hogy nem örökke való ez világ, hanem bizonyos időben teremtetet, úgy mint ez előt, öt ezer öt száz kilentzven egy ezrendökkel.

TANULSÁG.

Vegyük előnkben innét; Hogy az Isten ez vilagot, nagy szép rendelés jó módgyával teremtetete, az mint ezt mindenféle teremtetett állatok telj torokkal kialszák. Lásd meg Ps. 16.1. Ugyan ezen dolog megterbik, az elő fiamlaltatott dolgokból is. Intetteflünk azért innét, hogy vegyük előnkben az Istennek hatalmat, bölcseséget, jó voltat és irgalmassagát, és ezekert őtet mind az Egigh magasztaljuk. Erre int az Esaias cap. 40. 26. &c.

AZ NEGTEDIK RÖL.

Ezeknek utanna, lassuk immar azt is; Mi vegre teremtetet ez lathato világ? Ez vilagnak teremtesenek nagy szép okai vannak. i. ezek közt, az Istennek dicsősége,

es az ő fent nevenek magasztalása. Erről
hol az Salamon, *Prov.* 16. 1. mondvan: Min-
deneket ő magaert teremtet az Isten. Az
David-is, *Psal.* 103. 22. Áldgyatok, ugy-
mond az Urat, minden ő munkai. Az fent
Pál-is, *Rom.* 11. 36. Ő tőle, ő általa, es ő ben-
ne vannak mindenek. 2. Hogy ez vilagnak
ekes teremteséből, az Istennek bölcsesé-
ge, hatalma, es jó volta ki nyilatkoznak.
Erről hol az David, *Psal.* 19. 1. Az Egek
beszellig az Istennek dicsőséget, es az ő
kezeinek munkait hirdeti az erősség. 3.
Hogy az Isten az ő kegyes gondgya-vise-
lésében való jó voltát meg mutathatna az
ő teremtet állatához, mind az Egen, s-
mind az földön. Ide néz az Esaiás *Cap.* 40.
26. mondvan: Emellytetek fel az ti fenei-
teket oda fel, es lassatok meg kicsoda te-
remtette mind ezeket. 4. Hogy az emberi
nemzetseg között fedegerne magának
Anyafent-egyházat, az kitől mind ez élet-
ben, s- mind pedig az örök életben dicsőít-
tetnek es magasztaltatnak, &c. 5. Hogy az
emberi nemzetseghez való jó voltát meg
mutathatna, holott mindeneket az em-
berert teremtet az Isten. ő maga bizonyít-
tya

tya ezt az ſent Iſten, *Gen. 1. 18.* mondvan: Birjatok az földet, es uralkodjatok az tengernek halain, &c. Az David-is, *Pſ. 8. 7.* Ur rá tötted, ugymond, ötet az te kezedenek munkain, es mindeneket az ő labai alá vetettel. Az ſent Pal is, *1. Cor. 3. 22.* Akar az élet, ſ. akar az halál, akar az jelen valók, ſ. akar az jövőndők, mind tietek, &c.

T A N U S Á G .

Tanullyuk meg innét; Hog az Iſten az embert önnön magaert teremtetete, egyebeket pedig az emberert: Hog az embernek, es az ember által, az Iſtennek ſolgálnak. Meg tessik ennek valosaga az elő ſamlatatot dolgokból. Intetteſſünk azért innét. 1. Hogy ez látható vilagnak teremtetet egyedül csak Iſtennek tulajdonitsuk, es innét az ő bölcseséget, hatalmat es jó voltat meg ismerjük. 1. Hogy az teremtet állatokban ne bizzunk, hanem minden lelki es testi jokat csak az ſent Iſtentől varjunk. Vetkeznek tehát, az kik az teremtetéről nem tudnak jozanon gondolkodni, es ezért az Iſtennek nevet nem tudgyak magasztalni, hanem ſőt inkább, Balvány imádásokkal, es az teremtet állatokban való bizo-

bizodalmokkal, az Istennek nagy nevet
 gyalazzak. De atkozottaknak mond effele-
 ket az Propheta, *Ierem. 17. 5. &c.*

A Z Ô T Ö D I K R Ö L

Vegezetre, jer lassuk immar azt-is;
 Hogy ha lesene vege ez vilagnak, es ha
 leßen, mikor leßen vege?

Ennek az utolso kérdésnek két agái
 vannak: Mert itt elsőben ez vilagnak ve-
 geről tudakozunk: Másodszor idejéről en-
 nek vege nek. Mindenikről egy egy befeje-
 del follok.

Az mi ennek a kérdésnek első ágat ille-
 ti, arra az Iras magyarázok nem egy arant
 felelnék. Mert nemellyek azt mondgyak,
 hogy ugy el töröltetik Istentől, hogy tel-
 lyelleggel semmive leßen. Ezt az ő értel-
 meket bizonyittyak az Christus mondasá-
 bol *Mat. 24. 36.* holot így fol: Az Eg es
 az föld el mulnak. Ide fabjak az Angyal-
 nak mondasat-is *Apoc. 10. 6.* az ki az Isten-
 re esküt, hogy soha többbe idő nem leßen:
 Az sent Peter mondasat-is, *2. Pet. 3. 12.*
 holot azt mondgya, hogy az Eghek
 nagy ropogással vesnek el, &c. Nemel-
 lyek pedig az allattyak; Hogy csak meg

valtoztatnak es sepen meg uyjettatnak az
 ő termesetekben. Ezt az ő értelmeket az
 többi közt allattyak az David mondasá-
 bol, az ki azt mondgya *Pfal.* 102. 28. Mint
 az őltözeter meg változtatod őket. Ide
 hozzak azt is, az mint bent Iános, *Apoc.*
 21. 1. mond: Latek Uy Eget es Uy földet.
 Azt is, az mint az Salamon Prædikatori
 könyvenek első részében olvasunk, holott
 *f. 4. azt mondgya: Az föld mind örökre
 meg áll, &c. Es ez utolsó értelem helye-
 seb az elsőnél.

A mi pedig a második ágat illeti, affelöl-
 is különböző értelmeket olvasunk. Mert
 az Sidok közt az Rabbínusok azt mondot-
 tak; Hogy hat ezer esteig tart ez világ-
 nak fen állása, es az után vege lehen. Ezek
 nek pedig ket ezeret úresnek mondottak,
 mert az Törvennek ki adásának előtte
 folytának el. Ket ezért az Törvennek tu-
 laydonítottak: Ez az ket utolsó ezer este-
 dőket az Messias idejének tartottak. Ne-
 mellyek azt mondottak; Hogy miképpen
 hat napokon teremtetet ez világ, azonké-
 pen hat napokig kel fen állani, de úgy
 hogy mindenik napot ezer estendőre tud-
 tanak.

tanak. Ide hozzák az David mondatát
Pfal. 90. 4. Az Istennek ezer estendő ol-
 lyan mint egy nap. Nemellyek azt allat-
 tak; Hogy harmincz három estendeig kel-
 ez vilagnak fen allani, mert Christus U-
 runk addig mulatot embersege szerint ez
 vilagon. De ezek-is mindenik estendőt,
 ötvenre turtanak: Mellyeket ha meg szám-
 lál, summa szerint, ezer, hat száz es ötven
 estendőket tesznek, &c. De helyeseb azok-
 nak ertelmek, az kik azt mondgyak: Hogy
 ez vilagnak vege hinnen olyan bizonta-
 lan, mint mi halálunknak oraja. Ezt az ő
 ertelmeket allattyak az Christus monda-
 sábol, *Marc. 13. 32.* holott azt mondgya;
 Hogy annak orajat senki nem tudgya ha-
 nem egyedül csak az ő Mennyei Ő. Attya.

TANULSÁGOK.

I. Jegyezzük meg innen; Hogy mikép-
 pen kezdete volt ez vilagnak, azonkép-
 pen vege-is leßen. Verkezet tehát regen
 az Plato, az ki azt mondotta, hogy noha
 kezdeti volt ez vilagnak, mind azon által
 soha vege nem leßen. Ezzel egyetemben
 az Aristoteles-is, az ki azt allatta: hogy ez
 vilagnak kezdeti sem volt, es vege sem le-

ben. Vetkeznek az Isten csufolo emberek-
is, az kik azt mondgyak, hogy csak az Pa-
pok költöttek, hogy ez vilagnak vege le-
ben. Effelekről szól az Szent Peter, 2. Pet. 3.
4. &c. De mi ezekkel ne tevelyegjünk, ha-
nem ez vilagnak vege felől binten olyan
bizonyosok legyünk, mint halalunk felől.

II. Vegyük esünkben azt-is; Hogy ez
vilagnak vegenek ideje es oraja, binten ol-
lyan bizonytalan, mint az mi halalunknak
oraja. Christus Urunk bizonyittya ezt, *Marc*
13. 32. mondvan: Az felől az Nap felől sen-
ki nem tud, megh az Mennyei Angyalok
közül-is: Meg az embernek Fia-is, ha-
nem csak egyedül az Atya, &c. Vetkez-
nek tehát mind az Rabbinusok, s mind
peniglen az több emberek, az kik ez világ-
nak fen állásának bizonyos időt tulajdoni-
tottanak, mert ez alkalmatosággal, az Iste-
let napját-is meg határoztak. De mi eze-
ket ne kövessük, hanem ez vilagnak vege
felől jozan ertelemben legyünk, &c. Ez
azert az teremtekről való igaz tudomány-
nak magyarázattya.

XI. PRÆDIKATIO.

EL vegezem Isten segitsegeből az Te-
remtefről való tudomant: holot mine-
mü dolgokat forgattunk, nem famlalom
uyjobban elő, hanem lassuk Isten nevebe
az második derekas dolgot-is, tudni illik;
az Istennek gondgya-viseleset, &c.

AZ GOND-VISELESRŐL.

Hogy az Istennek Gondgya-viselese fe-
lől való tudomant, job modgyával megh-
erthessünk, imez következendő kerdeset
ket kel megh magyaráznunk: 1. Hogyha
vagyone az Istennek gondgya ez lathato
vilagra, es ebben levő allatokra? 2. Ha va-
gyon; Micsoda es hanyfele az gond-vise-
les? 3. Mikepen viseli Isten mindeneknek
gondgyat? 4. Micsoda haszna vagyon en-
nek az tudomannak?

AZ ELSŐRŐL.

Az mi az első kerdest illeti; Eleitül fo-
gvan fen forgot ez az kerdes. Hogyha va-
gyone Istennek gondgya ez lathato vilag-

ra avagy nincs: Az melyre oly sokkepen
 es homalyosan feleltének, kivaltkepen az
 Pogany Bölcssek, hogy ehhez hasonlot alig
 találunk az ő irásokban. Mert hogy az sok
 között csak keveset hozzak elő: Az Pro-
 tagoras felől azt írja Cicero *lib. 1. de natu-
 ra Deorum*, hogy mind az Istent, sem-
 peng az ő gondgya-viseletet, egy által-
 lyaban tagadta. Amaz Democritus pengi-
 noha az Istennek valóságát nem tagadta,
 mind azon által azt mondotta, hogy sem
 ez világot nem teremtetten, sem gondot
 nem visel erre, hanem mindennek csak tör-
 tenetből lőrtének, es naponként lesnek.
 Nemelleyek meg engedtek azt, hogy Isten
 legyen; az ki ez világot-is teremtetten: De
 azt mondtak, hogy nem tudgya azokat,
 az melleyek ide ala lesnek, sokkal inkább az
 jövőendő dolgokat, es főre főre az mi búk-
 segünket. Illyen ertelemben volt az Aver-
 roés. Nemelleyek azt mondtak, hogy az
 Isten mindeneket jól tud es lát, de csak hi-
 volkodva nezi, mintha semmi gondgya
 nem volna azokra. Illyen ertelemben volt
 az Epicurus. Annak-főlőtte nemelleyek azt
 mondtak, hogy az Isten noha gondot vi-
 sel

fel amaz nagy dolgokra, de hol mi apro-
 lek dolgoknak igazgatafara nem erkezik,
 amaz mondas berint: *Non vacat exiguis re-*
bus adesse Iovi. Az az: Nem erkezik az I-
 sten minden aprolek dolgoknak igazgata-
 fara. Reszek volt ebben az ertelemenben meg
 az Jeronymusnak es Damascenusnak-is.
 Nemelleyek az Istennek gondgya-viseleset
 ki terjesztettek mindenekre, de azt mon-
 dottak, hogy es-köz-nelkül semmit nem
 cselekedhetik, hanem, mint ez vilagi nag
 emberek, gond-viselők által igazgattyak
 az ő Országokat, így az Isten mindeneket
 az külső esközőkre bízot, kivaltkepen pe-
 nig az Egeknek erejekre es forgásokra,
 az csillagoknak folyásokra, es az több dol-
 gokra. Illyen ertelemenben voltanak az Peri-
 pateticusok. Nemelleyek ezekkel tellyes-
 seggel ellenkeztenek, es azt mondták:
 Hogy az Isten minden dolgokat, tellyes-
 seggel minden esközőket ki rekesztven,
 önnön maga cselekedik, &c. Vegezetre
 (hogy több dolgokat elő ne samlallyak) ne-
 melleyek az Istent, ugy az külső esközők-
 hoz csatoltak, es minden szabadsagatul tel-
 lyességgel meg fostottak. Ezek azt mon-

dottak, hogy az Istennek nincsen arra hatalma, hogy az természetnek folyását megváltoztassa, hanem sőt inkább, Istennek is az berint kel cselekedni, az mint az külső eszközök cselekednek es munkálkodnak. Illyen ertelemben voltak az Stoicusok regenten, &c.

Demi, mind ezek ellen bizonyítsuk meg: Hogy vagyon az Istennek gondgyaviselese, ez feles vilagon minden teremtet allatira, mind nagyokra es kicsinyekre. Ennek penig erősitefere, két rendbeli bizonylagokat allatok. 1. Az Szent irasbol mutogatom meg. 2. Az külső okokbol.

Az mi az Szent irast illeti, nevezetesen, az mit önnön maga az Szent Isten mond, *Ierem. 27. 5.* En teremtettem az földet, es arra az embereket es az barmokat, az en hatalmas erőm által, es az en ki nyuytot karom által, es en azt annak adom, az ki tessék az en fêmeim előtt. Mostan azért en, minden földeket adtam az Nabugodonazornak az Babyloniai Kiralynak, az en Szolgámnak kezében. Sőt még az mezőknek vadait is ő neki adtam, hogy szolgállyanak ő neki, &c. Igen tettetes az is, az mit

mit az David *Psal.* 145. 15. mond: Minde-
neknek fenei te benned biznak, es te i-
dod meg az ő eledeleket alkalmatos idő-
ben. Meg nyitod az te kezeidet, es be töl-
tesz minden élő allatokat aldasoddal, &c.
Azon David *Psal.* 147. 9. ísmet azt mond-
gya: Hogy az Isten adgya meg az barmok-
nak az ő eledeleket, es az Hollo fiának,
az kik őtet segitsegül hiyyjak Erről fol az
Szent Isten, *Iob.* 39. 3. mondvan: Kicsoda
kefít eledelt az Hollokknak, mikor az ő
fiai az Istenhez kiáltanak budosvan, mivel
hogy eledelek nincsen? &c. Idvőzitónk-
is, *Mat.* 10. 29. azt mondgya: Nemde nem
meg vehetneke ket verebet egy fillyeren;
De meg-is, csak egy sem esik le azok köz-
zül az földre, az ti Mennyei Atyáknak
akarattya nélkül. Nektek penig meg feje-
teken hajatok fála-is mind táman vannak.
Lásd meg annakfőlőtte *Mat.* 6. 26. Ide va-
lo az Szent Palnak-is az ő mondasa, *Act.*
17. 28. holot így fol: ő benne vagyon ele-
tünk, mozgásunk es letelünk. Ugyan azon
Szent Pal, *Eph.* 1. 11. ísmet azt mondgya:
Hogy az Isten mindeneket cselekedik, az
őakarattyanak jó tetsése berint, &c. De

fok volna az irafokat mind előfamlalnom:
Hanem lassuk az külső erőssegeket is, &c.

Az mi az külső erőssegeket illeti: No-
ha fok argumentomokat famlalhatnak elő,
de azok közzül csak egynéhany nevezet-
es okokrol emlekezem az allapathoz ke-
pest. Első erősseget vehetünk ez vilagon
levő dolgoknak: ssep es helyessen valo ren-
diből; minden rendeknek jo modgyaval
valo helyheztesekből, es minden csele-
kedeteknek ssep sorjai valo folyasokból.
Innet azért illyen erősseget formálhatunk:
Ez vilaghi dolgokban valo ssep rendek
semmikepen nem lehetnek történetből, ha-
nem amaz felső bölcs elmetül färmaznak.
De ez az felső bölcs elme, senki nem lehet
egyeb, hanem az egy örökkevalo Isten.
Azért mind ezek nem mastul, hanem az
egy örökkevalo Istentül färmaznak. En-
nek az Argumentomnak hathatosaga meg-
terfik, ha gondolkodunk az Istennek az
teremtet allatokban valo ssep rendeleseiről.
Mert lattyuk, hogy amaz tettetes es met-
tosagos dolgok alatt, az alacsonbak vannak
rendeltetven; ugy-mint az lelketlen es er-
zekenységnekül valo allatok, az lelkes es
erze-

erzekeny allatok alatt: Az okatlanok, az okos-
sok alatt, az földiek az Mennyeiek alatt.
Es ez az rend, mind örökre megh marad,
es soha meg nem változik. Lattjuk hogy
az Nap fel jó, es ismet le megyen, es az
Napnak vilagosságot követi az etzakanak
sötetsége. Az Hold minden holnapban
az ő folyasat vegben viszi: ket hetig megh
telik, es ket hetre ismet el fogy. Estendön-
kent az Téli időt, az Tavas, az Tavast az
Nyar, es az Nyarat az ő ő követi. Erről
az Szent David *Psal.* 19. 1. azt mondgya:
Az Egek hirdetik az Istennek dicsőseget,
es az ő kezeinek munkait bejelgeti az e-
rősség. Eggyik nap az másiknak jelenti
az beszédet, es eggyik etzaka az másiknak
mondgya az tudomant. Így *Psal.* 135. 7.
azt mondgya: Hogy az Isten hozza ki az
felyhőket az földnek utolsó hatariból, es
az elsővel eggyüt, meny-dörgéseket kerek,
es az szeleket az ő kencseből ki hozza. Ha-
senlokepen *Psal.* 147. 8. Az ki, ugy-mond,
az Eget be vonnya felyhőkkel, es első-
kebit az földnek, es senat terem az hegye-
ken. Azon Soltar könyvnek 148. refe-
ben ugy meg írja az Istennek gondgya-vi-
sele:

seleket, hogy mindenek tapasztalhatóképen
 egekben vehetik, hogy gondgya vagyon
 Istennek ez látható vilagra, &c.

Az második argumentomot vehettyük
 az jóknak jutalmatul, es az gonoszoknak
 büntetéseül, illyen formán: Az ki min-
 den időben, az jókat meg ajandekozta, es
 az gonoszokat meg büntette, annak vagyon
 gondgya ez vilagra. De az Isten minden i-
 dőben azt cselekedte. Azert vagyon gond-
 gya ez vilagra. Ennek az erősségnek az el-
 fő ága nyilván vagyon: Az másikat pedig
 önmón maga bizonyítja az szent Isten, *Exo.*
20. 5. holott azt mondgya: Hogy megh-
 bünteti az Atyáknak verkeket az fiakban,
 harmad es negyed iziglen, az kik ötet gú-
 lölik, es irgalmaságot cselekedik ezer izig
 azokkal, az kik ötet beretik, es az ő paran-
 csolattya meg tartyak. Az Szent David-is
Psal. 58. 11. mondvan: Örül az igaz, látvan
 az bossú-allást, es az ő lábait meg mossa az
 hitetleneknek vereben, es azt mondgya:
 Bizonyara vagyon jutalma az igaznak.
 Vagyon ez földnek ítélő Istene. Erre neve-
 zetes példaink vannak az sent irasban. Az
 többi közt pedig *Gen. 7. 1.* Ismet, *cap. 19. 16.*

Exod.

Exod. 14. 27. Esa. 37. 36. Act. 12. 22. Lásd meg az irafokat.

Harmadik erősséget vehetünk, ez világi Fejedelemségeknek, és az közönseges emberi tarsasagnak meg tartasabol és oralmazasabol. Summa: az ki ez világi Fejedelemségeket rendelte, és azokat az őrdögök ellen, és minden külső ellensegek ellen meg tartya, és azokat az ő akarattya berint meg változtattya, annak vagyon ez világra gondgya. De az Isten cselekedti mind ezeket: Annakokaert, vagyon Istennek gondgya ez világra. Erről szól az Istennek allat berint valo bölcsesége, az Ur Jesus Christus, *Prov. 8. 15.* mondvan: Az Kiralyok en altalam uralkodnak. Az Daniel-is *cap. 4. 29.* Az fölséges Isten uralkodik az embereknek birodalmokon, és az kinek akarja, annak adgya. Az Szent Pal-is ezt allattya, *Rom. 13. 1.* mondvan: Nincsen hatalma ssag, hanem csak Istentől.

Negyedser allathattjuk az jóvendősékből-is, illyen modon: Az ki ő magatul az jóvendő dolgokat bizonyossan meg jelentti, vagyon annak gondgya ez lathato világra. De az Isten az, az ki ő magatul az jó

Jövendő dolgokat meg jelenti, az mint er-
ről az Propheták nyilván való bizonyoságot
tesznek. Azert vagyon az Istennek gond-
gya ez lathato vilagra, &c.

Ötödösor es utolsor meg tessék ez, min-
den dolgoknak az ő vegekből, az mellyek-
re mindenek vitettetnek. Summa: minden
dolgok ez feles vilagon, természet szerint
vitettetnek az ő vegekre, az melyre te-
remtettenek. Annak-okaert vagyon az I-
stennek gondgya ide ala, &c.

T A N U S Á G .

Vegyük esünkben innét; Hogy az I-
stennek gondgya vagyon ez lathato világ-
ra, es ebben, az ő teremtet allati közzül
az legkissebbikre-is. Meg tessék ez, mind
az fentírásbeli tanubizonyosságokból, s mind
pedigh az elő fámlaltatott erősségekből.
Vetkeztenek tehát az Epicurus es annak
követői, az kik az Istennek gondgya vi-
seleset tagattak. Ezekkel egyetemben az
Stoicusok-is, az kik az Istennek gondgya-
viselese helyet, nem tudom micsoda meg-
változhatatlan búkséget allattanak, az mel-
nek nem csak minden teremtet allarok, de
meg az Isten-is kenferittetik engedni, es

azt ók Fatumnak nevezték. Vegezetre, amaz Nabal termésetű emberek-is, az kikről az David emlekezik *Psal.* 94. 7. mondván: Es azt mondottak; Nem lattya az Ur, es az Jakobnak Istene nem erti, &c. Ezfelekről fol az bent Isten-is *Ezech.* 8. 12. Ismet *Cap.* 9. 9. &c.

De mi ezekkel ne tevelgyünk, hanem tökéletesen higdgyúk el, az Istennek gondviselelet mindenekre ki terjedni, amaz apro verebektől, es az embereknek haja halatul fogvan az Istennek nagyub es meltosagossab teremtet allattyaiglan Lasd meg *Mat.* 10. 29. &c. Engedye az mi bent Istenünk, hogy ez felől jó ertelemben lehessünk. Amen.

Immar azoknak ellenevetefeket kellene elő bamlalnom, az kik az Istennek gondgya-viselelet tagadgyak; De ottan ez jóvendo tanítasra halasztom, &c.

XII. PRÆDIKATIO.

ENnekelótte valo tanításomban kezdem magyarázni az Istennek Gondgya-viselele

lefe felől való tudomat; Holot mindenek-
nek előtte azt bizonyítok meg, hogy va-
gyon az Istennek gondgya ez látható vi-
lagra. De mivel hogy ennek az igaz tudo-
mannak sokan ellene mondanak; Jer lassuk
meg micsoda erősségekkel allattyak affele
emberek az ő értelmeket.

Az kik az Istennek gondgyaviselelet
tagadgyak, nagy sok argumentomokkal el-
nek, de en mind azokat elő nem bamlalom
hanem csak egy neyhany nevezetes ellen-
veteseket hozom be, az mellyekre rövid-
den meg-is felelek.

I. Így okoskodnak; Azt mondgya az
Moyse, *Genes. 2. 2.* Hogy az Isten mi-
nekutanna az embert teremtetten volna, az
ő munkájátul meg búnt: Azert innét az
következik, hogy nincsen Istennek gond-
gya ez világi dolgokra.

Erre rövideden azt felellyük; Hogy ez-
zel az mondaival nem rekezteti ki az Moy-
se az Istennek gondgyaviselelet, hanem
csak azt akarja jelenteni, hogy az Uy dol-
goknak, avagy allatoknak teremtese-
nek vetet veget Isten, es nem akart több vi-
lagokat teremteni, sem pediglen Uy em-
bere-

bereket avagy egyéb fele allatokat, hanem azokat akarja az ő nemekben meg tartani és baporítani. Ide való, az mit Christus Urunk mond, *Ioan. 5. 17:* Az en Aryam mind ez oraig munkalkodik, es en-is munkalkodom. Meg hamiſſittatnak tehát innen az Pogany Bölcsék, az kik azt mondtak, hogy sok világok vannak: Mert ime az Moyses azt mondgya, Hogy meg ſúnt az Iſten. &c. Tovabba nagy megtöſtetſik innen meg az emberi nemzetnek, hogy az elfő embereknek teremteſe után, meg ſúnt az Iſten az Uy allatoknak teremteſetül. Mert ezzel az Iſten nagy nyilvánſaggal meg jelentette, hog az embernel nincsen ő neki bölcsületeſeb teremtet allatya, az mellyert mindeneket teremtet, es az kikben őnnön maga is meghakar nyugodni, es az kivel közleni akarja az ő örökre való bölcséſeget, igazſagat es Aryai jó voltat, &c.

I I. Hozzak be az ſent Pal mondaſat. *1. Cor. 9. 9.* Holot az Apoſtol azt mondgya: vallyon az őkrökre vágone az Iſtennek gondgya: Mintha azt mondana, hogy nincsen. Az honnet azt hozzak ki hogy

az Istennek gondgya-viselese nem terjed minden teremtet allatokra, &c.

Erre-is csak azt feleltyük: Hogy nem tagadgya az Apostol az Istennek közönseges gondgya-viseletet, hanem csak azt akarja jelenteni, hogy az Isten nem az ökrökert attá ki az ő Törvenyet mert az oktalanságok miatt ők azt nem ertik, hanem az okos lelkű emberekert. Így magyarázza ezt az Chrysostomus Doctor, mondván: Gondgyokat viseli Isten az ökröknek, de nem úgy hogy ő nekik Törvent szabjon eleikben. Hasonlóképen az Agoston Doctor is, *Supr. Psal. 145.* holot így szól: Az mi az Törvénynek ki adását illeti, az Istennek az ökrökre gondgya nincsen: Az mi pedig az gond-viseletet es legeltetést nezi, mindenek az Istenre neznek, &c. Lásd még *Psal. 145. 15. Ismet 147. 9. Iob. 39. 3. Mat. 6. 26. Ismet Cap. 10. 29. &c.*

III. Még-is így okoskodnak: Az holok rendetlen dolgok vannak, nincsen ott az Istennek gondgya-viselese. De ez világon sok rendetlen dolgok vannak. Azert ez világra nincsen az Istennek gondgya, sem pedig ebben levő dolgokra.

Erre elsőben csak azt felelhetnök egy
 befeccsel: Hogy ebből az argumentomból
 csak az következik, hogy affele rend-
 letlen dolgokban nincsen az Istennek gon-
 gya-viselese. De az sem igaz ő magában.
 Mert soha oly illetlen es rendeletlen dolog
 nem barmazhatik, sem az emberek út, sem
 az ördögöktől, az mellyekben az Istennek
 gondgya-viselese meg nem tettenek. Pel-
 danak okaert: Iffonyu rendeletlenseg va-
 la az Joseph attyafiainak cselekedetekben,
 ő magokra nevezve, holot ő, az ő ver-sze-
 rint való attyokfiat az idegen pogany em-
 bereknek, az somoru solgalatra eladak.
 De az Istennek titkos tanacsara nevezve nagy
 sep rend való ez. Mert az Isten ez alkot-
 marossag által akarja való, hogy az Joseph
 Egyiptomban vitetternek ez vegre, hogy
 jóvendőben, az dragasagnak idejen, az
 Jacob hazanepenek raphaloja lenne. Lásd
 meg, Gen. 45. s. &c. Hasonlokeppen, igen
 illetlen dolgot cselekedek az Absolon, ho-
 lot az ő Attya orfagabol ki űze, es az ő
 Agyasit az nep lattara meg feretizete. De
 az Isten vegezefere nevezve, igen sep rend
 való ez. Mert így akarja való az Isten az

Davidnak paraznaságot és gyilkosságot meg büntetni. 2. Sam. 12. 11. Így, nagy rendetlen dolog vala az Sídoknak cselekedetekben ő magokra nevezve, mikor az Istennek Fiait, gyalazatos halálnak nemével meg öleli: De az Isten tapatsára nevezve, igen szép rend vala, az ki így akarta végbe vinni, az mit annakelőtte el rendelt vala. Act. 4. 27. &c.

IV. Azt mondgyak: Ha az Istennek gondgya volna ez világra, az jókat jutalommal illetné, és az gonoszokat meg büntetné. De lattjuk, hogy ez világ berint, az jók nyomorgattatnak, az gonoszok penigh jutalommal illettetnek. Azert nincsen az Istennek semmi gondgya ez világhi dolgokra, &c.

Erre elsőben (az Isocrateffel *in oratione* पेρί Ἐρήνης *Peri Irinís*) azt felelhettyük: hogy egy-nehány példák, az közönseges regulát fel nem bonthattyak *Atrociora delicta, puniuntur atrocibus poenis*. Az az: Az nagy bűnök, súlyos büntetésekkel büntettetnek. Be telik ez ebben az életben-is, vagy magok semelyeben, vagy maradekjokban azoknak az kik verkeznek. Az Plato az

több Philosophusokkal azt mondgya: Hogy az Istennek gondgya-viselese, affele példakkal annyira nem rontatik el, hogy inkább erősítettik az következendő itélet felől való tudomány. Lattyuk, hogy ez életben, nagy sok jambor es Isten-felő emberek az gonosoktul meg ölettetnek, az kiket senki meg nem büntet: Szükség azért, hogy ez életen kívül mas legyen, az melyben az joknak jól legyen dolgok, az gonosoknak pedig gonosul, mert lehetetlen, hogy az emberi nemzetnek jobbik része, csak az vesedelemre teremtetet volna. Tovabba másodszor az Euangeliombol azt felelhettyük: Hogy ez világ szerint, gyakorlatossággal el halasztja az Isten, mind az joknak jutalmat, s-mind az gonosoknak büntetést. Mert ebben az életben, mind az jok, s-mind az gonosok csak ideiglen valok. Annakokaert az Isten az ő igazságát, az örökkevalo dolgokban akarja ki nyilatkoztatni. Hogy penigh az Isten, az igazakat itt ez vilagon keresztalet tartja, ez az oka az többi közt: Mert ő bennük-is ott vagyon az bűnnek maradékja es főpreje, mellyet ez világi nyomoruságoknak

nak tüze által akar ő belőlök ki tisztítani, nem külföldben, mint az ötvösök amaz hitvan Salakot, az tűz által, az Aranyból és ezüstből ki szoktak tisztítani. Az több okairól mostan nem szólak.

V. Még-is így okoskodnak. Ha az Istennek gondgya volna ez vilagra, nem lenne nek ennyi sok természet ellen való csudak. De az mint lattuk naponként, nagy sok természet ellen való csudak lésnek. Azert ninesen az gond-viseles, &c.

Erre rövideden azt felellyük: Hogy az természet ellen való csudak, nem törlik el az Istennek gondgya-viselelet, mert azok is azon Istentől igazgattaknak, és azok által az Isten az embereket gyakorta nagy dolgokról szokta meg inteni. Peldának okajert; azt olvassuk: Hogy Jerusalemben utolsó romlásának előtte, nagy sok csudak lőtenek. Az többi közt, egy nagy üstökös csillag, mint egy hegyes tűz, az Varos fölött, egész esteideig állott. Mellyel minden ketsegnelkül, fenyegette Isten az Sídokat az Rómaiak fegyverével. Amaz Carolus Quintus felől is azt olvassuk: Hogy minck előtte hadat inditana az Saxoniát

Here

Herczeg ellen: Egy Faluban egy gyermek
 születet volt, az kinek az hasában egy kes-
 volt, az melynek az hegyi az hasából u-
 gyan ki tetset, mellyet lassan lassan ki von-
 tanak belőle. Az mely csuda által bizo-
 nyara az Isten az következő Polgari
 hadat peldáztatta, az melyben egyik vör
 az másikra támadvan, egymás vörét ki on-
 tanak. Így az mi időnkben sok csudák lő-
 tenek, es naponként lesnek, az mellyek al-
 tal az Isten nagy sok jóvendő dolgokrol
 tanitana bennünket, ha űot akarnánk fo-
 gadni. Peldának okaert, ez elmult 1620.
 estendőben, *die 20. Octobr.* bizonyossan
 irjak; Hogy Cseh Országban, Telence
 nevű Varosban, egy Frissin Anna nevű
 Asszonnak, egy férj mind három csudala-
 tos gyermeki lőtenek. Az elsőnek egy fe-
 je es negy labai, az másiknak ket feje, az
 harmadiknak három fejei voltanak, es az
 kezében egy hegyes tör. Mindenik csu-
 dalatos dolgokat mondor, mellyeket sokan
 hallottanak, es mind Annyokkal egyetem-
 ben csak hamar meg holtanak. Ezek által
 prædikaltatot, es ugy mint jóvendőt mon-
 datot az Cseheknek, affelől az iszonyu

Tomlas es védelem felől, az mely ő reájok nem sok napok mulyan az Ferdinand Császár nevetül következék, &c.

V I. Vegezetre még-is így okoskodnak: Ha az Istennek gondgya volna ez lathato vilagra, tehát be telnenek az Istennek igireti es fenyegetesi. De azok közül nemellyek nem tellyesettenek be, az mint ez meg tessék az többi közt, az Ezechias es Ninivebelieknek az ő példajokból. 2. Reg. 20. 1. Ion. 3. 4. Lásd megh az irasokat. Azert nincsen az gond-viseles.

Erre rövideden csak azt felellyük; hogynnet nem következik, hogy az Istennek gondgya nem volna ez lathato vilagra: Mert az Istennek mind igireti, s-mind fenyegetesi, bizonyos conditiok alatt vannak. Az mi az Istennek igiretit nezi, mindeket úgy kel ertenünk, hogyha az emberek meg ternek, es igaz poenitentiát tartvan, életüket es erkölcsöket az Isten parancsolattya szerint rendelik. Fenyegetesivisontagsággal: Hogyha meg nem ternek, poenitentiát nem tartanak, életüket es erkölcsöket meg nem jobbittyak. Ezek pedig az okok, neha meg jelentetnek az szent

irasban, neha penig nem, hanem alattom-
ban ott ertettetnek. Peldanak okaert: Ki
jelentetik ez, *Ierem. 18. 7.* holot azt olvas-
suk: Ha föllok, azt mondgya az Isten, az
Nep ellen, avagy az Ország ellen, hogy ki
gyomlalom, meg rontom es el vesstem egy
fém-pillantásban. Ha meg tő az nep az ő
gonoságabol, az mely ellen föllottam, en-
is megh banom az gonost, mellyet el ve-
geztem vala, hogy ő vele cselekedgyem.
Visontag, ha föllok az nep felől es az Or-
szág felől, hogy meg eppitem es el planta-
lom azt. Ha gonost cselekedik en előttem,
es nem halgattya az en szomat, meg banom
az jot, mellyel vegeztem vala, hogy jol
tegyek ő vele, &c. Ellenbe penigh, ez az
conditio nem jelentetik ki, hanem csak
ott ertetik az elő hozot irásokban. Mert az
Isten ugy izeni meg az Ezechias Kiraly-
nak halalat, hogyha neki nem könyörög,
ha penig könyörög, az ő életének napjait
meg akarja hosszabítani tizen-öt estendő-
kel. Ezt az okot noha ki nem jelenti az I-
sten, mind azon által ott erti. Hasonloke-
pen, az Ninivebelieket ugy fenyegeti I-
sten az Jonas által az vesedelemmel, ha

igaz poenitentia tartások által meg nem
 térnek, az romlásra el akarja fordítani, az
 mint az dolognak ki meneteli meg mutata.
 Tíhat ezek az példák, nem hogy rontá-
 nak, de sőt inkább állattyak az Istennek
 gondgya-viselesei ez látható világon, &c.
 Vannak több erősegek is, melyeket rövid-
 segnek okáért el hagyok.

T A N U S Á G.

Jegyezzük meg innét: Hogy nem kel-
 senkinek az Istennek gondgya-viselesei fe-
 lől kételkedni, mert arról nem csak az Sz.
 írás, hanem azon kívül ez világi sok rend-
 beli teremtet állatok, mind az egen, s mind
 az földön nagy nyilván való bizonyosságot
 tesznek. Lásd meg *Psal. 19* 1. Vetkeznek
 tehát ez ellen azok, az kik ez nyilván vá-
 lo dolgot tagadgyak, mely bintet annyit
 teszen, mintha azt mondanak, hogy az Nap
 délben nem felelik. De mi effele emberek-
 letne követlünk, hanem ez nyilván való
 bizonyosságokból hidgyuk el, hogy az Isten-
 nek vagyon gondgya ez látható világra, es
 ebben az igaz vallásban mind végiglen
 meg maradgyunk. Erre segellyen minket
 az mi kegyelmes Atyánk es Istenünk, Fia-
 ért az Ur Jéhus Christusért, Amen.

XIII. PRÆDIKATIO.

MEghallak az Keresztények, minemű
erőségekkel ellyenek azok, az kik az
Istennek gondgya viselelet tagadgyak; ho-
lott rövideden azokra megh is feleltünk.
Mostan immar lassuk az masodik kerdest
az Gond-viselestről való tudományban.

AZ MASODIKRÓL.

Masodszor immar azt kel meg larnunk:
Micsoda es hany-fele az Istennek gondgya-
viselese: Ennek az kérdésnek ket agai van-
nak. Egyik az gond-viselestről. Masodik
penig annak rešeiről, avagy nemreiről er-
tekezik. Mindeniket lassuk Isten segítse-
geből.

Az Istennek gondgya-viselese nem e-
gyeb: hanem az Istennek örökkev, sa-
bados, változhatatlan, bölcs, igaz, o ta-
natja, az mely berint az Isten mi o te-
remtet allatiban, minden jokat cseleltedik,
az gonosbokat-is pedig jo vegre meg enge-
di lenni: Es így, mind az jokat, s mind
az gonosbokat az ő dicsősegere, es az Hi-
vek.

veknek időfőlegekre igazgat, &c. Ez az *Providentianak rövid descriptioja*. De hogy ezt az Keresztenek jobban meghérthessék, czikkelyenként vessem föl rendel.

I. Annakokaert I. Az Istennek gondgyaviseleket Tanacsnak mondgyuk, az mely kettőt foglal be magában, tudni illik az értelmet es az akaratot. Tehat az Istennek gond-viselese, nem csak valami pusztá es hivolkodo értelmet avagy tudást jelent, hanem olytat, mely az Istennek akarattyal egyben köttetet, annakokaert erős es alhatatos. Erről szól az David, *Psal. 33. 11.* mondvan: Az Urnak tanácsa mind örökre meg áll. Az Isten-is *Ef. 46. 10.* Az en tanacsom meg marad. Az Szent Pal-is *Heb. 6. 17.* Az Isten, ugy-mond, meg akarvan mutatni az ő tanácsának változhatatlan voltat, &c.

II. örökrevalonak mondgyuk. Mert az Istenben, semmi dolognak tudatlansága, sem az tudomannak öregbülése, sem az ő akarattyanak változása nem eshetik. Innét azért az következik, hogy az Isten öröktől fogvan mindeneket tudot es el-is rendelt. Erről szól az Istennek allat berint való

lo bölcsesége, *Prov. 8. 22.* monduan: Az (tudni illik a 6. Isten) el foglalt engemet, még az ő utainak kezdetiben. Az *Esaiaf-is Ca. 46. 10.* azt mondgya: Hogy az Isten mondgya meg eleitől fogva mindennek az végét, és eleitől fogva azokat, az mellyek még nem lettenek. Az *sant Pat-is Eph. 1. 4.* azt mondgya: Hogy az Isten valasztot minket az Christusban, még világ fundamentomanak fel vetesének ellőte, &c.

III. Szabadosnak mondgyuk. Mert az Isten minden dolgokrol úgy vegezer, az mint az ő veghetetlen bölcsesegenek és jóvoltanak tetszet, holot hatalma let volna: vagy el hadni, vagy külömben rendelni, ez világi dolgokat. Erről szól az *sant David, Psal. 135. 6.* mondvan: Valamiket akart mindenenket meg cselekedet az mi Istenünk. Az *Jeremiafnal pedig Cap. 18. 6.* önnön maga az *sant Isten* azt mondgya: Mikeppen az Sár az Fazakas kezében, fíntén úgy vattok ti az en kezemben Izrael fia, &c.

IV. Valtozhatatlannak mondgyuk. Mert sem az tevelyges, sem az változás az Istenben nem eshetik, hanem az mi örök:

örökre elvegezet, azt, úgy-mint jó és igaz dolgot, mind örökre akarja és ki foglaltattya. Erről szól önmaga az Isten, *Mala. 3. 6.* mondvan: Én vagyok az Ur, és meg nem változom. Az Isten Jákab-is *cap. 1. 17.* azt mondgya: Hogy az Istenben az változnak, meg csak arnyekoza sem eshetik. Lásd meg ezen kívül, *Rom. 11. 29. Hebr. 6. 17. Esa. 14. 27. &c.*

V. Bölcsöek mondgyuk. Meg mutatya ennek valóságát, ez világi dolgoknak csudalatos lép rendi. Erről szól az Isten Job Patriarcha, *Cap. 12. 16.* mondvan: Ő nulla vagyon az bölcseség és az erőtlenség Ő neki vagyon tanácsa és értelme. Az Szent Pál is *Rom. 11. 33.* Az Szent Istennek az bölcseségnek gazdagságának mélyseget tulajdonította. Lásd meg annakfelette, *Psal. 33. 11. Prov. 8. 30. &c.*

VI Igaznak nevezzük. Mert az Istennek akarattya, minden igazságnak regulája. Erről szól az Josaphat Király, *2. Paral. 19. 7.* mondvan: Nincsen az mi Urunknak Istenünknek hamisság, sem semely valóság. Lásd meg ezen kívül, *Lb. 9. 2. Psal. 36. 7. Dan. 9. 7. &c.*

VII. Jonak mondgyuk. Mert az Isten magában is tökéletes jószág, egyebekben is pedig minden jonak oka és szerzője. Lásd meg *Psal.* 106. 1. És 136. 1. &c.

VIII. Azt mondgyuk, hogy az teremtetett állatokban, minden jokat cselekedik, az gonoszokat pedig, jó végre, meg engedő, hogy legyenek. Mert az Istennek tanácsa nem hívolkodo, hanem hathato és munkalkodo. Annak okaert ez világi állatok, nem csak teremtetette, hanem azokas hatalmaval, mind végiglen meg tartya, és az ő Szent akarattya szerint igazgattya. Erról szól Christus Urunk. *Ioan.* 5. 17. mondvan: Az en Atyám mind ez oraiglan munkalkodik, és en is munkalkodom. Az Szent Pál is, *1. Tim.* 6. 10. Az Isten minden embereknek meg tartója, kiválteppen pedig az híveknek. Ísmert *Rom.* 8. 14. valakik az Isten lelketül víseltetnek, azok az Istennek fiai.

Az David is *Psal* 32. 16. Az Istennek fiai az igazakra vigyaznak, önnön maga pedig az Szent Isten, *Esa.* 45. 7. azt mondgya: En vagyok az Ur, az ki mind az bekefeget, s mind az gonoszt teremtem. Az

Amos

Amos Propheta-is, *Cap. 36.* azt mondgya: Hogy nincsen az gonos az városban, az mellyet az Ur nem cselekednek. Az Szent Pal is, *Act. 14. 16.* azt mondgya: Hogy az Isten engette meg, hogy az poganyok az ő utokon jarnanak, &c. Az Birakrol irt könyvnek harmadik részében, mindgare az elein azt olvassuk; hogy az Isten az pogany nepeket azért hatta volt meg részéről az igiretnek földén, hogy az Izrael fiait azok által tanitana, &c.

IX. Vegezetre azt jelentyűk; Hogy mind az jokat, s mind pedig az gonosokat szokta az Isten fordítani az ő dicsőségére, es az híveknek idvőségére. Erről szól a Salamon, *Pro. 16. 4.* az Isten, ugmond, mindeneket ő magaert teremtet. Christus Urunk-is *Ioan. 9. 2.* azt monga: Hogy amaz begeny vakon sűletet embernek nyomorúsaga arra valo volt, hogy az által az Istennek cselekedeti nyilván valok lennének. Az Szent Pal-is, *Rom. 8. 27.* azt mondgya: Tudgyuk, hogy az kik az Urat bérértik, azoknak mindenek javokra szolgál, &c.

Ezeket ertven, lassuk immar; Hanyfele
az

az Istennek gond-viselese: Az Istennek gond-viselese, noha ő magában egy, miképpen hogy az Isten-is csak egy: Mind azon által az teremtet allatokra nevezve ket felének mondatik, tudni illik, közönseges es kivaltkeppen valo.

Az mi az Istennek közönseges gond-
gya-viseleset illeti, semmi nem egyeb ha-
nem az mely által az Isten, mind az eges
vilagon levő teremtet allatira, nagokra es
kicsinyekre vigyaz birvan es igazgat-
van azokat. Erről szól az Moyses, *Genes. 7.*
holot azt olvassuk: Hogy mikor az Isten
ez feles vilagot, viz-özön által el akarna
törölni, mind azon által, hogy az eges em-
beri nemzetség el ne vesne, meg parancsol-
ta az Noe Patriarchanak, hogy Barka-
t vagy Hajot csipallyon, az melyben nem
csak az embereknek, hanem még az okta-
lan allatoknak-is magvok meg tartassék, az
melyről annakutanna, mindenféle elő alla-
tok az szerint szaporodgyanak, az mint az
szent Isten az első teremtesben rendelte
vala. Erre ez Istennek közönseges gond-
viselesere neveznek imez következő bi-
zonyságok. *Iob. 5. 8. Ismet, Cap. 9. 5. U-*
I gyan

gyan ott ismer, *Cap.* 37. 38. 39. &c. Lásd meg az irasokat. Ezt az David forgalmaztossan meg írja *Psal.* 147. 4. mondvan: Az ki meg famlallya az csillagoknak sokfagat, &c. Ismer: Az ki az Egeket felhőkkel be fedezi, es essöt ferez ez földre, es füvet teremt az hegyeken. Erről szól maga is az fent Isten, *Ierem.* 23. 24. Nemde ugyan mond, mind az Eghet es földet nem en töltöm be: Lásd meg ezeken kívül, *Prov.* 15. 3. *Psal.* 32. 15. Ismer 34. 16. *Act.* 17. 24. *Ephes.* 1. 11. &c. Tovabba nem csak az emberekre, hanem még az oktalán es erzenkésnékül való allatok közzül, az legkisebbikre is, ki terjed az Istennek gondgya-viselese. Ezt allattya az David, *Psal.* 104. 21. holot azt mondgya: Hogy az Öröslány kőlykők is Istentül varnak taplalt. Oda alab azon dicsiretben azt mondgya: Hogy mindenek Istentül varnak, hogy ki foglaltassa kostyokat alkalmas időben. Lásd meg ezen kívül, *Psal.* 145. 19. *Iob* 39. 3. *Mat.* 6. 26. Ismer, *Cap.* 10. 30. Ide való, à mit *Ioan.* 4. 7. olvasunk: Hogy tudni illik az Isten, egy fergecsket kefitet, az mely az Jonas feje felet fel nevedet

borostyannak gyökeret meg ragta. Az-is, az mint, 1. Reg. 17. 4. az Illyes Propheta felől olvasunk, à kit az Isten egy ideig az Hollok által raplaltata, az ő budosának idejen. Vegezetre az is, az mit az Moyses, Deut. 28. 12. az földnek allapattya felől mond, &c.

Kivaltkeppen valo gond-viselese pedig az Istennek nem egyeb: Hanem az mellyel az ő Anyasentegyházat igazgattya, à mellyert mindenek teremtettenek es vadtak. Ez által, még világ fundamentumának fel vetesnek előtte gondolkodot Isten az ő valasztot fiairól es leányiról, es az több emberek között, az kiker akar vala teremteni, őket az Christusban az örök életre el valaszta. Eph. 1. 1. Hogy pedig hien erre az vegre igazgattatának, minden esközöket el rendelt. Vegezetre bizonyos időben őket teremtetten, meg változtatta, hitta, ugyanon fülte meg igazította, es naponkent teremti, hiyja, meg uyjettya es meg igazítja. Es azokat minden ellenfegek ellen oltalmazza, tudni illik az ördögök ellen, az Antichristus ellen, az eretnekek ellen, es ez világi kegetlenek ellen,

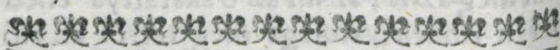
azmint ezt naponkent valo peldaink bizonyittak. Ide valo az Noe Barkajatul fogvan az Anyaszent-egyhaznak csudalatos megtartasa, mind ez oraiglan. De igen nevezetes, az Sido nemzetsegnek Egyiptumban valo meg maradasa, ugy mint negy száz harmincz estendeiglen, az Abrahammal tőtfőversegtől fogvan: Es annak az Moises es Aaron által valo ki szabadittatasa, es az ellensegnek közepette az Isten templomanak es Jerusalema Varosanak fel eppitete. De erre közeleb valo peldakat-is találunk: Mert ide valok mind azok, valamellyeket az Híveknek örökkevalo valasztásokrol, a szent Irásban olvasunk. Ide valok az Christus Jesusban tőt igeretek, az Istennek az ő Anyaszent-egyhazában valo jelenlete, es annak gondgya-viselese felől. Lásd meg, *Mat. 18. 20. Ioan. 14. 18.* Ide valok az Angyaloknak oltalmazások es vigyázások felől valo bizonyágok is, az valasztottaknak Seregek felől, *Hebr. 1. 14. Psal. 34. 8. Es, 91. 11. &c.* Ide neveznek azok-is, az mely bizonyágok az külső taplalas felől megvannak az Isten könyveben jegyeztetven. Lásd meg, *Mat. 6. 33. Ismet. 19. 29. Psal.*

23. 1. 1. Pet. 5. 7. &c. Ide való az-is, az
 mit Christus Urunk mond *Luc. 10. 20.*
Mat. 10. 30. De sok volna az irasokat
 mind elő famlalnóm.

T A N U S A G.

Vegyük efünkben inner; Hogy az Isten-
 nek gondgya-viselese alól semminemű allat
 ki nem rekesztetik, hanem mindenekre ki-
 terjed. Ezert mongya az Agoston Doctor:
 Hogy nem lehet az Istennek akarattyanél-
 kül meg az-is, az mi az ő akarattya ellen
 leßen Ennek valósága meg tessék az elő
 famlaltatot irasokból. Vigasztallyuk azért
 inner minnen magunkat. Ha az Istennek
 gondgya-viselese ki terjed minden terem-
 tet allatokra, tehát az emberek sem rekez-
 tetnek az alól ki. Es hogyha az Istennek
 gondgya vagyon az mi hajunk balára, sok-
 kal nagyobb gondgya vagyon testünkre es
 lelkünkre. *Mat. 10. 30.* Vetkeztenek tehát
 az Pogany Bölcsék, az kik avagy egeslen,
 avagy csak resz ferint tagattak az Istennek
 gond-viseleset. Vetkeznek amaz ketelke-
 dő emberek-is, az kik nyomorusagoknak
 idejen az Istennek gondgya-viselesere ma-
 gokat nem bizhattyak, hanem tilalmas es.

közökhöz folyamodnak. De mi effele embereket ne kövessünk, hanem tellyességgel ajánlyuk az mi Sz. Istenünknek gondgya-viselese ala magunkat, el hiven, hogy fogadása érint nem hágy minket, hanem velünk lehen mind vilagh vegezetiglen. Lásd meg *Ioan. 14. 18. Mat 28. 20. &c.* Engedgye az mi Szent Istenünk, hogy az ő Atyai gond-viselese felől minnyajan jó ertelemben lehessünk, Amen.

XIV. PRÆDIKATIO.

EZ el mult utolsó tanításomban csak azt magyarázam meg az Kereszténynek előt; micsoda es hanyfele az Istennek gond-viselese? Jelentem penig, hogy kesfele, tudni illik, közönséges es kiválteppen való. Mindenikről elegendendőkepen bolottam. mostan immar lassuk Isten segitsegeből az ket utolsó kerdeseket is rendet.

AZ HARMADIKRÓL.

Lassuk immar harmadsor azt is; Milyen viseli Isten gondgyat ez lathato vilagnak, es ebben levő allatoknak? Ez lathato

vilagnak gondgya-viseleleben, eleitül fog-
 van, harom kivaltkepen valo modot tar-
 tot az Szent Isten. Mert neha esközök al-
 tal; Neha esközök nélkül; Neha penigh
 az külső esközök ellen-is, az mikor ű Sz.
 Fölsegenek ugy terfet, birta es igazgatta
 az ő teremtet allatit, &c. Az mi az első
 modot illeti, hogy azt inkab megerthes-
 sük, azt kel meg latnunk: Minemű eskö-
 zök azok, az mellyek által Isten rend se-
 rint igazgattya ez vilagon levő teremtet
 allatit: Ezek közzül nemellyek igen kö-
 zönsege ssek, nemellyek pedig csak kivalt-
 kepen valok, &c. Közönseges esköze az
 Istennek az emberi allat, az mellyet ez
 lathato vilagnak, es ebben levő allatok-
 nak Urává tött, hogy uralkodgyek az ten-
 gernek halain, es az mezőknek vadain, es
 azokat birja, &c. Lisd meg, *Genes. 1. 28.*
Ismer, cap. 9. 2. Psal. 8. 7. Így az Firfiakat
 az Affonyi-allatoknak fejekke tötte, *Gen.*
3. 16. 1. Cor. 11. 3. Az első főlötteket az O
 Testamentumban, az ő Attyokfiái közt
 gond-viselőve tötte. Az Fejedelmeket az
 Országokon, az kik által az embereket i-
 gazgattya. Az házi Gazdak es Gazda af-

sonyok által az ő cseledeket. Az Urak által az szolgákat. Az Atyák és Anyák által az ő fiokat és leányokat, &c.

Kiváltsképen valok penig azok, az mellyek által az választottak környűl daykalkodik. Effelek az Az Angyalok, az kiket az Szent Pal szolgáló lelkeknek nevez, *Heb. 1. 14.* Ezek tabort járnak az Hivek környűl, *Psal. 34. 8.* Kezekben hordozzak őket, hogy labokat meg ne őrűssék az kőben. *Psal. 91. 11.* &c. Az Istennek igeje, az mely egő fővetnek ez Hiveknek labok előtt, *Psal. 119. 105.* Istennek hatalma minden hívőknek idvőssegekre. *Rom. 1. 16.* Az Sz. Jegyeknek ki szolgáltatása, mellyek az Hiveknek hitbeli igazságoknak pecseti. *Rom. 4. 11.* Annakfőlötte az Egy-hazi szolgák, az kik által taníttattya az ő fiait és leányit az Sz. Isten az ő Anyaszent-egyházában. *Dan. 12. 3. Eph. 4. 11.* Ez világi jó állapot, mely által az Istennek jó kedvet az Hivek fejénkent meg tapasztallyak. *Deut. 8. 10.* Ez mellet ez világi nyomorúságok, az mellyek által magok ismeretire vitetnek az Hivek. *Iob. 1. 21.* Ez világi kegyetlenek. *Ier. 27. 5.* az kik által az Isten ez vilagon az ő fiait

es leányit gyakorollya. Vegezetre, az Satan-is, az ki által az Isten az Hiveknek hitőket proballya, *Iob. 1. 12. &c.*

Masodszor, nagy gyakorta az Isten eskőznelkül cselekedik, es minden időben cselekedet. Peldanak okaert, az Adamot es Evat eskőznelkül teremte, *Gen. 2. 7. es 21.* Eskőznelkül bolot az reghi sent Atyakkal, *Gen. 6. 13. Ismet, cap. 12. 1. cap. 17. 1. es cap. 28. 13. &c.* Az Moysest-is eskőznelkül tarta az hegyen negyven nap, es negyven etfaka minden eledelnelkül. *Exo. 24. 18.* De sok volna az peldakat mind elő famlalnom.

Harmadszor, neha az Isten az külfő eskőzők ellen cselekedet es cselekedik. Erre mind annyi peldaink vannak, az menyí csudakat találunk az sent irasban. Peldanak okaert, mikor az Izrael fiait, mind az veres tengeren, s. mind az Jordan vizen faraz labbal hozza által. *Exo. 14. 22. Ios. 3. 16.* Annakfőlötte az Napot meghallata az Josue idejeben. *Ios. 10. 13.* Ismet az Esaias könyörgesere meghósszabitotta az Ezechias kiraly idejeben. *2. Reg. 20. 11.* Az tűznek egető erejet el vette, hogy az Daniel

tanításait az kemenczeben megh ne emésztene, *Dan. 3. 50. &c.* De effele példakkal rakva az bent írás, &c.

TANVÍSA G.

Tanullyuk meg inner: Hogy az Istennek sok módgya es útja vagyon az ő teremtet allatira valo gond-viseleleiben, az mellyek közöttül akar mellyikkel szabadon elhet, valamint akarja. Sőt nincsen oly kicsin, es az embereknek itületek berint, oly vetet teremtet allattya az Szent Istennek, az mellyel hasznossan nem elhet, akar az ő hiveinek jovokra es otalmazásokra: akar penig az hitetleneknek büntetésekre. Erre az bent írásban igaz eleg példakat találunk. Tovabba az külső esközökkel is sokot az Szent Isten elni, imez következendő lép okokert: 1. Hogy így, az ő mi hozzánk valo jó voltat inkább ki nyilatkoztatassa, hogy nem elegfik meg azzal, hog őnnön maga igazgat beennünket, hanem egyebekkel is igazgattat. 2. Hogy ezzel megh mutathassa, hogy ő mindeneknek Ura, anélkülakaert az ő teremtet allatival szabadon elhet az ő tanításának veghez viteleiben. 3. Hogy az háláadásra inditson

ben-

bennünket, az Istennek felőlünk való A-
tyai gond-viseleseiért, az ki minden te-
remtet allatit, az mi szolgálataunkra rendel-
te. 4. Hogy az bővetseg köztünk ennyi-
vel inkább meg maradna, es az Istennek te-
remtet allatit az ő rendekben meg bősül-
lenők, ugymint az mellyekkel az Isten az
mi jóvunkra es megh maradasunkra gyá-
korlatossággal sokor elni. Intetteünk te-
hat inner, hogy az Istennek hatalma felől
ne kerelkedgyünk, hanem hidgyúk el, hog
az Ille az föld, es annak tellyessege, azert
valamit akar, mindent meg cselekedhetik.
Lásd meg *Psal.* 24.1. *Ismer* 135. 6. &c.

A Z N E G Y E D I K R Ö L.

Negyedker es utolfor, lassuk immar
hasznat ennek az tudomannak. Az Isten-
nek gondgya-viselese felől való igaz tado-
mannak nagy sok ssep hasznai vannak. Mert
1. esünkben vehettyúk inner, minemű le-
gyen az mi Istenünk: tudni illik, örökke-
valo, nagy bölcsesegű, jósagu es hatalmu.
Annakokaert bizony es örökkevalo Isten,
az ki mindeneket tud, mindeneknek gon-
gyat viseli, bírja es igazgattya. Annako-
kaert, az Istennek gondgya-viselese felől
való

valo tudomany, felette tettetése tefi az
 Istennek dicsősége, es az ő igaz ismerti-
 re jurat. 2. Innet erősítetünk meg az mi
 hitünkben es vallásunkban az Christusnak
 bizony es örökevalo Istensege felől. Mert
 ha az Istennek tulaydona ez vilagnak te-
 remtese es gondviselese, következik bizo-
 nyara, hogy az Christus igaz Isten, mert
 mindenek ő általa teremtettenek. Lásd
 meg *Ioan. 1. 3. Col. 1. 16. Heb. 1. 3. &c. 3.*
 Holot ertyük, hogy az Isten minden te-
 remtet allatira gondot visel, innet mi ben-
 nünk nagy bizodalom barmazik, az Isten-
 nek mi rejánk valo gondviselese felől.
 Mert ha egyeb a prolek teremtet allatira
 gondot visel az Isten, bizonyara mi re-
 ank nagyobb gondgya vagyön, az kiket az
 Christusban fiaiva es leanyiva fogador. 4.
 Ugyan innet arra is intettünk: Hog vala-
 mi ez vilagon esik, akar jo akár gonos,
 nem kelminekünk csak az külső okokrol
 gondolkodnunk, hanem binten az felső
 okra, tudni illik az Szent Istenre kel az mi
 elmenket föl emelnünk. az kinek akarat-
 ya es tanatja nélkül semmi nem lehet.
 Mellyet ha cselekedünk, az jo állapotban
 sem

sem hiűűk el magunkat, annakfólótte az nyomorúságokban sem zugolodunk, hanem az Istennek tanácsában és akarattjában nyugtunk meg, tudván azt, hogy olyanok vagyunk, mint az Sár az Fázekgyarto kezében.

V. Tovabba az Istennek kiváltképpen való gondviseléséből intettünk hogy tellyes bizodalunkat csak Istenben helyeztessűk, egészen mi magunkat ő nekű ajánlyuk és bentsellyűk, remenség kívűl az remenségben hidgűnk, őtet mindeneknek felette bérésűk, minden bűksegűnkben segitsegűl hijuk, es minden gondunkat egedűl, csak ő reja haritsuk. Mely dolog bérzi mi bennűk amaz bents es keresztyeni őrommel tellyes eletet, &c.

VI. Innet azt is esűnkben vehettyűk. Hogy az minemű ezközökkel, vagy testűnknek, vagy lelkűnknek meg tartására el az Isten, azokat meg ne vessűk, es ne varjuk, hogy az Isten őnnön maga, az ő bokat esközinelkűl, minket meg tartson, mert az semmi egeb nem volna, hanem nyilván való Isten kesertes, es ő Szent felsege életben való regula sabas. Hat innet, az kűlő
eskő-

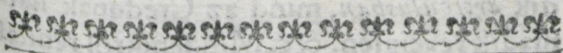
esközökkel való jól élelt megh tanulhat-
 ryuk, hogy azokat se megh ne utallyuk, se
 pediglen azoknak többet ne tulaydonit-
 sunk, hanem az mint illik, &c.

T A N U S A G.

Vegyűk esűnkben innét: Hóg az Isten-
 nek gondviselese felől való tudomány, nem
 csak hasznos, hanem ugyan bűkegefe-is az
 Anya bent-egy-haznak gyűlekezetiben.
 Mert innét ismertetik megh az Isten az ő
 bent Fiaval es bent lelkevel. Innét farma-
 zik az Hívekben, amaz tellyes bizoda-
 lom, az Istennek hozzájok való Atyai jó
 kedye felől. Innét vehettyűk esűnkben,
 hogy mindeneknek felső oka az Isten. Ve-
 gezetre innét tudgyuk megh bűcsűlni az
 külső es-közöket, az mellyekkel az Isten
 az mi velűnk való Daykalkodásban sokot
 elni, &c Intettefsűnk tehát innét: Hóg
 ezt az igaz tudomant be vegyűk, es ennek
 igaz volta felől semmit ne ketelkedgyűnk.
 Vetkeznek tehát azok, az kik az Istennek
 gondviseleset tagadgyak, es ez felől való
 igaz tudomant, csufollyak es neverik. Az-
 ok-is, az kik az Gondviselest meg határoz-
 zak, es az alól, amaz a prolek dolgokat es
 allas

állatokat ki rekeztik. Ezek bizonyára nem
 jól ertének az Istennek gondviselele felől.
 De mi ezeket né kövezzük, hanem az Isten-
 nek gondviselele felől való igaz tudomán-
 tőkeletessen megh tartjuk, hogy így az I-
 sten felől is jó ítéletben és igaz vallásban
 lehelsünk, &c. Engedgye az mi kegelmes
 Atyánk és Istenünk, hogy mi fejenkent,
 mind ez felől, s mind az több hasznos és üd-
 vösséges dolgok felől józan értelemben le-
 helsünk. Amen.

Ez azért, az Atya felől, az második de-
 rekas dolognak is magyarázattya: Es így
 elvegezők Isten segítségéből az Aposto-
 li Credonak első részének magyarázattya.

X V. PRÆDIKATIO.

Elvezezem, Isten segítsege velem le-
 ven, az Apostoli Credonak első rész-
 2 aholot vallást résünk 2 Mindenható Atya-
 rol. It minemű dolgokat forgattunk nem
 bamlalom ujobban elő, hanem lassuk Isten
 segítsegeből az következendő igiket is
 rendel. Mond azért immar az Apostoli
 Cre-

*Credo: Es Iesusban Christusban, az ő egy-
gyetlen egy születet Fiaban, &c.*

Ez igekben, es ez következendőkben foglaltatik be az Apostoli Credonak második része, az melyben vallást tessünk, az Istensegben levő második személyről, tudni illik az Fiuról, &c. Ket agai vannak pedig ennek a második résznek. Mert az első agában vallást tessünk az Fiúnak személyéről, a második es harmadik articulusban, mondvan: *Es Iesusban Christusban, az ő egy szülőt Fiaban, mi Urunkban, ki fogantaték Szent Lelektől, születék szüz Mariától &c.* Az második agában pedig, emlékezzünk tisztiról, az negyedik, ötödik, hatodik articulusban, mind az Credonak harmadik részéiglen, &c. Mindenikről rendelhollyunk Isten segítségéből az igiknek folyása szerint. Mondvan az *Credo: Es Iesusban Christusban, &c.*

Mindeneknek előtte nevet emlittyük meg ennek az második személynek, es ket lép dolgokat jelentünk felőle.

1. Jესusnak: 2. pediglen Christusnak mondgyuk. De minek előtte ezekről szólunk, tudnunk kel, hogy amaz mondaft, *Cre-*
do:

do: Hissek, az Apostoli Credonak első részéből, ide-is fínten úgy kel sabnunk, mint oda fellyeb az Atyának semelyéhez. Mert mikeppen hogy az Atyában hiszünk, azonképpen az Fiuban-is hinnunk kel. Idevalo az mit az keresztelő Szent Janos mond, *Ioan. 3. 36.* Az ki az Fiuban hisen, annak örök élete vagyon. Ő maga-is erről fol Christus Urunk, *Ioan. 6. 29.* mondvan: Ez az Istennek munkaja, hogy hidgyetek abban az kit ő el bocsator. Ismet, azon fent Janosnak *Cap. 14. 1.* Hissteke az Istenben: En bennem-is hidgyetek, &c. De lassuk immar az második semelynek nevezetit.

AZ IESUSNAK NEVEZETIRŐL.

Az fent Haromságban levő második semelt, elsőben Jesusnak mondgyuk. Hol két dolgot kel meg latnunk. 1. Miert neveztetik Jesusnak? 2. Micsoda külömbseg vagyon ez Jesus közt, es az több emberek közt, az kik ezzel az nevezettel illettenek?

AZ ELSŐRŐL.

Az Jesusnak nevezeti, Görögöl *Ἰησοῦς*, Iisus; Sidoul Iehoschiaah avagy Ieschaah,

az mi nyelvünkön annyit tesen, mint meg-
 tarto avagy meg szabadito. Tovabba, nem
 történetből neveztetet így az mi Idvőzi-
 tók az Uly testamentumban az Istennek
 Angyalatul, hanem. 1. az ő tífíre nevezve.
 Meg tetzik ez az Angyalnak mondasá-
 bol, *Luc. 1. 31.* holott így szól: Ime fogad-
 z az te mehedben, es Fiait fűl és hívod az
 ő nevet Jესusnak. Hasonlokeppen szól az
 Josophoek-is, *Mat. 1. 21.* Ime, ugymond,
 Fiait fűl, es hívod az ő Nevet Jესusnak,
 mert ő szabadítja meg az ő Népet az ő
 bűneiből, &c. 2. Az mi vigasztalásunk-
 ért; Hogy az Jესusnak Neve, minékünk
 ugymint egy rövid Euangeliumunk len-
 ne, az őrdögűl, az bűntől es karhozat-
 tul való felelmünkben, es úgy mint erős
 Pálunk, mindenféle kísértetek ellen. Ide
 való az Szent Peternek mondasá, *Act: 4.*
12. holott így szól: Nem adatot az Eg alatt
 más Nev, az melyben meg tartathatnánk,
 hanem csak az Jესusnak Neve, &c.

T A N U S Á G.

Jegyezzük megli innét, mely igen igaz
 amaz közönséges mondas: *Respondent re-*
bus nomina saepe suis. Az nevezetek gyak-
 ran

ran megh felelnék az dolognak valóság-
 nak. Ismet, *Nomina sunt omnia*. Az Neve-
 zetek, jóvendőségek. Meg tessék ez az mi
 ldvőzítőnknek nevezetiből, melynek ő
 fölsegenagy szepten meg felelt. Mert ő az,
 aki meg tartya az ő nevet mind az lelki,
 s mind az testi vesedelemből, az mint ön-
 nön maga bizonyítja ezt, Io. 8. 36. mond-
 van: Ha titeket az Fiu meg szabadít, bizo-
 nyara szabadosok lesztek. Intette sünk azért
 innét, hogy, mi is az mi szepten nevezetink-
 nek meg felellyünk, hogy ha csak hejabo-
 valo titulust nem akarunk viselni. Pelda-
 nak okaert; Janos vagy: Az Janos annyit
 tesen, mint kedves avagy kellemetes. Tehat
 ugy visellyed magadat, hogy az te forgo-
 lodasod, mind Isten előtt, s mind ez világi
 jamborok előtt kedves legyen Istvan vagy.
 Az Istvan annyit tesen, mint szepten Coro-
 na. Meg lásd azért, hogy nevednek meg
 felely, es az te szepten Coronadot fejedből ki-
 ne eyszed. Peter vagy: Az Peter annyit
 tesen, mint kő síkja. Ugy cselekedgyel az-
 ert hogj alhatatos legy, mind külső, s mind
 belső dolgaidban. Anna vagy: Az Anna
 annyit tesen, mint kedves, avagy irgalmas.

Meg lásd azért, hog' a fejenyeken könyörűly, hogy így, mind Isten előtt, s mind ez világi jambor emberek előtt kedves legy. Ersebet vagy: Az Ersebet annyit tesen, mint esküvelnek Istene. Ugy viseld azért magadat, hogy mind beszédedben, s mind cselekedetedben alhatatos legy. Susanna vagy: Az Susanna annyit tesen mint Liliüm avagy Rosa, vigyaz azért, hogy életednek viragot eppen meg tartsd. &c. De bodog Istē, mint vagón mostan az állapot? lattyuk, hog' nagy sokan nem felelnek meg az ő fep nevezeteknek: Mert sok kedvetlen Iasok, Rut életű Istvanok, alhatatlan Peterek, Irgalmatlan Annak, Hazug Ersebetek, es fertelmes életű Susannak vannak. &c. Demi ezeket ne kövessük, hanem tanullyunk az mi Idvőzítőnknek szép nevezetiből meg felelni az mi fep nevezetűnknek.

A Z M A S O D I K R O L.

De jer lassuk immar; Micsoda külömbfeg vagyon, az mi Iesusunk közt, es az több emberek közt, az kik ezzel az nevezettel illettetnek.

Jollehet sokan neveztettenek ezzel az neve-

nevezettel regenten, úgy mint, az Iosue az Nunnak fia, *Adt. 7. 45.* Az Iosus Bethsamera, *1. Sam. 16. 14.* Az fő Pap Ierusalem-ben, *Zach. 3. 1.* és többek-is, az kik között való amaz Jesus nevű ember, az ki Jerusalemben Varosának utolsó romlása előtt néhány estendővel jayt kialtot. Lásd meg Josephus Historicus *lib. 7. cap. 12. de bello, &c.* De ezek között nemelleyek, csak az emberektől vóttek az ő nevezeteket, annakokaert, csak az hejjában való titulust viseltek, mert nem voltak azok, az minek mondattnak. Avagy ha nemelleyek (mint az Iosue az Nunnak Fia) nevőknek meg feleltének, példái voltak amaz igaz Jesusnak. Sok külömbsegek voltak tehát azok között, és az mi Jesusunk között. 1. Mert azok az ő nevők az emberektől vóttek; ez pedig az Istennek Angyalatul. *Mat. 1. 21. Luc. 1. 21. 2.* Mert nemelleyek azok között, csak az hejjában való nevezetet viseltek: Ez pedig nagy fejen meg felelt az ő nevezetnek, *Ioan. 8. 36. Adt. 4. 12. 3.* Azok között nemelleyik által az Isten külfő meg szabadulást adott az ő népnek: Ez által pedig, mind az lelki, s mind az testi veszed-

lemtől meg szabadítottunk. 4. Azok az Isten ajándékinak csak külső eszközei és kioldószerei voltak: Ez pedig az azoknak valólagos megadoja, &c.

T A N V S A G.

Vegyük eszünkben inner; Hogy az mi Idvőzítőnk mellet neveztetik lefűsnek: Mert az mint az Istennek Angyala megmondotta vala, ő szabadította meg az ő népet az ő bűneiből, Mat: 1. 21. Annakfőlte, mert csak egyedül ő tart meg, és a megtartásban avagy meg szabadításban nincsen társa. Act. 4. 12. Vegezetre, mert tökéletesen meg szabadít. Ioan. 8. 36. Intettefűnk azért inner, hogy ezzel az igaz meg Szabadítóval elegendűnk meg, és ezen kívül idegen szabadítókat ne keressünk. Vetkeznek ez ellen az Papisták, az kik az ő Rosariomokban az Mariat nyilván szabadítónak mondgyak. Az Szent Gergely felel is azt eneklik: *Hic nos servet à peccatis ut in cœlorum beatis possimus quiescere.* Az az: Ez tartson meg bűneinkből, hogy az Eghben az Szentekkel élhessünk, avagy nyugvassunk nagy csendességben. De ám

Járjanak ôk az ô fok Jესusokkal, mi pedig
 ezzel az eggyel elegendgyünk meg, &c.

AZ CHRISTUSNAK NEVE.

zetiröl.

Mikepen à Jესusnak nevezeti tulajdona
 à mi ldvőzítőnknek, azonkepen az Chri-
 stus, vezeték neve, az mint mi foktunk
 follani. Mind az ket nevezeteket tisztít
 vőtte. Az Jესusnak nevezetét az Úy Testa-
 mentomban, az Christust pedig mind az
 kettőben, hog' innét el hinnók, hogy mind à
 ket Testamentomnak, csak egedül ű legem
 közben-jaroja. Tovabba, az ô titi csak
 summa ferint jelentetik az ô tulajdon ne-
 vezeti által, de az ô vezeték neve világos-
 ban adgya azt minékünk előnkben. Mert
 az Christus Görögül *χριστός*, *Christos*, az mi
 nyelvünkön annyit tesen, mint meg kene-
 tet. Az mi közben-jaronk azért Jესus-is,
 az az, meg tarto avagy meg szabadító: De
 egybers-mind Christus-is, az az, meg ke-
 netet, tudni illik, az Prophetasagra, Pap-
 sagra es Kiralysagra. Mert az O Testamen-
 tomban, ez három rendbeli emberek fok-
 tanak vala meg kenettetni az sent olayjal.
 Lásd meg *Exo. 29. 21. 1. Sam. 10. 1. 1. Re. 19. 16.*

2. Reg. 9. 1. &c. Harom részei vannak azért az Messiának tisztinek, tudni illik, az Prophetaság, Papság es Kiralyság, es ez harom dolgokra nevezve neveztetik Christusnak. Ezekhez kepest, imez következendő dolgokat kel mi nekünk, itt megh forgatnunk. 1. Micsoda az mi Idvözítőknek meg kenetese? 2. Micsoda az ő Prophetasága Papsága es Kiralysága?

A Z E L S Ö R Ö L.

A kenet az ő Testamentumban oly ceremonia vala, mellyel a Prophetak, Papok es Kiralysok, az ő tisztéknek el követesere fel ekesítettének, az Istennek parancsolattya-ból, az mint erre nyilván valo példákat találunk, 1. Reg. 19. 16. Exod. 30. 30. 2. Reg. 9. 1. &c. Az pediglen az kenet 1. jedzi vala az ő tisztékre valo választások, es az közönséges emberektől valo megkülömböztetéseken. 2. Az Isten ajandekinak bőveb meretkekel valo östogattatásit, az mellyek nélkül az ő tisztéknek el követesere hűkölkötteknek az el választot személyek. Annakok-ért, az kilső kenet, Symboloma, azaz, jegye es csálhatatlan Pecseti vala az belfő kenetnek, mely az Istennek Lelketül sarmazik vala.

vala. Mert mikeppen az külső olay, az embernek tagait meg sírosíttya, kőveríti, erőssíti es uyjettya: Azonkeppen az Sz. Lelek minket természet szerint sovány embereket, az ő drága ajandekival megh sírosít, uyjet es erőssít, hogy az mi tisztúnknak súlyos terhe alatt le ne roshadgyunk. Annak felette mikepen az külső jó kenet, alkolmatosokká teszi az embereket, az ő munkájoknak veghez vitelere: Azonkepen az Szent Lelek minket az kik magunkban alkolmatlanok vagyunk az Istennek kedve szerint való dolgoknak cselekedetire, hozzá segít, meg uyjet es alkolmatosokká teszi hogy az Istennek kedve szerint való dolgokat cselekedhesünk, es hogy az mi tisztúnk szerint való munkáinkat-is jó módgal vegben vihesünk. Annak okaert, az mi Idvözítőnknek meg kenetese semmi nem egyéb, hanem az Prophetasagnak, Papságnak es Királyságnak tisztire való rendeltetése, es az Szent Leleknek ajandekinak merteknélkül való adattatása. Ennek valósága meg tessék, imez következő Írásokból: *Ioan. 7. 28*: En magamtul nem jöttem. *Deut. 18. 15. Act. 3. 22*; Prophetát támaszt

si nektek, az ti Uratok Istenetek az ti Atya-
tok fia i közöttül. &c. *Psal.* 110. 4. Te vagy a-
maz örökkevalo Pap, az Melchisedek Pap-
nak rendi szerint. *Heb.* 1. 9: Szeretted az igaz-
ságot, es gyűlölted az hamisságot, annakoka-
ert meg kent tegedet, ô örökke valo Isten
az te Istened, amaz örömnök olajjával az
te tarsaidnak feletted. *Ioan* 3. 34. Az Isten
annak, a kit el bocsátot, nem mertek szerint
adgya az Szent Lelket. &c.

De it azt mondhatna valaki: Sohó nem
olvassuk az fent lrasban, hogy az Isten Fia
külső kenettel meg kenetet volna. Azert
nem meltan neveztetik Christusnak. &c.

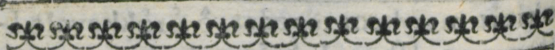
Erre csak azt felellyük: Hogy noha az
külső Ceremonia szerint úgy fel nem kenet-
tetet, mint az ô Testamentumbeli Papok,
Prophetak es Kiralyok: Mind azon által,
belsőkepen az fent Lelek által fel kenette-
tet, az melynek csak arnyeko zo példaja
volt az külső kenet az ô Testamentumban.
Ide valo a mit az *Esaias Cap.* 61. 1. az Messias
kepeben mond: Az Urnak Lelke en ray-
tam, azert meg kent engemet az Ur. Erről
fol az David-is, *Pf.* 45. 8. Szeretted az igaz-
ságot, es gyűlölted az hamisságot, annak-
oka:

okaert meg kent tegedet, ô örökkevalo Isten, az te Istened, örömnék olayjaval, az te tarsaidnak felette. &c. Ez pediglen micsoda olay legyen, megh magyarázza az Szent Ianos, Cap. 3. 34. &c.

T A N U S A G.

Jegyezzük meg innét; Hogy a mi Idvőzítőnk nem ok nélkül neveztetik Christusnak: Mert ô rendeltetett Prophetának, Papunk es Kiralyunk minekünk, kinek az Istennek Lelkenek ajandeki nem mertek férint adattattnak, az mint az Szent Janos bizonyittya. Cz. 3. 34. Ennek igaz volta meg tetőik az elő famlaltatott irásokból. Intetettünk azért innét, hogy csak egyedül ôtet ismerjük, Szabadító Kiralyunknak, Istenakarattyara vezetlő Prophetának, es oly Papunknak, az ki nem tulkoknak es baranyoknak, hanem az ô saját verevel aldozott mierttünk. &c. Ennek az ô Menyei Szent Attyával es Szent Lelkevel egyetemben, legyen örökke valo Dicsőség, birodalom es hala-adás, matul fogvan mind örökkön örökke,

Amen.

XVI. PRÆDIKATIO.

ENnekelőtte való tanításomban kezdem magyarázni az Apostoli Credonak második részét, melyben vallást teszünk az mi Idvőzítőnkéről az Ur Iesus Christusról. Mindeneknek előtte pedig az ő név nevezetiről szólottam, es rövideden megh magyaráztam, miért neveztetik mind Iesusnak, s mind pedig Isten Christusnak?

Mostan immar, Isten segítségéből lassuk az második dolgot is az Christusnak nevezetiben.

AZ MASODIKRÓL.

Az mi az második kérdésről illeti, annak három ága van, az mellyekhez kepest főképen nekünk mindenikről külön külön folanunk. Lassuk azért 1. Micsoda az Christus Prophetasága? 2. Micsoda az Papiasága? 3. Miben áll az ő Királyasága es Fejedelemsége?

AZ ELSŐRŐL.

Minek előtte az első kérdésre meg felelnek, annak előtte főképen rövideden meg latnunk, micsoda emberek voltak az Proph-

pheták: A Prophetának nevezeti jót amaz
Görög igeül, *προφήμι* *Prophimi* mely an-
nyit tesz Magyarul, mint valamely dol-
got meg jelenteni avagy ki nyilatkoztat-
ni. Közönfegeskepen azért az Propheta
nem egyéb, hanem Istentül hivattatott fe-
mely, hogy az ő akarattya meg jelentse az
embereknek, mind az jelen való, s mind az
következendő dolgok felől. Ket rendbeli
Prophetakrol vagyon pedig az Irásban
emlekezet, tudni illik az ő es u) Testamen-
tumbeliokról. Az ő Testamentumban az
Propheta oly személy volt, mellyet az Isten
előköznelkül önnön maga fölirót, es ki bo-
csatot ez vegre, hog fedje az embereknek
vetkeket, fenyegetse a bűnert az Istennek
súlyos büntetésevel, es intse őket az poeni-
tentiara. Annakfeletre, hogy az Anyasent-
egyhazban levő igaz tudomant es az Iste-
ni tiszteletet, tisztogassa az emberi talalma-
nyoktul, es tevelygesektul; Es hogy a Mes-
siának, mind személye, mind Orsága es jo-
tétemenye felől való igireteket meg ma-
gyarazzon, az jövőendő dolgokat meg je-
lentse, es vezegetre, hogy az Polgari tarsa-
ságot is tanatásával segítse, tanu bizonyága
leven

leven Istentől, hogy az ő tudományában nem vetkezhetik. &c. Illyenek voltak regenten az Moyses, Samuel, Illyes, Isajas, Ieremias, Ezechiel, Daniel, az több sent emberekkel egyetemben. Az Új Testamentumbeli Propheták pedig oly személy *(in specie)* mely Istentől hivattatván, az ő anyaszentegháznak igazgatására, jövőendő dolgoknak tudásával is meg ajándékozott. Illyen vala amaz *Agabus*, *Act. 21. 10.* Közfeltes nevezettel pedig, Prophetának mondatik az Új Testamentumban, a kinek Istentől, az Irsoknak magyarázattára való ajándék adattatott, és jó itéletet tud tenni, az Prophetáknak, Apostoloknak és Evangelistának tudományok felől. Illyen jedsben vesi az Sz. Pál *1. Cor. 14. 3. &c.* Christus Urunk is, *Mat. 10. 41.* Ismet *Cap. 13. 57.*

Ezeket értven, mennyünk közeleb az kérdéshez. Annak okaert, az mi Idvőztőnk, az ki minden Prophetáknak Fejedelme, oly személy, az ki Istentől rendeltetve elcítül fogván, és bizonyos időben elbocsattatott, hogy az Istennek akarattal ki nyilatkoztatna az emberi nemzeteknek, és hogy az Egy-hazi szolgálatot az Istennek

nek igejének hirdetése, és a fent Jegyek-
nek ki szolgáltatását szerzve az Híveknek
gyülekezetiben: Az Euangeliomot hirdet-
te, és ő magát az testben meg jelentene,
mind tudományában, mind penigh az ő
csudalatos cselekedetiben, hogy ő legyen
az Istennek örökkevalo Fia, az Ártanak
Igeje, az Anyaszentegyhaznak fő Docto-
ra, az Euangeliomnak szerzője, az mely al-
tal Szent Lelket ad, és hitet gerjeszt az
híveknek szívókben, el bocsátta az Apo-
stolokat az prædikálásnak tiszte, és az al-
tal fedezet magának Anyaszent-egyhazat
az emberi nemzetseg között, az kitől hal-
gattassék, tiszteltessék és segitsegre hivat-
tassék, &c. Az honnet nagy fejen megli-
tetésik, miben allyon az Christusnak Pro-
phetasaga, tudni illik, 1. Hogy az Isten-
nek titkos tanácsát, az emberi nemzetsegá-
nak valtsaga felől az ő Mennyei fent Árt-
ának keheleből ki nyilatkoztatna, Ioan:
1. 18. Ismet, cap. 8. 26. 2. Hogy az Isten-
nek Törvenyet az emberi találmányoktól
megli tisztogassa, és igazán magyarázza.
Mat. 5. 6. 3. Hogy az Egy-hazi szolgáltatot
rendellye, és azt meg-is tartsa, Prophetá-
kat,

kat, Apostolokat, Doctorokat es egyeb Egy-hazi folgakat bocsasson, es azokat az ő hivatalyokhoz illendő ajandekokkal meg latogassa. *Ioan. 20. 21. Eph. 4. 11. 4.* Hogy azoknak munkajok es folgalattyok által, hathato legyen az embereknek szívökben, meg vilagositvan az Szent Lelek által, belsőkepen tanitsa es oktaassa az hiveknek elmejeket es akarattyokat, hogy hidgyenek es engedgyenek az Euangelionnak. *Mat. 3. 11. Luc. 24. 41. Act. 16. 14. &c.*

T A N U S A G.

Vegyük eűnkbe innét; Hogy az mi Idvőzítőnk amaz regen meg igirtetet Propheta, az kiről az Moyses Propheta emlékezik, *Deut. 18. 15.* mondvan: Prophetát támaszt az ti Uratok Istentek az ti Atyatok fiaiközzül, &c. Meg tetűik ez, az első famlaltatot dolgokból. Mert ő nyilatkozattatta ki az Istennek titkos tanatsat az emberi nemzetnek idvőllege felől. *Ioan. 1. 18.* Az Istent senki nem latta soha, hanem amaz egy fűlőt Fiu, az ki az Atyának kebeleben vagyon, az nyilatkozattatta ki mi nekűnk. Annakfólőtte ő szerzette az Egy-hazi folgalatot. *Ioan. 20. 21.* Mikepen az en

en Atyam el bocsatot engemer, azonkepen en-is el bocsatlak titeket. Lásd meg ezen kívül, *Mat.* 28. 19. *Mar:* 16. 15. &c. Vegezetre, mert ő az, a ki az Egy-házi foglak által, hathatokeppen munkalkodik az embereknek szívökben. A 6. Mark Eu. bizonittya ezt, *cap.* 16. 20. mondvan: őkeniglen el menven, mindenütt prædikálnak vala, az Ur velekk együtt munkalkodvan, es az befedet megh erősitven az következendő csudak által. Ezeket cselekedte Christus Urunk eleitől fogva, az mellyeket ez után-is cselekedik az ő igaz fogadása szerint, mind vilag vegezetiglen. Lásd megh *Mat:* 28. 20. *Ioan:* 14. 18. &c. Vétkeznek tehát az meg vakult Sidok, az kik Idvőzítőnket Prophetának nem ismerik. De mi azokat ne kövessük, hanem hidgyük el, hogy az Ur Jesus Christus mi nekünk Prophetánk, az ki az Moyses jóvendőlese szerint Istentől támasztatot, es az Szent Pal mondása szerint, *Gal.* 4. 4. az időnek tellyeslegeben el bocsattatot. Azert az ő szavat halgassuk, hogy az Isten büntetést el tavoztassuk. *Deut.* 18. 19.

AZ MASODIK KÖL.

L

Az

Az mi az második dolgot illeti, itt-is elsőben azt kell meg látnunk; Micsoda rendbeli emberek voltak az Papok az ô Testamentomban? Az Papnak nevezeti Deakul *Sacerdos*, Magyarul annyit tesz, mint, Szentsegnek adója. Tehát az ô Testamentomban az Pap Istentől rendeltetett személy volt, hogy ô neki aldozatokat tegyen, könyörögjön, és egyebeket tanítson. Ennek két nemei valának; Egyik rendbeliek árnyekozók voltak, az kik Istentől az vegre rendeltettek, hogy az árnyekozo aldozatokat ki foglaltassák, könyörögjenek mind magokért, s-mind egyébekért, és hogy a népet az Istennek akaratyára tanítsák. Ez mellett, az Mészias felől való tudomant-is hirdessek. Ezek között egyik fő Pap vala, az ki az Mésziasnak fő abrazolója leven, csak egyedül életében meg fenteltetett öltözetben véres aldozatnak általa, be megyen vala az Szentuariumban, hogy mind magaért, s-mind az népért könyörgene, és az Istentől tudakoznak bizonyos dolgok felől. Lásd megh *Heb. 9.6.* Az fő Pap után levők pedig, az közönseges foglalatra valának rendeltet-

ven,

ven, az mint az Moyses *in Levitico* bizo-
nította. Az második rendbeli, árnyeko-
zatot vagy peldázatot Pap, nem egyéb,
hanem önnön maga a Christus Jesus volt,
az ki ez vegre rendeltetet, es az Szent Le-
lektől föl kenettetet, hogy az emberi ter-
mebetet magara föl vőven, az Istennek ta-
natát meg jelentse az emberi nemzetseg-
nek valtsága felől, es ő magát az aldozatra
föl vigye, az egész emberi nemzetnek ver-
kejert, es az ő közben-járasának általa
nyerjen es adgyon az valasztottaknak bú-
nóknak bocsanattat, igazságot es örök c-
letet, tanubizonyfága leven, hogy az A-
tyatul meg halgattatik, es hogy ez földön
maganak Anyaszent-egyházat gyűjtőn,
az mellyet meg sentelleyen, et vegre meg-
is dicsőítsen.

Annakokért az Christus Papsága áll, 1.
az tanításban, tudni illik, hogy az embe-
reket az Isten felől tanítsa, nem csak ugy
penig, mint az több Papok, tudni illik, a kül-
ső Ige által, hanem belsőkeppen-is a sent
Leleknek kíváltképpen való munkalkoda-
sa által. 2. Az aldozatban; Hogy tudni il-
lik, ő magát az egész világnak bűnejert

meg aldozza. *Heb. 10. 14. 1. I. I. an. 2. 2. 3.* Az könyörgésben; Hogy könyörögjön es esedezzek mind örökre az egekben az ő Mennyei Szent Attyanal az Hivekert, mutatván az ő egyfűs való aldozattyanak erdemet. *Rom. 8. 34. 4.* Az ő aldozattyának mi velünk való közleleiben, hogy az kikert ő könyörög, azokra fabja az ő aldozattyanak erdemet, az az, azt cselekedgye, hogy azokat az ő Mennyei Szent Attya kedveben es kegyelmében be vegye, Hitet ferezzen azoknak fivőkben, a mely által az ő erdemet hozzajok kapcsollyak, es az Szent Lelek által uyjonnán álllye azokat, &c.

T A N U S Á G.

Tanullyuk meg h ionet; minemű nagy külömbfeg legyen az Christus közt, es az több Papok között. Egyebek csak külső favok által tanitottanak: De az Christus az Szent Leleknek belső munkalkodása által is. Egyebek az földön könyörögtenek az Népert, de nem mindenkor nyertek meg az mit kertenek: De az Christus, mind az földön leteben, s mind penigh mostan az Egekben az Anyaszent-egyhazert való könyör-

nyörgesben meg halgattatott és meghal-
gattatik mindenkor. Egyebek az Christus
erdemének jóait senkire nem bakhattak;
De azokat az Christus az Hivekre ruhaz-
ta. Vegezetre, egyebek mind az magok,
és mind az kösség vetkejert, véres aliato-
kat aldoztanak: De az Christus nem az ő
maga vetkejert, hanem á mienkert aldoz-
ta meg önnön magát, az Istennek elő és
szent aldozatul, az örökkevalo Leleknek al-
tala. *Heb. 9. 14.* Intette Isten azert innét;
Hogy tudgyuk meg választani az Christus
Papságot egyebeknek Papságoktul.

A Z H A R M A D I K R O L.

Vegezetre, lassuk immar az harmadik
dolgot-is, tudni illik, az Christus Királysa-
gát. Az Király Istentől választatot semely,
hogy valamely nemzetiség közt egyedül
uralkodgyek az igaz és jó törvények be-
rint, mellyet meg mutasson az joknak otal-
mazásban, és az gonosoknak büntetese-
ben, &c. Az Királyoknak pedig Királya,
az Ur Jesus Christus, oly semely, az ki az
Istentől minden esközöknelkül rendelte-
tet, hogy az ő drága vérevel meghaltot
Anyasent-egyházat igazgassa az ő Szent

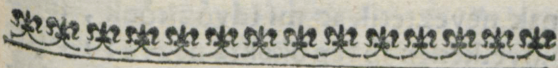
Igejevel es Szent Lelkevel, oltalmazza mind az testi, s-mind az lelki ellenseg ellen, es vegezetre megh-is dicsõitse: Az õ ellensegit penigh örökkevalo bûntetes ala vesse. *Apoc. 19. 12.* Ennek az õ birodalma az ú vallan vagyon. *Ef. 9. 6.* Az ki az David Kiralyi sekiben, es az Jacob házán uralkodik, es az õ Országának soha vege nem lehen. *Luc. 1. 33.* Ez az Sion Leanyanak Kirallya, az ki õ hozzaja alazatosan megyen, ülven az Szamaron *Zach. 9. 9.* *Mat. 21. 5.* Ez az Istentül rendeltetett Kiraly az Sionon. *Psal. 2. 6.* Ennek az õ Orsága nem ez vilagbol valo. *Ioan. 18. 36. &c.*

Annak-okaert az Christusnak Kiralysága helyhezttet 1. az õ Anyaszent-egyházanak igazgatasaban, mellyet nem valami külső erővel es hatalommal, hanem az õ Szent igejevel es Szent Lelkevel igazgat. *Heb. 1. 8. 2.* Annak otalmazasaban, mind az külső, s-mind az belső ellensegh ellen. 3. Az õ Anyaszentegyházanak megh dicsõiteseben, es az õ ellensegenek el törlesében. Lásd meg, *Psal. 2. 9. Ioan. 17. 24. &c.*

T A N U S A G.

Jegyezzük meg innét; Hogy az Christus

Istus meltan neveztetik Kiralynak, mert i-
me Orsága vagyon ű neki, az mint ez meg-
tetfik *Es. 9. 6. Psal. 2. 6. Luc. 1. 33. &c.* In-
tetteflünk azért innét, hogy ennek az Ki-
ralynak örömeft es jó kedvel folgallyunk,
hogy reánk ne haragudgyek, es el ne ve-
sellen bennünket. *Psal. 2. 12.* Vigasztallyuk-
is egyferf. mind minnen magunkat ez vi-
lagnak fiainak bôcstelenfegek ellen, az kik
csak bitangoknak, es orsag-vestetteknek
tartanak bennünket. Nem olyanok va-
gyunk, mert i-mé Kiralyunk vagyon mine-
künk az Istennek Fia az Ur Iesus Christus,
az ki az ō Szent igejenek es Szent Lelke-
nek általa mi raytunk Uralkodik, *Psal. 2.*
6. &c. Ennek azért, az mi hatalmas es
gyôzhetetlen Kiralyunknak, az ō Men-
nyei Szent Attyával es Szent Lelkevel, le-
gyen örôkkevalo dicsôseg, birodalom es
Orságlas, Amen.

XVII. PRÆDIKATIO.

SZollottam ennek elôtte az UR Iesus
Christusnak tistinek három nemeirôl,
L 4 tudni

tudni illik Prophetaságarol, Papságarol és Királyságarol: Holot meg jelentettem, mi-
ben allyanak ezek. Mostan immar lassuk
Isten segítségéből az következendő ige-
ket is az Apostoli Credenak rendiben.
Mond azért az Credo: ő egyetlen egy ^{szü-}
lőt Fiában, mi Urunkban, &c. Minek utána
nevezetik az mi Idvőzítőnknek, nagy se-
pen előnkben ada az Apostoli Credo; Im-
mar allapattyarol is emlekezik. Harom
dolgokat jelent peniglen felőle. 1. Isten Fi-
ának mondgya. 2. Eggyetlen egy ^{szü-}lőnek
nevezi. 3. Mi Urunknak jelenti ezt lenni.
Ezekhez kepest nekünk is harom dolgo-
kat kel itt meg latnunk: 1. Miért nevez-
tetik az Christus Isten Fianak? 2. Miért
hogy egy ^{szü-}lőt Fiának mondatik? 3. Hogy
hogy mondatik mi Urunknak?

A Z E L S Ö R Ö L.

Az mi az első kerdest illeti; Isten Fi-
nak neveztetik az mi Idvőzítőnk, imez
következendő sеп okokra nevezve: 1. Mert
az Istennek természet szerint valo Fia. Ön-
nön maga bizonyítja ezt Christus Urunk,
Ioan. 5. 26. mondvan: Mikepen az Atya-
nak clete vagyon magában, azonkepen az
Fia

Fiumak-is adót, hogy ő magában életre legyen. Hat nem ollyan Fia az Istennek az Christus, mint az Angyalok avagy az emberek. Mert az Angyalok kegyelemnek fiaí: Az emberek pedig fogadot fiaí: Idvözítónk pedig természet szerint való Fia az Szent Istennek. Lásd meg *Iob. 1. 6. Ioan. 1. 12. 2.* Mert saját es tulaydon Fia az Istennek. Erről bol az Szent Pal, *Rom. 8. 32.* mondvan: A ki az ő tulaydon Fiaiak sem kedveze, hanem mi erettünk az halálra ada. 3. Mert örökkevalo, mint ő maga az Atya. Lásd meg *Prov. 8. 23. Mich. 5. 2. Ioan. 1.*

T A N V S A G.

Vegyűk efünkben inner; Hogy fölörte nagy külömbfeg vagyon az Christus Fiusága közt, es az mi fiúságunk között. Mert az Christus az Istennek természet szerint való, saját es öröktől fogvan való Fia: Mi pedig az Christus által, idő szerint való fogadot Fiai vagyunk Istennek. *Ioan. 1. 12.* Az kik őtet vörtek, hatalmat ada azoknak, hogy Isten fiaí lennenek. Ide való az Fulgentius Doctornak amaz fep mondása, az ki *lib. 3. ad Monimum*, így bol: Jollehet, mind az Christus, mind penighlen mi,

Isten Fiának neveztetünk. Annakfelelte ő-is, mi-is Isteneknek mondatunk. Vegetre, mind ő, s-mind mi Istentől születünk; Mind azon által, nagy külömbseghen vagyon az dologban, noha lattatunk egyezni az nevezetekben. Mert ő hogy Isten, hogy Fiu, hogy egy született; természetet érint vagyon, mert az Atyának állatyaiból születtetet: Mi pedig hogy Istenek, hogy Fiak, hogy születettek vagyunk, nem természetet érint, hanem kegyelemből vagyunk. Mert mivelhogy mi természet szerint azokká nem lehetünk, kegyelemből adattatott mi nekünk, hogy azokká lőtünk. Intettefünk tehát innét, hogy tudgyuk meg valasztani az Christus Fiusagát, mind az Angyaloknak, s-mind az embereknek Fiusagoktul.

A Z M A S O D I K R Ö L.

Hogy az második kérdésre job módgyal meg felelhesfünk, imez következendő dolgokat kel meg latnunk: 1. Micsoda az Christusnak születetese? 2. Hogyhogy, s-mi módon születetet az Atyatul?

A Z E L S Ö R Ö L.

Az mi az első dolgot illeti; Az Christus-

stúlnak az ő Mennyei Szent Atyától való
fűletese nem egyéb, hanem az Istenseg-
nek allattyanak öröktől fogva való, csu-
dalatos es ki beszélhetetlen közlese, mely
által az Atyának semelye, fűlte az Fia-
nak semelyet, es az Fiu fűlettetet az Atyától,
az Istensegnek minden változasanakúl. In-
net mondatik az Christus az Atyának eg-
gyetlen egy fűlött Fianak. *Ioan. 1. 14. Ismet,*
cap. 3. 16. Annakfűlött, tulaydon Fianak.
Rom. 8. 32. Az lathatatlan Isten abrazat-
tyanak. *Heb. 1. 3.* Az kiben az Atya, mint
egy vilagos rűkörben megh lattatik, ugy
annyera, hogy az ki az Fiat lattya, az A-
tyát is lattya, az mint ő maga bizonyittya
Idvözitők, *Ioan. 14. 9.* Es hogy egyenlő-
nek mondatik az Istennel. *Phil. 2. 6.* Vege-
zetre, hogy ő az Atyában, es ő benne az
Atya mondatik lenni, *Ioan. 14. 9. &c.*
Mind ezekből immar meg felelhetünk az
második kerdesre, tudni illik; Miert ne-
veztelek az mi Idvözitők az Istennek
egy fűlött Fianak? Mert csak ő egyedül fű-
lettetet az ő Mennyei Szent Atyának allat-
tyabol öröktől fogva, ki beszélhetetlenke-
pen az ő Istensegere nevezve. Lásd megh
Ej.

Esa. 53. 8. Mich. 5. 2. Proverb. 8. 22. Psal. 110. 3. &c.

De itt egy Ellen-vetes támad: Mert azt mondhatna valaki: Az kinek sok Attyafiai vannak, nem mondattathatik az egygyetlen egy fűlötnek. De az Christusnak sok Attyafiai vannak, az mint az Szent Pál bizonittya, *Coloss. 1. 15.* Azert az Christus nem mondathatik egygyetlen eg fűlötnek. De könyű erre az felelet, mert valasztas vagon az dologban. Tudgyak az Keresztynek, hogy az Christusnak egy semelyében ket természetek vannak, tudni illik, Isteni es emberi. Ezekhez kepest fűletefese is ket rendbeli az Christusnak, tudni illik idő berint valo es örökkevalo. Az ő idő berint valo fűletefere nevezve, sok Attyafiai vannak az Christusnak, mert nem az Angyaloknak természeteket őltözte föl, hanem az Ábrahámnak magvat; Annakokart, hasonlonak kellett lenni az ő Attyafiaihoz, *Heb. 2. 17.* Erről föl az Szent Pál az elő hozott helyen. Az ő örökkevalo fűletefere nevezve penigh, nincsenek Attyafiai, mert az Istennek illyen Fia nem volt több az Christusnal. Ezert neveztetik ő az Attya-

Atyanak egy fiút Fianak, *Ioan. 1. vers. 18.*

TANULSÁG.

Tanuljuk meg innét; Hogy az mi Id-
vözitőnk meltan nevezterik az Istennek
egy fiút Fianak, mert csak ő egyedül az
aki az Atyától örök időknek előtte szület-
tetet az ő Istenlegere nevez ki bebelhetet-
lenkeppen. *Pf. 2. 7. Ef. 53. 8.* Ennek igaz
volta meg tetűk az elő famlaltatot irasok-
bol. Verkeznek tehát az eretnekek, az kik
tagadgyak az Christusnak öröktől fogva
való születet az ő Mennyei Szent Atya-
tól. Verkeznek azok is, az kik azt mond-
gyak: Hogy az Istennek nincsen Fia, mert
nem volt Felesége; mint az Törökök. Ve-
gezetre azok is, az kik nem tudnak vala-
tást tenni az mi Istentől való születetűnk
köz, es az Ur Jesus Christusnak az ő
Mennyei Szent Atyától való születése köz.
De mi ezekkel ne tevelyegjünk, hanem
hidgyuk el, hogy az Christus az Atyának
egy fiút Fia, az ki által immar mi is az
Istennek fogadot fiai vagyunk, valakik az
Szent Lelektől viseltetűnk, az Szent Pal-
is bizonittya ezt, *Rom. 8. 14. &c.*

AZ MÁSODIK RÖL.

Az

Az mi az Christus öröktől fogva való
 sületefenek modgyat illeti; Igazan mon-
 dottak az Nicæabeli Synathban levő Szent
 Doctorok az Szent irással egygyűt, hogy
 az, ki befelehetetlen. Mert az Esaias Pro-
 pheta *cap. 53. 8.* azt mondgya: Az ő sü-
 letefet kicsoda befeleheti ki? Mintha azt
 mondana, hogy senki sem. Mind azon al-
 tal, nemelylek az Kerehtyen Doctorok
 közzül, neminemű hasonlatosságok által,
 meg akartak árnyekozni. Mellyet nem az-
 ert cselekedtenek, mintha azt itiltek vol-
 na, hogy azt az melyseges titkot voltake-
 pen ki nyilatkoztathatnak; Hanem, hogy
 az egy-igyű elmeket, annak az titkos dol-
 goknak értelmere nemineműkepen serken-
 getnek. Annakfelette, hogy az mi hitünk-
 nek ellenseginek modnelkül való értelme-
 ket meg hamisítanak, az kik mivel ennek
 az titoknak vegere nem mehettének, an-
 nakoka ert tellyesleggel tagadtak. Az töb-
 bi közt azért az Justinus Martyr, az Chri-
 stusnak örökkevaló sületefet, hasonlittya
 az vilagossághoz, mondvan: Ugy ertyűk
 az Fiat az Atyatul sülettetni, mint az vi-
 lagosságot a vilagosságtul származni. Mert

ez hasonlatosság által meg jelentetik, mind az örökkevalóság, mind az allatnak egygyesége, mind penigh az szenvedésnélkül való bűletes. Mert az menyiben ki nyilatkozot az vilagosságh, azzal, az kitúl ki nyilatkozot, minden időnélkül volt. Mert ugyan-is, micsoda idő vettethetnek közbé az vilagosságh közt, es az ő fenyeközt. Az menyiben penigh az vilagosságh sármazot az vilagosságtul, az-is vilagosságnak mondatik, az kitúl az vilagosságh sármazot, es az-is, az ki attul az vilagosságtul bűlettetik, &c. Szenvedésnélkül való penig az bűletes, mert nem valami hasonlatasbol, avagy le folyasbol, avagy penig el oltatasbol, hanem az Istennek allattya-
bol, minden szenvedésnélkül sármazik. &c. Ezzel az hasonlatossággal ctenek az Nicæabeli Szent Doctörök-is, holott azt mondgyak: Hogy binten ugy bűletet az Fiu az Atyatul, mint az vilagosságh sármazik az vilagosságtul, &c. Ezzel à Clemens Alexandrinus Doctör-is, in protreptico: Holott az Christuist vilagosságnak vilagosságnak mondgya lenni. Az Tertullianus Doctör peniglen *contra Praxeam*, ha-

son:

hasonlítja az befedhez, az folyó vízhez, és
 az Napnak fenyéhez. Mert minden ere-
 det, úgy-mint valami Atya, és az mi attul
 származik, mineműképen Fiúnak mondat-
 hatik, &c. Az mely Szent Doctorok az
 Niczabeli Gyűlés után voltak, azok-is
 eltenek az világozágnak, Napnak fenyé-
 nek és az folyó víznek hasonlatossággal.
 Az Nazianzenus Doctor, *lib. 4. Theologia*,
 befedhez avagy fólashoz hasonlítja,
 mondvan: Szinten úgy vagyon az Fiu az
 Atyához, mint az befed az elmehez. Ha-
 sonlóképen fól az Cyrillus Doctor is, *lib. 1.*
Thef. Míképen, úgy-mond, az befed, az
 mellyel élünk, és fivünkben vagyon, ha-
 szinten halgatunk-is, elmenkben vagyon,
 és abból származik, azonképpen az Fiu, o-
 fólhatatlan képen, az Atyatul ki jöven, be-
 lyege és hasonlatossága ő neki, &c. Van-
 nak több hasonlatosságok-is, mellyeket ró-
 vidílegnek okaert elő nem hozok. Tovab-
 ba, ezek felől az hasonlatosságok felől tud-
 nunk kel; Hogy az mi Idvőzítőnknek az
 ő örökkevaló fűletet, tőkellestlen előnk-
 be nem adhattak, hanem csak resz fírint
 árnyékozzak. Mert ha csak ez világi kül-
 ső

fő állapotban-is igaz amaz közönseges mondat: *Omnis similitudo claudicat.* Az az: Minden hasonlatosság fantal. Ismet: *Nulum simile est idem.* Az az: Egy hasonlatosság sem azon dolog. Sokkal inkább mondhattuk, erre az mélyseges tudományra nevezve; Mert ugyan-is mi közü lehet, es miképen hasonlíthatik az veghetetlenséghez az véges dolog, az örökkevalóhoz az idő berint való, es az lelekhez a test? Annakokaert ezfele hasonlatosságokkal, ebben az mélyseges dologban, jozanon állunk. Erről szól az Nazianzenus Doctor egyútt az ő írásában, holott azt mondgat: Hogy az kut-fűnek es folyó viznek, az Napnak es az ő fénynek hasonlatossággal úgy állunk, hogy az Istennek allattya felől, valami illetlő dolgot ne gondollyuk.

T A N U S Á G.

Jegyezzük meg innét; Hogy az Fiúnak örökkevaló születésének módgya, ki bevelhetetlen, mellyet az emberi elme, meg csak meg sem foghat, nem hogy ki tudna bevelteni. Ide való az mit Esaias *cap. 53. 8.* mond: Az ő születését kicsoda bevelheti ki? Erről az Textullianus Doctor azt mondgya,

gya, hogy az Fiúnak az ő fűlettetesének
 modgyat senki nem tudgya, hanem csak
 az Atya és az Fiu, annakokaert valakik azt
 ki akarjak jelenteni (az mint akkor az Va-
 lentinianusok igyekeznek vala rayta) nem
 esessen cselekednek. Ez penighlen nem
 csuda: Mert ha az embereknek csak testi
 bármazásoknak-is nehez vegere menni,
 menyive! inkább az Christusnak örökkeve-
 lo fűletesének az ő Menyei Szent Atya-
 nak allattyabol. Intette Iűnk azért innet:
 Hogy az Fiúnak az ő Atyyatul valo fűle-
 tetet el hidgyűk, mert azt az Szent iras bi-
 zonittya, de annak modgyat, melyről az i-
 ras nem szól, fűlőtteb ne vizsgállyuk: Mert
 ez azok között való, az mellyek felől az
 Salamon *Prov. 25. 27.* azt mondgya: Hogy
 az ki fűlőtteb vizsgállya, annak dicsősege-
 tül el nyomattatik. &c. Engedgye az mi
 Szent Istenűnk, hogy mi ezfele titkos dol-
 gok felől jo ertelemben lehe Iűnk.

Ez azért a második derekas kérdésnek
 is magyarázattya, tudni illik, miért neve-
 tetik az Christus az Istennek egy fűlőtte
 Fianak: Immar az harmadikrol kellene for-
 lanom, tudni illik; Miért mondgyuk őtet
 mi

mi Urunknak lenni: De mivelhogy az E-
retnekek, az Christusnak az ő Mennyei
Szent Attyatul való súlteset egy altallya-
ban ragadgyak, azoknak ellen-vetésekre
akarok rövideden elsőben megh felelni;
Mellyet az következő tanításra halas-
tok. Mostan legyen elég. &c.

XVIII. PRÆDIKATIO.

ENnekelötte való tanításomban, két ki-
váltkeppen való kérdésekre felelek.
meg. 1. Miert neveztetik a Christus Isten
Fianak. 2. Miert mondatik Istennek egy
súlót Fianak? Mostan immar lassuk azok-
nak ellen-vetéseket, az kik az Christusnak
az ő Mennyei Szent Attyatul való súlteset
ragadgyak. &c.

Jöllehet azok nagy sok erősségeket hoz-
nak elő, mindazáltal az állapotához kepest,
én csak egynehanyrol emlekezem.

Mindeneknek előtte azért így okoskod-
nak: Az mi az ő természetiben változha-
talan, semmikeppen az nem súlhet, mert
az súles változás nélkül nem lehet. De az

Isten az ő természetiben változhatatlan, az mint önnön maga bizonyítja *Malach. 3. 6.* mondvan: En vagyok az Ur, es meg nem változom. Azert az Fiat semmikeppen nem sülhetett. Erre az Argumentomra könyű az felelet; Mert ennek csak ez világi es természet berint valo dolgokban vagy on helye, az mellyek változas ala vettettek. Az természet fölöt valo dolgokban pedig, semmi helye nincsen, az mellyek mivel-hogy lelkiek, veghetetlenek es örökkevalok, annakokaert az változástul üressék. Szülhetett tehát az Atya az ő Fiat, az ő természetinek minden változafanelkül, az mely veghetetlen es örökkevalo. Annak-fölötte, nem az természet sülte az természet, hanem az Szemely az Szemelyt, az mint az regi Kereszten Doctorok bizonyíttyak, &c.

Masodszor azt mondgyak: Minden, valaki sül, valamit ad annak az kit sül, es ő tüle sülettetik, vagy egeslen, vagy res berint közölven azzal az ő allattyat. Ha egeslen közli magát, tehát meg hal, es semmive lehen az sülő. Ha pedig csak res berint, tehát meg kissebbedik az ő allattyában.

ban. De az Isten mindenkor egy állapotban
vagyon es meg marad, sem öregbedik sem
kissebbedik, *Psal.* 102. 28. Azert az Isten
nem sülte az ő Fiat, &c.

Erre-is ugyan azon az felelet: Hogy
csak az természetet érint valo dolgokban i-
gaz az, hogy az ki mással közli egeslen ő
magat, semmive lehen ő maga, ha penigh
re érint, tehát meg kissebbedik az ő ter-
mészetiben. De az Istensegben, az mely
veghetetlen, oíolhatatlan es örökkevalo,
semmi helye nincsen. Közölhetette tehát az
Atya az Fiuval az ő természetit es Istense-
get, ugy hogy, ugyan azon Isteni terme-
set meg nem szakadozot, hanem ő benne-is
egeslen es éppen maradot; Mert az mint
mondam, az Istenseg veghetetlen es oíol-
hatatlan. Peldanak okaert, eggyik gyertya
az masikrol meg gyuytod, es annak vilaga
közöltetik azzal, mindazonáltal semmi-
vel nem kissebbedik megh, sokkal inkább
nem lehen semmive. De ez hasonlatosság-
is nem sinton adgya előnkben ezt az mēly-
seges dolgot, hanem csak arnyekozaskep-
pen. Innet azert meg tessik, hogy az A-
tya Isten az ő Fiat sülhetette, ugy hogy az

M₃ Isten-

Istenfeghben semmi változás nem lőtt.

III. Meg-is azt mondgyak: Hogy ha az Atya súlte az Fiat, tehát az következik, hogy minekelőtte nem súlte volna, nem volt az Fiu. De súlte, az mint ti mondgyatok. Annakokaert nem volt annakelőtte.

De ennek az ellen-vetésnek-is csak ez vilaghi dolgokban vagyon helye, holott lattjuk, hogy az súlő minekelőtte nem súl, nincsen az ő súlőttye. Az Istenfeghben pedig semmi helye nincsen, mert az veghetetlen es örökkevalo. Nem igaz tehát az Ariusnak az ő mondasza ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν. *Erat tunc, quando non erat.* Az az: Volt oly idő, az mikor nem volt az Christus. Mert az ő súlőtese öröktől fogvan volt, az örökkevalóság előtt penigh semmi idő nem volt. Lásd meg, *Mich.* 5. 2. *Pf.* 110. 3. *Proverb.* 8. 22. &c.

IV. Vegezetre (hogy több karomlásokat elő ne hozzam) azt mondgyak: Hogy ha az Istentől valo súlőtes valakit az Istennel egyenlőve tenne, tehát innét az következnek, hogy az Sidok az Istennel egyenlők voltak volna. Mert itt azon panz-

folkdik az Isten *Ef. 1. 2.* hogy ű fiakat
fűlt, es azok el feletkeztenek ő felőle. Sőt
az Uly Testamentombeli hívek-is, mind e-
gyenlők volnanak Istennel, mert azt mon-
gya az Szent Janos *cap. 1. 13.* hogy azok I-
stentűl fűlettettek. De azt még csak meg
gondolni-is illetlen dolog volna, mert ugy
fők Istenek lennenek, az Istennek nyilván
valo mondása ellen, *Deut. 6. 4.* Tehat il-
letlen dolog az-is, hogy az Fiu az ő A-
tyatul valo fűletese által lőtt egyenlőve az
Atyával, &c.

Ezekre az elő hozott irásokra csak azt
felellyűk: Hogy az Esaiasnal nem az fű-
lefről, hanem az fől nevelefről vagyon
emlekezet. Tehat nem igazan citallyak az
irast. Az mi penig az másik Locust illeti,
fűlőtte nagy különbseg vagyon az Fiunak
es egebeknek Istentűl valo fűletesek közt.
Mert az mely emberek Istentűl fűlettet-
nek, azok az Istennek Lelketűl uyjettat-
nak meg természetekben, annakokaert a-
zoknak fűletesek uyjonnan valo fűletes-
nek neveztetik. *Ioan. 3. 3.* De az Christus
fűletese, az Atyanak allattyanak, az Fiu-
val valo közlese által, ki beszélhetetlenke-

pen öröktől fogva lőtt, annakokaert ez nem uyjonnan valo sületefnek, hanem egy atallyaban sületefnek mondatik, &c. Lald meg, *Ef. 53. 8. Ps. 110. 3. Mich. 5. 2.*

AZ HARMADIK RÖL.

Harmadsor az Apostoli Credóban mi Urunknak nevezetik az Christus Jesus. Holott csak azt lalluk meg; Miert nevezetik mi Urunknak?

Az Christusnak minden teremtet állatokon, de kivaltkepen az ő Anyafentegyhazan valo Urasaganak, negy kivaltkepen valo okai vannak. 1. az Teremtes, mely közönseges az Atyával es az SzentLelekkel. Mert az Atya Isten, az ő Fia es Szent lelke által teremtet mindeneket. *Ps. 33. 6.* Az Urnak befede által lőttének az Egek, es az ő fajanak lelke által azoknak mindē seregi. *Ioan. 1. 3.* Mindenek ő általa lőttének. De ez igen közönseges, es ki terjed minden teremtet allatokra. 2. Az meg valtas, mely fajattya Idvőzítőknak. Mert egyedül csak ő az Közben-jaro es meg valto, az ki minket az ördögtől, az bűntől es kározzattul meg szabadított. Nem valami veszedő jóságá penig, hanem az ő draga vére,

es erdemes halála által. Lásd meg *Ef. 63. 3. Mat. 1. 21. Luc. 2. 11. 1. Tim. 2. 5. 1. Pet. 1. 18. 1. Ioan. 1. 7. &c. 3.* Az megtartás és otalmazás. Mert az ō igaz igireti berint, nem hágy arvaságra bennünket, hanem velünk lehen mind világ vegezetiglen. *Ioan. 14. 18. Mat. 28. 20. 4.* Az Istennek Decretoma. Mert az Christus nem csak azért mondatik mi Urunknak, hogy minket az őrdögnek hatalmabol ki szabadított, és mostan-is gondunkat viseli, őriz és otalmaz, hanem azért-is, mert az ō Mennyei ſent Attya minket ō nekik adot, és őtet minékünk Fejedelmünké és Királyunká tőtte, ſőt mindeneken örökőſte rendelte. *Ioan. 17. 6. Tieid valának, és ennekem adad őket. Eph. 1. 22.* Mindeneket az ō labai alá vetet, és őtet az Anyaſentegyhaznak fejeve rendelte.

T A N V S A G.

Jegyezzük meg innen: Hogy az mi Idvőzítőnk meltan neveztetik mi Urunknak: Mert ō az mi teremőnk: megh valtonk, gond-viselőnk és Királyunk. Lásd meg, *Col. 1. 16. Heb. 1. 2. Gal. 3. 13. Mat. 18. 20. Pſal. 2. 6. &c.* Intetteſſünk azért innen, hogy ezt az mi Urunkat fellyük, tiſtellyük

es ő neki híven foglallyunk, hogy valami-
kepen meg ne haragudgyek, es el ne ve-
sessen bennünket. Lásd meg *Psal. 2. 11. & c.*
Vetkeznek tehát azok, az kik őtet megh
Uroknak sem akarjak ismerni, nem hogy
neki fogalmanak, az minemű emberekkel
rakva ez mostani hitvan világ, & c.

Ez ennek az harmadik dolognak-is ma-
gyarazattya.

De minekelőtte eleb mennenk az igek-
nek magyarazattyan, főképe ennek az
második Szemelynek Istensege felől erte-
keznünk, holott imez következendő ker-
deseket kel megh latnunk. 1. Hogyha az
Christusban az emberi természetén kívül
vagyone más meltságoftab természet? 2.
Hogyha az Atyának semelyetül meg va-
lasztatike az ő semelye avagy nem? 3. Hog-
ha egyenlő Istene az Atyával es az Szent
Lelekkel? 4. Hogyha egy allattya vagyone
az Atyával es Szent Lelekkel?

A Z E L S ő R ő L.

Az mi az első kérdést illeti, arra az A-
nyasent-egyhazban levő Hivek, egyenlő
sájjal azt mondgyak: Hogy az mi Idvő-
zitónk az Christus Jesus, nem csak pusztán

em-

ember, hanem az egy személyben, bizony es örökkevalo Isten-is. Ezt pedig az ő értelmeket, amaz régi Eretnekek ellen, az mineművek voltak az Ebion, Cerinthus, Samosatenus, Photinus es Servetus, imez következő igekkel allattyak:

Az első erősséget vessik azokból az irásokból, az mellyek előnkben adgyak, hogy az Ige teste lőtt. *Ioan. 1. 14.* Hogy az Abraham magvat öltözte föl *Heb. 2. 16.* Hogy Isten jelent meg az testben. *1. Tim. 3. 16.* Hogy az Atyától ez vilagra jött. *Ioan. 16. 28.* Hogy az Eghből le szállot, *Ioan. 3. 13.* Hogy rebesült az testben es az verben. *Heb. 2. 2. &c.* Ezekből azért, es ezekhez hasonló irásokból ilyen erősséget hoznak ki:

Az ki testet vésen föl, bírkseg, hogy annak előtte-is lőtt legyen, minek előtte az testet föl nem vőtte.

De az Christus testet vőtt föl:

Annakokaert az előtt-is volt, minek előtte azt föl nem vőtte volna.

Ide valok azok az bizonyfagok-is, az mellyekben nagy nyilván valo külömböztetések találtnak az Christus egy személye-

Iyeben valo ket termesetek közt: ugmint,
Rom. 1. 3. Az Fiu, az Davidnak magya-
 bol lott embersege kerint, az ki hatalma-
 son megh jelentetet Isten Fianak lenni az
 meg fentelesnek Lelke által. *Ismet, cap. 9.*
 5. Az kik közzul valo az Christus az test-
 re nevezve, az ki örökkevalo aldando Isten.
Phil. 2. 6. Az ki mikor Isteni formaban
 volna, nem tarta azt ragadomannak az I-
 stennel valo egyenlőseget, hanem ő magát
 meg alaza, folgai format vöven magara.

E L L E N V E T E S.

De itt az Eretnekek azt mondgyak, hog
 az Uj Testamentomban az ember Chri-
 stus neveztetik Istennek, elsőben tisztire
 nevezve, mint az Birak es egyeb Tiszt-visel-
 lők, *Psal. 82. 6.* Masodszor az ajandekokra
 nevezve, mint az Moyses, *Exod. 7. 1. &c.*

De könyü erre az felelet. Mert nem i-
 gaz, hogy az Christus csak ugy neveztet-
 nek Istennek, mint az Tiszt-viselő seme-
 lyek, mert az Szent iras külömben tanit
 bennünket, *Rom. 1. 4. &c.*

Nyilvabban fol az Szent Pal, *Col. 2. 9.*
 holott azt mondgya: Hogy az Christus-
 ban lakik az Istensegnek minden tellyesse-
 ge.

ge. Idvőzítők-is penig az ő testet, az Isteneknek Templomának nevezi. *Ioh. 2. 19.* Az Apostol-is *Heb. 10. 20.* az Isteneknek fatorának mondgya az Christus emberseget. Annakokazert ezekből, es ezekhez hasonló irásokból meg tessék, hogy az Christus természet szerint való igaz Isten.

Az második erősséget azokból az irásokból vessék, az mellyek az Christust az Istennek tulaydon Fianak mondgyak lenni, az ki az ő Atyának allattyalból született, *Rom. 8. 32.* Az ki az ő tulaydon Fianak nem kedveze, &c. *Ioan. 5. 18.* Az Sirdok meg akarjak vala az Christust ölni, mivelhogy nem csak a Szombatot ségte volna meg, hanem meg az Istent-is Atyának mondotta volna, egyenlőve tőven magát az Istennel. *Ioan. 19. 7.* Az Pilatus előt-is azt kialtyak, hogy Isten Fianak mondotta önnön magát. Holott az Fiúnak nevezettin, nem valami fogadot Fiat, hanem természet szerint való erzenek; Mert ha fogadot Fiat erzenenek, magokat-is binten ugyan karhoztatnak, mint Christus Urunkat, mert ők-is fejenkent Isten Fiainak tartottak magokat. Innet-is azért így okoskodnak:

Az

Az ki az Istennek saját es tulaydon Fia,
az embersegen kívül más is vagyon
abban, az mely fellyeb valo az em-
berseggel.

De az Christus az Istennek olyan Fia.
Azert vagyon ő benne az embersegen
kívül más természet is, &c.

De ez ellen amaz Servetus nevű Eret-
nek azt mondgya: Hogy az Christus az-
ert neveztetik az Istennek saját Fianak,
mert az Istentől kiváltsképpen az közben-
járásnak tisztire választatot: Mint binten az
Anyaszent-egyház mondatik az Istennek
saját nevenek, mert az Istentől ez világh-
nak fiai közzül ki választatot.

De nem igaz magyarázat ez, az mint
meg tetűk az Szent Pál mondasábol, Rom.
8. 32. holott az Christust, az Istennek saját
Fiat, mind az Angyalokkal, s-mind az
emberekkel egyben veti, az kik az Isten-
nek nem saját Fiai, hanem, az Angyalok
az teremtesre valo kegyelemre nevezve, az
emberek penigh az fiuva valo fogadásert
mondatnak Isten fiainak. Az Christus pe-
nigh természet szerint valo Fia az Atya
Istennek.

Vannak több erősegek-is, de ottan az
következendő tanításra haladtam. Mostan
legyen elég.

XIX. PRÆDIKATIO.

MEg hallak ennekelőtte az Keresztve-
nek, minemű ellenvetésekkel ellyenek
azok, az kik az Christusnak az ő Mennyei
Szent Atyyatul való bűlteset tagadgyak.
Annakutanna azt latok megh: Miert ne-
veztessek az Christus mi Uruoknak? Ve-
gezetre azt kezdők bizonyítani, hogy az
Christusnak egy semelyeben, az emberse-
gen kívül, más melfosagossab természet-is
vagyon, tudni illik, Istenseg, de csak ke-
erősegekről szólhatek. Mostan lassuk Isten
segitsegeből az többit-is.

Annak-okaert az harmadik erőseget
vebik azokbol az irásokbol, az mellyek az
Christust az Istennek egy bűlött Fianak
mondgyak lenni. *Ioan. 1. 14.* Lattuk az ő
dicsőseget, ugy-mint az Atyatul egy bű-
lötnek dicsőseget.

Ismer, cap. 3. 16. Ugy ferette Isten ez
világ

vilagot, hogy az ő egy fülőt Fiat adna erre. Ezekből azért, es ezekhez hasonló irásokból ilyen erősteget hoznak ki:

Az neveztetik *proprie*, az az, tulaydonkepen egy fülötnek, az kinek arra az fületetre es termebetre nevezve több Attyafiai nincsenek.

De az Christus az Istennek egy fülött Fianak mondatik, nem az embersegre nevezve, mert az berint vannak Attyafiai. *Heb. 2. 14.*

Annakokaert vagyon ő benne mastermet-is az embersegen kívül, az melyre nevezve több Attyafiai nincsenek.

De ez ellen az eretnekek azt mondják: Hogy az Christus csak azért mondatik eg fülötnek, mert csak egyedül fületet az Szűztől az Szent Leleknek kiváltskeppen valo munkalkodasa által.

Erre az ellen-vetetre azt felellyük: Hogy az eretnekek ertelme nem igaz. Megtetfik ez imez következendő okokból. 1. Mert az Christus az Istennek nem csak eg fülöttenek, hanem saját Fianak-is mondatik, *Rom. 8. 32.* Egy fülötnek neveztetik
penig,

penigh, mert csak egyedül ő fületet az ő
 Atyának allattyabo! 2. Mert nem monda-
 tik az Marianak egy fülött Fianak, hanem
 csak első fülötttyenek. *Luc. 2. 7.* De az I-
 stennek egy fülött Fianak neveztetik *Ioan.*
 1. 18. 3. Mert az Szent Irásban gyakran
 meg valasztatik az Fiúnak az ő Menyei
 Szent Atyatul valo fületese, az Szűz
 Mariatul valo fületestül. *Prov. 8. 23.* azc
 mondgya az Istennek allat ferint valo böl-
 cselege az Christus Jesus; öröktől fogvan,
 meg az halmok előtt formaltattam, az az,
 fülettettem, az mint Paraphrastes Chal-
 dæus fordittyá. *Ioan. 1. 14.* Lattuk az ő di-
 csőseget, mint az Atyának egy fülötttenek
 dicsőseget. Az Szent Mathenak pedig el-
 ső es második rebeben, az Szűz Marianak
 Fianak neveztetik. Így az Szent Lukacs-
 nak második rebeben, első fülötttenek mon-
 datik. 4. Mert azért mondatik az Atya-
 nak egy fülött Fianak, hogy ellenbe vet-
 tessék mind az Angyalokkal, s mind az
 emberekkel. Mert sem az Angyalok köz-
 zül, sem az emberek között nem monda-
 tik es nincsen is az Istennek egy fülött Fia,
 hanem csak az mi Idvőzítő Christusnak.

N Az

Az negyedik erősséget veszik azokból az irásokból, az mellyekben az Fiuról vagy on emlekezet, még az ő meg testefőleszenek előtt is. *Prov. 30. 4.* Kicsoda az ő neve, es kicsoda az ő Fiajak-is neve? *Heb. 1. 2.* Az utolsó időben fölloz mi nekünk az ő Fia által, az ki által ez világot is teremtetete. *Ioan. 7. 17.* Nem azért küldte Isten az ő Fia ez világra, hogy karhozatassa ez világot. *Col. 1. 16.* ő általa teremtettenek mindenek, mellyek az Egben es az földön vannak. *Ioan. 5. 19.* Az en Atyám mind ez ideiglen munkalkodik, es en is munkalkodom. Annakutanna ismet azt mondgya: Valamellyeket az Atya cselekedik, hasonlokeppen az Fiu is cselekedik. *Mat. 11. 27.* Senki nem ismeri az Atyát, hanem csak az Fiu, es az Fiu is, hanem csak az Atya. Innet azért így argumentálnak: Az ki annakelőtte is volt, minekelőtte emberre lenne, abban vagy on más természet is az embersegen kívül. De az Istennek Fia az előtt is volt, az mint az elő fiamlaltat az irások bizonyittak. *1. János 1. 1.* Annak-okaert az embersegen kívül más

mas természet-is vagyon, &c.

Az ötödik es utolsó erősséget veszik azokból az irásokból, az mellyek az mi Idvőzítőnknek igaz Isteniséget állattyak.

Ioan. 1. 1. Es Isten vala az Ige. *Rom. 9. 5.* Az ki mindenek fölött örökke aldando Isten.

Es. 9. 6. Es hivattatik az ő Neve tanácsosnak, erős Istennek. *1. Ioan. 5. 20.* Hogy legyünk az ő Fiában, az ki igaz Isten es örök élet. De erről az következő kérdésben többet kel folanunk. Innét-is azért ilyen erősség jár ki:

Az ki bizony es örökkevalo Isten, tehát az nem csak püsta ember.

De az Istennek Fia, bizony es örökkevalo Isten, az mint az elő famlaltatott irások bizonyittyak.

Azert nem csak püsta ember, &c.

T A N V S A G.

Vegyük esünkben innét; Hogy az mi Idvőzítőnknek egy személyben, két különböző természetek vannak, tudni illik, bizony es valóságos emberseg, es egyben mind bizony es valóságos Istenseg. Ennek igaz volta meg tessék az elő famlaltatott erősségekből. Verkeztenek tehát mind

regen, s mind pedig mostan az eretnekek, az kik az Christusnak Istenfeget tagadtak es tagadgyak, es ő benne az embersegnel fellyeb valo természetet nem ismernek. De mi Keresztyenek hidgyúk el az Szent Irsnak ilyen nyilván valo bizonyfagiból, hogy az Ur Jesus Christus az egy személyben igaz Isten es igaz ember.

AZ MASODIK RÖL.

Az második kerdesre azt felellyük; Hogy az Anyasent egyház az Szent Irsal egyút az Christus felől azt vallya, hog személyben mind az Atyatul, es mind az Szent Lelektül meg valasztatik. Ezt pedig az igaz tudomant allattyá az Noëtius es Sabellius ellen, az kik azt mondgyak vala, hogy az Fiu örökkevalo, de az ő személye mind egy az Atyanak es az Szent Leleknek személyével. Hog pedig ez megmondot Anyasentegy-háznak értelme igaz legyen, meg tessék imez következendő erősegekből.

I. Az Szent Irsnak nyilván valo bizonyfagiból. 1. Ioan. 5. 7. Harman vannak az Eghben, az kik tanubizonyfagot tesznek, az Atya, az Ige es az Szent Lelek. Ioan. 14.

20. Amaz vigasztalo, az kit az en Atyam el bocsat az en Nevemben, meg tanit titeket mindenekre. Ismet, *cap. 16. 26.* Mikorön pedig el jő amaz vigasztalo, az kit en el bocsatok az en Atyamtul, &c. *Mat. 28.*

19. Tanitsatok minden nemzeteket, megh kereszttelven őket Atyanak, Fiunak es szent Leleknek nevében. *Mat. 3. 16. Luc. 3. 22.*

Az Atya az egből kiált, az Christus az Jordan vizeben keresztteltetik, es az Szent Lelek az Egből Galamb formában le száll.

I I. Az Fiunak nevezetiből, az mely Fiui nevezet megh különböztetik az Atyai nevezettül. Innét azért illyen erősséget formálhatunk: Senki nem lehet önnön magának Fia, hanem minden Fiu az ő Atyának Fia, es így az Fiusaggal megh különböztetik az Atyának semelyetül. De az Christus az ő Mennyei Szent Atyának Fia: Azért az ő semelye megh választatik az Atyának semelyetül.

I I I. Azokból az irásokból, az mellyek nagy nyilván meg választják az Fiunak semelyet az Atyának es az Szent Leleknek semelyetül. *Ioan. 5. 19.* Nem cselekedhetik ő magatul az Fiu semmit, hanem az

mit lát, hogy cselekedik az Atya. Ugyan
ott vers. 37. Azen Atyam, az ki engemet
el bocsátot, bizonságot tésen en felőlem.
Ioan. 14. 16. En kerem az Atyát, es más
vigasztalat bocsát ti nekek.

I V. Ugyan ezen dolgot allattyak, az
Istenegben levő semelyeknek természet
szerint való tulaydonasagok. Az Atyának
tulaydona hogy föllye es el bocsátta az Fi-
at. Az Fiúnak tulaydonasaga, hogy föltet-
sek es el bocsátassék az Atyatul. Az szent
Leleknek tulaydona, hogy szarmazzek az
Atyatul es Fiutul. Mind ezekből meg tet-
szik hogy más semelye vagyon az Fiúnak,
hogy nem az Atyának es az Sz. Leleknek.

T A N U S Á G.

Jegyezzük meg innét: Hogy az Fiúnak
semelye meg választatik az Atyának es az
Szent Leleknek semelyetül. Meg tet-
szik es az elő famlaltatot erőstegekből. Ide va-
lo az Athanasius Doctornak az ő őp mon-
dása-is, az ki az ő őp Symbolumjában az
többi közt azt mongya: Mas az Atyának
semelye, mas az Fiuc, mas az Szent Lele-
ke; De azért nem három Istenek, hanem
csak egy az Isten. Verkeztenek tehát amaz

regi Eretnekek, az Sabellius es Noétius, az kik az Istensegnek semelyit meg egyvelitettek, es egyben zavartak, annakokaert ôket Patripasianusoknak neveztek.

A Z H A R M A D I K R O L.

Az mi az harmadik kerdest illeti, azt felellyük; Hogy az Fiu az Atyaval es Sz. Lelekkel egyenlő hatalmu es meltsagu Isten. Nem csak idő serint valo, nem csak az ajandekoknak nagy es búseges voltara nezve neveztetet Istennek, es nem kisebb Isten az Atyanal, az mint regen az Arius, Eunomius, Samosatenus es Servetus mondottak. Ennek penig az mi értelmünknek igaz volta meg tetszik imez következendő okokbol. 1. Az irasoknak nyilván valo bizonyysagibol. *Ioan. 5. 23.* Ez az Atyanak akarattya, hogy minnyajan tisztelleyek az Fiat, mint az Atyat. Ugyan ott *vers. 19.* Valamit az Atya cselekedik, hasonlokeppen az Fiu-is cselekedik. Ismet *vers. 26.* Minkeppen az Atyanak clete vagyon ő magában, azonkeppen az Fiunak-is adot, hogy clete legyen ő magában. *Rom. 8. 5.* Az ki mindeneknek fölötté örökre aldao Isten. 1. *Ioan. 5. 20.* Ez az igaz Isten es örök

élet. *Coloss.* 2. 9. Az kiben az Isteneknek minden tellyeslege testé érint (az az valóságossan) lakik. *Phil.* 2. 6. Az ki mikor Isteni formában volna, nem tarta ragado-mannak az Istennel egyenlő voltat, &c.

II. Mert az Istennek egy fűlött Fia, az ki az ő Mennyei Szent Attyának allattya-ból örök időknél-élőtte fűlettetett, *Pf.* 110. 3. *Mich.* 5. 2. *Ioan.* 1. 14. *Et cap.* 3. 16. &c. Lásd meg az irafokat. Az kivel az Attyának allattya egészen közöltetett, egyenlő Isten az ő vele, mivelhogy az Attyának allattya veghetetlen, es meg nem szakadozhat, sem részekre nem oszolhat. De az Fiúval közöltetett az Attyának allattya egészen, az mint az elő hozott irafok bizonyittya: Azert az Fiú egyenlő Isten az Attyával.

III. Mert az Szent iras, az Istennek minden természeté érint való tulaydonasgit az Fiúnak tulaydonittya, sinton ugyan mint az Attyának: Az mineművek az ő rökkevalóság, *Prov.* 8. 23. Az halmoknak előtte fűlettettem, &c. *Ioan.* 1. 1. Kezdetben vala az Ige, &c. Veghetetlenleg. *Ioan.* 3. 13. Senki nem ment az Eghben, hanem csak az ki az Egből le szállot, az embernek

Fia,

Fia, az ki az egben vagyon. *Eph. 3. 17.* Hög az Christus lakozzek az Hitnek általa az ti bivetekben. Mindenhatóság, *Ioan. 5. 19.* Valamit az Atya cselekedik, hasonlokeppen az Fiu is cselekedik. *Heb. 1. 3.* Az ki mindeneket hordoz az ő hatalmas befedevel. Veghetetlen bölcseség. *Ef. 9. 6.* Es hivattatik az ő Neve tanácsosnak. *Mat. 11. 27.* Senki nem ismeri az Fia, hanem csak az Atya, sem az Atya, hanem csak a Fiu. Szíveknek titkainak tudasa. *Ioan. 2. 25.* Jesus pedig nem bizza vala magat ő reájok, mert mindeneket ismer vala, es tudgya vala micsoda vagyon az emberben. Ismet, *cap. 16. 30.* Most tudgyuk, hogy te mindeneket jól tud. De sok volna az irasokat mind elő famlalnom.

IV. Mert az Szent Iras, az Isteneknek minden cselekedetit binten ugy tulajdonítja az Fiunak, mint az Atyának. Illyenek, az Teremtés. *Ioan. 1. 3.* ő általa lőtenek mindenek. Mindeneknek meg tartasa es gondgya-viselese. *Heb. 1. 3.* Az ki mindeneket tart az ő hatalmas befedevel. Az Egy-hazi folgalatnak rendelese. *Ioan. 20. 21.* Az mikeppen az en Atyam el bo-

csatot engemet, azonkepen en-is el bocsátalak titeket. *Eph. 4. 11.* Es ő adot nemellyeket Apostolokat, nemellyeket Prophetákat, nemellyeket Euangelistákat, nemellyeket Pastorokat es Doctorokat, &c. Az ajandekoknak osztogatása. *Luc. 21. 15.* En adok ti nektek szíjat es lelket, az melynek ellene nem alhatnak. Az Mennyei Tudomannak ki nyilatkoztatása. *Ioan. 1. 18.* Az Istent soha senki nem látta, hanem amaz egy bűlött Fiu, az ki az Atyának kebelében vagyon, az nyilatkoztatá ki minkünk. Az igaz tudomannak meg erősítése. *Mar. 16. 20.* Azok penigh ki menven, mindenűt predikálnak vala, az Ur ő velek egyűt munkalkodvan, es az beszédet meg erősítven az következő csudak által. Az Szent Jegyeknek szerzése, *1. Cor. 11. 23.* En az Urul vőttem, az melyet ti nektek is adtam. *Mat. 28. 19.* Mosogassatok Atyának, Fiúnak es Szent Leleknek nevében. Az jövőendő mondas, *Mat. 24. 2.* ő pedig monda: Lattyaatok mind ezeket: Bizony bizony mondom nektek, hogy nem marad ezekben egyik kő az másikon. Az elmenek meg világoztatása, *Luc. 24. 45.* Ak-

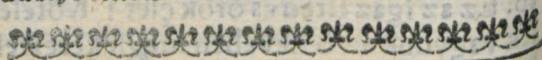
koron meg nyitja az ő elmejeket, hogy az irafokat erthetnek. Az kőnjörgőknek meghalgarása, *Ioan: 14. 13.* Valamit kerendetek az en nevemben, en meg cselekedem. Az bűnnek meg bocsátása. *Mat. 9. 6.* Hogy meg tudgyatok, hogy az embernek Fia-
nak hatalma vagyon ez földön az bűnnek meg bocsátására. Az örök életnek meghadása, *Ioan. 10. 28.* En örök életet adok az en Juhaimnak. Ez vilagnak meghitilese, *Act: 10. 42.* Ő rendeltetett az Istenül, eleveneknek es holtaknak itilő Birajanak. *Iob: 5. 22.* Az Atya senkit meg nem itel, hanem minden iteletet az Fiunak adot.

V. Mert egyenlő tisztelet tulajdonítottik az Atyának es az Fiunak, *Ioan: 5. 3.* Minnyajan tiszteellyek az Fia, mint binten az Atyat. Imadtatik az Angyaloktól, *Heb. 1. 6.* Imadgyak őtet az Istennek minden Angyali. Hisznek ő benne az Hivek, *Ioan: 14. 1.* Hiszteke az Istenben: En bennem is hidgyetek. Istennek neveztetik, *1. Ioan: 5. 20.* Ez az igaz Isten es örök élet: Kőtelesek vagyunk az ő neveben meg kereszteskedni. *Mat: 28. 19.* Meg mosogassatok őket Atyának, Fiunak es Sz. leleknek neveben.

Ta.

TANÚSÁG.

Vegyük eűnkben inner: Hogy az mi Idvőzítők az Christus Jesus, az ő Menyei Szent Attyával es az Szent Lelekkel egyetemben egyenlő hatalmu es meltságu Isten. Meg teték ennek valósága az elő bamlaltatott irásokból es erősségekből. Vetkeztek tehát amaz reghi Eretnekek, úgy mint, az Arius, Eunomius, Samosatenus, Servetus es az többi, az kik az Christus örökkevaló Istenseget ragadtak. Vetkeznek mostan-is az David Ferencz kölykei, az kik az regi Eretnekekkel egyetertenek, es az mi Idvőzítőknek igaz Istensegenek ellene mondanak. De mi ezek ellen, az elő bamlaltatott irásokból es erősségekből hidgyuk el őtet igaz es örökkevaló Istennek lenni. Ennek az ő Menyei Szent Attyával es az Szent Lelekkel, legyen örökkevaló dicsőség, birodalom es haladás, Amen.

XX. PRÆDIKATIO.

ELŐ bamlaltam ennek előtte való tanításomban, az hatra maradott erősségeket.

ket, az mellyekkel az Kerebryen Docto-
rok allattyak, hogy à Christushoz eg beme-
lyeben mas meltsagosb termeset-is va-
gyon az embersegnel. Annakutanna azt
bizonyitam meg, hogy az Christus beme-
lyeben meg valastatik az Atyatul es benc
Lelektul. Vegezetre azt-is megh mutoga-
tam, hogy az Fiu az Atyaval es Szent Le-
lekkel egenlo hatalmu es meltsagu Isten.
Lassuk immar az negyedik dolgot-is.

A Z N E G Y E D I K R ö L.

Az Anyasent-egyhaz, amaz Nicæa
Varosbeli Gyulesben, az Arius ellen, az
Szent Irasbol allata az Fiunak az Atyaval
valo egy allattyat. Mert az Arius-is megh
engedi vala azt hogy à Fiu *μοῦνος* Homi-
usios, az az, hasonlo allatu mint az Atya;
De azt nem engedi vala, hog *ὁμοῦσις* Ho-
mousios, az az, eg allatu az Atyaval. Annak
okaert, az Ariusnak dogleletes tudoma-
nya ellen allatak *ὁμοῦσις παρ* Homousian Fili-
cum Patre, az az, à Fiunak es Atyanak allat-
tyanak egy voltat. Noha pedig ennek igaz-
saga elegge meg tetszik az elo famlaltatot
erofsegekbol: Mindazonaltal egynehany
argumetumokkal, meg-is tamogassuk meg.
Min,

Mindeneknek elötte azért meg tessék az Iehovanak nevezetiből. Mert az Fiu Iehova. Az Iehova pedig csak egy. *Ierem. 23. 6.* Ez az ő neve, az mellyel hivattatik: Iehova mi igasságunk. *Esa 25. 9:* Az mi Istenünk es meg tartunk, az kit vartunk, az Iehova. Ez pedig len az meg tarto Isten az kit vartanak, nem más, hanem az Messias. *Hag. 2. 8. Zach. 2. 8. Malach. 3. 1.* Lásd meg az Irafokat.

Másodszor; Mert az Fiu, egy általlyaban Istennek mondatik: Az Isten pedig az ő általlyaban csak egy. *Deut. 6. 4:* Hald meg Izrael, az te Urad Istened egy Isten. Erről szól az fent Ianos. 1. *Epistola Cap. 5.* mondván: Ez az igaz Isten es az örök élet. Az Szent Pal is, *Rom. 9. 5.* holot az Christust öröкке aldando Istennek mongya. Az Sz. Ianos is *Cap. 1. 1.* nagy nyilvánfaggal azt mongya, hogy az Ige Isten volt. De ezekről ide fellyeb bővebben folottunk.

Harmadszor; Mert a 6. Iras erről nagy nyilván valo bizonyagot teszi *Ioan. 10. 30.* En es az en Atyám egy vagyunk. Mely I. rast mikor az Agoston Doctor magarazna, azt mongya: Mikor azt mongya hogy

Egy.

Egy, meg szabadit teged az Ariustul; Istenmet, holott azt mondgya, hogy *Vagyunk*, meg szabadit az Sabelliusul. &c. 1. Ioan. 5. 7: Harman vannak az Egben, az kik bizonsagot tesnek, az Atya, az Fiú es az Szent Lelek, es ezek harman egy, *Hebr. 1. 3.* Az ki az Dicsőségek fenye, es az ő abratatyanak ki metszet belegye. *Ioann. 14. 9:* Az ki engemet lat, az en Atyamat lattya. Ugyan ot oda alab: En az en Atyamban vagyok, es az en Atyam en bennem. De sok volna az Irafokat mind elő samlalnom.

T A N U S A G.

Jegyezzük meg innét; Hogy az Atyának, Fiúnak es az Szent Leleknek allattyok mind egy. Mert az Istenseg veghetetlen es meg nem szakadozhat, sem pedig reflexre nem obrathatik. Meg tessik es az elő samlaltatot irafokbol es erősegekbol. Vetkeztenek tehát amaz regi Eretnekek, ugy mint az Sabellius, az ki az Istensegben levő személyeknek különböztetéseket avagj meg valasztatasokat tagadta, hanem azt mondotta, hogy az Atyának, Fiúnak es az Szent Leleknek személyek es allattyok is mind egy. Ezekkel egeremben a Trinitas is

tak-is, az kik az három személyekhez ke-
pest, az Istenfegnek egy allattyat meg bag-
gattak, es három Isteneket vallottanak.
Vegezetre az Arius-is az ő tarfaival eg-
gyüt, az ki az Szent háromságban levő bé-
melyeknek egy allattyat tagatta, es azt
mondotta, hogy az Fiu az Atyával nem
ὁμοούσιος, *Homousios*, hanem ὁμοιόσιος, *Ho-
miusios*, az az, nem egy allatu, hanem
csak hasonló allatu. De mi ezekkel ne tevé-
lyegjünk, hanem hidgyük el az Sz. Iraf-
bol, az Atyának, Fiúnak es az Szent Le-
leknek egy allattyat.

E L L E N - V E T E S E K.

Minek előtte innét el tavoznánk, főlk-
seg hogy az Eretnekeknek egy néhány el-
lenvetesekre meg felellyünk, az mellyek-
kel az Christusnak az ő igaz es öröcke va-
lo Istenfeget akarjak rontani.

I. Azt mongyak; Hogy az kinek kez-
deti vagyon, nem lehet az öröcke valo.
Mert csak az mondatik igazan öröcke va-
lonak, az kinek sem kezdeti sem vege nín-
csen De az Christusnak vagyon kezdeti,
mert az Atyatul születtetet; Azert nem le-
het örökkevalo.

Erre rövideden azt felellyük; Hogy az
 kinek az Óallattya szerint kezdeti vagyon,
 nem lehet az örökke való. De az Christu-
 s-nak allattya szerint nincs kezdeti, az
 mint oda fellyeb megh bizonyítok. Lásd
 megh *Mich. 5. 2. Ioan. 17. 6.* Az mi pedig
 semelyet illeti, nemineműkeppen (nem
 az időre hanem csak az rendre nevezve)
 mondathatik kezdetinek lenni. Mert az
 Atyának semelye, az ki első semely az I-
 stenségben, sülte az Fiúnak semelyet, az
 mely rend szerint második az Istenség-
 ben, &c.

Az mi pedig ennek az argumentumnak
 erősitelet illeti, holott azt mondgyak,
 hogy az Atyatul sülettetett az Fiu, azers
 kezdeti vagyon; Annak csak ez világi es
 testi sültesben vagyon helye, holot lat-
 tyuk, hogy az ki sülettetik, az időre ne-
 vezve is kezdeti vagyon sültesének. De az
 Istenségre nevezve ennek semmi helye nin-
 csen.

II. Azt mondgyak; Hogy ha csak az
 Atya az igaz Isten, tehát az Fiu nem mon-
 dathatik igaz Istennek. De önnön maga
 mondgya az Christus, hogy csak egyedül

az Atya az igaz Isten; *Ioan. 17. 3:* Azért az Fiu nem mondathatik igaz Istennek. De könyű erre a felelet; Mert Idvőzicónk az meg nevezet helyen, nem ő magaval, hanem az Balvanyokkal veti egyben az ő Mennyei Szent Atyát. Nem rekeszi tehát ki ő magát az Istenfegtől, hanem csak az Balvanyokat. Ennek az feleletnek igaz volta meg tetűik innét; Mert egűberű-mind magát is oda foglallya Christus Urunk hol azt mondgya: Es az kic el bocsatal az Iesus Christust.

III. Meg is azt mondgyak: Az Christus önnön maga azt mondgya *Ioan. 14. 28.* Hogy az ő Mennyei Szent Atya nagyobb ő nallanal: Azért innét az következik, hogy a Fiu nem egyenlő Isten az Atyával. Erre rövideden az felelűűk; Hogy az mīdvőzicónknek egy semelyeben két különböző természetek vannak, tudni illik, Isteni es emberi természetek. Az meg nevezet helyen Christus Urunk fol az ő emberi természetire nevezve, az melyre nevezve nagyobb az ő Atya ő nallanal Isteni természetire nevezve pedig, egyenlő az ő Mennyei Szent Atyával, az mint ő maga mondgya

gya Io. 10. 30. Masodszor azt is felelhettyük, hogy nem csak emberi természetire, hanem az ő közben-járasának tisztire nevezve is jól olyan formán Christus Urunk. Mert az mint az Szent Pál *Philip. 2. 6.* mondgya: Mikor az Christus Isteni formában volt, nem tartotta ragadomannak Istennel való egyenlőséget, hanem magát meg üresítette, &c.

Vannak ezeken kívül több ellenvetések is, de rövidségnek okáért en most azokról nem szóllok; Hanem az ki azokról bővebben akar olvasni,assa az bodog emlékeztető Sohnius György irását *in expositione Articuli primi Confessionis Augustanae.*

Mond immar az Apostoli *Credo*: Ki fogantaték Szent Lelektől. Ez igékben választestunk az mi Idvőzítőnknek fogantatása felől, mely az Szent Lelek által tört. De hogy innen is több Lelki épületet vehessenek az Hívek, imez következő dolgokat kel meg forgatnunk. 1. Miért kellett Idvőzítőnknek az Szent Lelektől fogantatni? 2. Hogy hogy s-mimodon fogantatott az Szent Lelektől? 3. Ha az Szent Lelektől fogantatott, miért nem mondatik ő Fiaának?

A Z E L S Ö R Ö L.

Az Szent Lelektől fogantatik az Christus. 1. Hogy az Istennek befede be tellyesednek, mellyet az Gabriel Angyal által meg az Christus fogantatása előtt izent vala az szűz Marianak. *Luc 1. 35.* Az Szent Lelek fál te read, es az magassagbeli Istennek ereje arnyekoz meg tegder. &c. 2. Hogy az ő fogantatása tista es maculanelkül valo lenne, es így oly Papi-fejedelmünk lenne mi nekünk, az ki bűnnelkül valo lenne, az kinek aldozattya ne önnön magának hasznalna, hanem mi nekünk. Az Szent Pal bizonyitrya ezt, *Hebr. 7. 26. 3.* Hogy az ő szent es tista fogantatása által, az mi bűnös fogantatásunk meg senteltetnek. Mert mi fejenkent az Daviddal együtt, bűnben fogantattunk az mi Anyának meheben, *Psal. 51. 7.* hanem az Ur Iesus Christusnak, az ő bűnnelkül valo fogantatása senteli meg az mi bűnös fogantatásunkat, &c.

T A N U S A G.

Tanullyuk meg innét; Hogy nem csak fűkfeges, hanem ugyan hasznos is mi nekünk, hogy az mi ldvőzítőnk az Sz. Lelektől

lektül fogantatott. Mert úgy lehetett az ő
 aldozatya elegendes az mi bűneinknek el-
 törlesztére. Annakfelette íg bűnteltet meg
 az mi bűnös fogantatásunk is. Vigasztal-
 lyuk tehát innét magunkat az Pokolbeli
 ördögnek vadolási ellen, az ki bűntelen
 azzal ortfáz bennünket, hogy az mi fo-
 gantatásunkul fogvan, csak merő bűnök
 vagyunk, gondolatunkban, beszédünkben
 es minden cselekedetünkben.

AZ MÁSODIK RÖL.

Az mi az második kerdest illeti, az
 Euthyches es az ő követői, csuda értelem-
 ben voltak ez felől. Mert azt mondták
 hogy az Christus az Szent Leleknek allat-
 tyabol fogantatott az szűznek meheben.
 Ezt pediglen az ő értelmeket, az bótúból
 bizonyították, holot az Apostoli Credóban
 azt vallyuk, hogy az Christus az Szent
 Lelektül fogantatott. De ebben csatlakoz-
 tanak meg, hogy nem jól értettek ezt az
 czikkelyt, De, avagy Ex, az Apostoli Cre-
 dobán. Az mellyet vertenék, *pro causa ma-*
teriali, az mint az Scholákban folunk, az
 az, valamely dolognak allattyaert; Holot
 ez vetetik it az helyen *pro causa efficiente*,

az az, meg szerző okaert az Christus embersegenek, es annyit tesen, mint, *per Spiritum Sanctum*, az az, az Szent Lelek által, Annakokaert mondatik a Christus a Szent Lelektől fogantatni, imez következő sep okokert: 1. Mert az Szent Leleknek kiváltsképpen való munkalkodása által, az természet fölöt, rend kívül fogantatot az szűznek meheben. Ide való az Gabriel Angyalnak mondása *Luc. 1. 35.* Az magasságbeli Istennek ereje arnyekoz meg tegetet. 2. Mert az Szent Lelek az szűznek mehet meg sentelte, es az eredendő bűntől meg tisztította, úgy annyera, hogy az mi Idvőzítőknak fogantatása, sokkal küllőmb volt az embereknek természet ferint való fogantatásoknal. Mert mi fejenkent bűnben fogantatunk es szűllettetünk, a mint az David *Psal. 51. 8.* bizonyittya. De az Ur Iesus Christus, tisztan es bűn nélkül fogantatot es szűllettetet. Ide való az mit az Gabriel Angyal mond *Luc. 1. 35.* Annakokaert az mi te töled szűllettetik, Szent lehen, es Isten Fianak hivattatik. 3. Mert az ket természetet az egy semelyben, oly csudalatosképpen meg egyyesítette es össze-

berkeztette az fogantatásnak idején a szűz-
nek meheben, hogy noha mind az két ter-
mészetet meg tartya valóságos tulaydon-
sággal a mi Idvőzítőnk, mind azonaltal
nem kettő, hanem csak egy az Christus.

TANVISA G.

Jegyezzük meg innét; Hogy az mi Id-
vőzítőknak fogantatása, rendkívül, az Sz.
Leleknek kiváltsképpen való munkalkoda-
sa által, firsiui magnekkül lőtt. Meg tessék
ez, az Gabriel Angyalnak bizonyfagteté-
leből Luc. 1. 35. Ugyan ezen dolog megh-
tessék az Apostoli Credonak jelen való
czikkelyéből, holot azt vallyuk, hogy az
Szent Lelektől fogantatott az szűznek me-
heben. Verkeztenek tehát az regi Eretné-
kek az Ebion es Cerinthus, az kik azt mon-
dottak, hogy az Marianak es Iosephnek
közösülések által sinton ugy fogantatott
az Christus, mint az több emberek. De e-
zeknek értelmeket eléggé meg hamisít-
tya az Apostoli Credonak jelen való cik-
kelye, az melyben azt vallyuk, hogy az
Christus az Szent Lelektől fogantatott.

AZ HARMADIK RÖL.

Lassuk immar utolszor; Miert hogy az
O4 Szent

Szent Lelek Fianak nem neveztetik Idvő-
 zitónk, holott azt vallyuk itt az helyen,
 hogy ő tőle fogontatott az Christus.
 Az mi ezt az kerdest illeti, noha az
 Szent Lelektől fogontatott az Christus,
 mindazonáltal nem neveztetik az Szent
 leleknek Fianak imez következendő okok-
 ért. 1. Mert az mint ide fellyeb meg ertők,
 Isteni természetire nevezve, nem az Szent
 Leleknek allattyaiból születtetik, hanem az
 ő Menyei Szent Attyatul, örök időknél
 előtte, ki befelhetetlenkeppen. *Psal. 110. 3.*
Mich. 5. 2. Ioan. 1. 14. Et. Cap. 3. 16. Te-
 hat az kinek allattyaiból születtetet, meltan
 neveztetik annak fianak. Visontagsággal
 az kinek allattyaiból nem születtetet, annak
 Fianak nem mondathatik. 2. Mert az
 Szent Iras úgy tanit bennünket, hogy csak
 egy az Atya, miképen hogy az Fiu is csak
 egy. Ha pedig a Szent Leleknek Fianak ne-
 veztetnek az Christus, így az Isteniségben
 két Atya lennének, a mely igen illetlen es
 iras kívül való dolog lenne. 3. Mert sohul a
 Sz. Irasban, nem neveztetik a Christus a Sz.
 Leleknek Fianak, hat minékünk is nem jó
 illyen nagy dologban Iras kívül sólanunk.

TANULSÁG.

Vegyünk efüntben innét; Hőg noha az Christus embersege berent, az Szent Leleknek kiváltskeppen valo munkalkodasa által fogontatot az Szűz Marianak meheben, mind azon által, nem az Szent Leleknek, hanem csak az Atya Istennek Fianak neveztetik, mivel hogy egyedől csak az Atyatul fűlettetet, az mint az Szent Iras tanit bennűket, az Atya pedig csak egy, es sohul az Szent Leleknek Fianak nem nevezterik az Christus. Intetettessűnk azért innét, hogy jo iteletben legyűnk ez dolgot felől. Engedgye az mi Szent Istenűnk, hogy az mi hitűnknek agai felől jo iteletben lehessűnk. Amen.

Ez ennek az czikkelynek is magyarázatya.

X XI. PRÆDIKATIO.

AZ felső tanításban meg bizonyítok; Hogy az Atyának es az Fianak allatya mind egy. Annakutanna az eretnekeknek ellenvetesekre felelek meg, az melyek.

lyekkel akarjakrontani az Christushnak igaz Istenseget. Vegezetre, az Apostoli Credonak rendi szerint follek az Christushnak fogontatafarol az Szüz Marianak méheben, mely az Szent Lelek által lőtt. Mostan immar lassuk az következendő igeket is rendel. Mond az Apostoli Credo: *Szűz letek Szűz Mariatul, &c.*

Ez rövid igekben vallást tesünk az mi Idvőzítőnknek test szerint való Születe felől, es kettőt mondunk felőle, 1. Nevét emlittyük meg, es az ő Anyját Marianak mongyuk. 2. Allapattját jelentyük, es szűznek mondgyuk lenni. De hogy innet az keresztényenek több lelki eppületet vehessenek, imez következendő kérdéseket kel megh forgatnunk: 1. Mikor születet az Christus? 2. Holott születet? 3. Kitől születet? 4. Miert hogy szűztől születet?

A Z E L S Ö R Ö L.

Az mi az Christus születésének idejét illeti, az felől az Iras magyarazo Doctörök nem mind egy ertelemben vannak. Mert az Sidok közt az Rabinusok, samlálnak világ kezdetitől fogva a mi Idvőzítőnk születéséigh, három ezer, het száz es ötven ki;

kilencz estendõket. Az Eusebius Historicus, öt ezer, száz es kilenczven kilencz estendõket. Az Alphonfus, hat ezer, kilencz száz es nyolczvan negy estendõket. Amaz Gilbertus, negy ezer es kilenczven estendõket. Julius Scaliger, negy ezer, het száz es tizenket estendõket. Pantaleon, Kranzemius es Bukolcerus, három ezer, kilencz száz es hetven estendõket. Az bodog emlekezeti Luther Marton, három ezer kilencz száz es hatvan estendõket. Vegezetre amaz nagy elmeji Philipus Melanchthon, Functiussal egyyüt, három ezer kilencz száz es hatvan három estendõket, &c. Es ez az utolsó ertelem lattatik az többinel helyessebnek lenni.

TANULSÁG.

Tanullyuk meg inner; Hogy noha az Iras magyarazo Doctörök közt vilongas vagyon, világ kezdetitül fogva az Christus születesének idejeiglen az estendők samlalásában: Mind azon által ebben minnyajan egyyet ertenek, hogy az Romai Augustus Csásarnak birodalmanak negyven kettõdik estendejében született. Intercessünk azért hogy ez dolog felől jó ítéletben legyünk, &c.

A Z M A S O D I K R O L.

Az mi Urunk Iesus Christus Bethlehembben születtetet, mely mas nevel Ephratanak neveztetet. Az Szent Mathe bizonyítja ezt Euangeliomi könyvenek második részében mondvan: Mikor penig születtetet volna Iesus Judanak Bethlehem nevű Varosaban az Herodes Kiralynak idejében, &c. Bethlehembben kellet penigh születtetni: 1. Hogy be tellyesednek az Micheas Prophetanak jóvendőlese, az ki az ő Prophetiai könyvenek ötödik részében ilyenkeppen szól az Isten Lelkeinek vezetéseből: Te is Bethlehem Ephrata, noha kicsin vagy az Judanak ezeres közt, mind azon által te belőled jár ki, az ki az Izraelen uralkodik. Lásd meg Mat. 2. 6. 5. 2. Hogy az Christushnak természetű innet is előnkben adatnak. Mert az Bethlehem annyit tesz, mint kenyerek hazá: Az Ephrata penig gyümölcsözőt jelent, az mely nevezeteknek nagy fejen meg felel Idvőzítőnk. Mert ő amaz mennyei kenyér az ki az Egből le száll, az melyben valaki eszik, soha meg nem hal, Ioan. 6. 41. Annakfelette, ő az ki az

mi sovany termésetünket megh sírosíttya,
hogy az mi benti Istenünknek gyónóyrúse-
ges gyümölcsöket teremjünk. *Ioan. 15. 5.*

T A N U S A G.

Vegyük eszünkben inner: Hogy az mi
Idvőzítőnknek è világra való sületese nem
történet volt, hanem az ő Mennyei benti
Attyának Decretumabol függöt. Az Sz.
Pál bizonyítja ezt *Gal. 4. 4.* mondvant
Mikor el jöve az időnek telylege, ki bo-
csata Isten az ő Fiat, az Afonyi-allattul
löttet. &c. Ugyan ezen dolog meg terfike
az ő sületeseinek helyeből is, mely az Isten-
nek bölcs rendeleseből függöt. Intette-
sünk azért inner, hogy egyéb dolgai felől,
is jo itéletben legyünk.

A Z H A R M A D I K R Ö L.

Az harmadik kérdésre megh felel az
Apostoli Credo, holot azt mondgya hogy
az mi Idvőzítőnk az Szűz Mariatul sület-
tetett. Tovabba az Mariatul kellett Chri-
stus Urunknak sülettetni, 1. Hogy senki
ne ketelkedehetnek az ő igaz emberse-
ge felől. Mert noha az ő fogontatasa, rend-
kívül csudalatoskepen lőt az Szent Lelek-
nek titkos munkalkodasa által, à mint oda
fő!

föl megh ertek az hivek, mindazonáltal az ő fűletese, rend szerint es az természetnek folyása szerint lőtt, az mint erről bizonyosságot teszen az Szent Lukacs *Cap. 1. 6.* mondvan: Lőn pedig hogy míg ot mulatnának, be tellyesedenek az fűlesnek napjai, es fűle az ő első fűlőt Fiat, es be polalvan őtet, helyhez tette az jafolban. &c. 2. Hogy innet meg ismernők, es minden ketsegnek ül el hinnők, hogy az Christus legyen amaz regen meg igirtetet Messias, az kinek az Abrahamnak igaz magvából es a Davidnak agyekából kel vala származni, az Istennek az ő igireti szerint, *Gen. 12. 3. Ismet, Cap. 22. 18. Psal. 132. 11. Esa. 11. 1. &c.* Mert az Maria az Davidnak haza nepe között ül valo vala.

E L L E N V E T E S.

Itt azt mondhatna valaki: Az Szent Lukacs *Cap. 1. 1.* azt írja, hogy az Ersebeth Asszony az Zacharias Papnak felesége, az Aron nemzetsgeből valo volt; az kit az Istennek Angyala, ugyan azon Caputban oda alab v. 36. az Marianak rokonának mond lenni. Ha azért az Ersebet az Aron nemzeteből valo volt, következik
 hogy

hogy az Szűz Maria is ugyan azon nemzetből legyen, es így az Christus nem az David nemzetsegeből származot. &c.

Erre az ellenvetésre elsőben azt felel-lyük: Hogy innét nem következik az, hogy az Szűz Maria, az Aron avagy Leví nemzetsegeből való lőt volna: Mert az Istennek Angyala nem mondgya, hogy az Ersebet Áffony a Szűz Mariával egy testvér lőt volna, hanem csak rokonának mondgya. Hihető azért hogy másod avagy harmad izen való rokonfag is volt, &c.

Másodszor azt mondhattuk: Hogy az Papoknak es Levitáknak szabad volt akár mely nemzetsegből is magoknak házastársot venniük. Meg lehetet azért, hogy az Aron maradéki közzül valamely, az Iuda nemzetsegeből hozot magának feleséget, az kinek leánya avagy Unokája volt az Ersebet Áffony, az ki neha az Áttyara nevezve, az Aron nemzetsegeből valónak mondattathatot, mind az által az Anyai ágra nevezve ugyan az Iuda nemzetsegeből való volt. Az honnet meg tessük, hogy az Ersebet Áffony szabadon rokona lehetet a Szűz Marianak. Hogy pedig az Maria is

az Iuda nemzetsegeből, es az David haza-
nepe között való volt, innét bizonyos-
dik meg: Mert az Szent Lukács *cap. 2. 4.*
nagy nyilván mondgya, hogy az Joseph
az Davidnak haza-nepe között való volt.
Mert nem szabad volt az Levitakon kívül
az több nemzetsegek egyik nemzetse-
géből az másikba hazafodni, az mint ez meg-
teszik az Istennek nyilván való parancso-
laltából, *Núm. 36. 7.* Ha azért az Joseph
David haza-nepefele volt, az Marianak is
annak kellett lenni, es így az Christus, am-
az regen megígértet Mefsias, az kinek
az Abrahamnak maradék között, es az
David Király haza-nepeből kellett szá-
rmazni, &c.

TAN U S A G.

Tanuljuk meg innét: Hogy az mi ál-
runk János Christus, am az regen megígér-
tetet Mefsias, az kinek az Abrahamnak
magvából, es az David Királynak ágya-
kából kel való embersege származni,
az mint az Isten nagy sokszor az Szent
Atyának erről ígértet tört való. Ennek
igaz volta megteszik az elő famlaltatott
dolgokból. Vetkeznek tehát az Sidos, az
kik

Kik ennek az igaz értelemnek ellene mon-
danak, és azt állattak, hogy nem szület-
tett meg, hanem ez után születik az Mes-
sias, és ő nekik földi Királysok leszen, az
kinek birodalmában ő kint ez vilagon nag-
csendes állapotban élnek. De igen megh-
csalatoznak segények, mert nem jű el im-
mar többé, hanem az utolsó napon az ité-
letre, az mely ő nekik az több hitetlenek-
kel egyetemben igen somoru leszen, hogy
ha meg nem térnek ő hozza. De mi ő vel-
ők ne tevelyegjünk, hanem hidgyúk el,
hogy születtetett immar az Sűz Mariától,
és ő helyebe ma st nem kel várunk.

AZ NEGYEDIK RÉSZ.

Vegezetre lassuk immar azt is; Miért
kell az Messiasnak Szűztől születetni?
Ennek igen sеп okai vannak. 1. Hogy
minekünk bűn-nelkül való Papi Fejedel-
münk lehetne. Mert mi oly Papi Fejede-
lemnélkül fűkölködünk vala, az ki mind
az eredendő, s mind az cselekedendő bűn-
től űres lenne, és ne kellettnek először az ő
maga bűnejert áldozni az Istennek, és az
után az népnek bűnejert, mint az O Te-
stamentombeli Papoknak, hanem az ő ál-
dozat-

dozattya minekünk hasznalaa. Lásd megh,
Heb. 7. 26. 2. Hogy az régi Prophetiak be-
 telnenek. Meg jóvendöltette vala ezt re-
 gen az Isten *Ef. 7. 14.* mondvan: Ime az
 Szűz fogad az ő meheben, es Fiat sül, es
 hívja az ő Nevet Emmanuelnek, mely an-
 nyit tesen, mint, Velünk Isten. Erről bol-
 lot vala az Isten *Gen. 3. 15.* mondvan: Az
 Ásszonyi-allatnak magva megh tőri az kí-
 gyonak fejer. Holott Ásszonyi-allatnak
 magvanak neveztetik Idvőzitők. 1. Mert
 firhuu magnelkül kell vala fogantatni az
 Szűznek meheben. 2. Az Nemre nevez,
 mert az Szűzek is az Ásszonyi-allatok ne-
 meből valok. Hogy azért ezek, es ezek-
 hez hasonló jóvendőlesek be tellyesedne-
 nek, Szűztől kellett az Christusnak sülle-
 terni. 3. Hogy az mi uyjonnán valo sülle-
 tesünknek példaja es abrazattya lenne, az
 mely nem az testül es vértül, hanem az I-
 stennek Lelketül lenne. *Ioan. 1. 13.* Erről
 bol Idvőzitők is *Ioan. 3. 3.* mondvan: Va-
 laki uyjonnán nem süllettetik víztül es be-
 lektül, be nem mehet az Istennek Ország-
 ban.

TANVSA G.

Az

Az mi Idvőzítőnknek Szent Anna Szűz volt az Christus fogantatásának előtte-is, az mely Szűzesseget az után-is mind végig megtartotta. Meg tetűk ennek igaz volta az Credonak jelen való czikkelyéből. Verkezet tehát amaz Helvidius nevű Eretnek, az ki azt mondotta; Hőg a mi Idvőzítőnknek fűlertese után a Marianak az Josephstől több gyermeki-is voltanak. De ennek az ő értelmertugy meg hamisítottak az regi Sz. Doctörök, hog semmi követői az Helvidiusnak nem maradtanak. Intette sűnk azertionnet, hog mi jo iteletben legyűnk az Marianak örökkevalo fűzessége felől, es az Helvidiussal egygűt itt az arant ne teveljegyűnk, &c.

Engedgye az mi Szent Istenűnk, hogy mi ezek felől jo iteletben es ertelemben lehessűnk, Amen.

Ez ennek az czikkelynek is rövid magyarázattya. Es így im el vegezők a Messiasnak semelye felől való tudomant; Következnek immar az Apostoli Credonak rendi ferint az ő tistti felől való Tudomány: De minek előtte ahoz fognank, sűkfeg az ő ket termesbetiről, es azoknak

csudalatos eggyesületekről az ő semelyeknek eggyessegeben, valamit folanunk. De azt az következendő tanításra halasztom.

XXII. PRÆDIKATIO.

ENnek előtte való tanításomban a Cre-
doak rendi berint follortam az mi I-
vőzítőnknek ez világra való ületeleséről:
Holott 1. azt látok meg; Mikor ülette-
tet az Christus? 2. Holott ülette-
tet? 3. Kitől
ülette-
tet? 4. Miert hogy ülette-
tet? Mostan immar lassuk az ő ket terme-
seti felől való tudomant.

AZ CHRISTUS KET

Termesetiről.

Mivelhogy eleitől fogva, nagy sok
rendbeli Eretnekek voltak, az kik köz-
zül nemelleyek Istenseget, nemelleyek pe-
nig emberseget tagadtak az Christusnak.
Annak okaert fölörte búksages az Keres-
tyeneknek erteniök az Christus egy seme-
lyeben levő ket különböző természetek
felől való igaz tudomant. Itt penig imez
következendő kérdéseket kell megh lat-
nunk.

nunk. 1. Hogyha az Mésziasnak egy semelyében két termefetek vannak? 2. Miert kellett az Mésziasnak egy semelyében két termefeteknek lenni? 3. Hogyha az Közben-jaronak semel, csak eggye, holott ő benne két termefetek vannak? 4. Ha csak egy az Közben-jaronak semelye, hogy hogy berkeftettek az két termefetek őve az ő Szemelyében.

A Z E L S Ő R Ő L.

Az Keresztyeneknek gyülekezeti a Szent István es az reghi Szent Doctorokkal azt vallya es tanittya; Hogy az mi Urunk Jesus Christus két különbözö termefetekből áll, tudni illik, Istensegből es embersegből, nem csak áll-orczáskepen, hanem ugyan voltakeppen. Ezt pedig az ő értelmeiket, imez következendő irásokkal állattyak: *Es. 9. 6.* Gyermek fületek mi nekünk, es Fiu adatek mi nekünk. Holott az Gyermeknek nevezetia az Christus emberseget, a Fiu pedig az Istenseget érti az Prophecia. Ugyan azon Prophecia *Ca. 7. 14.* ismet azt olvastuk: Ime az Szűz fogad az ő meheben, es Fiat sül, es hívja az ő Nevet Emmanuelnek. Holott mind em-

bersege, s mind Istensege nagy nyilván meg jelentetik Idvőzítőnknek. Az Michael-is *cap.* 5. 1. nagy nyilván emlekezik az Mesiának mind az két természetiről; mondvan: Te-is Bethlehem Ephrata, noha kicsin vagy az Judának ezerefi közt, mindazáltal te belőled jű ki, az ki Uralkodik az Izraelen, kinek az ő ki jövetele eleitől fogva, es örök időktől fogva vannak. Az Uly Testamentomban pedig, nag sok nyilván valo bizonyosságok vannak ez felől, de csak egynehányat fiamllok elől.

Ioan. 3. 1. Az Ige Testé lön. Az azt: Az Istennek örökkevalo Fia, az emberi természetet föl öltözte. *1. Tim.* 3. 16. Minden versenységnélkül, az mi hitűnknek nagy tiszta ez, hogy Isten jelent meg az testben. *Gal.* 4. 4. Mikor el jöve az időnek tellyeslege, ki bocsata Isten az ő Fia, Ábonyi-allattul lőttet. *Heb.* 2. 16. Nem az Angyalokat vőtte föl, hanem az Ábrahámnak magvat. Lásd meg ezen kívül, *Phil.* 2. 6. *Ioan.* 3. 13. *Luc.* 1. 35. *Act.* 20. 28. &c. De sok volna az irasokat mind elő fiamlalnóm.

Ide valo az Athanasius Doctornak az ő feje mondása, az ki (*in suo Symbolo*) ilyen-kepen

kepen szól: Ez, ugy. mond, az igaz Hit; hogy el hidgyúk es meg vallyuk, hogy az mi Urunk Jesus Christus, az Istennek Fia, Isten es ember. Isten az ő Anyának allattyalból öröktől fogvan születetett: Es Ember az ő Anyának allattyalból idő szerint születetett. Bizony Isten es bizony Ember, okos lelekből es emberi testből álló, &c. Erről szól az Damascenus is *lib. 3. cap. 7. De fide Orthodoxa*, mondvan: Meg testesült az Christus, mert az testnek természetnek sengejet föl vőtte. Az Cyrilus is *lib. 1. Cap. 15. in Ioannem*. Az Isten, ugy. mond, az testet sajáttyava töve, tudni illik, annak föl vetele által, &c.

TANUSÁG.

Ami Idvözítőknek ég semelyeben két különböző természetek vannak, tudni illik, bizony es valóságos Istenseg, es tökéletes emberseg. Ennek valósága meg tetűk az elő famlaltatott irásokból. Vetkeznek tehát az Eutychianusok, az kik azt mondgyak, hogy az Istenseg meg emestette az Christus emberseget. Az Nestorianusok is, az kik azt mondgyak, hogy az Istenseg emberseggé változott az Christusban.

Ezekhez igen közel járnak az Ubiquitariusok. Vetkeztenek az Apollinaristák-is, az kik azt mondtak, hogy az Isten seg emberleggé változott. Annak-fölötte az Valentinianusok, az kik az Christus emberseget tagadtak az Szűz Marianak meheből lenni. Az Manichæusok-is, az kik azt mondtak, hogy az Christusnak nem volt igaz teste. Vegezetre az Marcionisták, az kik azt mondtak, hogy az Christus teste az egből szállt le, és az Szűz Marianak Mehebe csak által ment, mint az víz az csatornában, annakokaert csak tündéres teste volt, &c. De mi ezekkel ne tevélegjünk, hanem az derek Szent írással vallyuk az mi Idvőzítőnknek egy semelyben mind az Istenseget, s mind peniglen az emberseget.

A Z M Á S O D I K R Ö L.

Lassuk immar másodszor; Miert kellett az Messiásnak az egy semelyben bizony Istennek és embernek lenni? Ennek nagy sepe okai vannak, az mellyeket az természetekhez kepest, külön külön sámlalok elő. Embernek kellett azért lenni, i. Hogy szenvedhetne és meg-is halhatna. Mert az

Közben-jaronak eleget kellett tenni az emberi nemzeteknek bűnejert az ő saját verének ki ontásának általa, mert ver-ontás nélkül nem lehet az bűn bocsánat. *He. 9. 22.* Az Isteneg pedig veret nem onthat, sokkal inkább meg nem halhat, mert változhatatlan az ő természetiben. *Malach. 3. 6.* Es az ő kegy-senvedésevel es halálával az bűnös emberi nemzetseget meg váltana es meghabadítana, az ördögtől, pokoltul es az bűntől. *1. Cor. 15. 21.* Az ember által lőtt az halál, es az ember által lőtt a föl tamadál-is. 2. Hogy az Istennek igazságnak eleget tenne, az mely azt kevannya vala, hogy az mely természetet vetkezet, ugyan azon büntette Ilek. *Rom. 5. 12.* Vetkezék penigh az emberi természet: Annakokaert a Christusnak-is föl kellett venni az emberseget (de bűnnelkül) hogy az ő eleg-tetele az emberi nemzeteknek hasznalharna. *Ezech. 18. 20.* Az mely lelek vetkezik, ugyan azon hallyon megh. Erről föl az Agoston Doctor-is, *De vera Religione*, mondvan: Azt az természetet kel vala föl venni, az mellyet meg kell vala szabadítani. 3. Az mi vigasztalásunkert; Hogy el bihetnők tökéletel-

letessen, hogy ő amaz Ásónyi-allatnak magva, az ki meg tőri az kigyónak fejet. *Gen. 3. 15.* Ő az mi testünk, vérünk es Atyánk fia. *Heb. 2. 11.* Mind az ki sentel, s mind az kik senteltetnek egyből valok, annakokaert nem segyenli őket atyafiainak mondani. 4. Hogy minekünk húseges Papi Fejedelmünk lehetne, es az mi nyomorúságinkban raytunk könyörülhetne. *Heb. 2. 17.* Az ő atya-fiaihoz mindenben hasonlonak kellett lenni, hogy könyörülő lenne, es húseges Papi Fejedelem az Isten előtt való dolgokban, hogy az nepe nek bünet el tőrlene. Mert mivelhogy szenvedet, mikor meg kísértetet, azoknak is segítség-gel lehet, az kik meg kísértetnek, &c. Hasonlo iras vagyon *Heb. 4. 15.* &c.

De nem csak embernek, hanem Istennek-is kellett az Mefsiasnak lenni, Imez következendő sеп okokra nezye. 1. Hogy az Istennek vegheterlen es rettenetes haragjat, es az büntetesnek nagy voltat el szenvedhetne. Mert semmive lótt volna, ha valamely teremtet allat, az Istennek rettenetes haragjat, es az büntetesnek nagy voltat magara vette volna. Hogy azért az

Isten;

Istennek rettenetes haragjának nagy es sebes langja meg ne emésztene ; Ez mellett az bűnnek nagy es iszonyu volta miatt ketsegben ne esnek Christus Urunk, kellett ő neki bizony es örökke való Istennek is lenni. 2. Hogy az ő idő szerint való kenőse véde és halála, elegendes fizetés lenne az egész emberi nemzetnek bűnéért, és az mi igazságunknak es örök életünknek meg szerzésejért. Mert az bűn oly iszonyu es utálatos Istennek előtte, hogy az Isten semmi teremtet állatnak kenőse védel meg nem elegendet volna, hogyha mind az egész világ örökke kenődot volna is, tehát az Közben-jaronak Istennek is kellett lenni, hogy így, nem csak az kenődesnek nagy volta, hanem kiváltságon az kenődő semelynek méltósága lenne kedves az Istennek előtte. Mert hogy az teremtető Isten kenődet a mi bűneinkert, sok ezer. századdal nagyobb minden teremtet állatoknak kenődeseknél. Ez az oka, hogy mikor az Apostolok emlékeznek az Christus kenődeséről, inkább mindenkor az ő Istensegéről is emlékeztetnek. *At. 20. 28.* azt mondgya az Szent Pál ; Hogy az Isten

Isten saját vérevel váltotta meg az ő A-
nyaszent-egyházat. Az Szent János is azt
mondgya, 1. Ioan. 1. 7. Az Jéhus Chri-
stusnak az Istennek Fianak vére tisztít meg
minket minden bűneinkből. Az Kereszte-
lő Szent János is azt mondgya, Ioan. 1. 29.
Ime ez az Istennek Baránya, az ki el veszi
ez világnak bűneit. Sőt önnön maga is az
elő Isten az Paradicsomban, mind az ket-
tőt egyben foglalta, Gen. 3. 15. mondvan:
Az Ásfonyi állatnak magya meg tőri az
kigyónak fejet, az kigyó pedig mardossa
az ő farkat. 3. Hogy az Istennek titkos ra-
núsát, az emberi nemzetiségnek valóság-
felől, az ő Mennyei Szent Atyának ke-
beleből ki nyilatkoztathatna. Mellyet sem-
mikepen nem cselekedhetet volna, hogy
ha csak ember lótt volna. Ioan. 1. 18. Az
Istent soha senki nem látta, hanem amaz
egy fülőtt Fiu, az ki az Atyának kebele-
ben vagyon, az nyilatkoztatta meg mi ne-
künk. Mat. 11. 27. Az Atyát senki nem is-
meri, hanem csak az Fiu, es az kinek az
Fiu azt ki akarja nyilatkoztatni. 4. Hogy
mi nekünk Szent Lelket adhatna, es az al-
tal, az ő halálával fereztetet jókat közöl-
het.

hetne mi velünk, ugy mint bűneiöknek bocsánattya, az ő igazságot, es az örök életnek hodogságot. Adni penigh Szent Lelket, es az által embereket uyjetani, senkihez nem illik az teremtet állatok között, hanem tulajdona ez az örökkevalo Istennek. *Ioan. 15. 26.* Az kit en bocsátok az en Atyamtul titektek. *Ioan. 16. 7.* Hatalom nekrek hogy en el megyek, mert ha el nem menendek, amaz Vigasztalo el nem jár titek hozzátok, ha penigh el menendek, el küldöm ötet hozzátok.

TAN U S Á G.

Vegyük esünkbe inner; Hogy az között jaro az Isten között es az emberek között nem mas, hanem csak egyedül az mi Urunk Jesus Christus. *1. Tim. 2. 5.* Megtetik ez az elő famlaltator dolgokból. Mert egyedül csak ő az, az kinek egy semelyében ket természetek vannak, tudni illik, Isteni es emberi. Annak-fölötte az ki egyser valo aldozattyaival mind örökre megsejtelte az idvözülendöket. *Heb. 10. 14.* Ez mellet, ő az Istennek egy fölött Fia, az ki az Istennek titkos tanácsa a mi váltáságunk felöl ki nyilatkozatra. *Ioan. 15. 15.*

Ve

Vegezetre ő az ki az Szent Lelket az ő
Mennyei Szent Attyatul nekünk el bocsá-
totta. *Act. 2. 23.* Vetteknek tehát ez el-
len, az kik ezen kívül több közben-já-
rat ismernek, az megholt Szentek köz-
zúl es az Angyalok közzúl, azoknak el-
deznak, hogy ő eretnök könyörögjenek
Isten előtt az ő bűnöknek bocsánatyaert,
mint az Papistak cselekednek. De mi eze-
ket ne kövezzük, hanem elegendgyünk meg
ezzel az egy közben-járával, a kinek nem
adatott több sem az egen sem az földön, az
kinek Neveben idvözülhetnek. *Act. 4. 12.*

A Z H A R M A D I K R Ö L.

Az mi az harmadik kerdest illeti: Az
Marcion az ő követőivel azt mondotta,
hogy két Christusok voltak, az kik köz-
zúl egyik meg feszítettett, az másik nem,
hanem csak le ballot az masikra az keresz-
tára. Ugyan ezen tevelygest allatot annak
utanna az Nestorius nevű eretnek-is, az
kit karhoztatott az Ephesumbeli gyűlés,
amaz iffiabbik Theodosius idejében, Chri-
stus Urunk születése után 434. estendőben.
Annakokaert az kerdesre azzal az Szent
Gyűléssel egygyüt mi-is azt felellyük: Hög-
noha

noha az Christusban két különbözõ természetek vannak, tudni illik, Isteni es emberi, mindazonáltal nem kettõ, hanem csak egy az Christus. Ennek valósága meg tessék imez következendõ erősegekből:

I. Mert csak egy az Közben-jaro Isten közt es az emberek közt, az ember Iesus Christus, 1. Tim. 2. 5. Innet ilyen erőseget hozhatunk ki: Ha csak egy az Közben-jaro az Isten közt es az emberek közt, nem kettõ, hanem csak egy az Christus. De csak egy, az mint az Szent Pal az meg nevezett helyen bizonyítja. Azert, nem kettõ, hanem csak egy az Christus.

II. Mert az Mesiának egy semelyebe az két természetek az Szent Leleknek kiváltsággal való munkalkodása által, az õ fogantatásának idején mindgyarast elválatatlankepen egyesítetttenek, úgyhogy az két természetből álló Christus, csak egy semely legyen, az mint ide alab erről bővebben foglyunk.

III. Mert az Istennek Fia, az õ semelyének egyesítésében vőtte föl az emberi természetet. Ide való amaz közönséges Regula: *Persona non personam, sed naturam*

ram assumfit. Az semely nem semelyt, hanem természetet vőtt föl.

V. Mert az reghi Szent Doctorok is így értettek ez felől. Az Agoston Doctor *Tract. 49. in Ioan.* Az Isten, ugy-mond, az Ige, az egész embernek mind testet es lelkét föl vőtte, az ő semelyének egyetsegehez illetven az természetet. Az Athanasios is az ő Symbolomában: Mikeppen ugy-mond, az lelek es az test, egy ember. Azonkepen az Isten es ember, egy Christus. Ismet *Dialogo 4 de Trinit.* Mivelhogy az Ur egyesült az földi formával, annakokért az Isten es ember, egy Christus.

V. Mert noha a derek Szent Iras, nagy nyilván való bizonytságot tesen az Christusnak két természetű felől, mind azáltal, sohun két Christusokról nem emlékezik. Lásd meg *Ioan. 1. 14. 1. Tim. 3. 16. Es. 9. 6. Mich. 5. 2.* Az honnet az következik, hogy csak egy az Christus.

T A N U S Á G.

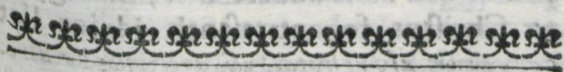
Jegyezzük meg innét, hogy az Christusban levő két természetek, nem hereznek két Christusokat. Meg tessék ennek igaz volta az elő fiamlaltator erősségekből.

Vet.

Verkeztenek tehát az Marcion és Nestorius, az kik az Christus természetét megfaggyattak, és azokból két Christusokat csináltak és vallottanak. De mi ezekkel ne tevelyejjünk, hanem hidgyúik el, hogy az két természetből allo Christus, csak egy bizonyos személy.

Engedgye az mi Szent Istenünk, hogy mi ezek felől jó értelemben lehelessünk, és abban mind végiglen meg maradhassunk, Amen.

Immar az negyedik és utolsó dolog következik; De azt ez jövőendő tanításra halasztom.

XXIII. PRÆDIKATIO.

KEzdettem vala magyarázni az Messiásnak két természetű felől való tudományt; Holott elsőben azt bizonyítam meg, hogy az Messiásnak egy személyben két természetek legyenek. Másodszor, miért kellett az Messiásnak egy személyben két természetnek lenni? Harmadszor, hogyha az közben-járonak személye csak

Q. eggyes

eggye; Holott ő benne két termésetek
vannak: Mostan immar lassuk Isten segít-
segeből az negyedik dolgot is.

AZ NEGYEDIK RÖL.

Noha az Christus két termésetinek az
ő semelyeben való eggyesülésének mód-
gya ő magában ki befelhetetlen, az mel-
lyen meg az Istennek Angyali is amelkód-
nak, 1. Pet. 1. 12. Mindazonáltal, az menyire
az fent írás elő bocsát, az Anyaszent-egy-
házban levő keresztyen Doctorok, amaz
Chalcedoniai gyűléssel eggyűrt azt mond-
gyak, hogy az Szent Lelekeknél kiváltke-
pen való munkalkodása által, mindgyárt
az Christus fogantatásának idején lőtt
ἀσυχῆτος asynchytos, ἡ ἀτρέπτως ka atre-
ptos, az az, elegyedés-nélkül es változás-
nélkül. ἀδιερετός adieretos, ἡ ἀχωρίσως ka
achoristos, az az, oltathatatlanul es el va-
lathatatlanul. Lásd meg Luc. 1. 35. Col. 2. 9.
Ioan. 1. 14. 1. Tim. 3. 16. &c. Elegyedés es
változás-nélkül lőtt, hogy az termésetek
egymástul az ő tulajdonosságokkal meg va-
lathatatlanak, de megh ne változnanak es
megh ne elegyednenek. Mert az Istennek
Fia az mi annakelőtte volt, abban megh
mara-

maradot, es az mi nem volt, azt vőtte föl az ő semelyenek eggyeslegebe. Ide valo amaz kőzőnsleges versecske: *Sum quod eram, nec eram quod sum, nunc dicor utrumq̃.* Azaz, Vagyok az mi valek, es nem valek az mi vagyok, de most mind kettőnek mondatom, &c. Szakadozaf-nelkül es elvalhatatlanul lőtt, tudni illik, hogy az Isten Fianak eges Istensege, az eges ember termesethez, es az eges embersegh az Istenseghez csatoltatot. Ez penig az eggyesüles lőtt mind az helyre, s-mind az időre nevezve. Az helyre nevezve azért lőtt, tudni illik, mert sohul ez az eggyesleg el nem bomol, es az emberi természet az Istensegtől sohul el nem szakad, sőt annelkül es azon kívül senki megh nem gondolhatya. Az Istenseg-is sohul nincsen, az holott az emberseggel nem eggyesült volna, es az emberseget az ő semelyenek eggyeslegeben nem viselne. Az emberseg-is sohul nincsen, holott az Istensegtől nem viseltetnek. Az időre nevezve penig, mert soha örökké ez az eggyesleg föl nem bomol. Mert az mely emberseget az Istennek Fia föl vőtt, sohul se nem teszi. Ezert nevezte-

tik ez, semely szerint való eggyesülésnek.
 Erról szól az Athanasius Doctor az ő Sym-
 bolomában, mondván: Az mi Urunk Je-
 sus Christus, az Istennek Fia, Isten es em-
 ber. Isten az ő Artyanak allattyabol örök-
 tül fogván születtetet, es ember, az ő An-
 nyának allattyabol idő szerint születtetett.
 Igaz Isten es igaz ember, okos lelekből es
 emberi testből álló, &c. Az Tertullianus-
 is *contra Praxeam*; Az Istennek Fia, ugy-
 mond, minden ketség-nelkül Isten es em-
 ber, az ki az ő tulaydonlagival megh va-
 lastatik az ő természetiben. Az Agoston
 Doctor is *cont. Felicianum cap. 12.* Nem e-
 mestti, ugy-mond, meg az Isten Fianak di-
 csőseget az testnek valósága, avagy az
 testnek igazságot az Istensegnak vehetet-
 lensege. Az Fulgentius is *In libro de Incar-*
natione: Az Istenes eggyesülésben, ugy-
 mond, az Christusnak igaz embersege ep-
 pen meg tartotta az mi természetünknek i-
 gasságot. Tovabba, hogy ez csudalatos es
 ki befelhetetlen eggyesülést az regi Szent
 Doctorok mineműkepen megh arnyeko-
 hatnak, külső hasonlóságokkal eltenek,
 mellyeket vőttenek az testül es lelektül, az

tűzes vastul es fenyves Naptul. Az lelek-
től es testtől vőttenek hasonlatosságot, az
Justinus, Athanasius es Cyrillus Docto-
rok. Az Justinus *in expositione fidei* azt
mondgya: Mikeppen hogy egy az ember-
nek semelye, es ket külömböző termese-
tek vannak ő benne, es eggyik által okos-
kodik, az másik által penig az mit elmeje-
ben be foghat, veghez vési: Azonkeppen
az Istennek Fia is, holott egy semely, ket
termesetből áll; Az eggyik által Isteni
csudákat teszi, az másik által az alazatoso-
kat föl vési, &c. Az Athanasius Doctor is
in Symbolo azt mondgya: Mikepen az okos
lelek es az test egy semely, azonkepen az
Isten es az ember, egy Christus. Az Cy-
rillus is *in Epistola Synodica*: Az Ige, ugy-
mond, az föl vött természetben ugy lako-
zik, mint az lelek az testben, &c. Az tű-
zes vasnak hasonlatossággal el az Szent
Balas Doctor *Homil. de nativit.* mondvan:
Az Istenseg ugy vagyon az embersegben
az Christus semelyeben, mint az tűz az
vasban, &c. Az Damascenus, *lib. 3. cap. 15.*
de orthodoxa fide: Mint az tűzes fegyver-
ben, ugy-mond, az ket természetek eppen

maradnak, tudni illik az tűz es az vas. Ez
mellet azoknak munkalkodások es terme-
setök is eppen megh maradnak. Mert az
vas, az ő vagasra valo elegseget meg tar-
tya, az tűz is az ő egető termeseti. Így
kel az Christus felől is erteniünk: Mert az
ő Istenfegnek munkalkodása, Isteni es
mindenhato, az emberfegnek pedig mun-
kalkodása hasonlo az ő termesetihez. Az
tündöklő Napnak hasonlatossagaval el az
Justinus Martyr *in expositione fidei*, holott
azt mondgya: Akarom, hogy az Napnak
fegyene ennek az egyyeslegnek példaja le-
gyen. Gondollya meg annak okaert az o-
kossag, hogy az vilagossag eredendő, mel-
lyet az Isten, az ő befede avagy Igeje al-
tal teremte. Az Napnak pedig allattya fe-
lől úgy gondolkodgyek, mint az emberi
termeset felől, az mellyel az Istenfeg ki-
beselhetetlenkepen egyyesült, &c.

TANVISA G.

Tanullyuk meg innét: Hogy az Chri-
stusnak egy semelyeben, az ő két termese-
tinek egyyesülete ki beszélhetetlen. Az mi-
nemű hasonlatossagokkal penigh az reghi
Szent Doctorok azt nemineműkeppen ár-
nyes

nyekoztak, az dolognak valóságával azok,
nem minden réseiben egyyeznek. Erről
sol az Damascenus, *lib. 3. cap. 26. de ortho-*
doxa fidei: Nem sűkseg, ugymond, az pel-
daknak avagy az hasonlatosságoknak, az
dolognak valóságával mindenben egyyez-
niek, hanem valami egyyesslegnek es kü-
lönbslegnek is kel köztök lenni. Mert az
mi tellyessleggel egyyez, nem pelda avagy
hasonlatosság, hanem az dolognak valósá-
gos egyyesslege. Kivaltkepen penigh az I-
stenseg felől es az meg testesűles felől, le-
hetetlen oly példákat találni, az mellyek
mindenben egyyezzenek. Az Jeronymus
Doctor-is: Az példak, ugymond, nem
mindenben hasonlok azokhoz, az mely
dolgoknak példai. Mert ha mindenben ha-
sonlok volnanak, nem példak volnanak,
hanem az dolognak valósága, &c. Neve-
zet szerint penig, az Lelektől es testtől vőtt
hasonlatosság felől azt mondgya az Ago-
ston Doctor: Jollehet nem mindenestől fo-
gyva felel meg, de mindazonáltal nagy es
ekes hasonlatosság, es erre az nehez do-
logra, melynek tudasa főlőtte sűkseg, is-
gen illendő, es sokot pelda, &c. Intettes.

fünk azért innét; Hogy ez nagy titkos dolog felől jó értelemben legyünk.

Ez azért az negyedik kérdésnek is magyarázatja. Es így vegezök el az Mésziasnak semelye felől való igaz tudományt. Engedgye az mi Sz. Istenünk, hogy mi ezekről minden időben józanon elmélkedhessünk.

Mond immar az Credo: *Szenvede Pontius Pilatusnak alatta.*

Szollottunk ez ideiglen az Közben-jaronak semelye felől: Következik immar tísti, az melyről tanít az Apostoli Credo, mind az harmadik részéiglen. Továbbá az Közben-jaronak tístinek két ágai vannak, tudni illik az alazatosság és az föl magasztaltatás. Az alazatosságra tartoznak imez következő dolgok: Szenvede Pontius Pilatusnak alatta, Meg feszítették, Meghala, El temették, Szalla poklokra. Az föl magasztaltatásra pedig imezek: Föl tamada, Mene Mennyegben, üle az Atya mindenható Istennek jobbjára, &c. Az utolsó dolog pedig az ő Ítéltre való eljövetele felől, tartozik az ő meg dicsőítésének tellyes voltára, mikor Isten minden

lesen

leben mindenekben. 1. Cor. 15. 28. &c. Annakokaert ezekről rendel föllyunk Isten segitsege velünk leven.

Mond az Credo: *Szenvede Pontius Pilatusnak alatta, &c.* Ez igeekben vallást tessünk az mi Idvőzítőnknek erettünk való keşerves ken-şenvedeséről. De hogy inner az Keresztenek töb lelki eppületet vehesenek, imez következendő dolgokat kel meg forgatnunk. 1. Mit şenvedet az Christus? 2. Mellyik természetiben şenvedet? 3. Miert şenvedet? 4. Miert hogy Pilatus alatt şenvedet?

A Z E L S ő R ő L.

Az şenvedesnek nevezeti be foglal minden gyarlóságokat, nyomorúságokat, faldalmakat, lelki es testi győtrelmeket, az mellyek ala mi erettünk vettetet volt az Christus, az ő şületesetül fogvan, mind halalanak orajaig. De kivaltkepen az ő cletenek utolso reşe, az melyben kivaltkepen valo győtrődeseket şenvedet mind testeben, mind lelkeben, es vegezetre megis holt az mi bűneinkert. Ezekről şol őnnön maga Mat. 26. es 27. mondvan: Szomorú az en lelkem mind halaliglan. Ismet:

En Istenem, en Istenem, miért hagyál el engemet, &c. Nevezet szerint pedig szenvedet 1. Bodogságtul, örömtül és minden jótul való megűressitést, az mellyekkel mint Isten Fia és igaz ember méltan részesíthetett volna. 2. Az emberi természetnek gyarlóságát, úgy-mint, ehseget, bomjúságot, faragságot, bomorúságot, lelki és testi fájdalmokat, és minden egyéb fogyatkozásokat, az bűn kivűl. *Heb. 4. 15. 3.* Nagy segenységet és búkölködő állapotot. Erzöl föl ő maga *Mat. 8. 20.* Az Rokaknak úgy-mond, barlangjok, és az eghi madaraknak fészkek vagyon, de az embernek Fianak csak annyi helye sincsen, az hon az ő fejet le haytsa. 4. Számátalan sok bossúságot, ragalmazást, bídalmat, gyalázatot, karomlást és megghutalást. *Psal. 22. 7.* En fereg vagyok, és nem ember. *Esa. 53. 4.* Lattuk őtet, és nem vala ő rayta emberi abrazat. 5. Az ördögnek kisírtetit. Lásd meg *Mat. 4. 1. Mar. 1. 12. Luc. 4. 1. Heb. 4. 15.* 6. Gyalázatos halálnak nemet, az mint erről az Euangelisták nyilván való bizonyosságot tesnek. 7. Vegezetre az ő lelkében szenvedet nagy győzelmeket, és az Istennek

nek rettenetes haragjanak erzenyfeget
az bűn ellen, az mely indita őtet amaz ke-
serves panaszolkodásra az keresztfán; En I-
stenem, en Istenem, miért hagyál el enge-
met.

TANULSÁG.

Vegyűk esűnkben inner: Hogy noha
az mi ldvőzítőnk egész életének minden
napjaiban szenvedet mi erettünk, de ki-
valtképpen az ő életének vége fele, mind
testben es mind lelekben szenvedet. Erről
az egész Szent Írás nagy nyilván való
bizonyísgot tesen. Lásd megh az többi
közt, *Isa. 53. 4. Ismet Cap. 63. 3. Dan. 9. 26.*
Act. 20. 48. Rom. 4. 25. 1. Tim. 2. 6. 1. Pet.
2. 21. &c. De sok volna az Írásokat mind
elő famlalnóm. Intetteűnk azért inner,
hogy vegyűk hálá-adással az mi Szent I-
stenűnkűl ezt az ő ki befelhetetlen jó vol-
tat, az ki úgy szeretet minket, hogy az ő
szerelmes sent Fiat erettünk meg kenoz-
tatta es vegre meg-is őlette, hogy mi az ő-
rőkke való kentul es halaltul ez által meg
menekednenk. Annakokakazt mi-is fen-
vedgyűnk az ő neve es sent Igeje mellet,
tudvan azt, hogy ha vele eggyűt fenve-
dűnk

dünk, ő vele egyetemben jövendőbe meg-
is dicsőítettünk. *Rom. 8. 17. &c.*

AZ MASODIK RÖL.

Az mi az második kerdest illeti; Tud-
gyak azt fejenket az keresztyenek, hogy az
Christusnak egy semelyeben két terme-
segek vadnak, tudni illik, Isteni es emberi.
Az Istenseg szenvedhetetlen es halhatat-
lan, mert örökkevalo, es ő magában élet,
az mely meg nem halhat. Tehat mikor
azt hallod, hogy az Christus szenvedet, az
ő embersegeről ertsed, az melyben szen-
vedhetet es meg-is halhatot.

Erről szól az Szent Peter, *1. Pet. 3. 18.*
Meg holt, úgy-mond az Christus testben,
es lelekben meg elevenítettet. Ismet *Cap.*
4. 1. A Christus mi erettünk szenvedet test-
ben, Istensege ferint pedig nem szenved-
hetet, s-meg sem halhatot mert az szenved-
des változással jár, mely az Istensegben
nem eshetik. *Mal. 3. 6.* Mindazonáltal az
szenvedésnek idejen sem hadta el az em-
berseget, hanem azt tartotta, es az halál-
ból föl-is támasztotta. Ide valo az Irenaeus
Doctornak az ő sepe mondása, *lib. 3. Contra*
Hereses: Mikeppen ember vala, úgy-mond,
hogy

hogy megh kesertetnek, azonkeppen Isten vala, hogy megh dicsõitetnek. Ugyan or azt mondgya: *Quiescente λογῶ λογο παρ-
σα est caro*, Az az: Vesztegessegen leven az Ige, szenvedé az test.

E L L E N V E T E S.

De itt valaki azt mondhatna: Nam az Szent Pal Apostol *Act. 20. 28.* azt mondgya: Hogy az Isten saját vérevel váltotta megh az ő Anyasent-egyházat. Az honnet az következik, hog az Isteneg-is szenvedet. &c. Erre azt felellyük; Hogy az Szent Pal mondatat kel ertenünk, *Per communicationem Idiomatum*, az az, az tulajdonfogoknak közlese által, az mint az Scholakban folunk. Mert az eges semelynek tulajdonittatik az mi csak az eggyik természeté, tudni illik az embersege. Ez pediglen nem sokatlan dolog az Szent Irásban: Mert gyakran mondattatik az Isten szenvedni, vért bocsatani, meg halni, de arra az természetre nevezve, az melyben szenvedhet, vért bocsathat es meg halhat. Az Közben-járasnak tisti penigh nezi az Christusnak eges semelyet mind az két természetire nevezve. Mert annak vegben

viteleben, mind az két természet munkálkodott az ő tulajdonfagok szerint. Az emberi természet kenokat szenvedet, vert ontott, meg holt és föl támadott. Az Isteniség pedig el nem hadta az emberiséget, hanem tartotta, hogy semmivé ne legyen az bűnnek nagy volta, és az Istennek rettenetes haragja miatt. Annak fölötté meltságot sa tőtte az ő szenvedéseit és halálát, hogy elegendes áldozat lenne ez világnak bűneiért. Vegezetre az halálban nem hatta, hanem harmad napon dicsőségesen föl támadt. Peldának okáért, az ember kétből áll, tudni illik, lelekből és testből: Neha pedig oly dolgot mondunk az embernek semelye felől, az mely nem illik mind az két részhez egy aránt. Mint, mikor azt mondjuk, hogy meg holt, nem illik az ő lelkehez, mert az lelek meg nem hal. *Mat. 10. 28.* hanem csak az ő testehez, az mely földből lőtt, és földbe lesem. *Gen. 3. 19. &c.*

TAN U S A G.

Jegyezzük meg innét; Hogy az Christus csak az ő emberiségében szenvedet miértünk, mert csak az emberi természet

szen;

senvedhet. Meg tetfik ez az elő famlat-
tató dolgokból. Vetkeztenek tehát amaz
regi eretnekek, úgy-mint az Theopaschi-
tak, Eutychianusok és Armeniusok, az kik
azt mondták, hogy az Isten-ség-is senve-
det az Christusban. De mi ezeket ne kö-
veflük, hanem hidgyük el, hogy csak az
ember-ség, senvedet, az Isten-ség pedig az
senvedesben tartotta és taplalta az ember-
seget, hogy az Isten haragjának nagy es
rettenetes volta miatt meg ne emestetnek.

Engedgye az mi Szent Istenünk, hogy
mi ezek felől minden időben jó értelem-
ben lehessünk, Amen.

Immar az harmadik kérdés következ-
nek, de azt az több dolgokkal egyetemben
az következő tanításra halasztom, &c.

XXIV. PRÆDIKATIO.

ENnek előtte való tanításomban, min-
deneknek előtte, az Christus ket ter-
mebetinek, az ő semellyenek eggyesle-
ben, egy-máshoz való serkeztetéseknék
modgyarol sollottam. Anazk usanna, az

Apo:

Apostoli Credonak rendi berint kezdő-
tanítani az mi Urunk Jesus Christusnak
erettünk valo keserves ken-senvedeséről.
Holot 1. azt latok megh: Mit szenvedet?
2. Mellyik természetiben szenvedet? Mostan
azert Isten segitsegeből lássuk az több ke-
deseket is.

A Z H A R M A D I K R O L.

Az Christus senvedesének fő okat, ön-
nön maga megh jelenti Idvőzítőnk az
Szent Iánosnak harmadik rešeben mond-
van: Ugy berete Isten ez vilagot, hogy az
ő egy fűlött Fiat adna erette. Tehat az
Christus senvedesének indito oka volt 1.
Az Istennek ki beselhetetlen berelme az
eges emberi nemzethez. Erről sol az Sz.
Janos, 1. Ioan. 4. 9. Ebben tetset, ugymond,
meg az Istennek bereteti mi hozzank, hog
az ő egy fűlött Fiat bocsatotta ez vilagra,
hogy mi elnenk ő altala. 2. Ugyan azon I-
stennek irgalmassaga az el esett emberi
nemzethez, az mely az Istent arra vitte,
hogy inkább akarta az ő sent Fiat megh ke-
noztatni es vegre meg őletni, hogy nem
mint minket az örökke valo pokolra es
karhozatra vetni. 3. Az pokolbeli ördö-
gön

gón valo bossu-allas, az ki minket, az Istennek nagy bossusagara, ő tőle el szakított vala, es az ő védelmes halójában kerített vala. Meg kellett azért Idvőzítőnknek ezt az erős fegyverest győzni es az ő ragadományát föl kellett oltani. *Luc. 11. 21.* Erről föl az Szent Janos-is 1 *Ioan. 3. 8.* Ezért jelent, ugy-mond, meg az Istennek fia, hogy meg oldozza az ördögnek munkait.

4. Az mi Idvősségünk; Mert azért szenved az Istennek Fia, hogy az ő szenvedése elegendes fizetes lenne az mi bűneinkert. *Ioan. 1. 29.* Ez az Istennek Baranya, az ki el vesi ez vilagnak bűneit. 1. *Ioan. 1. 7.* Az Jesus Christusnak, az Istennek Fianak vére tisztít meg minket minden bűneinkből. Lásd meg, *Rom. 4. 25. 1. Pet. 1. 18.*

TAN U S A G.

Vegyük esünkben inner; Hogy nem ok nélkül szenved az mi Idvőzítőnk. Mert inner kellett az Istennek mind szeretőinek, s-mind pedig hozzánk valo irgalmaságának ki nyilatkozni. Ugy nagyon, hogy mind az teremtesből, s-mind pediglen az Istennek felőlünk valo gondgya-viseleseből, az ő mi hozzánk valo jó volta es ir-

R gal-

galmassága ki tetset ; De legh inkább, az ő Szent Fianak erettünk való benvedeseből es halálából. Mert vallyon micsoda Fejedelem avagy Ur, főt csak egy közönséges ember-is, cselekedte volna azt, hogy az ő saját magzattyat, az ő ellenségiert halálra adna, az mikeppen az mi Szent Istennünk mi velünk cselekedet? Annak feleltette az Pokolbeli ördögön-is ez alkalmatossággal állot bossút, es egy fers-mind az mi idvősségünknek dolgot-is derekasson vegben vitte. Intetteünk azért innét, hogy tudgyuk az mi Mennyei Szent Atyánknek illyen nagy jó tetemenyet megkööszönni, es az ő Szent Fiával es Szent Lelkevel egyetemben életünknek minden napjaiban, ő neki hentségben es igazságban szolgálni, &c.

AZ NEGYVEDIKRŐL.

Az Biroknak neve nem oknelkül jegeztetet föl az Apostoli Credóban, hanem i mez következendő okokert. 1. Az mi hitünknek meg erősitésere ; Hogy tudnia illik minden ketségnelkül el hinnók, hogy az Christus volt amaz regen meg igirtetet Messias, azkinek oly időben kel vala sü-

let-

lettetni, az regi Prophetiak szerint, mikor
az Sido nemzetsegnek derakas birodalma
meg hanyatlanek, es szabadsaga el kelne.
Erről sollot vala amaz vön Jacob, *Gen. 49.*
10. Nem vetetik, ugy-mond, el az Kira-
lyi paltza Judatul, es az Törvény tevő az
ő labaitul, miglen el jū az Mefsias. El ve-
tetet vala immar az Fejedelemség Judatul,
es az Romai birodalom ala vettettek vala
az Sidok. Az Törvény tetele sem vala de-
rekas szabadsagok, hanem az Romai Tiszt-
tartok itilik vala őket. Ide valo, az mit ő
magok mondanak. *Ioan. 19. 15.* Nincsen,
ugy-mond, Kiralyunk, hanem Csasarunk.
Ismet, *Ioan. 18. 31.* Nekünk nem szabad sen-
kit meg ölnünk, &c. Lasd meg, *Dan. 9. 26.*
2. Intettetessünkert; Hogy innét esünkbe
vennők, hogy az Christus nem titkon ölet-
tetet meg az Sidoktul, hanem nyilván az
Romai Tiszt-tarto által sententiaztatot az
halakra. Noha penig az ő szenvedése es ha-
lala, nem lőtt volna hasontalan, ha titkon
ölettetett volna-is meg az Sidoktul, mind
az által, mi reánk nezve, így kellett ennek
lenni, hogy tudni illik, bizonyossak lehet-
nenk az mi bűneinkert valo eleg-tétel se-

löl. 3. Hogy az Christus artatlanfaga felől
meg az Pogany Tíft-tarto-is bizonyfagot
tenne. Ide valo az mit az Pilatus mond, *Lu.*
23. 14. En, ugy-mond, semmi halakra valo
okot nem talalok ebben az emberben. Lásd
meg, *Ioan.* 18. 38. &c.

T A N U S A G.

Jegyezzük meg innét; Hogy az Chri-
stus nem az ő maga bűneiért szenvedet, ha-
nem az mienkert. Az Esaias bizonyítja
ezt *cap.* 53. 5. mondvan: Meg sebesítettet
az mi alnokságinkert, meg rontatot az mi
bűneinkert, az mi bekefegűnknek verese-
ge vagyon úrayra, es az ő sebeivel gyó-
gyultunk meg. Az Szent Pal-is, *Rom.* 4. 25.
Az mi bűneinkert adattatott, ugy-mond,
az Christus halakra, &c. Ugyan ezen do-
log meg tessék az Pilatusnak bizonyfagte-
teleből-is, holott azt mondgya: hogy sem-
mi halakra valo okot nem talalt az Chri-
stusban. Sőt az mint *Mat.* 27. 25. olvassuk,
ugyan vizet ker az ő kezeinek, es az Sidok
lattara ki mosdik belőle, mondvan: Artat-
lan vagyok en az igaz embernek veretül,
&c. Vigasztaljuk azért innét magunkat,
mert az Christusnak az Római Tíft-tarto-
sul

cul való hamis kárhoztatása (az ki az Christust előőr meg menti; es az utan karhoztattya) mentet meg minket az Isten Törvényének igaz sententiajatul. Lásd megh, *Gal. 3. 13. Es cap. 4. 4.* Nincsen tehát immar semmi kárhoztatásunk mi nekünk, valakik az Christus Jესusban, igaz hirnek általa beplántáltatunk, *Rom. 8. 1. &c.*

Mond az Apostoli Credo: Megh fessítettetek, &c.

Ite immar vallást teszünk az mi Idvőztőknek halalanak nemeről, es azt mondjuk, hogy megh fessítettett. Holott csak azt kell meg latnunk; Miert hogy ilyen halálnak nemevel kellett az Christushnak ez vilagbol ki mulni.

Ennek nagy sеп okai vannak. 1. Hogy innét bizonyosok lennenk az felől, hogy az Christus az törvennek átkát mi rolunk el vőven, magara vallatra, mivelhogy az keresztnek halala, atkozott vala Isten előtt. Erről szól az Szent Pal, *Gal. 3. 13.* mondvan: Az Christus minket meg váltott az törvennek atkatul, atokká leven mi erettünk, mivelhogy megh vagyon irvan: Atkozott minden, az ki az fan függ. *Deut. 21. 23. &c.*

2. Hogy az Peldak be tellyesednenek. Mert az regi aldozatok ezt peldaztak, az melyeket minkeelőtte az fakra föl raknanak, annak előtte föl emeltetnek vala, es az Ur előtt meg ingattatnak vala. Ugyan ezen dolog peldaztatot vala az Iſtaokban-is, az ki az aldozatra valo fat, vallan viſeli vala az aldozatnak helyere, es annak utanna az ō Attyatul az rakas fanak tetejere helyhez-tetett vala, hogy az Iſten parancsolattya ſerint meg aldoztalſſek. *Gen. 22. 6.* Vegezetre ezt peldazta az Ertz kigyó-is a puf-taban, mellyet az Moyses az Iſten parancsolattya-bol az fara föl emelt vala. *Numer. 21. 9.* Ezt ō maga bizonittya Chriſtus Urunk, *Ioan. 3. 14.* mondvan: Mikeppen az Moyses föl emele az Ertz kigyót az puf-taban, azonkepen kel az embernek fának-is föl emeltetni, &c. 3. Hogy az mi az mi első fűleink az fan el veſtettek vala, az fan ſerzene meg Chriſtus Urunk. Az alma fan veſtettek vala el az mi időſſegűnket, mikor az Iſten parancsolattya ellen az megh-tiltot fanak gyűmölcsében evenek: Annakokaert Chriſtus Urunknak az Kereſt-fan kellett azt meg kereſni, es helyere allat-ni.

ni. 4. Hogy innét-is meg tetősenek, hogy az Romai Tisztartotul sententiaztatot az Christus, mert az kereft Romai büntetefnek neme vala, mint az Sidoke az követes. Ha azért az Sidok az ő törvények szerint őlteek volna meg az Christust, megh köveztek volna.

TANU SÁG.

Tanullyuk meg innét, Mely igen igaz, az mit az Szent Pal mond. *Gal. 3. 13:* Az Christus minket meg váltot az Törvennek atkatul, atokká leven mi erettünk. Meg tetőzik ez innét, mert ime az Christus meg febittetet mi erettünk, az mely atkozot halálnak neme vala, az mint oda fellyebis mondam. Vigasztallyuk azért innét mi magunkat, mert nincsen nekünk immar semmi karhoztatásunk, valakik az Iesus Christusban igaz hitnek általa be vagunk plantaltatvan. *Rom. 8. 1.* Bizvást mondhatyuk tehát: kicsoda vadollya az Istennek választottit? Isten az ki meg igazít, kicsoda az ki karhoztatna? *Rom. 8. 35. &c.* Ismer; Az Christus az, az ki meg holt, sőt a ki föl-is tamadot, &c. Kicsoda vákashat azért el minket az Istennek szeretetétül?

Mond meg-is az Apostoli Credo: *Meghalta, &c.*

Ez igekben vallast tefünk az Christushoz
nak somoru halala felöl. De hogy innet az
kereftyenek több lelki eppületet vehetle-
nek, 1. azt lassuk meg: Mikepen monda-
tik az Christus meg halni? 2. Miert kellett
ő neki meghalni? 3. Kicsodakert holt
meg? 4. Micsoda hasznat vettük az Chri-
stus halalanak?

A Z E L S ő R ö L.

Az első kérdésnek magyarázattya fe-
lette sükséges mag sok rendbeli eretnekek
ellen, à kik ezt az mi hitünknek azat az ő
hamis velekedésekkel megh homalyosított-
tak. A többi közt à Marcion azt mondotta,
hog à Christus meg nem holt, sőt meg sem
halhatot, mert ő nem volt valóságos em-
ber, hanem csak tünderes teste volt, es
lattatot embernek lenni, maga nem volt.
Az Nestorius pedig, az Christushoz egy
semelyeben, az őket természetit meg sag-
gatta, es azt mondotta, hogy nem az Isten
Fia, hanem csak az embernek Fia holt
megh, es azt kiáltotta: Ne dicsekedgyel
te Sido, mert nem Istent, hanem embert
fesi-

febitettel megh. Az Test-rago keresztye-
nek pedig azt mondgyak: Hogy az Chri-
stus embersege, az ő fogontataltatul fog-
van, ugy reſeltetet az Isteni természetnek
minden tulaydonſagival, hogy az Isten-
segh közt es az embersegh közt csak ez az
külömbſegh, hogy az mit az Istenſegh
természet ſerint bir, az embersegh azt ke-
gyelemből bírja. Ezek ellen azért az
Szent Iras minket ugy tanit: Hogy az I-
stennek Fia az keresz-fan igazan megh holt
de nem az isteni, hanem az ő emberi ter-
mészetiben, ugy hogy az halalban az ő lel-
ke el vált az testül, es azt valóságoskep-
pen el hatta egesz harmad napiglan, Mat.
27. 50. Jesus pedig mikor ismet kialtot
volna, ki bocsata az ő lelkét. Jollehet pe-
digh az halalban az lelek az testül megh
vált, mind az által az Istenſeg az ember-
seget az halalban sem hatta el, hanem az
ő semelyenek eggyessegeben megh tartot-
ta, az mint erről oda fellyeb bővebben
ſollottunk. Tehat az Christusnak ket ter-
mészetinek az ő egy semelyeben való csu-
dalatos eggyesülete, megh az halalban sem
bomlott föl, hanem eppen megh maradt.

Tovabba (hogy egy befeddél azt-is meg jelentsem) az Christus meg holt idejének harmincznegyed-fel estendejében, noha nemellyek azt mondgyak, hogy az harminczharmadik estendőnek kezdetiben senvedet. De az első ertelem helyesseb, az mint meg tetfik *Luc. 3. 23.* az Tiberius Császár birodalmanak tizenhatszadik estendejében. Mert harmincz estendős korában keresztkedik meg, *Luc. 3. 23.* Az ő keresztsége után penig háromfor ment föl Jerusalemben az innep napnak meg sentselkere, az mint az Szent Janos Euangelista irasabol meg tetfik. Az elsőrol bizonyosgot tesen *cap. 2. 12.* Az masikrol, *cap. 6. 4.* Az harmadikrol penig *ca. 11. 55. &c.* Illyen ertelemben volt amaz bodog emlekezetű Sohinas György nevű Doctor, &c.

T A N U S A G.

Jegyezzük meg innét: Hogy az Christus embersegeben senvedet mi erettünk, *1. Pet. 4. 1.* es ugyan azon embersege szerint meg-is holt, *Rom. 4. 25.* Mindazonáltal az két természetnek egygyűlése föl nem bomlott, az mint az eleb-is mondam, hanem az Istenseg az halalban-is, az Christus

stus testével es lelkevel el valhatatlankeppen egyben kapcsoltatot. Vetkeztek tehát ez ellen az Nestorianusok, az kik az Christusket termesétit megh faggattak. Az Marcionitak-is, az kik az ő valóságos fenevedesét es halalat tagatta, vegezetre az Sabellianusok-is (az kiket más nevel Patripassianusoknak nevezték) az kik azt mondtak, hogy az Atya-is egygút fenevedet az Christussal. De mi ezekkel ne tevélyegjünk, hanem az Christus halala felől jó itéletben legyünk.

AZ MÁSODIK RÖL.

Hogy az Christus az mi bűneinkert eleget tenne, főkéleg vala neki nem csak fenevedni, hanem ugyan meg-is halni, imez következendő okokert: 1. Hogy az Isten igazságanak eleget tenne, mely azt kevanya vala, hogy az bűnös megh hallyon. Mert az Istennek meg bantasa, es az ő parancsolattyanak meg segefe, halalos vetek az Szent Pal mondasa szerint, Rom. 6. 23. Az bűnnek soldgya az halal, Az Christus pedig az mi igyünket vőtte vala föl, a kik az mi első bűneinkel egyetemben az Isten ellen vetkeztünk vala, meg segyen az ő paran-

parancsolattya az meg tiltot fanak gyümölcsse felől, mellyert mind az testi, mind az lelki halalt meltan meg erdemletük volna. Annakokajert nem elég vala csak fenvedni, hanem meg is kel vala az Chrístusnak halni. 2. Hogy az Istennek fenyegetese be tellyesednek holot az Ádammak azt mondotta vala *Gene. 2. 17.* Valamaly oraban ebel az meg tiltot fanak gyümölcsseből, halálnak halásával hal meg. Ennek azert az kemeny sententianak be keller tellyesedni az Isten parancsolattyanak meg begefe utan.

E L L E N V É T E S.

De itazt mondhatna valaki; Nam nem holt mindgyart meg az Adam az Isten parancsolattyanak meg begefe utan, Hat nem tölt be ez fenyegetes. &c.

Erre rövideden azt felellyük: Hogy noha az Adam, mindgyart meg nem holt az testi halallal, mindazáltal a hallratatlansagból, az melyre Istentől teremtetet vala, halandovalót. De az lelki halal mindgyart reja fallot az ő maradékival egyetemben. Ezert mondgya az Adam az Istennek: Hallam az te fodat, es megh felemlen, mert

mert mezeitelen vagyok. Az mely felelem
 tamador vala az Isten haragjának az bűn
 ellen való erzekenysegeből, es az halállal
 való tufakodasból. Tehat bizonyara meg
 hala az Adam az esetnek utanna, mind az
 ő maradékival egyetemben: Annakokaert
 az Christusnak is meg kellett halni, hogy
 minket az halal alól föl szabaditana, es ele-
 tünket meg ferezne. 3. Hogy az irások es
 példák be tellyesednenek. *Ef. 53. 7.* Mint
 az Barany az meg ölesre vitetik. *Dan. 9. 26.*
 Es az hatvanket hetek után meg öletik az
 Christus. *Ioan. 10. 15.* En az en lelkemet le-
 tessem az Juhokert, &c. Ezt példázak az
 régi aldozatok is, az mellyek meg öletnek
 vala. Lásd meg, *Heb. 9. 22.*

T A N U S A G.

Vegyük esünkbe innét: Hogy az Chri-
 stusnak nem csak szenvedni, hanem ugyan
 meg is kellett halni, hog' így mind az Isten-
 nek igazsága, s mind pedig az ő fenyege-
 tése be tellyesednek, annak felette az jó-
 vendő ölesek es régi példák betelnenek. Vi-
 gasztalljuk tehát innét mi magunkat, mind
 az testi, s mind az lelki halal ellen. Nin-
 csen immar ezeknek mi raytunk semmi
 ha.

hatalmok, mert az Christus az ő halálával
minket ezek alól fel szabadított.

E L L E N V E T E S.

Mondhatna itt valaki: Ha az Christus
azert holt meg, hogy minket az halaltul
megh mentsen, nem kellene mi nekünk
megh halnunk. De azert holt meg: Azert
nem kellene mi nekünk megh halnunk.

De erre rövideden csak azt felellyűk:
Hogy az Christus az örökkevalo halalt
tellyességgel el törölte, ugy annyira hog
attul az Híveknek semmi felelme nem
lehet. *Rom. 8. 1.* Az testi halalt-is pedig,
termesetiben ugy megh változtatta, hogy
immár ez csak alom, es ez életből, az ő-
rökéletnek boldogságára valo által mene-
tel. Lásd meg, *Ose. 13. 14. Luc. 16. 22. Phi.*
1. 23. &c.

Engedgye az mi Szent Istenünk, hogy
mi ez felől-is jo iteletben lehesünk, A-
men.

Immar az harmadik es negyedik ker-
desek következzenek, de azokról Isten se-
gitsegeből ez után follyunk. Mostan le-
gyen elég. &c.

XXV. PRÆDIKATIO.

MEghallottak az keresztények ide fel-
lyeb: Micsoda okok keserítettek Id-
vözítőnket az keserves kínoknak szenved-
desere: Annak felette: Miert kellett ide-
gen Fejedelem alatt szenvedni: Vegezer-
te kezdék solani az Credonak rendi szerint
az ő halálának mind neveről s mind oka-
ról. Mostan azért lassuk Isten segítségéből
az több dolgokat is rendel.

AZ HARMADIK RÖL.

Az harmadik kerdesre az Iras magya-
razo Doctorok nem mind egy arant felel-
nek. Mert nemelleyek azt mondgyak, hog
mindenekert meg holt az Christus. Ezt az
ő értelmeket, imez következendő irások-
kal bizonyittyak. 1. Ioan. 2. 2. Az ki, ugy-
mond, engesztelő aldozat lott az mi bűne-
inkert, es nem csak az mi bűneinkert ha-
nem ez egész vilagnak bűneiért. Heb. 2. 6.
Hogy az Isten jo voltabol, mindenekert
halalt kostolna. 2. Cor. 5. 15. Az kik azt al-
lattyuk hogy ha az Christus egyedül min-
denek;

denekert meg holt, tehát minnyajan meg holtunk volt, es hogy ő meg holt mindenekert, hogy az kik élnek, ez után ne élyenek magoknak, hanem annak az ki eret-
tek meg hol es fel tamadot. 1. *Tim.* 2. 6.
Az ki ő magat valtságul adta mindenekert, &c. Nemellyek pedig azt mondgyak; Hogy nem mindenekert holt meg az Christus, hanem csak az Hívekert, es az elő fiamlaltatot közönseges irafokat, minden Nemzetből allo Hívekre fadjak. Ezt pedig az ő értelmeiket, imez következendő irafokkal bizonyíttyak. *Ioan.* 17. 9.
Nem könyörgők (azt mondgya az Christus) ez világeret, hanem csak azokert, az kiket ennekem adtal. Az honnet azt hozzak ki; Hogy az kikert az Christus nem könyörgőt, azokert meg sem holt. *Mat.* 20. 28; Az embernek fia nem azért jött, hogy ő neki folgalmanak, hanem hogy ő folgalna, es az ő lelket valtságul adna fokakert. *Mat.* 15. 24. Nem vagyok bocsattatvan, hanem csak az Izrael hazából el tevelyedet juhokert. *Mat.* 26. 28. Ez az en verem az Uj Testamentomban, az mely fokaknak bűnöknek bocsanattyara ki

kiöntetik. *Heb. 9. 28:* Az Christus egy-
szer meghaldoztatot, hogy sokaknak bü-
nökét elvenne. *Ef. 53. 11.* Az en igaz fol-
gam; az ő ismeretivel sokakat meg iga-
zít. &c. De helyesb azoknak értelmek,
az kik azt mondgyák; Hogy ha az Chri-
stus fennvedesének meltságot nezzük, mel-
tan mondhattuk, hogy mindenekert meg
holt. Mert annak oly nag ereje es meltsá-
ga volt Isten előtt, hogy egy-néhány vi-
lagok (ha több világok lehetnenek-is) bü-
nének el törlesere elegendes lőtt volna, ha
az emberek hitnek általa azt hozzájok
kapcsolnak. De hogy ha az Christus fenn-
vedesének hátnat es gyümölcsét meg gon-
doljuk, nem mindenekert, hanem csak
nemellyekert holt meg az Christus; Mert
nem mindenek, hanem csak azok kapcsol-
lyak az Christust az ő kereset jóvaival e-
gyetemben magokhoz, az kiket Isten ama-
az igaz hittel meg ajandékoz es az ő fenn-
Fiahoz vonson, azok pedig csak az örök
életre választot Hívek. Erről fol Christus
Urunk, *Ioan. 9. 44.* mondvan: Senki nem
jöhet en hozzám, hanem ha az en Atyám
vonssa őtet. Az Szent Pál-is, *ad Tit. 1. 1.*

S

hoj

holott azt mondgya : Az Istennek valaki-
cortinak hitők berint.

TAN U S A G.

Jegyezzük meg inner; Hogy nem hely-
telen amaz mondas : Az Christus halála
mindenekert lőt es nem is lőt. Mert ha an-
nak meltságot meg gondollyuk, tehát
mindenekert lőtt; De ha annak hátnat es
fogonattyát meg tekintyük, nem minde-
nekert lőtt. Ide való az Scholasticusoknak
mondások : *Christus Pro omnibus mortuus est,*
quo ad sufficientiam, sed non, quo ad efficienti-
am; az az : Az Christus mindenekert meg-
holt, az ő szenvedésének elegendere nevé-
re, de nem annak fogonattyára nevére. Mert
az mint oda fellyeb-is mondam, elegendes
lőt volna az Christusnak csak egy csöp vé-
renek ki bocsátása is ez egész vilagnak bű-
neinek eltörlesere, ha mind ez egész világ
hitnek általa az Christust öveve tenne es
magához kapcsolna. De ez vilagnak na-
gyob része hitnelkül vagyon, es az Chri-
stus igaz ismeretén kívül jár. Annak fele-
te sok Hypocriták is vadnak, az kik noha
az Anya-szent-egy-hazban, az Hivekkel
egygyűt forognak, de csak helyt foglalnak,
es

es az Keresztýenfeget nevel viselik, annakokaert azoknak az Christus halála nem hánál, mert az Christus Hit által lakik az mi szívünkben, Eph. 3. 17. Intetresünk tehát innét: Hogy vegyük hala-adással az mi Szent Istenünktől, hogy igaz Hitet adott minékünk, mellyel az Christust, minden jovaival egyetemben mienke tóttuk, es kerjük, hogy abban mind végiglen tartson meg bennünket, &c.

Mond az Credo: *Es el temettetek.*

Ebben az cikkelyben vallást tesünk az mi Idvőzítőnknek temetsegeről. Holott minékünk csak azt kel megh latnunk; Miért hogy nem csak benvedet es megh holt, hanem ugyan el-is temettetet az Christus.

Nem elég vala az Istennek Fianak benvedni es megh halni, hanem ugyan el-is kel vala temettetni, imez következendő okokert, 1. Hogy az ő valóságos halála fölől senki ne ketelkedhetnek, es az vak mérő Sidok jóvendőben azt ne mondhatnak, hogy nem holt volt megh, hanem csak tetette halalat, annak okaert könnyű volt föl tamadni. Holot azért el-is temettetet az Christus minden ketsegnelkül meg holt

volt, mert nem az elevenek, hanem az hol-
tak soktak el temettetni. 2. Hogy az ő mi
erettünk fel vött alázatosságot derekasón
vegbe vinne, es az ő több sok rendbeli ben-
vedesihez, fidalmaztatáshoz es gyalázat-
tyához, az ő testének el temettetése-is ja-
rulna, ug mint az ő alázatosságnak egyik
rebe. Mert miképen az fel tamadas, egyik
rebe volt az ő föl magasztaltatásának es di-
csőségének- azonképpen az ő temetése,
egyik rebe volt az ő benvedesének es gya-
lazattyának, 3. Hogy az mi koporsónkat
megh sentelne, hogy mi immar ne félünk
ollyan ighen az koporsótul, tudvan azt,
hogy az mi fejük az Ur Iesus Christus
az ő temetése által azt meg sentelte, es
abbol valo fel tamadása által utat nyitot mi-
nekünk az örök életnek boldogságra. 4.
Hogy mind az Irsok s- mind az példák
be tellyesednenek. Meg jövendölte vala
ezt regen az David *Psal.* 16. 10. mondvan:
Annakokaert örült az en fivem, es örven-
dez az en nyelvem, sőt meg az en testem-
is bátorságban nyugfik, mert nem hagyod
az en lelkemet az koporsóban, es nem en-
geded hogy az te Szented rothadása jus-
son.

son. Az mely Prophetiát az Szent Peter Apostol *Act. 2. 31.* nagy sepen az Christusra íab. Az Esaiás-is, *Cap. 53. 9.* azt mondgya: Az Istentelenek kezében ada az ő koporsojat, es az Gazdagnak az ő halalat. Ezt peldazta regen az Jonásnak az Halnak gyomraban való letele, à mint őnj; nön maga magyarázza Christus Urunk, *Mat. 12. 40.* Mikepen, ugy mond, az Jonás, három nap es három estaka volt az Halnak gyomraban, azonkepen az embernek Fianak, három nap es három estaka kel az földnek gyomraban lenni, &c.

TANUSAG.

Tanullyuk meg innét: Hogy az Christus felől szólotte igen igazan mondgya az Szent Pal, *Phil. 2. 8.* Hogy meg alazta őnnön magát, es engedelmes lott, mind az keresztnék halalaig. Mert ime nem csak szenvedet es meg holt, hanem mind ezeknek felette el-is temettetet.

ELLENVETES.

De valaki itt azt mondhatna: Hiszem nem gyalazatos, hanem inkább bõcsületes dolog az temetes: Annakokaert nem kellett volna az Christusnak ez vegre el temettetni,

hog' ezzel az ő alázatosságot be summálna.

Erre csak azt felellyük : Hogy noha mi reánk nevezve, reá érint nem gyalazatos az temetseg, az menyiben tudni illik, Keres-tyen fele-baratinkat, Atyankat, Anyankat, Felesegünket, es Gyermekinket, az jóvendő fel tamadának bodog remensege alatt, az földnek gyomraban be tessük : Mind azon által, az menyiben ezt az bűn hozta mi rejánk, es ez az Istennek atkanak egy-egyik reá, az ki az Adamnak azt monda: Földből vetettel, es földbe kel lenned, nem mindenestül fogvan üres az gyalazattul. Az Christusra nevezve pedig, az ki mind az eredendő, s-mind az cselekedendő bűntül üres vala : Annakfólótte az Istennek egyfőlótt Fia, igen-is gyalazatos volt. Mert vallyon nem tartaná gyalazatnak az Fejedelem, hogyha az ő Fiat valami sötét tömlőczben rekesztenek : Vigasztaljuk azért innet magunkat : Ne fellyünk az korfotul, mert az minket immar meg nem tartoztathat, mivelhogy az Istennek Fia, az ő sent temetsegevel azt megh sentelte. Nagy batorfaggal mondhattuk azért : *Si caput in coelo est, membrane claudet humus?*

az az, Ha az mi sejünk az Egben vagy on,
vallyon. s annak tagait meg rekeszthetie az
föld: Es az Szent Pallal, 1. Cor. 15. 16. Ha
az halottak föl nem temadnak, az Christus
sem tamadott föl. Az holott övé köti az
Szent Pal az Christus föl tamadasat, az mi
jóvendő föl tamadasunkal. &c.

Mond meg-is az Credo: Szalla Poklokra.

Az Apostoli Credonak jelen valo agat,
csak itt az helyen, annak-fölötte az Atha-
nadius Doctor Symbolomaban, es az ne-
gyedik Toletanomi Gyúlesben talallyuk
föl. De nem emlekeznek erről az Aposto-
li Credonak magyarazattyaban, sem az I-
renæus Doctor, lib. 1. cap. 2. Sem az Ori-
genes, *initio libri περὶ ἀρχῶν*, *Peri Archon*,
az az: Annak az Könyvnek kezdetiben,
mellyet ez vilagi dolgoknak eredetekről
irt. Sem az Tertullianus *contra Praxeam*.
Sem az Agoston Doctor, *de fide & symbo-*
lo, &c. De hogy innet-is az Keresztyenek
több lelki eppületet vehessenek, imez kö-
vetkezendő kerdeseket forgassunk megh:
1. Mit kellyen itt az pokolnak nevezetén
ertenünk? 2. Micsoda az Christusnak po-
kolra valo szállasa? 3. Micsoda hasznai van-
nak ennek?

A Z E L S Ö R Ö L.

Az mi az első kerdest illeti; Az pokolnak nevezeti az Szent irásban három kiváltkeppen való jegyzesben vetettetik. 1. Az koporsoert. Illyen jegyzesben vesi az Jacob Patriarcha, *Gen. 42. 38.* mondvan: Az en vőn fejemet banattal visítek az Pokolban, az az, az koporsóban. Az David-is *Psal. 16. 10.* Nem hagyod, ugy-mond, az en lelkemet az Pokolban, az az, az koporsóban. 2. Az karhozatnak helyejert. Illyen jegyzesben vesi Idvőzitónk, *Lu. 16. 13.* mondvan: Az Gazdag-is az pokolban föl emelven az ő femeit, lata az Abrahamot, &c. Az David-is, *Psal. 139. 8.* Ha az pokolban helyheztetem, ugy-mond, az en agyamat, ott-is jelen vagy. 3. Az pokolnak kennyert, az az, az lelki ismeretnek retegesejert, es amaz nagy gyötrelmekert, az mellyeket az gonosok szenvednek, mind ez jelen való vilagon, s mind jövőendőben az karhozatnak helyen. Illyen ertelemben vesi az Szent David, *Pf. 116. 3.* mondvan: Az halálnak fáydalmi meg kőryekeztek engemet, es az pokolnak gyötrelmi elborítottanak engemet. Az Anna Affony-is

1. *Sam. 2. 6.* Az Ur, úgy mond, az pokolra vet, es ismét föl emel, &c. Itt immar az kérdés ez: Mellyik jegyzesben kel mi nekünk az pokolnak nevezetit vennünk az Credoban? Erre az iras magyarázo Doctrok nem mind egy arant felelnek. Mert az Papisták azt mondgyák: Hogy az poklon kel ertenünk az Lymbust, az holot Adam-tul fogvan, az régi meg holt Szent Átyaknak lelkek tartatott, mind addig, míg az Christus az ő halála után oda ment, es azokat onnet ki szabaditvan, az Mennyeeknek Országában be nem iktatta. Ezt pedig az ő ertelmeket, imez következő erősségekkel allattyák:

Előben irást hoznak erre, *ex Zachar. 9.* n. holott az Isten így szól: Te is, ő Sion leánya, az te veled való bővetsegemnek vérenek általa meg szabadítottam a te foglyaidat az kútból, melyben viz nem vala. Innét azért azt akarják ki hozni, hogy az régi Szent Átyak, ebben az viznélkül való kútban, az az, az Lymbusban voltak, az honnet az Christus oda meneteli után szabadultanak ki, &c.

De erre rövideden azt felellyük; Hogy

az viznelkül való kuton itt az Isten, nem az Papistak Limbusat, hanem Babylloniast erti, mely az kemény es hofsu ideiglen való fogfagra nezeve, az Sido nemzetiségnek, viz nélkül való kut, az az, vigasztalas nélkül való kut vala. Melyből az Sidok magoktól ki nem jöhetnek, hanem az Isten ingyen való jó voltából, az ő Szent Fianak kőverkezendő aldozattyának érdemes voltaert (mellyet az reghi véres aldozatok peldáznak vala) ki szabadította.

Masodszor elő hozzak az Szent Peter mondatat-is. 1. *Pet.* 3. 19. holot így szól: Az Christus meg holt testéért, de az leleknek általa meg elevenítettet, melyben elmenven, az lelkeknek, mellyek az tömlőczben vadnak, prädikallot, kik regnengedetlenek valának, mikor az Istennek türesere egyser, az Noénak idejében varja vala őket. &c. Innét-is azt hozzak ki: Hogy az Christus halála után Limbusba ment, es ott prädikallot.

Erre-is azt felellyük, Hogy nem szól az Szent Peter az Limbusról, hanem az ő mondatának értelme ez: Hogy az Christus eleitől fogva bocsattatott az Istenül

az ő Anyafent-egyházanak igazgatójára. Es lelekben, az az, az ő Isteni természetben, azoknak az lelkeknek, az kik immár az tömlőczben, az az, Pokolban vadnak, prædikallot regen, mikor eltenek es engedetlenek voltak, tudni illik az viz-özön előtt, az Noé idejében, intven őket az Poenitentiára. Mert azt mondgya, hogy akkor prædikallot az Christus azoknak, mikor az Noé idejében engedetlenek voltak. Tehat az Noé idejében, az az, az Noé es több fent Patriarchak által prædikallot az Christus az ő lelkeben. Mert az mint az Szent Peter második levelének első részében olvassuk: Nem ember akarattyahol fármaztak regen az Prophetiak, hanem az Szent Lelektől inditván bollottak az Istennek emberi.

Harmadszor, még-is azt mondgyak: Az Szent Peter első levelének negyedik részében azt mondgya: Hogy az holtaknak is prædikaltatott az Euangelium: Az honnet azt hozzak ki, hogy az Christus halála után Limbusba ment, hogy onnet az régi Szent Atyáknak lelkeket ki szabadítsa.

De könyű erre az felelet; Mert az Szent

Pe-

Peter csak azt akarja mondani, hogy az Euangelium azoknak-is prædikáltatót, az kik az előt eltenek, de immar az ő idejében meg holtanak volt. &c.

Vegezetre(hogy mind elő ne hozzam) az Szent Pal mondatát-is forgattyak, *Ephe. 4. 9.* holot azt mondgya: Hogy az Christus le szállt az földnek also részére. Innét is azért ugyan azon dolgot akarnak erősiteni.

De igen kicsin dologban akadnak meg. Mert à Sz. Pal az földnek also része, nem az Limbust erti, mellyet ő nem-is tudot, hanē à talpunk alatt valo temerdek földet, mely ez vilagnak also része. Tehat itt nem vetterik egyben az földnek egyik része az másikkal, hanem az Egh az földet, az mely dologban az Christus maga meg alazasa, nagy sēpen előnkben adattatik. &c.

Ez az első értelem; Immar az többiről kellene rendel bollandom, de mivel hogy több időt kevanak, ottan az kővetkezendő tanításra halasztom. Mostan legyen elég.

XXVI. PRÆDIKATIO.

EZ előtt való tanításomban mindenkinek előtte arról szóltam; kicsodakerc holt megh az Christus? Annak utanna az ő temetsegeről emlekezem. Vegezetre, az Apostoli Credonak, rendi berint, az Christus Pokolra való ballasarol kezdék tanítani, de csak az első értelemről szólhaték; Mostan azért jer lassuk immar Isten segitsegeből az több értelmeket is rendel.

Nemellyek azért az Pokolnak nevezetintertik az koporsót, es az Christus Pokolra való ballasat, az ő temetesevel mind egyben foglallyak, s azt mondgyak, hogy az Christus Pokolra való ballasa semmi nem egyéb, hanem az ő temetsege: Ezt pedig az ő értelmeket innét bizonyittyak, mert nehol az Pokolnak nevezeti az Szent Irásban, az Koporsoert vetetik, mint az többi közt, *Gen. 42. 38. Ps. 19. 10. &c.* De ez az értelem sem maradhat helyen, imez következendő okokert: 1. Mert azt megh nem bizonyithattyak, hogy az Pokolnak neve,

nevezeti (az mely Sidoul Scheol) mindenkor az koporsoert vettek. 2. Mert ha ez az ertelem igaz volna, tehát az Pokolnak nevezeti, magyarázattya volna az koporsónak. Az magyarázatnak pedig világosb. nak kel lenni annál, az minék magyarázattya. De itt külömben esnek az dolgh. 3. Mert lehetetlen es ugyan illetlen dolog is volna, ebben az rövid Credoban, hogy eggyik mondas az másikat magyarázna.

Harmadfor, nemellyek, az Papisták értelmet, az Christushnak Limbusba való meneteli felől nem javallyak, hanem azt mondgyak hogy az Christus ugyan pokolra, az az, az karhozatnak helyere halot, de nem azért, hogy ott valamit szenvedne, hanem sőt inkább azért, hogy ott az ő győződelmet mutogatna az ördögnek, pokolnak es halálnak. Tehat ezek az pokolnak nevezetit bőtü serint vesik, az karhozatnak helyejert.

Ez az ertelem ő magában jó, es az sent Irással nem ellenkezik, annakokaert az régi Szent Doctorok közzül sokan követtek, azért nem kel ezért senkit, sem bídalmanunk, sem karhoztatnunk. De hogy helyen
ne

ne maradhasson, imez következendő okok ellenzik. 1. Mert az Christus holta után, az ő Szent lelke az ő Mennyei Szent Atyának kezében nyugot, az kinek az Christus Urunk az ő halálának orajan commendata, mondvan: Atyam a te kezében ajánlom az en lelkemet. *Luc. 23. 4.* Teste pedig az koporsóban fekütt egei harmad napig. *Mat. 27. 59. 2.* Mert ha azért szállot volna Pokolra, hogy az ő győzödelmét mutogatna az ördögnek, tehát az ő pokolra való szállása volna az ő Dicsősegenek első gradusa. De illetlen dolog az, hogy az Christus az ő dicsőséget pokolban kezdette volna el. 3. Mert az Christusnak pokolravalo szállása, az ő alazatoságának legutolsó reje, az mint az Credonak rendi is meg mutattya. 4. Mert az Christus az ő fel tamadása előtt nem dicsőítettet meg, az mely dologh következnek ebből az értelméből.

Negyedser, nemelleyek ertik azokat az nagy lelki probákat es gyötrelmeket, az mellyeket az Christus szenvedet mi eretünk az ő síveben lelkeben. Ezek az ő eretelmeket imigyen allattyak: 1. Azt mondgyak:

gyak; Hogy nem sokatlan dolog az Szent Írásban, hogy effele gyótrelemek pokolnak neveztessenek, az mint meg tessék *Psal.* 116. 3. holot az David az Christus kepeben azt mondgya: Környúl vettenek vala engemet az halálnak kőtelei, es az pokolnak keferűsegi el foglaltanak vala engemet. Itt az David az pokolnak keferűsegin erti az nagy lelki fájdalokat es nyomorúságokat, az mint az kőverkezendő igéből megh tessék, holott mindgyart ugyan azon versecskeben utanna veti es így fol: Nyomorúságot es nyavalyat találam vala.

Ugyan ezen dolog megh tessék, 1. *Sam.* 2.6. holot az Anna Ásszony azt mondgya: Az Ur meg őt, es ismet meg elevenit, pokolra ala vet, es ismet fel hoz. Itt is az pokolnak nevezetén értettetnek ez világi nagy nyomorúságok, mellyeket az keresztyenek lelkekben, az Istennek csudalaros, bölcs, de igen igaz itéletiből szenvednek, es az mincműveket az Anna Ásszony is szenvedet vala az Phenennatul, kiváltkeppen addig, míg az bent Isten ingyen való jó voltából ötet amaz söp Fiu magzattal meg

meg látogatta. Lásd meg, *1. Sam. 1. 6. 2.* Mert
az Christusnak kellett ez fele nagy győ-
relmeket szenvedni, mind testeben lelke-
ben, az mint hogy szenvedett-is mi eret-
tünk, ez vegre, hogy minket amaz örök-
kevalo kenoktul es győrelmektul megh-
fabaditana, az mellyeket mi nekünk az örök-
kevalo karhozatban kel vala szenved-
nünk. Meg tessék ez is imez következen-
dő irasokbol. *Ef. 53. 10.* Az Ur akarta ötet
meg rontani es betegség alá vetni. *Mat.*
26. 38. Szomorú az én lelkem mind halá-
lig. *Luc. 22. 44:* Mivelhogy nagy tusako-
dasban volna, buzgólagosan imatkozik
vala, es az ő veriteke olyan vala, mint az
vernek csepegesi, mellyek az földre le
hullanak vala. *Mat. 27. 46.* Én Istenem, én
Istenem miért hagyal el engemet. Ezeket
az nagy lelki probákat, es sibieli fájdalmo-
kat, ertik azért az pokolnak nevezetén az
Credoban, ugy mint az Christus szenved-
ésének főbbik részét, az mellyeknek sük-
seges vala az Apostoli Credoban meg je-
lentené. De nem jelentetnek volna megh,
hogy ha az articulus, az Christus lelkeben
valo szenvedéséről nem magyaráztatnak.

T

Mert

Mert az ide fellyeb meg magyaraztatott czikkelyek, csak az Christus test berint valo szenvedesiről vetetternek, mellyeket az Pilatus alatt az embereknek lattara, killő-kenen szenvedet.

De itt azt mondhatna valaki: Az Christus fiveben es lelkeben valo szenvedesi, az ő halalanak es temetsegenek előtte voltanak: Annakokaert innet az következik, hogy az pokolnak nevezeti itt, nem az Christus lelkeben valo szenvedesiert vetetik, mert az Credoban-is, az ő szenvedese, halala es temetsege elől vettetnek, az ő pokolra valo szállasa penig, azok utan nevezetik, &c.

Erre előőr azt felellyük: Hogy nem azért neveztetik utol az Christus pokolra valo szállasa, mintha az ő halala es temetese utan szállot volna pokolra, az az, lelkeben a pokolnak kennyat szenvedte volna, hanem hogy ez az *articulus* az felfőknek ug mint magyarazattya lenne. Ertelme azért csak ez: Hogy az Christus nem csak testben szenvedet, megh holt es el temettetet, hanem mind ezeknek fölörte az ő lelkeben-is nagy keserves kenokat es szívbeli faydal-

makat szenvedet, az mellyek hasonlok voltak, az pokolnak kennyaban fetrengő embernek gyötrelmehez.

Masodszor azt is mondhattuk, hogy itt Hysteros-is vagyon (az mint az Scholaban bolunk) mert az minek eleb kellett volna meg mondatni, utolb jelentetik meg, az mint erre több példaink-is vannak. Lásd meg, Gen. 29. 30.

Vegezetre nemellyek az pokolnak nevezetén ertik az Christus alázatosságának tellyes modgyat es rendit. Annakfőlötte az ő szenvedésének, halálának es temetése- nek hasnat es gyümölcsöt, tudni illik, az Satannak orfaganak el romlását. 1. Ioan 3. 8. Ennek az erzelemnek első agat bizonyíttyak az Szent Pal mondasaból, Ephes. 4. 9. holott az Apostol azt mondgya: Hogy pedig föl ment, micsoda az, hanem hogy le is szállott volt először ez földnek also részeire. Az ki le szállott, ugyan azon az kő föl is ment sokkal fellyeb minden egeknel, hogy mindeneket be töltene. Itt az Szent Pal Apostol az föl menésen erti az Christus föl magasztaltatását, es ennek ellenebe veti az ő maga megh alazását, mellyet ez

földnek also rebeire valo le ballasanak nevez. Mikepen azert hogy az Christusnak minden egeknek fölötté valo menetelivel, az ő föl magasztaltatása jelentetik: Azonkepen az ő pokolra valo ballásával, avagy ez földnek also rebeire valo jövetelivel, az ő nagy alazatosága jelentetik. Erről szól az Szent Pal *Phil. 2. 7.* holott azt mondgya: Hogy az Christus megh üresítette magát engedelmes leven miad az keresetnek haláláig, &c. Az masodikat pedig, allattya ugyan azon Szent Pal irasabol, az ki *Heb. 2. 14.* azt mondgya: Hogy az Christus az halál által el tórlotte azt, az kinek az halalon birodalma vala. Mely mondasaban azt jelenti az Apostol, hogy az Christus egyfër valo aldozattyaval, az Satannak orsagát es hatalmat el rontotta. Lásd meg, *Col. 2. 15.* &c.

Immar ha azt akarod meg tudni, hogy ez fok rendbeli ertelmek közzül, mellyiket kellyen követned: Azt felellyük: Hognoha az harmadik ertelem sem fölöttébb illetlen, mindazonáltal az két utolso ertelmeknek akar mellyiket bátorságosban követethet. Azoknak pedig mellyik legyen

helyesb, en nem vitatom, mert minde-
 nket nagy emberek allattyak. Legyen az
 Anyasent-egyhaznak jo iteleti rayta.

TANU S A G O K.

I. Vegyük esünkben innet: Hogy az
 Christus mi erettünk nem csak teste-
 ben, hanem lelkeben-is nagy gyötrelmeket sen-
 vedet, ez vegre, hogy minket az örökke-
 valo kenoktul es gyötrelmektul meg saba-
 ditana. Meg tessik ennek valosaga az elő-
 samlaltatot irasokbol. Ugyan ezen dolgot
 allattya az mi hitünknek aga-is, holott azt
 vallyuk: Hogy az Christus pokolra fallot.
 Vigasztallyuk azért innet magunkat az ör-
 dögnek kifirteti ellen, az pokolnak es az
 örökkevalo karhozatnak ısszonyu kenny-
 ellen. Nincsen nekünk semmi karhoztata-
 sunk, valakik az Christus Jesusban igaz
 hitnek általa be plantaltattunk. *Roman. 8. 1.*
 Isten az, à ki meg igazit, vallyon-s kicso-
 da karhoztatna: *Rom. 8. 33. &c.*

II. Tanullyuk megh azt-is: Hogy az
 Christus mi erettünk mind az földig meg
 alazta magát, hogy minket az mi gyalaza-
 tunkbol föl magasztalna, az Satannak Or-
 sagat el rontana, es az Istennek Orsagat

föl eppitene. *Phil. 2. 7. 1. Ioan. 3. 8.* Ugyan ezen dolgot allatunk ebben az czikkelyben is. Intettefünk tehát innet: Hogy mi is az Keresztyeni alazatoságot követjük, tudvan azt, hogy az ki magát meg alazza föl magafaltatik, *Luc. 18. 14.* Annak-fölötte az Satannak orságot minden teherse-
günkkel rontsuk, az Istennek Orságot pe-
nig eppitsük, mert az ki az Christussal
vinszen, ő ellene vagyon, es az ki ő vele
nem gyűyt, tekozol az. *Luc. 11. 23. &c.*

A Z M A S O D I K R O L.

Az mi az masodik kerdest illeti, tudni
illik, micsoda legyen az Christusnak po-
kolra valo állasa, meg tessék azokbol, az
mellyeket ez ideighlen elő famlaltunk.
Mert ezen erthettyük, avagy az Christus-
nak síveben, lelkeben valo nagy faydal-
mit, mellyeket berzet, mind az mi bűne-
inknek sulyosága, s mind az Istennek ha-
ragjának az bűn ellen valo rettenetes lang-
ja, az mellyek Idvőzitőnket föl inditor-
tak, hogy az keresztfan azt kialtana: En
Istenem, en Istenem, miért hagyál el en-
gemet. Annakfölte az mellyek miatt az
kertben, véres veritek falmazot az ő bent
teste-

testéből, az mint erről az Euangelisták nagy nyilván való bizonyfagot tesznek. Avagy pedig erthettyük az Christus alázatosságának tellyes modgyat es rendit, ez mellett az ő szenvedesének, halalanak es temetsegenek egyyk fő gyűmölcsset, tudni illik, az őrdögnek orfagának es hatalmanak romlasat es pusztulasat, es ellenben az Isten Orfagának eppületit. De mivelhogy ezekről ide fellyeb bővebben hallottanak az Keresztényenek, mostan csak ebben hagyom.

T A N U S Á G.

Jegyezzük meg innét; Mely hamis legyen az Papistának ertelmek az Christusnak pokolra valo ballasa felől. Jelentem ide fellyeb, hogy ők az pokolnak nevezetint az Limbusz ertik. Tehat az ő ertelmek szerint, az Christusnak pokolra valo ballasa semmi nem egyeb, hanem az ő Limbuszba valo meneteli, hogy az reghi Szent Atyaknak lelkeket, az kik az Adamtul fogvan az Christusig meg holtanak, onnet ki szabaditana, es vele egygyüt az Mennyekek orfagaban föl vinne. De ez az ertelem meg hamisittatik ebből az egy-ígyű igaz

tudományból, holot ertyük, hogy az Christusnak pokolra való szállása, nem az ő Limbusban való meneteliben, hanem az ő lelki gyótródesiben, maga megalazásában és az ő közben-járasának hasznában, vagy gyümölcsében áll. Továbbá az Papisták értelmeknek hamissága innen is meg tessék; Mert ha az Christus pokolra szállt, az az, Limbusba ment, tehát vagy Istenfegeben, vagy emberfegeben, avagy végezetre az ő lelkeben ment oda. De Istenfegere nevezve illetlen azt mondani, mivelhogy az Istenseg minden helyeket be tölt, és annakokaert egyk helyből az másikba nem megyen. Emberfegere nevezve sem ment oda, mert az embersegh egész harmad napig az koporsóban fekütt halva, az mint ezt az többi közt Christus Urunk az Jónásnak példajaval bizonyítja, *Mat. 12. 40.* Lelkeben sem, mert azt halalanak orszájan, az ő Mennyei Szent Attyanak márkában ajánlja. *Luc. 23. 46.* Sőt azt igere az kereszt-fán függő tolvaynak, hogy vele egyűt leljen paradicsomban. *Luc. 23. 43.* Tehat semmikeppen nem ment az Christus Limbusba. Intettessünk azért innen, hogy

jo itéletben legyünk az Christus Pokolra
való ballasa felől.

A Z H A R M A D I K R O L.

Vegezetre lassuk immar, micsoda ha-
nai vannak az Christusnak pokolra való
ballasanak?

Ennek az többi közt, imez követke-
zendő hasnait talályuk. 1. Az pokolnak
kennyatul való meg szabadulásunk. Tehat
azert sallot az Christus pokolra, hogy
minket az pokolnak kennyatul, mellyet
az hitetlenek örökke szenvednek, meg sa-
badítsanak. 2. Az egben való vitettetésünk.
Masodszor azert az Christus azert sallot
poklokra, hogy mikepen ő ezek utan az
egekben föl ment, azonkeppen minket is
oda vinne, az mint ezt az Apostoli Cre-
donak rendi nagy sепен előnkben adgya.

T A N V S A G.

Vegyünk esünkben innét: Hogy draga
hasnunk vagyon mi nekünk az Christu-
sok pokolra való ballasaban. Mert elsőben
innét lehetünk bizonyosok az Istennek
hosszánk való szerelme felől, es az örök e-
letnek meg adása felől. Mert az menyivel
nehézebb volt az Christus szenvedése, annál

hathatob volt az eleg tetelre mi erettünk. Masodszor vigasztalhattyuk-is innét magunkat az kiseretnek idejen; Hogy mi az pokolnak kenynyatul, az Christus altal immar meg szabadultunk, es nincsen semmi karhooztatasunk nekünk, valakik az Christusban igaz hitnek altala be plantaltattunk. Rom. 8. 1. Intette ssünk azért innét, hogy erről az czikkelyről gyakran meghemlekezzünk, es ezzel magunkat minden időben vigasztallyuk, Amen.

Engedgye az mi Szent Istenünk, hogy mi ezekről minden időben jozan ertelemben lehessünk, Amen.

XXVII. PRÆDIKATIO.

Mond immar az Apostoli Credo: *Harmad napon halottaiból fel tamada, &c.*

EZ ideiglen az Apostoli Credo előnkben adta az Christus közben-jarasanak reseit, az mellyeket ez földön leteben az solgai formában, ugy mint gradusonkent nagy lép sorjával vegben vitt; Következnek immar azok az dolgok, az mellyeket
az

az meg dicsőült állapotban, mind ez földön, s-mind az eghekben cselekedet, es nagy ssep modgyaval vegben-is vitt. Azok közt penigh leg első az ő halottaiból való föld tamadasa, mely leg közeleb követte az ő alazatoságának állapotját. Erről az Credoban illyen vallást tesünk: Harmad napon halottaiból föld tamada, az az, harmad nap, minekutanna meg holt volna az Christus, az halalt magatul elűzte, az ő meg holt testet föld tamaštotta, es az ő lelkevel egyesítven, nagy dicsősegesen az koporsóból az ő Tanítványinak semek eleiben vitte, saját Isteni hatalmanak általa. De hogy innét-is az Keresztények több lelki eppületet vehessenek, imez következő kérdéseket kel meg latnunk: 1. Hogyha az Christus ugyan föld tamadotte? 2. Ha föld tamadot, mint hogy föld-is tamadot; Hogyhogy tamadot föld? 3. Miért tamadot föld, es miért nem hallaštotta az utolsó napra az ő föld tamadasat, hogy akkor velünk egygűt, ugy-mint fő az ő tagaival tamadot volna föld? 4. Micsoda haszna es gyűmölcsse vagyon az Christus föld tamadasának?

A Z E L S Ő R Ő L.

Az mi az első dolgot illeri; à Sidok à Törökökkel es több hittől fakat emberekkel egyetemben, tagadgyak az Christus fel tamadasat, es nevetik az mi keresztyni hitünket es vallásunkat az Christus testének valóságos fel tamadasa felől. De mi azokkal nem gondolván, tőkellertessenek hittük, hogy fel tamadot az Christus, mellyet imez következő erősségekkel allatunk. 1. Megh tessük ez, az Szent Leleknek bizonságteteleből, mely lőt az Apostolok es Euangelistak által. Mert hogy ha az igaz mondo embernek bizonságtetelet be vessük, sokkal inkább be kel vennünk az Istennek Lelkenek bizonságtetelet. 1. Ioan. 5. 9. Lásd meg az Apostoloknak es Euangelistaknak irasokat. 2. Az Mennyei Szent Angyaloknak bizonságteteleből, az kiker az Isten az Egből ez vegre bocsátas ala, hogy erről bizonságot tegyenek. Lásd meg Marc. 16. 6. Luc. 24. 5. 3. Az Christusnak sok rendbeli meg jelenesiből, à mellyekkel tellyességgel el hitette az ő Tanítványival az ő testének valóságos fel tamadasat. Luc. 24. 36. Ioan. 20. 19. Act. 1. 3. 4. U.

4. Ugyan ezen dolog meg tetűik az Marianak, az Apostoloknak, amaz őt ház Atyafiaknak es az Szent Pal Apostolnak bizonságtetelekből, az kik az Christust az ő fel tamadasa után semekkel láttak, meg tapogattak, velle beűellettenek es egeű negyven napiglan ő velle forgottak. 1. Cor. 15. 6.

TANUSAG.

Vegyűk eűnkben inneti; Hog az Christus minden ketűegnelkűl fel tamadot. Meg tetűik ez az elű famlatatot dolgokból. Ugyan ezen dolgot erűsitűnk itt-is, holot azt vallyuk az Credoban, hogy az Christus fel tamadot. Az űent Pal-is 1. Cor. 15. mind az egeű Caputban, nagy fok erűsegekkel allattya à Christusnak valosagos fel tamadasat. Verkeznek tehat az Sidok, az kik tagadgyak ezt az nyilván valo dolgot, hanem mind ez oraig-is amaz csalard Papi Fejedelmeket kűvetik, az kik az Pilatus űolgainak fok penzt adanak ez vegre, hogy ne hirdetnek az Christus testenek valosagos fel tamadasat, űenem azt mondanak hog mikor ők el aluttenak volna, el jűven az Tanitvanyok, az Christus testet

testet elloptak az koporsóból. *Mat. 28. 13.*
De mi ezeket ne kövessük, hanem higyünk el valóságosképpen, hogy fel támadt az Christus.

AZ MASODIK RÖL.

Az Christus fel támadásának módgya
megh testik imez következő dolgokból. 1. Az Christus igazan es valóságosan fel támadt, es az ő teste es lelke, mellyek az halálban egy mástul voltaképpen el fá-
kattak vala, ismét egygyesültének, es az ki valóságosképpen meg holt vala, valóságosan fel is támadt. Mert mikképpen fogantatása, születése, bennvedése es halála az Isten Fiaának, valóságosak voltak, es nem valami tünderes dolgok, az mint regen amaz Marcion nevű eretnek mondotta. Ázonképpen az ő fel támadása is valóságos volt. 2. Ugyan azon semely támadt fel, az mely bennvedet es megh is holt vala, azon test, az mely el eset vala, az az, ugyan azon Jesus Christus, az ki bizony Isten es bizony ember, a ki testben meg holt vala, testben fel is támadt. 3. Nem csak azon semely támadt fel testben, hanem ugyan azon testben, meg tartván az fel táma-

amadas után-is az ő termefetít, es annak
allat ferint valo tulaydonlagit az gyarlo-
lagokon kívül. *Luc. 24. 34.* Lassatok megh
az en kezeimet es az en labaimat, mert en
magam vagyok. &c. Ezt hogy el hite-
hetne Christus Urunk az ő Tanítvánival,
ugyan akkor esik az ő semek lattara, mint
az Evangelista ugyan azon Caputban bi-
zonittya oda alab. 4. Valosagofon ki jött az
koporsobol az őriző vitezek ellen, az kik
az Istennek Angyalanak latasa miat a föld-
re le esenek es holt elevenekke levenek.
Mat. 28. 4. Nem volt tehát az előt az Chri-
stus teste az koporsón kívül, es minek u-
tanna onnan ki jött, nem maradot az ko-
porsóban, sokkal inkább minden helyeket
be nem töltöt, az mint az Ubiquitariu-
sok mondgyak. Ezt allattya az Istennek
Angyala *Marc. 16. 6.* mondvan: Fel tama-
dot, nincsen itt, ime az helye az hova ötet-
tetek volt. 5. Saját es tulajdon maga ere-
jevel es hatalmaval tamadot fel. De nem az
embersegnek hatalmaval, az mely megh
holt vala es ő magaval jo tehetetlen vala,
hanem az ő Isteni erejenek általa. *Ioan. 2.*
19. Törjetek el ezt az Templomot, es har-
mad

mad napra föl eppitem azt. Ismet, *ca. 10. 18.*
 Hatalmam vagyon arra, hogy az en lelke-
 met le tegyem, es arra-is hatalmam vagyon
 hogy ismet föl vegyem. Ugyan azon Eu-
 angelistanal *cap. 5. 21.* Mikepen, ugymond,
 az Atya föl tamasztja az halottakat, azon-
 kepen az Fiu-is az kiket akar, föl tamaszt.

E L L E N V E T E S.

Mondhatna itt valaki: Nam az Szent
 Pal es az Szent Peter azt mondgyak, hogy
 az Atya tamasztotta föl az Fiat, *Ro. 4. 14.*
Eph. 2. 20. Act. 2. 32. Ismet, *cap. 3. 15.* Hát
 innét az következik, hogy az Christus
 nem saját erejevel tamadot föl.

De könyű erre az felelet; Mert a mint
 az Agoston Doctor mondgya: Az Szent
 Haromságban levő személyeknek munkál-
 kodások az külső dolgokban közönsege-
 sek: Azzal tehát nem fosztatik meg az
 Christus ettől az munkatul, holott im ha-
 lyuk, hogy az Atyának-is tulajdonítottatik
 ezen dolog. Mert az Atya föl tamasztotta
 az ő Fiat, nem az Fiu nélkül, hanem fő-
 inkab az által, de nem úgy, mint valami
 pusztá eszköz által, hanem úgy mint más
 személy által, az ki ő vele egyenlő hatalmu

es melesfagu Isten. Mert valamit az Atya cselekedik, hasonlokepen az Fiu is cselekedik. *Ioan. 5. 19.* Az Fiu azért föl tamaftatot az Atyatul, önnön maga által; önnön maga tamaftotta föl magát, az ő Lelke által: Az Szent Lelek pedig, esköznelkül tamaftotta föl az Christus testet. 6. Harmad nap tamadot föl, az jövendőlesek es arnyekozo peldak herint. Lásd megh, *1. Cor. 15. 4. Mat. 12. 39. Ioan. 2. 19. Mat. 20. 19. Mar. 10. 34. Luc. 18. 33. &c.*

De itt azt mondhatna valaki: Hogy az Christus nem volt három egész nap es estésaka az koporsóban, az mint amaz kőzönseges enekeskeben-is mondgyuk: Koporsóban fekűvek harminczhat oraiglan, &c. Innet azért az következik: Hogy nem felelt meg az Jonas peldajanak, melyet magara sab Christus Urunk, *Mat. 12. 39.*

Erre rövideden azt felellyük: Hogy elég volt az Christusnak az harmadik napot ott erni az koporsóban, hogyha mind az három napokat egészen ott el nem töltötte-is, mert az irások es peldak-is csak azt kevantak. Annakokaert az első napnak egyik refen, tudni illik, az dellyesti oraban,

ban, az Szombat előtt való napon, mellyet mi Nagy Penteknek nevezünk, tetetik az Christus teste az koporsóban, az mely re-
betske, *per Synecdochen* (az mint az Scho-
lakban szokunk) vetettetik az egész napert.
Az második napon egészen az koporsóban
fekütt. Az harmadik napnak is egyik re-
sen, tudni illik, Napnyugattul foguan e-
gész estéka, es ez rebecske is az egész nap-
ert vetetik, es így ki töltötte Idvőzítőnk
az harmad napot az koporsóban.

Peldának okaert, mi is így szokunk fo-
lani, ha valamely dolgot, valamelyik nap-
nak csak egy avagy két orajában cseleke-
dünk is, mindazonáltal az egész napot for-
gattyuk. Mint, mikor azt mondgyuk:
Szombaton az Kőnyörgésen, Vasarnap
az Prædikation voltam; Maga nem mind
az egész nap, hanem csak egy avagy két o-
raban voltam az kőnyörgésben es az Isten
igejének halgatasában foglalatos, mindaz-
által azt az kicsin rebecske, az egész nap-
ert veszed, &c.

TANULSÁG.

Tanuljuk meg innét: Hogy az Chri-
stus amaz regen megh ígértetett Mészias.
Mert

Mert mind az Prophetiak, s mind az regi
 arnyekozó példák ő benne tellyesedtenek
 be. Ő maga bizonyítja ezt Idvőzítőnk,
Luc. 24. 44 mondván: Ezek az beszédök,
 melyeket fölöttam ti nektek, még mikor
 veletek volnék, tudni illik, hogy fűkseg
 volna be telni mind azoknak, az melyek
 még vannak íratatván az Moyses törve-
 nyében, az Prophetaknál es az Psalmusok-
 ban en felőlem. Ugyan ezen dolgot bizo-
 nítja az Jonas példája-is, melynek Idvő-
 zítőnk nagy bűpen meg felel, az mint oda
 fellyeb meg jelentettem. Intetteünk te-
 hat inner, hogy ebben az dologban sem-
 mit ne ketelkedgyünk. Ezt penigh az Si-
 dok ellen tanullyuk meg, az kik ez oraig-
 lan-is várják az Messiast. De meg csallyak
 magokat nyavalyások, mert nem jár el töb-
 be, hanem az utolsó napon az itiletre, az
 mely el jöveteli ő nekik rettenetes lehen.

A Z H A R M A D I K R O L.

Az mi az harmadik kerdest illeti, fűk-
 seg itt mi nekünk elő samlalnunk, mind
 meg szerző, indító es vegleges okait, az
 melyekert az Christusnak fűksegkeppen
 föl kellett tamadni. Annakokaert 1. oka en-

nek az Prophetaknak jóvendőlesek a Christus bevedése, halála es föl tamadása felől *Psal.* 16. 10. *Ef.* 53. 11. *Act.* 2. 27. Lásd meg az irasokat. 2. Az föl tamadando fe melynek megtöfaga, az melyre nezve lehetetlen dolog volt az Christusnak az halálban maradni, ha binten arról semmi jóvendőles nem lótt volna is. *Act.* 2. 24. Lehetetlen dolog vala, hogy az Christust az halál megtharthatna. Mert az Christus az Istennek egy fölőtt Fia vala. *Ioan.* 1. 18. Annak fölőtte igaz ember is vala, az ki bűnt nem cselekedet, es alnoksag az ő sajában nem talaltator. *Ef.* 53. 9. Az holot penigh az bűn nincsen, az halálnak ott semmi hatalma nincsen, mert az bűnnek sodgya az halál. *Rom.* 6. 23. 3. Az föl tamadot Szemelynek tifti, tudni illik, az közben-jaras, mellyet semmikepen vegben nem vihetet volna az Christus, hogyha az halálból föl nem tamadot volna. Ennek valósaga megterbik imez következő okokból: 1. Mert az két természetből allo közben-jarónak mind örökke kel vala uralkodni. *Pf.* 45. 7. *Luc.* 1. 33. 2. Mert mindenkor esedezni kel vala mi erettünk. *Psal.* 110. 4. *Rom.*

8. 34. 3. Mert mi reánk kel vala fájni az ő
kenősevel és halálával kereset jo-
vait. 1. Cor. 15. 21. Ioan. 1. 16. &c.

Mondhatnád: Hiszem az Isteni terméket
az Christusban mind ezeket vegbe vihet-
te volna, ha sinton az emberiség az halál-
ban maradot volna is.

Ugy vagyon, hogy vegben vihette vol-
na; De mi kepen hogy az Isten el vegezze
vala örök időkről fogva valo bölcs tanat-
sábol, hogy az két terméketből allo Köz-
ben-jaro Christus Jesus által támaszta föl
az halottakat, és ő általa itillye meg ez vi-
lagot: Azon kepen azt akarta, hogy ugyan
azon Közben-jaro által adgyon minékünk
igasságot, Szent Lelket, és egyéb lelki és
testi áldásokat, &c.

Indito es vegezes okai az Christus föl-
támasztásának nem egyebek, hanem az Chri-
stusnak dicsősége, és az mi időseggünk.
Tehat az Christus 1. föl támasztot, mind az
ő maga, s mind az ő mennyei Szent At-
yának dicsőségejert, tudni illik, hogy
meg ismertetnek az Istennek olyan Fia-
nak lenni, az mineműnek ő magát mon-
dotta vala. Rom. 6. 4. Mi kepen az Chri-
stus

Istus föl tamadot az holtak közzül az ō Atyának dicsősegere, azonkepen mi is ugy életben járjunk. *Ioan. 17. 1.* Atyam dicsőítsd meg az te Fiadat, hogy az te Fiad is dicsőítsen megh tegedet. *Rom. 1. 4.* Az Christus Isten Fianak lenni megh jelentet az föl tamadas által. 2. Mi erettünk es az mi idvősségünkert. *Rom. 4. 25.* Az Christus halakra adatott az mi bűneinkert, es föl tamadot az mi meg igazulásunkert. *Mar. 16. 7.* Elől velen titeket Galilazaban, ott lattyatok meg őtet, &c.

T A N U S Á G.

Tanullyuk meg innét: Hogy az Christusnak bűksegkeppen föl kellett tamadni. Mert ezt kevantak, mind az régi Propheciak es peldak, mind az Christus semelyeknek meltofaga, mind az ō közbenjárásának tísti, mind az ō maga, es az ō Menyei Szent Atyának dicsősege, es vezetre az mi idvősségünk-is. Intetteünk tehát innét elsőben, hogy ne ketelkedgyünk az ō föl tamadasa felől. Annakután másodikor vigasztallyuk-is magunkat, az mi idvősségünknek vegben vitele felől, holot im halljuk es ertyúk, hogy föl tamadot

madot az Christus, mert azért tamadot föl, hogy azt derekason vegben vigye, es jóvendóban be iktasson fejenkent bennünket az örök életnek bodoglagában.

AZ NEGYEDIK RÖL.

Az mi az utolsó kerdest illeti; Külön kerdesek ezek: Miért tamadot föl az Christus? Es micsoda hasznokat hozot mi nekünk az Christusnak föl tamadása? Mert az ő föl tamadásának nem mindenik oka neveztetetik annak hasznának, hanem csak az indito es vegseges okok. Annakokaert az Christus föl tamadásának ket rendbeli hasznai vannak. Mert nemelleyek ő magara, nemelleyek pedig mi reánk neznek. Az mi az Christust illeti, igen ssep hasznot vött innét; Holott az föl tamadásból ismertetet Isten Fianak lenni. Rom. 1. 4. Act. 13. 33.

Az mi pedig mi rejánk neze, nagy sok ssep hasznai vannak ennek. 1. Mert innét erősítettet meg az mi hitünk az Christus érdemenek elegsege felől; Hogy tudnia illik tökéletesen eleget tótt az Istennek igasságának az mi bűneinkert. Mert ha eleget nem tótt volna, semmikepen föl nem tamadhatot volna, mivelhogy az legh kif-

sebbik bűnünk-is ötet az halálban meg tartotta volna. Oly rómlóczen vettetet vala az Christus, az honnet soha addig ki nem jöhetet, valamig fillyeről fillyerre megh nem fizetet. De ki jött; Tehat bizonyára megh fizetet. 2. Az Szent Leleknek ajándeka, es az mi termesetünknek meg uyjefata. *Rom. 6. 4.* El temettetrünk ű vele egyűt az kereszteseknek általa az halálban, hogy mikepen az Christus az halálból föl tamadot az ő Attyanak dicsősegere, azonkepen, mi-is uy életben jarjunk. *Col. 3. 1.* Ha az Christussal föl tamadtatok, az oda föl valokat keressetek. 3. Az mi testünknek jövendő föl tamadafa. Mert az mi Idvőzítőnknek föl tamadafa, az mi jövendő föl tamadasunknak csálhatatlan zalaga. Erről ugyan bő beśeddel disputal az szent *Pal 1. Cor. 15.* mind az egeś caputban.

TANVISA G.

Jegyezzük megh inner, hogy az Christusnak nem csak búkfeges, hanem ugyan hafnol-is volt föl tamadni, mind önnön magara, s-mind peniglen mi reank nezeve; Hogy így megh bizonyittatnek Istennek egy búlót Fianak lenni. Annakfólótte az mi

az mi hitünk, meg erősítettnek, bűnünk
bocsanattya es meg igazulásunk felől. Ez
mellet, hogy az Szent Lelek által, az mi
meg romlot természetünk föl eppítettnek.
Es vegezetre, hogy jó remenységünk le-
herne, az mi testünknek jövődő föl ta-
madása felől. Intetteünk tehát innét első-
ben, hogy ne ketelkedgyünk az Christus
felől, hanem tökéletesen el hidgyúk őtet
Istennek egy szülőt Fiaak lenni. Másodszor
vigasztallyuk is magunkat az mi bűnünk-
nek bocsanattya, természetünknek megh-
uyjettatása, es testünknek jövődő föl ta-
madása felől. Vetkeznek tehát azok, es
magoknak fölőtte nagy kart tesznek, vala-
kiknem hiszik az Christusnak dicsőseges
föl tamadasat; Mert azok ő benne soha i-
gazan nem hisznek; Annakfölőtte, bűnők
bocsanattya, uyjonnan való bűletesek es
testőknek föl tamadasa felől is bizontala-
nok. De mi ezeket ne kövessük, hanem
tökéletesen hidgyúk el az Christusnak föl
tamadasat, hogy az elő samlaltatot jobban
reűünk lehesen. Erre segellyen minket
az mi Szent Istenünk, Fiaert az Ur Jesus
Christusert, Amen.

XXVIII. PRÆDIKATIO.

Mond immar az Credo: *Mene Menyekben, &c.*

ENnek előtte való tanításomban föllo-
tam az mi Ildvőzítőnknek meg dicsőít-
terefének első gradusáról, tudni illik, az ő
dicsőseges föl tamadáról. Holott mine-
mü dolgokat forgattunk, uyjobban elő
nem famlalom, hanem lassuk immar Isten
segitsegeből ez meg hallot igeket-is.

Ez megh hallot igekben foglaltatik be
az Christus dicsősegenek második gradu-
sa, tudni illik, az ő dicsőseges Menyben
meneteli. De hogy innet-is több lelki eppü-
letet vehessenek az Keresztenek, imez kö-
vetkezendő kerdeseket kel meg latnunk:
1. Hova ment az Christus? 2. Mikeppen
ment föl? 3. Miert ment föl. 4. Micsoda
külömbfleg vagyon az ő Menyben menete-
li közt es az mienk közt?

A Z E L S Ö R Ö L.

Minekutana az Christus az ő dicsőse-
ges föl tamadása után ez földön negyven
napo-

napokat mulatot volna az ő Tanítványi-
val, es nagy sok csalhatatlan jegyekkel az
ő testének valólagos föl tamadasát megh
bizonyította volna, az ő semek lattara föl
vitetek az egekben. *Luc. 24. 51. Act. 1. 9.*
De vallyon micsoda eghben vitetett az
Christus? Vedd esedbe szerető Atyamfia;
Az Egnék nevezeti az Szent irásban ha-
rom kiváltságon valo jegyzesben vetetik.
1. Ezert az elő eger, az melyben mind az
emberek, s mind penig egyeb allatok fo-
rognak. Ez Görögül *αἰὲς Air*, Deakul *Aer*,
Magyarul penig elterő egnék nevezetik.
Illyen jegyzesben vetetik *Psal. 8. 9.* holott
azt mondgya az David, hogy az Isten az
egi madarakat-is az embereknek birodal-
mok ala vetette. Igy *Mat. 6. 26.* Nezzetek
meg az egi madarakat, &c. 2. Az lathato
Egekert, mellyek az Hold fölött vannak.
Pf. 8. 4. Mikor latom az egeket, az te ke-
zeidnek munkait, az Holdot es csillago-
kat, az mellyeket te fundaltal. Ismet *Pf. 19.*
1. Az Egek hirdetik az Istennek dicsősé-
get. *Eph. 4. 10.* Föl ment minden Egeknek
fölötte. Mert, hogy rövideden itt arról is
emlekezzem : Nemellyek az reghi tudos
em.

emberek közzül azt mondtak, hogy nyolcz egek vannak. Az legh alson helyheztek az Holdot, az masodikon az Mercurius csillagot, az harmadikon az Venust, mellyet mi haynal csillagnak nevezünk, az negyediken az Napot, az ötödiken az Marsot, az hatodikon az Jupiteret, mely az Poganyoknak fű Istenek volt, az hetediken az Saturnust, mely az Isteneknek Attyanak neveztetet. Ide valo amaz kőzönseges versecske: *Post SIM SVM sequitur, ultima Luna subest.* Az az: Az Saturnus utan az Jupiter következik, az utan az Mars, az utan az Nap, az utan az Venus, az utan az Mercurius csillagot, es leg alol az Hold vagyon. Az nyolczadik Egen helyheztek az sok fűű csillagokat, mellyek etűaka tűűta idűben nagy feppen meg terűenek. Illyen ertelemben voltanak az Œgyptiusok, az Plato, *libro 10. de Repub.* az Aristoteles, 2. *Metaphys. cap. 8. &c.* Nemellyek ezekhez famlaltak az kilenczedik Eger-is, az mely kilenezedik eg felűl azt mondtak, hogy nem ugy forog mint az tűűbbi, tudni illik, Napkelet felűl Napnyugatra, hanem Napnyugat-

gatrol Napkeletre. Illyen ertelemben volt az Ptolomæus es az Alphraganus. Vegetre, nemelleyek mind ezeknek fölötté tizedik eget-is sámláltak, az melynek tulayadonsaga felől azt írjak, hogy nagy sebességgel husonnegy orak alatt, Napkeletről Napnyugatra fordul, es az ő jarását ez idő alatt be tölti, es magaval egygyút, az ű alattta valo egeket-is forgattya, nem különben, mint az oranak külső es nagyobbik kereke, az belső apro kerekeket forgattya, avagy az vízi malomnak külső nagy kereke az belső kereket az korongal egyetemben es az malom kővel forgattya. Illyen ertelemben voltak, *Rex Alphonfus*, es *Ioannes de monte Regio*. De az kik ezekről bővebben akarnak erteni, az Egh jarásarol tanito bölcsembereket halgassák. 3. Az Egnék nevezeti vetetik az boldogságnak helyejert, az mely mind ezeknek az elő sámlaltatot egeknek fölötté vagyon, az hon az Isten önnön maga, az Szent Angyalokkal, es az meg boldogult bentekkel lakik. Erről szól az Szent Pal, *Eph. 4. 10.* holott azt mondgya: Hogy az Christus minden egeknek fölötté ment. Ilgyan ezen
sant

Szent Pal, ezt harmadik Eghnek nevezi, *2. Cor. 2. 2.* Neha penig az iras nevezi uy eghnek. *Apoc. 21. 1.* Neha uy Jerusalemnnek es Szent Varosnak, *Apoc. 21. 2.* Neha Paradicsomnak. *Luc. 23. 43.* Neha Abraham kelebenek, *Luc. 16. 22.* &c. Ebben az eghben ment föl az Enoch, *Gen. 5. 24.* az Illyes, *2. Reg. 2. 11.* az mi ldvözítők is az Christus Jesus. Oda megyünk mi-is testestül es lelkestül, az bodog föl tamadas után. *Mat. 25. 46.* &c. Hogy penig ez bizonyos hely legyen, meg tessék imez következendő irásokból: *Ioan. 14. 2.* Az en Atyámnak házában sok haylekok vannak: El megyek, hogy helyet készítek ti nektek. *Esa. 66. 1.* Az eg az en sekem, es az föld az en labáimnak samolya. *Eph. 4. 10.* Föl ment, rudat ni illik az Christus, minden egeknek föllőve.

TAN U S Á G.

Jegyezzük meg innet; Holot kellyen mi nekünk mostan embersege szerint az mi ldvözítőnket keresnünk. Nem ez földön, hanem az Mennyeknek országában, a mely ez látható egeknek felette vagyon. *Eph. 4. 10.* Önnön maga bizonyittya ez Christus.

Christus Urunk, *Mat.* 26. 11. mondvan:
 Az Szegenyek mindenkor veletek v^oda-
 nak, de en mem mindenkor vagyok vele-
 tek. Holott nem az ő Istensege felől föl,
 az mely berint velünk leßen mind vilagh
 vegezetiglen, *Mat.* 28. 20, hanem az ő em-
 bersege felől, mellyet fel vit az Mennye-
 nek Országaban. *Ioan.* 16. 28. Ezt allatya-
 az Istennek Szent Angyali-is az Tanitva-
 nyok előtt az Christus fel menetelinek u-
 tanna. *Act.* 1. 11. &c.

Erről föl az Szent Peter-is *Act.* 3. 25.
 Ugyan ezen dolgot allarunk az Apostoli
 Credonak jelen valo czikkelyeben. Vete-
 keznek tehat az Ubiquitariusok, az kik
 azt mondgyak, hogy az Christus ember-
 sege berint-is nem ment fel, hanem kőz-
 tünk forogh, csak hogy mi nem lattjuk,
 mert az ő teste az föl tamadas utan a meg-
 dicsőült állapotban lathatatlanra lótt. De
 mi ezekkel ne tevelyegjünk, hanem hid-
 gyünk az Szent irasnak es az Szent An-
 gyaloknak, holott az Christus menyben
 meneteli felől, illyen nyilván valo bizony-
 sagokat tesnek, &c.

De itt az Ubiquitariusok ellenünk ki ta-
 mad-

madnak, es azt mondgyak: Az bölcs Aristoteles azt allattya, hogy az egen kívül nincsen hely. De az ti értelmekek érint, az Christus ez lathato Egheknek fölött ment: Azert az Christus teste nem ment bizonyos helyre, &c.

De könyű erre az felelet: Mert noha az egen kívül, természet érint valo hely nincsen, mindazonáltal vagyon természet fölött valo, mellyet az pogany Bölcs nem tudot, mert az Szent irast nem ertette, mi penig abbol tanultuk meg, &c. Lásd meg Ioan 14. 2. Eph. 4. 10. Ef. 66. 1. &c.

A Z M A S O D I K R O L.

Hogy az Christus Menybe menetelinek modgyat inkább megh erthessük, tudnunk kel minekünk imez következendő conditionokat: 1. Hogy föl ment az Christus az ő emberi természetét érint, mert az ő Isten-sege érint, az eget es földet be tölti, Ier. 23. 24. Erről föl az Cyprianus Doctor, in *expositione Symboli*, mondvan: Az Ur föl ment az egekben, nem úgy, mintha az elött az Isten Ige ott nem lőtt volna, mert ő mindenkör az egekben volt, es az ő Atyában lakozot, de az holott az teste lőtt Ige

Ige az előt nem ül vala. 2. Ugy ment föl az Christus, hogy az ő föl meneteliben helyet meg változtatta, az az innét alól az ő emberseget oda föl az egekben vitte. *Mat.* 26. 11. Az szegények mindenkor veletek vannak, de en nem mindenkor vagyok ti veletek, *Ioan.* 16. 28. El hagyom ez vilagot es megyek azen Atyamhoz. 3. Lathatokeppen ment föl, az ő Tanitványinak szemek lattara. *Mar.* 16. 19. Minekutanna az Ur ezeket mondotta volna ő nekik, föl vitetek az Egben. *Act.* 1. 9. Vitetik vala oda föl, az ő Tanitványinak szemek lattara. 4. Az ő föl tamadasa utan negyven napokkal ment föl a Christus. Eleb föl nem ment, hogy az ő valóságos föl tamadasat el hitethetne az ő Tanitványival. Annak-fölötte, hogy az mit nekik az előtt mondot vala, azt-is egekben jutatna, es azon kivül-is mind azokra meg tanitana, valamellyek az ő tisteknek veghez vitelehez kevántatnak vala. *Act.* 1. 3. Kiknek ő magat-is az ő szenvedese utan meg jelentette vala elevenen, sok bizonyos jelek által negyven napiglan meg jelenven ő nekik, es holvan az Istennek országára valo dolgokrol.

TANULSÁG.

Vegyűk esűnkben innét: Hogy à Chrístusnak Menyben meneteli nem valami túnderesség, az mint nemelleyek vallyak, hanem az Chrístus embersegenek, egy helyből, tudni illik, innét alól az földről, más helyre, az az, oda föl az egekben, valósgos meneteli, az holott most vagyon az ő Menyei Szent Ártyanak jobban, es ott lefen mind addig, míg el jű az utolsó napon itilni eleveneket es holtakat. *Ad. 1. 11.* Így jű el az itiletre, miképen látatok úter föl menni az eghekben. Erről tesűnk vallást az Credoban is itt az helyen. Vele keznek tehát az Ubiquitariusok, az kik tagadgyak az ő valósgos menybe menetelit, es azt mondgyak, hogy mostan is jelen vagyon embersege ferint is az Chrístus, csak hogy mi nem lattjuk. De ezek ketsegeffe tesik az ő valósgos emberseget mellyet az meg dicsőült állapotban is megtartot, minden allat ferint valo tulaydosagival egyetemben. Annakfőlötte, mind az Angyaloknak bizonyfag-teteleket, es mind az mi hitűnknek agat, melyben az vallyuk, hogy föl ment à Chrístus à Menyek.

nyekben. De mi ezeket ne kövessük, hanem hidgyúk el, hogy valóságosan fölment az mi Idvőzítőnk az Egekben.

AZ HARMADIK RÖL.

Fölment az Christus az egekben, mind magára, s mind pedig mi reánk nevezve. Ő magára nevezve fölment, 1. Mert nem földi, hanem Mennyei Király, annakokaért az ő Országának is nem földinek, hanem Mennyeinek kel vala lenni. *Ioan. 17. 14.* Atyám, ezek nem ez világból valók, miképen én is nem ez világból való vagyok. *Ismer, cap. 16. 28.* Ki jöttem az Atyától, és jöttem ez világra. *Ismer, cap. 18. 36.* Az én Országom nem ez világból való. *Eph. 4. 10.* Az ki le szállt, ugyan azon az is, a ki fölment minden egeknek föléte. 2. Mert a főnek méltosága is azt kívánta, hogy az ő tagjainal méltóságosb állapotra emeltessék. Mert ha csak az emberi tagok közt is, az fő helyeb helyeztetet, menyivel helyeb kellett az mi lelki fejünknek az Christus Jესusnak helyeztetni mi nálunknál ő tagainal, &c. Mi erettünk penigh, 1. azért ment föl, hogy az egekben mi erettünk az ő Mennyei Szent Atyával esedeznek,

mutogatvan ő előtte az ő kenősevedése-
nek es halalanak erdemet, az melyre ne-
ve az ő Mennyei Szent Atyatul minékünk
lelki es testi jokat nyerhetne, az mellyek-
kel minket igaz hitnek általa rebesztene,
Rom. 8. 34. Az ki az Atyának jobban va-
gyon, es esedezik mi erettünk. 2. Hogy
mi nekünk az Meny-orfagnak kapuját
meg nyitna, az mellyet az mi első bűleink
az ő esetekkel be zárlottak vala, hogy ott
minékünk helyet szerzene, *Ioan. 14. 2.* Az
en Atyának hazában sok lako helyek
vannak, el megyek, hogy helyet kebitsek
ti nektek. 3. Hogy az Sz. Lelket, mint egy
draga zalogot az ő mennyei Szent Atya-
tul meg nyerven, mi nekünk el bocsátana,
es annak draga ajandekival minket be töl-
tene. *Ioan. 16. 7.* Ha en el nem menendek,
amaz vigasztalo nem megyen hozzatok,
ha pedig el megyek, el küldöm ütet hoz-
zatok. *Act. 2. 33.* Annakokaert az Isten-
nek job karja által föl magasztaltatvan, es
az meg igert Szent Lelket megh nyerven
az Atyatul, ki töltötte ezt az mit most lat-
tok.

TANUSAG.

Je.

Jegyezzük meg innet, hogy nem csak hasznos, hanem ugyan búkséges-is volt mi nekünk, hogy az Christus az mennyeknek orszagában, az ő mennyei Szent Atyához föl menne, hogy lenne mi nekünk bő-bőlonk az Isten előtt. 1. Ioan. 2. 1. Annak fölötté az Meny-országba utat nyitna nekünk. Ez mellet, az ő igireti ferint, az Szent Lelket el bocsátana, az mely végig velünk lenne. Ioan. 14. 16. Intetteffünk azért innet, hogy el hidgyúk igaznak lenni az mi Idvőzítőnk mondatát, Ioan. 16. 7. Igazat mondok: Hasznal ti nektek, hogy én el megyek, &c.

AZ NEGYEDIK RÖL.

Az mi az utolsó kerdest illeti: Az mi Idvőzítőnknek Menyben meneteli, es az mi jövőendő Menybe menetelünk, nemely dologban eggyeznek, es nemelyben különböznek. Eggyeznek 1. az helyben; Mert az hova az Christus ment, mi-is oda megyünk. Ioan. 14. 2. El megyek, hogy helyet készítsek nektek. Ismet, cap. 17. 24. Atyam azt akarom, hogy az kiket ennekem adtal, ott legyenek, à hon én magam vagyok, es lassel az én dicsőségemet. 2. Az

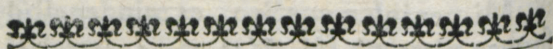
közönleges vegere nevezve; Mert ugyan azon dicsőségre megyünk, az melybe immar az Christus be ment. *Apoc. 3. 21.* Az ki győződelmes leßen, egygút ültetem velem az en Kiralyi bekemben, miképen hogy en-is győződelmes voltam, es ülök az en Atyamnak bekiben, &c. De meg kü-lömböztetnek 1. az meg szerző okra ne-zve; Mert az Christus fajat Isteni ereje es hatalma által ment föl. *Ioan. 3. 13.* Senki nem ment föl az eghben, hanem csak az embernek Fia. *Ismet cap. 20. 17.* Föl me-gyek az en Atyamhoz, es az ti Atyatok-hoz: Mi penigh az Christus hatalma által vitetünk föl. *Ioan. 14. 2.* *Ismet* el jövök, es hozzam veslek titeket. 2. Az tulaydon vegre nevezve. Mert az Christus, ugy-mint, az ő Anyaszent-egyhazának feje-magához illendő dicsőségre ment föl: Mi peniglen ő tagjai, az mi állapotunkhoz il-lendő bodogságra megyünk. Megh tetők-ez, az következendő articulusbol, holott azt vallyuk, hogy az Christus az ő Men-nyei Szent Atyának jobjara helyhezte-tet. 3. Az föl menetelnek modgyaval; Mert az Christus embersege berint ment föl,

föl, *Mat. 26. 11.* Az begenyek mindenkör veletek vannak, de e nem mindenkör vagyok veletek. Isten sege berint penigh velünk lefen mind vilag vegezetiglen. Lásd meg, *Mat. 18. 20.* Ismet, *cap. 28. 20. Ioan. 14. 18.* Mi peniglen egeflen, es mindenestül fogvan vitetünk föl. *Mat. 25. 24.* Jertek el en Atyámnak aldottai, birjatok az Országot, mely ti nektek meg kebittetet vilagh kezdetitül fogvan. Ugyan ott ismet oda alab, *vs. 46.* Es mennek az igazak az örök életre.

TAN U S A G.

Jegyezzük meg innett Hogy az Christusnak dicsőseges menyben meneteli, oka az mi jövendő menybe menetelünknek. Ennek valosaga meg tetfik az elő bemlaltatott dolgokdol. Vigasztalljuk tehát innett magunkat, es nagy batorfaggal mondgyuk: *Si Caput in Coelo est, membrane claudet humus?* az az: Ha az mi fejünk az egben vallyon, vallyon az tagokat meg rekeszthetie az föld? Vetkeznek tehát, az kik az Christusnak valosages menybe menetelit tagadgyak, mert ettül az bep vigasztalástul magokat meg fosztyak. De mi hidgyuk el,

hogy föl ment az Christus, es mi-is jövendőben, az ő menyben menetelinek erejével föl vitetünk. Segellyen erre minket az mi Szent Istenünk, Fiaert az Ur Iesus Christusert, Amen.

XXIX. PRÆDIKATIO.

Mond immar az Credo: *üle az Atya Mindenható Istennek jobjara.*

MEGH hallak az keresztyenek ide fellyeb, az Christus meg dúcsóult allapatyának második gradusat, tudni illik az ő Menyben menetelit. Holott 1. azt latok megh; Hova ment az Christus? 2. Miképpen ment fel? 3. Miert ment fel? 4. Micsoda külömbfegh vagyon az ő Menybe meneteli közt, es az mi jövendő menybe menetelünk között? Mostan immar következik az ő dúcsósságenek harmadik gradusa, tudni illik, az ő mennyei Szent Atyának jobban valo ülese. De hogy innet-is az keresztyenek több lelki eppületet vehetsenek, imez következő kerdeseket kell meg forgatnunk: 1. Micsoda az Istennek jobja

jobba az Szent Írásban : 2. Micsoda az
 Christusnak az ő Mennyei Sz. Attyának
 jobban való ülése : 3. Micsoda háfnai van-
 nak az Christusnak az ő Mennyei Szent
 Attyának jobban való üléseinek :

A Z E L S ő R ö L.

Az Istennek, job es bal kez tulaydonít-
 tatik gyakor helyen az Szent Írásban, az
 többi közt pedig *Mat. 25. 37. es 41. per av-*
θρωπανάθεον Antropopathian (az mint az
 Scholakban állunk) az az, emberi mód-
 szerint. Noha pedig az Isten Lelek, az mint
 Idvőzítőnk bizonyítja *Ioan. 4. 24.* es ő ne-
 ki sem job keze sem bal nincsen, mind az
 által ezféle emberi tagok tulaydonittatnak
 ő fellegetnek, hogy ezekből az ő termese-
 tit es tulaydonlagit, neminemű-keppen
 cseünkben vehetnők. Ezekkel-is azért az
 Istennek Lelke, az mi elmenknek homa-
 lyos es kesedelmes voltát akarta gyamoli-
 tani. Annak-okaert, az Istennek job keze
 az Szent Írásban két kiváltskeppen való
 jedzesben vetetik. 1. Az Istennek minden-
 ható erejejert es hatalmajert. *Psal. 118. 16.*
 Az Urnak job keze fel magasztaltatot, az
 Urnak job keze cselekette az erőt, *Exod. 15.*

6. Uram, az te job kezed fel magasztaltatott az erősségben, Uram, az te job kezed verte meg az ellenfelet. *Act. 5. 31.* Ezt az Isten az ő job kezevel fel emelven, Fejedelme es meg tartova tőtte. 2. Az Istennel való egyenlő hatalomert es melfóságert. *Psal. 110. 1.* Monda az Ur az en Urampak, uly az en job kezem felől, miglen az te ellenfeledet az te labaid ala vetem. *Hebr. 1. 3.* Az Istennek dicsősségenek jobban ül az magasságban. Ebben az masodik jedzesben vetetik it az helyen-is, tudni illik az közben jaro Christus Jესusnak, az ő Menyei fent Atyával való egyenlő hatalmanak es melfóságának bizonyos jelenseget. De itt azt mondhatna valaki: Az fent Lelek-is egyenlő hatalmu es melfósága az Atyával: Azert az következik, hogy ő is az Istennek jobban ül, &c.

Erre rövideden azt felellyük; Hogy nem következik innét, hogy az Szent Lelek-is az Istennek jobban üllyön. 1. Mert csak az Fiu felől mondotta azt az Atya, mi-is pedig, az fent Jassal egygyűt, csak az Fiu felől vallyuk az Apostoli Credoban, hogy az Istennek jobban ül. 2. Mert
csak

csak a Christus mint fel az Mennyeeknek orgaban az ő Mennyei Szent Atyához, az mint erről is vallást tétünk az Credoban. 3. Mert csak egyedül ő hozza illik ez az meltság, mivel hogy ő volt egyedül közben jaro Isten közt es mi közöttünk. *Isa. 53. 11.* Az ő lelkenek faratságnak megh lattya hasnat es meg elegendik, &c.

TANVSAG.

Tanuljuk meg innét; Hogy az Istennek nincsenek olyan tagai, mint mi nekünk, mert az Isten Lelek, *Ioan. 4. 24.* az leleknek pedig csontya es hús nincsen, az mint Christus Urunk mondgya, *Luc. 24. 39.* Hanem, mikor az Iras az Istennek emberi tagokat tulaydonit, emberi mod szerint fol az Isten felől, mellyet az mi gyarolagunkert cselekedik, hog mi az Istennek tulaydonisagit es munkalkodasit, ezekből az külö hasonlatossagokból, esünkben vehetők. Verkeztek tehát regen, amaz Anthropomorphitak, az kik az Isten felől az mondottak, hogy binten olyan emberi tagai vannak, mint mi nekünk. Verkeznek mostan is az Papistak, az kik az Atya Istent ven ember formajaban irjak es faragjak ki,

az Szent Lelket pedig Galamb kepeben.
De mi ezekkel ne tevelyegjünk, hanem az
Isten felől jozan értelemben legyünk,
mert az Isten Lelek, es lelki módon akar
gíttelretni. *Ioan. 4. 24. &c.*

AZ MASODIK RÖL.

Valakinek jobjara űlni, nem csak azért
vetetik az Irsában hogy valaki másnak job
keze felől űllyön, hanem egyenlő hatalom-
ban es meltofogban lenni. Vetet et pedig
ez bolasnak neme, az meltofogban levő em-
berekűl, az kik azokat, az kiknek egyenlő
hatalmat es meltofogot engednek, job ke-
zek felől bókta helyhezteni, hogy azzal-
is, azoknak bocsűleteket meg jelentsek.
Peldanak okaert, az Salamon Kiraly az ő
Annyanak az Bethsabe Assonnak, bō-
csűletnek okaert, job keze felől helyhez-
tere az békít. 1. *Reg. 2. 19. Így Psal. 45. 10.*
az Christus felől azt olvassuk: Az te Je-
gyesed Ophir aranyban fel őltőztetven,
job kezed felől áll. Így, *Mat. 20. 21.* az
Zebedæus fiainak Anyja azt kevannya
vala az Christustól, hogy az ő ket fiainak
eggyiket job keze, es az másikat bal ke-
ze felől űltesse az ő orfágaban. Ide valo
az-is

az-is, az mit *Syrac. 12. 11.* olvasunk: Ne
 űltetd az te ellenfeget job kezed felől,
 hogy valamiképen az te fekedet el ne
 foglallya, &c. Ebben az jedzesben mon-
 datik azért az Christus, az ő Mennyei
 Szent Attyanak jobban űlni.

De vallyon micsoda az Christusnak az
 Istennek jobban valo űlese?

Az Test-rago kereszténynek azt felelik,
 hogy az semmi nem egyeb, hanem az em-
 bersegnek, az Istenfeggel valo eggyesüle-
 se, minden tulajdonfagival egyetemben,
 az mineműek az mindenhatóság, minden
 tudas, mindenűt valo letel, &c. Mert
 azt mondgyak, hogy az Istennek jobba
 nem egyeb, hanem az Istennek Fia, az az,
 az Christus Istenfeg: Az Istennek jobban
 valo űlese pedig à Christusnak nem egyeb,
 hanem az ő emberfegenek, az Isteni ter-
 mesfettel, semely ferint valo eggyesűlese.
 Annakokaert azt mondgyak, hogy az Chri-
 stus emberfeg, még az Szűz Marianak me-
 heben-is az Istének jobban űlt, es mindenűt
 jelen volt, *actu primo, licet non secundo*, az
 mint ők folnak. De ez az ertelē helyen nem
 maradhat. 1. Mert az keresztényeni Hitnek két
 agat

agait öfve-elegíti, tudni illik a Christusnak
megh testfűlelet, es az ő Mennyei Szent
Attyanak jobjara valo űlelet, az mellyek ű.
dövel-is meg különböztetnek. Mert az
Christusnak megh testfűlelete, regen az ő
Menybe menetele elöt löt: Az Istennek
jobbára valo űlelete pedig az után. 2. Mert il-
letlen dolog volna, illyen rövid Symbolum-
ban egy dologrol ketfer emlekezni, a mely
következnek, ha az Ubiquitariusok értelme
igaz volna. 3. Mert az Christus semelyebe,
nem mondatik egyik természet az másikon
űlni, mint regen az Nestorius nevű Eretnak
mondotta, hanem egyik az másikkal az
egy semelybű, elegyedefnelkül eggyesűlni.
Az honnet meg tetszik, hogy az Istennek
jobban valo űles, nem egy az Christusnak
meg testfűleletével, &c.

Mi pediglen azt mondgyuk; Hogy az
Christusnak az ő Mennyei Szent Attya-
nak jobjara valo űlelete nem egyeb, hanem
amaz tellyes dicsűség, hatalom, tíftelet es
meltosagh, mellyet az közben-jaro Chri-
stus Jesus, az ő Menyben meneteli után
nyert, es el-is vött az egekben, az holott
immár most, az ő Mennyei Szent Attya-
val

val egyenlő hatalomban, méltóságban és
 dicsőségben uralkodik, minden teremtet
 állatokat bir, és mindenek az ő labái alatt
 vannak. Kiváltsképpen pedig, hogy az ő
 Anyaszent-egyházanak fejének lenni meg
 jelentetett, és oly személynek, az mely al-
 tal az Atya, eskőznélkül mindeneket igaz-
 gat. Rövideden: Az Christusnak az ő
 Mennyei Szent Attyának jobbra való ü-
 lese nem egyéb, hanem az föl magasztalta-
 tot. Közben-jaronak dicsőségének tellyes-
 sege az ő Papságában és Országában. Így
 magyarázza ezt az Szent Peter, *Act. 2. 34.*
Ismer, cap. 5. 31. Az Szent Pal-is, *1. Cor. 15.*
25. Eph. 1. 20. Phil. 2. 9. Lásd meg az ira-
 sokat. Tovább az Közben-jaro személy-
 nek föl magasztaltatása, imez negy kivált-
 kepen való dolgokban áll. 1. Az Christus
 Isteni természetének tökéletellegeben,
 mely nem egyéb, hanem az ő Mennyei
 Szent Attyával való egyenlőség. De itt
 mindgyárt azt mondhatnad: Hiszem mind
 örökke egyenlő volt a Christus az ő Men-
 nyei Szent Attyával, &c.

Vedd eszedben: Ugy vagyon, hog min-
 denkor egyenlő volt, de ezzel az egyen-
 18.

lőseggel nem mindenkor élt, es ezt nem
 mindenkor mutogatta az föl vőtt ember-
 segben, mert megh úresítette volt magát
 az bolgai formában, *Phil. 2. 7.* Az mely al-
 laptban az ő Istensegének fényet az ő te-
 stének satorával ugy-mint be fedezte volt.
 Ez az oka, hogy *Ioan. 17. 5.* azon keri az ű
 Mennyei Szent Attyar, hogy dicsőítse
 meg űtet azzal az dicsőseggel, az mely ő
 nala volt, meg minek előtte ez vilagh te-
 remtetnek. 2. Az Christus embersegének
 tökellethegeben, a mely áll, 1. Az Isten-
 nek Fiával az egy semelyben valo el val-
 hatatlan eggyesülésben. Erről bol az Szent
 Pal, *Col. 2. 9.* Az kiben az Istensegnek min-
 den tellyessege test berint lakozik. 2. Az
 ajandekoknak nagy voltában, az minemű-
 vek az bölcseseg, hatalom, dicsőseg, fé-
 nyesség, &c. minden Angyaloknak es em-
 bereknek fölőtte. Erről bol az Szent Janos
cap. 1. 16. Minnyajan az ő tellyessegeből
 vőttünk kegyelmet kegyelmert. Ismer, *ca.*
 3. 34. Nem mertek berint adatot neki az
 Lelek. 3. Az ő Közben-jarasanak tistinek,
 ugymint, Prophetasaganak, Papsaganak es
 Kiralysaganak tökellethegeben, az mel-
 lyet

lyeket mostan az Christus nem úgy vité-
 veghez, mint annakelőtte, hanem, úgy,
 mint az Anyaszentegyházak meg dicső-
 űlt feje. Mert az ebben oly személynek je-
 lenti magát lenni, az mely által az Atya
 mindeneket teremtet, tart és igazgat. *Act.*
 2. 34. *Ismer, cap. 5. 31.* 4. Az ő tiszteleti-
 nek tökéletességében, az mely nem e-
 gyeb, hanem az az imadas, mellyet min-
 den Angyalok és emberek tulajdonítanak
 ő neki, és az mely által mindeneknek Ura-
 nak ismerterik, dicsőíttetik és magasztal-
 tik. *Psf. 97. 7. Heb. 1. 16.* Imadgyak őtet
 az Istennek minden Angyali. *Philip. 2. 9.*
 Oly nevet adot ő neki, az mely minden
 neveknek fölőtte vagyon, hogy az Jესus-
 nak nevében minden terdek meg hajollya-
 nak, &c.

TANULSÁGOK.

I. Tanuljuk meg innét; Hogy az Chri-
 stusnak az ő mennyei Szent Atyjának job-
 bára való ülése, nem kőz az Szent Lelek-
 kel, hanem sajáttya az Közben-jaro Sze-
 mélynek. Meg tessék ez az elő famlaltatot
 dolgokból. Intetessünk azért innét, hogy
 tudgy meg felelni amaz kőzönseges El-
 Y len-

lenyvetésre: Az Istennek jobjára való ülés nem egyéb, hanem az Istennel való egyenlő hatalom, méltóság és dicsőség. De az Szent Lelek is egyenlő hatalmu és méltósága az Atyával: Annakokáért az Szent Lelek is az Istennek jobján ül.

Könyűerre az felelet; Mert az Istennek jobján való ülés, nem csak az Istennel való egyenlőségben áll, hanem több dolgok is kevantatnak ahhoz, az mint az elő fiamlaltatot negy conditiokból meg tessék. Ez azért az oka, hogy noha az Szent Iras, az Szent Leleknek az Atyával való egyenlőséget nem tagadgya, hanem sőt inkább alatta, mindazonáltal az Istennek jobjára való ülést, csak egyedül az Christusnak tulajdonítja.

II. Jegyezzük meg azt is, hogy a Christus mind az két természetire nevezve, igazán mondatik az Istennek jobján ülni, de különben Istensegere nevezve, és különben az ő embersegere nevezve. Meg tessék ez is az oda fellyeb elő fiamlaltatot dolgokból, azért mostan erről többet nem szól.

A Z H A R M A D I K R Ö L.

Az Ur Jesus Christusnak, az Istennek
jobjára

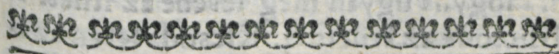
jobban való üléseinek, nagy lép hasznai van-
 nak. 1. Az mi erettünk való esedezes. Er-
 ról szól az Szent Pal, *Rom. 8. 34.* mond-
 van: Az Christus az, az ki az ő Attyának
 jobban ül, es esedezik mi erettünk. Tovab-
 ba az ő esedezése felől úgy gondolkod-
 gyunk, hogy mostan nem úgy cselekedik
 mint ez földön leteben az bolgai forma-
 ban, mert ez, az ő megh dicsőült allapat-
 tyához nem illenek; Hanem az ő egybér
 való aldozattyának erdemes voltat muto-
 gatvan az ő mennyei bent Attyának, mely-
 nek jó illattya kedves az Attyának, es az-
 ert mi is kedvesek vagyunk ő előtt, 1. *Io.*
 3. 1. 2. Az Anyaszent-egyhaznak igazgata-
 sa es megtartasa, az Ige által es az Szent
 Lelek által. Erról szól az Szent Peter, *Ad.*
 2. 33. Annakokaert az Istennek jó karja
 által föl magasztaltatvan, es az megh igert
 Szent Lelek meg nyerven az Attyatul, ki
 őntötte ezt, az mit mostan lattok es hal-
 lotok. 3. Az Anyaszent-egyhaznak oltal-
 mazasa az ő ellenfelei ellen. *Ad. 9.* 4. Saul,
 Saul, mit üldös engemet? Nehez te ne-
 ked az en őstónóm ellen rugodoznod. 4.
 Az Anyaszent-egyhaznak jövődő fel ta-
 mas.

maftafa es meg dicsőítése. *Apoc. 3. 21.* Az
 ki győződelmes leſen. eggyüt űltetem ve-
 lem az en Kiralyi ſekemben, mint en is
 győződelmet vőttem, es űlők az en A-
 tyammal az ő ſekiben. 5. Az ő ellenſegí-
 nek, örökke es idő ſerint valo megh bűn-
 tetefe. Mert az Chriſtus, mint hatalmas es
 győződelmes Kiraly vigyaz az ő Anya-
 ſent-egyhazara, es ennek ellenſegít, mind
 ez vilagon, ſ mind penig jővendőben meg
 bűnteti. Laſd meg, *Mat. 7. 23.* Iſmet, *cap.*
25. 41. Act. 12. 23. &c.

TAN U S Á G.

Vegyűk eſűnkben inner; Hogy draga
 bőcsűlhetetlen haſnai vannak az Chriſtus-
 nak az ő mennyei Szent Atyának jobban
 valo űleſenek. Meg tetűik ez, az elő ſam-
 laltator dolgokból. Vigafallyuk azért in-
 net magunkat; Im hallyuk, hogy az mi fe-
 jűnk, az mi teſtűnk, verűnk es Atyankfia,
 az Iſtennek jobban űl, hidgyűk el azért bi-
 zonyoſſan, hogy mi-is jővendőben az bo-
 dog fől tamadas utan, meg dicsőittetűnk.
 Mert az fő nem hadgya az tagokat, es az
 Atyafi jol teſen az Atyafiakkal. Hat nagy
 jo remenſegben legyűnk, ez mellet vitez-
 ked;

kedgyünk az ördög ellen, ez világ ellen,
 es az mi saját testünk ellen, hogy jövendő-
 ben vegyük el az örök életnek megh her-
 vadhatatlan Coronáját, mellyet meg igert
 az Ur Jesus Christus mind azoknak, vala-
 kik varjak az ő tetteres el jóvetelit. 2 Tim.
 4. 8. Erre fejenkent segellyen minket az
 mi kegyelmes Atyánk es Istenünk, Fiact
 az Ur Jesus Christusert, Amen.

XXX. PRÆDIKATIO.

Mond immar az Credo: *Onnan leßen el
 jövendő itilni eleveneket es holtakat.*

Szolottam ennek előtte, az fölső articu-
 lusnak magyarázattyában az mi Idvő-
 zitőnknek az ő Mennyei Szent Atyának
 jobjara valo üleseről. Holott először azt la-
 tok megh: Micsoda az Istennek jobja? 2.
 Mikepen mondatik az Christus az Isten-
 nek jobjan ülni? 3. Micsoda hátnai vannak
 az Christusnak az ő Mennyei Szent A-
 tyának jobjara valo ülesenek? Mostan im-
 mar lassuk Isten segítségével az utolsó ar-
 ticulust-is ebben az második részben.

Y 3 Mond

Mond az Credo: Onnan leben el jövedő itilni eleveneket es holtakat.

Ez igekben foglaltatik be az Apostoli Credonak második részének utolsó ága, holott vallást tésünk az Ur Jesus Christusnak az utolsó napon az itiletre való eljövetele felől. De hogy innet-is az Keresztenek tőblelki eppületet vehessenek, imez következendő kérdéseket forgassunk meg:
 1. Hogyha ugyan meg lebene az itilet? 2. Micsoda az Itilet? 3. Kicsoda leben az itilő Biro? 4. Honnat es hova megyen az itiletre? 5. Kicsodakat itil meg? 6. Mikor leben az itilet?

A Z E L S Ő R Ő L.

Az első kérdésnek magyarázattya búk-seges amaz csufolkodo, es testi batorfagban be merült emberek ellen, az kikről az Szent Peter íolat 2. Pet. 3. 4. Az kik, ugyan mond, azt kérdik; Hol vagyon az ő eljöveteleinek igireti? Mert miolta à mi Atyaink el aluttanak, mindenek ugyan azon módon alianak, &c.

Erről penigh az Philosophia semmi bizonyost nem tud, hanem ennek minden erőssége az Szent Irásban helyhezterett.

Mert

Mert noha az emberi okosság, imígy am-
ugy azt itili, hogy az jóknak jól kel dol-
goknak lenni, az gonoszoknak pedig gonos-
súl: Es el nem hiheti, hogy az Istennek
ilyen szepteremtet allattya, tudni illik, az
ember, az örökkevalo veszedelemre ren-
deltetett volna, mindazonáltal, mivelhogy
meg fofratot az Istennek igazságanak, jó
voltanak es veghetetlen bölcsesegenek er-
telmetül es ismeretül, semmi bizonyost
nem tud az jövőendő ítélet felől mondani
es allatni. Annakokaert az sent írásból kel
erre bizonyosságokat fedegernünk. Noha
penig erre nagy sok írásokat hozhatnánk
elő, mindazonáltal rövidségnek okaert,
csak egy-nehány nevezetes dolgokrol em-
lekezem.

Mindeneknek előtte azért, hogy az Ite-
let meg leßen, az derek sent írás allattya.
Az többi közt penigh, *Dan. 7. 13.* azt ol-
vassuk: Latom vala, ugy mond, etsakai la-
tasban, es íme az egi felhőben, mint egy
embernek fia jár vala, es ment az regi ide-
jűhöz, es eleiben vivek őtet, es ada neki
hatalmat, &c. Oda fellyeb penig *vs. 9.* azt
mondgya: Nezem vala, migh fekeket ho-

zanak elő, es az regi idejű le üle. Az ő ru-
 haja fejer vala, mint az hó, es az ő fejének
 haja tífia, mint az gyapju. Az ő feki tíf-
 zes lang, kereki egő tűz, &c. Oda alab-
 ostan azt mondgya: Iteletnek üle, es köny-
 vek nyittatanak megh. &c. Ide valo az E-
 noch Prophetiaja-is, mellyet az Judas A-
 postol az ő levelenek vs. 14. elő hozt: Ime
 el jű az Ur, sok ezer Szentekkel, hogy iti-
 letet tegyen mindenek ellen, es megh bűn-
 tessé mind azokat, az kik Istentelenek. Er-
 re neznek az Christus sēp tanitási-is, ki-
 váltkeppen az Szent Mathenak husonne-
 gyedik es husonötödik reiseiben. Hasonlo-
 kepen az Apostoloke, *Act. 17. 31.* Napot
 rendelt az Ur, mellyen igazan meg itili ez
 vilagot. Ismet, *1. Theff. 4. 16.* Az Ur, on-
 sollasnak kialtasával es az Archangyalnak
 savával, es az Istennek trombitájával le-
 száll az egből, es az kik meg holtak volt az
 Christusban, föl tamadnak először. Az u-
 tan mi élő, kik meg maradtunk volt, el-
 ragadtatunk azokkal egyetemben az kö-
 dőkben az Urnak eleiben. *Heb. 9. 27.* El-
 vagyon rendeltetven, hogy mindeneknek
 meg kelegyfer halni, annak utanna az iti-
 let

let leſen. *Apo. 20. 11.* Es latek egy nagy fe-
 jer Kiralyi ſeket, es eggyet abban űtöt, ki-
 nek elötte el mulek az föld es az egh, mel-
 lyeknek helyek nem talaltatek. Es la:em az
 halottakat, nagyokat es kicsinyeket allani
 az Iſten elötte, es az könyvek megh nyitta-
 tanak. Es mas könyv-is nyittatek megh,
 mely az életnek könyve, es megh itiltete-
 nek az halottak azokbol, mellyek az köny-
 vekben irattattak vala, az ő cselekedetek
 ſerint. Ezekhez ſamlalhad az kőverke-
 zendő irafokat-is, *Luc. 12. es 21. 1. Theſſ 5. 2.*
Tim. 4. Rom. 2. &c. Maſodſor meg tetſik az
 Iſtennek Decretomabol, melyből öröktől
 fogvan el vegezte, hogy az embereket jó-
 vendőben az földnek porabol föl tamafſa
 es meg itillye. Ezt nag ſep latasban muto-
 gattyá à Sz. Iſtē az Ezechiel Prophetanak,
 à mint meg tetſik *Ezec. 37.* Az harmadik e-
 rőſſeget az Iſtennek mindenhatóſagatul ve-
 hettyünk. Mert az Iſten mindeneket csele-
 kedhetik, meg à mellyek az emberi okof-
 ſagnak lehetetlő dolognak lattathatnanak-
 is, à mineműek à teſteknek halottaibol va-
 lo fel tamadaſa es az utolſo itelet. *Mat. 22.*
29. &c. Az negyedik vetetik az Iſtennek

igasságatul es Atyái jó voltatul, mely azt kevannya, hogy az joknak jól legyen dolgok, az gonofoknak pedig gonoful. De ez életben egyik sem lehen, az mint lattuk, sűkfeg azért hogy jóvendőben be tellyesedgyek ez regula. Ezzel erősíti magát az Szent Pal, 2. *Theff.* 1. 4. es 2. *Tim.* 4. 8. Ide valo az Rabbinusoknak amaz ó pelda befedek, az kik azt mondgyak; Egy Gazdag ember, ugymond, egy fep kertet építet vala, mellyet fep gyümölcs fakkal be is plantalt vala. Mikor azért arról gondolkodnek, miképen oltalmaznátna megh annak gyönyörűseges gyümölcsöt, biza annak gondgyaviseleket két emberekre, kiknek egyik vilagtalan, az másik pedig Santa vala. Mikor azért az Santa megh látta volna az fep gyümölcsőket, monda az vaknak: Bezzegh igen kevanom az fep gyümölcsőket, de nem mehetek hozzájok; Az vak is monda, en is kevanom, de nem latok oda menni. Vegre meg alkusznak egymással, es az vak az Santat hatara ven, oda vezetteti magát, es mind ketten jól laknak az fep gyümölcsőkkel. Mikor azért az Gazda ki ment volna, es az kart efe-

éfeben vette volna, kezdé kérdezni az
örizőket. De az Santa azzal menti magát,
hogy ő oda nem mehetet; az vak penigh,
hogy ő nem is lathatta az gyümölcsőket.
Véfi éfeben az Gazda az csalardságot, es
mind kettőt egy arant bünteti, &c. Itt az
Santan, az lelket, es az vakon az testet er-
tik, az mellyek külön-külön semmit
nem cselekedhetnek, de ha egyet érte-
nek, minden dolgokat vegben vísnak, a-
zert jóvendőben egy arant-is büntettet-
nek. &c. Utolfor, ugyan ezen dolog meg-
teszik az embernek teremtesenek vege-
ből-is. Az Isten kezdetben az embert az
ő kepere teremte, hogy ő neki temploma
es hayleka lenne, az melyben lakoznek, es
az kivel őnnön magát es az ő javait köz-
lene. De az ember az életnek miatta, ettúl
az boldogságtul magát megh foszta, mind-
azonalcal az Isten az emberben ezt az dol-
got ugyan vegben akarja vinni, de ez élet-
ben nem lehet az mint lattyuk: Szükség
tehat oly életnek következni, az holot ez
derekasson vegben mennyen, tudni illik
az Itilet utan az örök életnek boldogsága-
ban, &c.

TANUSAG.

Tanuljuk meg innen; Hogy az Itélet
 búkségkepen meg leßen. Meg terfík ennek
 valósága az elő famlaltatot irásokból. Ver-
 keztenek tehát ez ellen regen az Saddu-
 cæusok, az kik sem az föl tamadaßt, sem
 az Itilletet nem hittek. *Mat. 22. 23.* Ver-
 keznek mostan is azok az kik noha nyel-
 vekkel nem tagadgyak az Itilletet, de cse-
 lekedetekkel mást mutatnak, mivel hogy
 úgy viselik magokat, mintha ez élet után
 más állapot ugyan nem következnek. De
 mi ezekkel együtt ne teveljegyjünk, ha-
 nem hidgyúk el tőkellestlen, hogy az Iti-
 let meg leßen, es ahhoz magunkat jó mód-
 gyával készítük, hogy meg alhassunk a-
 maz igaz Biro előtt, es ő tülle amaz örven-
 detes hozatot halhassuk: Jövetek el en
 Atyámnak aldottai, birjátok az országot
 mely ti nektek megh készítetet, világh
 fundamentumanak fel vetesének előtte.
Mat. 25. 34. &c.

AZ MÁSODIK RÖL.

Az utolsó Itillet, az Istennek oly' csele-
 kedeti leßen, mellyet az Isten ez világnak
 vegen, az Christus által vösen vegben, az
 ki

ki akkor nagy dicsőséggel es fenyesseggel, hatalmasson, nagy sereg Angyalokkal, lathatokepen jó el az Egből az fenyes ködben, es minden halottakat fel tamaßt, az élőket pedig hertelen el változtattya, es sejenkent minden embereket az ő igaz ítéltő feki eleiben állat, hogy mindeneket az ő cselekedetek berint igazan megh ítélyen, es vegső sententiat mondvan, az gonoszokat az öröкке valo karhozatra küldi, az jókat pedig az Egekben magához veszi, holot ő velle es az Szent Angyalokkal egyetemben, öröкке valo örömben es boldogságban éllyenek, es az Istent mindenkoron dicsőítsek es veghetetlenül magasztalják. Avagy rövidebben: Az ítelet nem egyéb; Hanem az igazaknak es az hamissaknak el választatafok egy mastul, mellyet az Isten az Christus által cselekedik ez vilagnak vegen, es az vegső sententianak ki mondasa es ki boldaltatasa, az Törvény es az Evangelium berint, hogy így az Anyasent-egyhaznak tökellertes meg szabadulasa, es az hitőtleneknek öröкке valo büntetese legyen, &c.

Ennek az Descriptionnak minden részei

az bent Irasból vetettnék. 1. Mert az jók-
 nak az gonoszoktól való el választások le-
 sen, mivel-hogy az könyvek meg nyitrat-
 nak, es azokból az halottak meg itiltetnek
 az ő cselekedetek szerint. *Apoc. 20. 12.*
Mat. 25. 32. 2. Ezt az el választást az Isten
 cselekedti, mert az Isten lehen ez vilagnak
 Biraja. *Rom. 3. 6.* Es az Isten rendelt na-
 pot. mellyen ez vilagot megh itellye.
Act. 17. 31. Az honnet megh tetszik, hogy
 ez az Itilet igaz lehen, mert azt mondgya
 az Sz. Pal; Hogy ha az Isten hamis vol-
 na, semmikepen ez vilagot meg nem itil-
 hetne. 3. Ezt az itiletet az Isten az Chri-
 stus által viszi vegben, mert az Atya min-
 den itiletet az Fiúnak adot. *Ioan. 5. 22.* Es
 az Christus amaz firfiu, az ki által Isten
 ez vilagot igazan megh akarja itilni. *Act.*
12. 31. 4. Sententiat-is mondanak, mert az
 Itilő Biro, azoknak, az kik job kez felől
 allanak, azt mondgya: Jertek el en A-
 tyámnak aldottai, birjatok az orsagot,
 mely ti nektek megh kefittetet, vilag fun-
 damentumának fel vetesenek előtte. *Mat.*
25. 34. Azoknak penig, az kik bal kez fe-
 lől allanak: Mennyetek el atkozottak az
 örök.

örökke valo tűzre, az mely megh kebitte-
tet az ördögnek es az ő Angyalinak.
Mat. 25. 41. 5. Annak az kemény senten-
cianak ki foglaltatása lehen; Mert az hitet-
lenek mennek az örökke valo büntetésre,
az igazak penigh az örök életre. *Mat. 25.*
46. 6. Mind ezek lesnek az Törvény es
az Evangelium szerint. *Rom. 2. 16.* Mert az
hitetlenek kiváltkepen az Törvényből
karhoztatnak, mivel-hogy az Törvény sa-
va ez: Mennyetek el atkozottak az örök-
ke valo tűzre, mert ehező voltam, es en-
nem nem attatok, ruhatalan voltam, es meg
nem ruhaztatok, budóso voltam, es haza-
tokba be nem fogadtatok. *Mat 25. 41.* Ez
penig meg erősítetek az Evangeliumbol,
az mely mindeneknek az Törvennek
karhoztato sententiajat jelenti, valakik
nem hisnek az Istennek Fiában. *Ioan. 3. 18.*
Az ki az Fiuban nem hisen, immar el
karhozott. Az Hívek penig fel szabaditat-
nak kiváltkepen az Evangeliumbol, az az,
igazaknak itiltetnek lenni, es az Istennek
öröszagával meg ajandekoztatnak, nem az
ő cselekedetekert es erdemekert, hanem
az ő cölő es keresztyeni hitökert, mellyet az
Isten;

Istennek idvőzítő kegyelmet, es az Ur Jesus Christus erdemet hozzajok kapcsol-
lyak. Mert ez az Evangeliumnak alhata-
tos sava: Az ki hisen az Fiuban, annak
örök élete vagyon, es az karhozatban nem
megyen, hanem az halalbol az életre vite-
tik által. *Ioan. 3. 36. Ismet, cap. 5. 24.* Ehez
illendő az Bironak-is sava: Jertek el en
Atyamnak aldottai, birjatok az orfagot.
Mat. 25. 34. Mert az aldas nem jutalom-
bol sarmazik, hanem az Christusban valo
kegyelem által adatik, az ki minket az
Törvennek atko alol, atokka leven mi eret-
tünk, fel szabadított. *Gal. 3. 14.* Es az Chri-
stusban az Atya meg aldott minket min-
den lelki aldasival. *Ephes. 1. 3.* Ingyen adat-
tatik azért annak az orfagnak birasa az hi-
veknek. Ennek valosaga megh tetfik az
Görög igéből is κληρομήσατε, *cleromifate*,
az az, öröksegül vesitek, az mely kegye-
lemből leszen Hit által. *Ephes. 2. 8.* Ugyan
ezen dolog megh tetfik az Híveknek sa-
vokból-is, az kik azt mondgyak: Uram,
mikor lattunk tegedet ehezni, es enned
attunk, avagy somjuhozni, es innod at-
tunk? Az mellyel meg jelentik, hogy
nem

nem az ő erdemek érint, hanem az Biro-
nak kegyelméből veszik az örökséget, &c.

T A N U S A G.

Vegyűk esünkben innét; Hogy mind
az Hívek, s-mind az hittűl fakat emberek,
az Törvény es az Evangelium érint itel-
tetnek meg. Mert az karhoztatas kivalt-
kepen az Törvény által lefen, mellyet az
Evangelium confirmal. Az menedek vi-
sonrag, az Evangelium által megyen dere-
kason vegben, es az Törvény által erősi-
tetik meg. Mert az Törvény-is menti azo-
kat, az kik igazak, az mineműek az Ur Je-
sus Christusban plantaltatot Hívek. Rom 8.
1. Vigasztallyuk tehát innét magunkat,
mert mi nekünk semmi karhoztatasunk
nincsen, valakik az Christusban igaz Hí-
nek általa be plantaltattunk. Mert mind
az Törvény, s-mind az Evangelium ig-
zaknak mondanak bennünket, es így Hí-
által meg igazítatvan, bekelegünk vagyom
az Istennel az mi Urunk Jesus Christus al-
tal. Rom. 5. 1. &c.

Engedgye az mi sent Istenünk, hogy mi
minden időben ezzel vigasztalhasluk ma-
gunkat, Amen.

XXXI. PRÆDIKATIO.

ENnek előtte való tanításomban kezdem magyarázni az utolsó articulust a Credonak második részében, holott vallást teszünk, az Ur Iesus Christusnak az utolsó napon az ítélre való jöveteliről. Itt pedig len 1. Azt látok megh; Hogyha ugyan meg lesene az ítélet, avagy csak az Tanítók költöttek? 2. Micsoda az Ítélet? Mostan azért lássuk immar Isten segítségével az következő kérdéseket-is csak igen rövideden, &c.

AZ HARMADIK RÖL.

Az ítélő Biro az Ur Iesus Christus Isten: Mert az Atya minden ítéletet az Fiumnak adot, es hatalmat engedet neki az ítélre az menyiben embernek Fia. Io. 5. 27. Mindazonáltal az ítéllettől ki nem rekesz tetnek sem az Atya, sem az 6. Lelek Isten. Annakokaert az Fiu esköznélkül, az emberi természetben meg jelenven, sententia mond, de ugy, hogy egyförs-mind ő általa es ő benne, mind az Atya, s-mind az Sz. Le-

Lelek folyon. Tehat az itiler, az tellyes Szent Haromság Istene lehen, az mi az eggyező értelmet illeti, az Fiue penig, az lathato cselekedetre, az sententia mondatra, es annak ki solgaltatására nevezve, &c.

De itt azt mondhatnad: Nam az Christus azt mondgya az Apostoloknak *Luc. 22. 30.* Hogy az utolso napon tizenket bekeben ülven az Israëlnek tizenket nemzetseget fogjak itilni: Azert inner az következik, hogy többen lehenek az Itilő Birak.

De könyű erre az felelet; Mert nagy külömbseg lehen az Christusnak es az Szenteknek itileték közt. Az Christus ugy itil, mint ez vilagnak Istentől rendeltetett közönséges Biraja. Az Szentek penig mondatnak itilni, az ő értelmeknek eggyezesere nevezve az Christus értelmevel. Mert jóvallyak az Christus itiletit, es annak alajai, mint igaz es sent sententisnak. Pel-dának okaert, hasonlok lehenek az Fejedelmek es Kiralyok után levő Assessorokhoz, az kiket tudunk es latunk, az ő eggyező értelmekkel miikeppen erősitik az felső renden valóknak sententiajokat, &c.

Tovabba, itt azt kerddhetne valaki: Mi-

ert adta az közben-jaro Christus Jesusnak az Isten az Itiletet:

Ennek nagy ssep okai vannak: 1. Mert ugyan azon semely által kel az Anyasent-egyhaznak meg dicsőített, az mely által meg váltatot es igazittatot, amaz mondas szerint: Az Atya hatalmat adot az Fiúnak az itiletre, à menyiben embernek Fia, az az, oly közben-jaro, az ki meg valtoja, tisztitoja es meg igazitoja az ő Anyasent-egyhazának *Ioan. 5. 27.* 2. Hogy mi innét vigasztalnok magunkat, hogy ez az Biro, az ki meg valto, mi Atyánk fia es fejünk, annakokaert nekünk meg kegyelmez, es nem karhoztattya azokat, az k. az ő draga verevel meg váltot, sőt az k. ket Atyafiainak es ő tagainak ismer. 3. Az Istennek igazsága is azt kevanta; Mivelhogy az hitetlenek az Christust bossúsággal illetek, meg vetven az ő érdemet es jó tette menyet, mellyeket az Euangeliomban commendal. Annakfólótte nagy kegyetlenül üldöztek es kergettek az Christust az ő tagaiban, annakokaert az Isten ugyan azon Christus által itili meg őket, hogy lassak meg az kit által verenek, es azt ismer-
jek

jek meg igaz Bironak lenni, az kit megh
valtojoknak nem akartak ismerni. *Zach. 12.*
10. 4. Mert az Itilet lathato leben, annak-
okaert fűkseg, hogy az Biro-is lathato le-
gyen, az ki mindenektől meg lattaslek.

T A N U S A G.

Jegyezzük meggh innen; hogy ez világ-
nak közönseges itilő Biraja az Ur Jesus
Christus leben. Ennek valosaga meg tessik
az elő famlaltatot dolgokbol. Vigasra-
lyuk azért innen magunkat, valakik ő neki
igaz tagjai vagyunk. Mi fejük az Chri-
stus, azért nem veti el az ő tagait. Mi A-
tyánk fia, azért az ő Attyafiait nem had-
gya. Azért holt meg, hogy minket megh
elevenitene, nem vet azért az örökkevalo
pokolra es karhozatra. Jay penigh mind a-
zoknak, valakik ezt nem ismerik, es ő
benne nem hisnek, sőt az ő tagaiban ötet
haborgattyak, mert meg hallyak tőle az u-
tolso napon amaz haragos sententiat: Men-
nyetek el atkozottak az örök tűzre, *Mat.*
25. 41. Nem ismerlek titeket, tavozzatok
el kik hami űagot cselekestek. *Mat. 7. 23.*

A Z N E G Y E D I K R ö L.

Lassuk immar azt-is, honnan es hova

júyjön az itilő Biro: Az közönseges Bírot az egekből varjuk; Mert onnan jü el, az hova az ő Tanítványinak semek lattarament vala. *Act. 1. 11. 2. Thes. 1. 7.* Meg jelenik az Ur Jesus az egből, az ő hatalmaságának Angyalival. Ismet, *Mat. 26. 64.* Ez időtől fogvan megh lattyatok az embernek Fiat, ülven az Isten hatalmanak jobban, es el jüni az egeknek kódiben. *Phil. 3. 20.* Az mi forgolodasunk az egekben vagyon, az honnet az megh tarto Ur Jesust-is varjuk. Mikepen annakokaert valóban es lathatokepen ez földről az ködökben minden egeknek fölötte ment vala, azonkepen az Egből ahol mostan az Istennek jobban ül, valófagossan es lathatokepen jó el az ködökben. *1. Thesß. 4. 16.* Tehat imigyen jü el az Christus: 1. Lathatokepen, az felső helyről az alsó helyre. *Act. 1. 11.* Meg lattyatok az embernek fiat el jüni az egeknek kódiben. *Zachar. 12. 20.* Megh lattyatok az kit által vertenek. 2. Nagy fenyelességben es Isteni dicsőségben, sok ezer Angyalokkal. *Dan. 7. 6. &c.* Az Archangyalnak favával es trombitájával az halottaknak föl tamarasara, az Juhoknak

nak az Gődölyektől való el választására, az
híveknek meg szabadítására, és az hitetlen-
eknek karhoztatásokra. *Mat. 25. 31. 3.* Hir-
telen jű el, az Hitetleneknek velekedések
kívül, mikoron azt mondgyak: Bekefeg,
bekefegh. 1. *Thef. 5. 2.* Erről szól az Szent
Peter-is 2. *Pet. 3. 10.* mondvan: El jű az Ur-
nak napja, mint az lopo, &c.

T A N V S A G.

Tanullyuk meg innét; Hogy miképen
az Christus az ő menybe menetelikor, az
földről oda föl az egben ment, azonképen
az ő el jövetelikor, onnan fellyül ide ala-
áll. Ezt allattyak az elő famlaltatot bi-
zonyfagok. Erről tefűnk vallast az Cre-
dóban is itt az helyen. Intetteffűnk azért
innét, hogy varjuk az mi Szabadítónkat
minden oraban. Emellyük föl az mi seme-
inket és fűleinket, vigyazzunk és gondol-
kodgyunk ő rola, mert bizonyara minden
jegyek azt murattyak, hogy csak aytonk e-
lőt vagyon az ő el jövetelinek napja. Erre
int őnnón maga Idvőzítőnk, *Mat. 24. 42.*
Mar. 13. 31. Luc. 12. 35. &c.

A Z Ô T Ö D I K R Ő L.

Lassuk immar azt is, kicsodakat, és mi

modon fog meg itilni az utolsó napon az Christus:

Vedd ebedben imez következendő dolgokat: 1. minden embereket meg itil, mind holtakat es eleveneket, jókat es gonosbokat. Sőt megh az pokolbeli ördög-is az ő Angyalival egyetemben, az Christus itilő feki eleiben allanak. Tovabba az emberek holtaknak es eleveneknek mondatnak az ő allapattyokra nevezve, mely az itiletnek napját elől veszi. Mert előknek mondatnak azok, az kik mind az itiletnek napjaig élnek, es akkor hirtelen el változnak. 1. *Cor.* 15. 52. az mely változás ő nekik halál gyantant leszen. Holtaknak neveztetnek pedig az több emberek, az kik az itiletkor tamadnak föl, es így mind holtak, s mind elevenek, ennek az igaz Bironak itilő feki eleiben allanak. *Rom.* 14. 10. 2. Az halottaknak föl tamasztása leszen az Isten Fianak hatalmas sava által. Mert mind azok, az kik az koporsóban vannak, meg hallyak az ő savat es elő jűnek. *Ioan.* 5. 28. Az elők pedig el változtatnak, es halandokból halhatatlanokká lesnek. 1. *Cor.* 15. 53. 3. Az Hívek az hitetlenekkel egyetemben egyben gyűj:

gyűtetnek ez vilagnak negy részéről, es az Christusnak ítélő sarki eleiben allanak. Az Angyalok lesnek az Aratok, az kiknek munkajokkal el az Christus. *Mat. 13. 30. 4.* Ez világ az tűz miatt meg olvad, es az Egek nagy ropogással el mulnak, es mindenek meg tisztulnak. *2. Pet. 3. 12. 5.* Az Hívek az hitetlenektől el választanak, es mindenik felől sententiat mond az Christus. *Mat. 25. 34. es 41. 6.* Vegezetre, az ki mondott sententia ki-is szolgáltatik, az Christus hatalma es Isteni ereje által. Imez mondasok szerint: Es az igazak mennek az örök életre, az hamissak penigh az örök karhozatra. *Mat. 25. 46. &c.*

TANULSÁG.

Tanuljuk meg innét; Hogy senki az Christus Jesus igaz ítélő sarkit el nem kerülheti, hanem mind eleveneknek es holtaknak, joknak es gonoszoknak oda kel allani, hogy mindenek sámot adgyanak az ő cselekedeteiről. *Rom. 14. 10.* Intetteünk azért innét, hogy ugy viseljük itt ez világon magunkat, mint sámo szolgák, es az utolsó napra jó modgyával készülünk, hogy mindenekről sámot adhasunk, es az

Christustul amaz örvendetes sententiat halhassuk: Jertek el en Atyamnak aldottai, birjatok az orszagot, mely ti nektek meg kefittetet. &c. *Mat. 25. 34.*

A Z H A T O D I K R O L.

Az mi az utolsó dolgot illeti, az felől az iras magyarázó Doctorok nem mind egy értelemben vannak. Nemelleyek azt mondgyak, hogy hat ezer estendeig all fen ez világ. Ezeket pedig imigyen osztják; két ezer estendőt tulajdonítanak az Törvennek ki adásának előtte való időnek, kettőt az Törvény után valonak-is, es az Mefsias idejének-is két ezért. Nemelleyek csak közel járnak ezeknek értelmekhez, es azt mondgyak, hogy hat napokon kel ez vilagnak fen allani, miképen, hogy hat napokon teremtetet; De mindenik napot ezer estendőre számolnak. Ide fájak az David mondasat, *Psal. 90. 4.* Az Istennel ezer estendők annyi mint egy nap, es egy nap, mint ezer estendők. Nemelleyek azt mondotak, hogy harmincz három estendeig all fen ez világ, mivelhogy az Christus-is annyi ideig mulatot ez vilagon az testben. De minden estendőt ötven estendőre

dőre tudnak, mellyeket ha egyben famla-
lunk, tesznek ezer, hat száz es ötven es-ten-
dőket. Ezeknek értelmekből eddig regen-
vege lőt volna ez vilagnak es az Christus
el jőt volna az itiletre, &c. De helyes-
szoknak az ő értelmek, az kik azt mond-
gyak; Hogy az itilernek napja mi nekünk,
csak közönségeskepen jelentetet megh,
hogy tudni illik az utolso údóban ez vi-
lagnak vegen leßen. Mert ez vilagnak ha-
rom refei vannak, tudni illik az Törvény
előt, az Törvény alatt, es az Christus ide-
jeben valo allapat. Ez penig az harmadik,
tudni illik az Christus ideje, nevezetetik
utolso údónek es oranak, az ő első el jöve-
telitől fogvan, mind az ő utolso el jöve-
teleiglen. Az honnet meg tetfik, hogy az ő
első es utolso el jöveteli közt valo údó,
nem tesen annyit, az menyi údó el tölt ez
vilagnak kezdetitől fogvan, az ő első el
jöveteleig. De kivaltkepen es nevezet fe-
rint, az mi az Itilernek esztendejet, hol-
napjat, hetet, napjat es orajat illeti, soha
semmi ember azt nem tudgya es nem-is
tudhattya. Sőt meg az Istennek fent An-
gyali sem tudgyak, es, az mi nagyob, az
Chri-

Christus-is embersege szerint nem tudta, az mint ő maga bizonyította, *Marc. 13. 32.* mondvan: Az felől az Nap felől senki nem tud, még az Angyalok között is az kik az Egben vannak, sem az Fiu, hanem csak az Atya, &c. Itt azért imez két kiváltságon való dolgokat kel meg látnunk: 1. Miért hogy az Isten az ítéletnek bizonyos voltat közönségeskepen meg jelentette. 2. Miért hogy annak idejét es oráját úgy el titkolta, hogy azt semmi teremtet alatt nem tudhattya.

A Z E L S Ő R Ő L.

Azt akarta az Isten, hogy az Ítéletnek napja felől bizonyossá legyünk, 1. az ő dicsőségejert, hogy meg hamisítsák az amaz testi bátorságban élő embereket, az kik csak nevetik es Mese gyanant tartják az utolsó ítélet felől való tudomant. 2. Az mi vigasztalásunkert, hogy tudvan jövő-dőben, az mi nyomorult állapotunknak jobbra való változását, az kétséges dolgokban ezzel vigasztaljuk magunkat: *Surgit post nubila Phoebus*, az az, Az homályos údó után, jó údó lesz. 3. Hogy az testi bátorságot el hadgyuk, es minnyajan tífünkben

ünkben híven és igazán el járjunk, mert az Ítélet minden ketsegnelkül megleszen, és kinek-kinek elő kel az samadára az Christus ítülő feki eleiben állani. *Luc. 21. 26.* Vigyazzatok azért minden időben. *2. Pet. 3. 11.* Holot mind ezek elő állanak, mineműeknek kel ti nektek lennetek az Szent forgolodásokban, és az kegyeseknek munkájában. 4. Hogy az Pœnitentia nélkül elő hitetlenek, magok menthetlenek legyenek, és azt ne mondhaslak, hogy hirtelen el borítottatnak és meg nem intetnek, mert igaz eleget intetnek napontent, hogy az Ítélet napjára késűllyenek *2. Pet. 3. 9. Mat. 24. 42. Marc. 13. 31. Luc. 12. 35. &c.*

TANUSAG.

Vegyűk esünkben innét; Hogy az Isten oly igen jó, hogy az mi hasznos, az emberekül el nem ritkollya, hanem azokat soká kepen ki nyilatkoztatja. Pelda lehet erre az többi közt az utolsó ítélet felől való tudomány, az mely mivelhogy mind az Hívekre, s mind az Hypocritakra és hittűlakat emberekre nevezve hasznos (az mint az elő samlaltató okokból meg lehet látni)

arrol

arrol nagy fok helyeken bizonságot tetet az ő szolgálai által.

Intettetteflünk azért innet, hogy végűk eflünkben az Istennek Atyai Daykodását mi velünk, es az utolsó itiletre jó modgyával kefltsük magunkat.

A Z M A S O D I K R O L.

Az utolsó itiletnek idejét es oráját eltitkolta az Isten mi tőlünk. 1. Hogy mi bennünk az Hitet gyakorollya, es alhatarosan végiglen meg maradgyunk, elhíven, hogy jövendőben bizonyosan meg szabadulunk, noha annak idejét es oráját tellyességgel nem tudgyuk. 2. Hogy az mi feletteb való tudakozásunkat megh zabozlazza, es ne igyekezzünk azon, az minék vegere nem mehetünk az sent Irasbol, &c. 3. Hogy minket az ő felelmeben megh tartson, es az testi batoriságtul oltalmazzon, az vigyazásra es könyörgésre serkenessen, hogy minden orában varjuk az mi Urunkat mi hozzaak el jóni. Mat, 24. 43. 4. Hogy az emberek az Istentől ezzel is meg valasztassanak.

T A N U S Á G.

Jegyezzük meg innet; Hogy az Itiletnek

nek ideje es oraja felől senkinek nem kel
fejet feletteb tőni, es elmejet farasztani,
mert azt az titkot az szent Isten csak ma-
ganak tartja. *Marc. 13. vers. 32.* Vetkezte-
nek tehát mind azok, az kik annak idejét
meg határozta, es orajat bizonyos időre
rendelte. Intette űnk azért innet, hogy
mi azokat ne kövessük, hanem felette igen
vigyazzunk, es mindenkor kebek legyünk,
hogy mikor el jő az vő legény, talallyon
keben bennünket, es amaz eses Szűzekkel
az menyegzői lakodalomban be iktattas-
sunk. *Mat. 25. 10. &c.* Erre segellyen min-
ket mind fejenkent, az mi kegyelmes A-
tyánk es Istenünk, Fiaert az Ur Jesus
Christusert, Amen.

Ez azért az Apostoli Credonak maso-
dik resenek is rövid magyarázattya, &c.

XXXII. PRÆDIKATIO.

Mond immar az Apostoli Credo : *Hí-
szek az szent Lelekben, &c.*

Szolottam ez ideiglen az Apostoli Cre-
donak két első reséről, holot vallast te-
sünk

sünk az Isten segében levő két személyekről,
 tudni illik az Teremtő Atyáról és az meg-
 valto Fiúról; Mostan azért következik
 ennek harmadik és utolsó része, holot az
 Szent Lelekről és neminemű hasznos és
 időösszeges dolgokról tesünk vallást.
 Továbbá az Szent Lelek felől való tudomá-
 ny felette igen hasznos, úgy annyira,
 hogy ennélkül az több dolgoknak tudása
 mind hasonntalan volna. Mert hason-
 talan volna tudnunk, hogy az Atya
 Isten ez vilagnak teremtője, és az Fiu az
 emberi nemzeteknek megvaltoja legyen,
 hogyha az Szent Lelket nem ismernek, az
 ki az mi újjonnan való sűletésünknek,
 megfenteltetésünknek és igaz hitünknek
 meghserző oka. Mivelhogy, az kik az
 Istennek Lelketül vífoltatnak, azok az
 Istennek fiai. És valakinél az Christus Lel-
 ke nincsen, az nem az Christuse. *Rom. 8.*
9. és 14. &c. Summa szerint penig ebben
 az harmadik részben hat kiváltságon való
 dolgok foglaltaknak be. 1. Az Szent Lelek
 felől való igaz tudomány. 2. Az Anya-
 Szentegyház felől, mely az Szent Lelek-
 tül fedegettetik és igazgattatik itt ez vilá-
 gon

gon. Az negy utolso dolgok vannak az
Mefsiasnak jo tetemenyiről, mellyekkel
az Szent Lelek által az ő Anyasent-egy-
házat meg ajandekozza. De ezekről ren-
del bolok Isten segitsegeből az igeknek fo-
lyasa herint.

Mond az Credo: *Híszek Szent Elekben.*

Ez igekben foglaltatik be ennek az u-
tolso résznek első ága, mely vagyon az Sz.
Lelekről. De hogy ianet az Keresztenek
több lelki eppületet vehessenek, imez ker-
deseket forgassunk megh: 1. Micsoda az
Szent Lelek? 2. Micsoda az ő tísti? 3. Mi-
csoda es hanyfele az ő ajandeka?

A Z E L S Ő R Ő L.

Az Szent Lelek, harmadik semely az
Szent Haromságban, az ki az Atyatul es
Fiutul egyenlőkepen farmazik, az Atya-
val es Fiúval egyenlő Isten, az ki bocsatta-
tik mind az kettőtől az Hiveknek hívők-
ben, hogy őket az örök életre meg sentel-
lye, es el foglallya, &c. Itt imez követke-
zendő dolgokat kel megh bizonyitanunk:
1. Hogy az sent Lelek semely legyen. 2.
Hogy az ő semelye megh valasztassék az
Atyanak es Fiúnak semelyetül. 3. Hogy
Az igaz

igaz Isten legyen. 4. Hogy egyenlő legyen az Atyával és Fiúval.

A Z E L S Ö R Ö L.

Hogy az Szent Lelek bizonyos személy legyen, megtehát iméz következő erősségekből. 1. Mert az Christus kereszt-fegenek idején látható formában avagy ábrázatban jelent meg. *Luc. 3. 22.* Az Szent Lelek le szálla ő reja látható ábrázatban, mint egy Galamb. Az Pünköstnek napján is tűzes nyelveknek formájában szálla az Apostolokra, az mint megtehát, *Act. 2. 3.* Mellyet semmikeppen nem cselekedhetet volna az Szent Lelek, hogyha valóságos személy nem lótt volna. Mert az minékallattya és személye nincsen, látható formában meg nem jelenhetik. 2. Mert az Szent irásban egy alkallyaban Istennek neveztetik. *1. Cor. 6. 19.* Nem tudgyatoke hogy Isten Templomi vattok, és az Szent Lelek lakik ti bennetek. *Act. 5. 3.* Miert töltötte be az Satan az te bivedet, hogy hazudnal az Szent Lelek ellen: Bizonyára nem ember ellen, hanem az Isten ellen hazudal. Lásd meg annakfölötte *Es. 40. 7. Act. 28. 25. 3.* Mert az Szent Lelek nevében fínten úgy

ke-

kereftelkedünk, mint az Atyának és az Fiúnak nevében. *Mat. 28. 19.* Hogyha pedig az Szent Leleknek semelye es allatya nem volna, semmikeppen Christus ültünk minket arra nem kenferitene, hogy az ő nevében kereftelkedgyünk. 4. Mert az Szent iras oly dolgokat tulaydonit ő neki, az mellyek bizonyos es valóságos semelyhez illendők: az mineművek az tanítás, vigasztalas, vezetles, ajandekoknak osztogatasa, jóvendő dolgoknak meg jelentese, mellettünk valo törekedes, &c. Lásd meg, *Ioan. 15. 26.* *Ismet, cap. 16. 13. 1. Cor. 12. 11. Rom. 8. 15. &c. 5.* Mert az Szent iras a Szent Lelek az ő ajandekitul meg valasztja, *1. Co. 12. 11.* Mind ezeket cselekedti ugyan azon Lelek, osztogatvan azokat az mint a karja. Oda fellyeb ismet azt mondgya az Szent Pal: Az ajandekokban külömbsegek vannak, de az Lelek mind egy,

T A N U S A G.

Tanullyuk meg innét; Hogy az Szere Lelek nem csak Isten ajandeka, az mint az eretnekek mondgyak, hanem bizonyos es valóságos semely. Ennek igaz volta meg tetfik az elő famlaltatot dolgokbol. Intet.

teszünk azért innét, hogy az Szent Leleknek Szemelye felől semmit ne ketelkedgyünk.

AZ MASODIK ROL.

Hogy az Szent Leleknek semelye meg valasztassék az Atyának es Fiúnak semelyetül, imez következendő dolgokból ki nyilatkozik. 1. Mert az Szent Lelek, az Atyának es Fiúnak Lelkenek neveztetik, az ki mind az kettőtül egyenlőkepen származik. Senki pedig nem lehet önnön magának lelke, miképen hogy senki ő maga Atya avagy Fia nem lehet, &c. 2. Mert nyilván megh valasztatik az ő semelye az Atyának es Fiúnak semelyetül. *Ioan. 14. 16.* Kerem en az en Atyamat, es más vigasztalot ad ti nektek, az ki mind végig ti veletek maradgyon. *Ioan. 15. 26.* Mikor pedig el jövend amaz Vigasztalo, az kit en küldök ti nektek az Atyatul. 1. *Ioan. 5. 7.* Harman vannak az egben, az kik bizonyfagot tesznek, az Atya, az Ige es az Szent Lelek, &c. 3. Mert az Atyatul es Fiutul bocsattatik az Híveknek bűvőkben. Tehát mind az kettőtül megh valasztatik; Mert senki magatul mashoz nem bocsattatik. Lásd meg, *Io. 14. 16. es 15. 26.* Ta-

TANULSÁG.

Vegyûk eûnkben innet; Hogy az Sz. Leleknek semelye megh valasztatik az Atyának es Fiúnak semelyetûl. Ide valo az Athanasius Doctornak mondása, az ki in *Symbolo suo* illyenkepen bol: Mas az Atyának semelye, mas az Fiuje, mas az Szent Leleke, &c. Ugyan ezen dolog megh tessik az elõ famlaltatott erősségekből. Intetteûnk azért innet, hogy ez dolog felel jo ertelemben legyûnk.

AZ HARMADIK ROL.

Hogy az Szent Lelek egyenlõ Isten legyen az Atyával es Fiuval, megh tessik im ez következendõ erősségekből. 1. Az kivel az Istensegnek allattya egészen közöltet, egyenlõ az az Atyával es Fiuval. Mert az Istensegnek allattya csak egy, es az meg oshatatlan, hanem az kivel közöltetik, egészen közöltetik. De az Szent Lelekkel az Istensegnek allattya, az õ öröke valo farmazása által, egészen közöltet. Annakokaert az Szent Lelek egyenlõ az Atyával es Fiuval, &c. 2. Mert az Istensegnek minden tulajdonsági, sinten ugy tulajdonittatnak az Szent Leleknek,

mint az Atyának es az Fiúnak. Innet. is azért illyen erőfjeget formalhatunk: Az kinek az Istenfeghnek tulajdonfagi binten ug yadatnak, mint az Atyának es az Fiúnak, egyenlő Isten az az Atyával es az Fiúval. De az benti Leleknek, binten ug y tulajdonittatnak: Azért egyenlő Isten az Atyával es az Fiúval, &c. Hogy penigh ez így legyen, az következendő irásokból megtetűik: *Gen. 1. 2.* Az Urnak lelke melegteteti, avagy meleggeti vala az vizeket. *Pf. 33. 6.* Az Urnak bájának lelke által erősitettének meg az egnék minden seregi. *104. 16. 23.* Az benti Lelek megh tanit titeket minden igasságra, &c. *Iob. 33. 4.* Az Urnak lelke teremtet engemet. De sok volna az irásokat mind elő bamlalnom. 3. Mert ugyan azon cselekedetek tulajdonittatnak az benti Leleknek, az mellyek az Atyának es az Fiúnak: ug y-mint az teremtes, *Iob. 26. 13.* Az ő lelke ekesitette meg az Egeket. Csuda-tétel, *Mat. 12. 28.* En az Istennek ug yjával űzöm az űrdögöket. Ajandekoknak őstogatafa, *1. Cor. 12. 11.* Mind ezeket cselekedti ugyan azon Lelek, őstogatvan azokat az mint akarja. Az Egy-

hazi

hazi folgaknak valasztasa. *Act. 13. 2.* Monda nekik az szent Lelek: Valasztatok el ennem Palt es Barnabast az munkara; a melyre ki bocsatom oket, &c. Innét azért illyen argumentomot formalhatunk: Az kinek hasonlo cselekedetek tulaydonittatnak, az Atyanak es az Fiunak cselekedetekhez, az egyenlő Isten az Atyaval es az Fiuval. De az Szent Leleknek egyenlő cselekedetek tulaydonittatnak az Atyanak es a Fiunak cselekedetekhez. Azért az szent Lelek egyenlő Isten az Atyaval es az Fiuval. 4. Mert ugyan azon tistelet tulaydonittatik az szent Leleknek, az mely az Atyanak es az Fiunak. Peldanak okaert, egy altallyaban Istennek neveztetik, *Act. 5. 4.* Miert hazudal az szent Leleknek? Bizonyara nem embernek, hanem Istennek hazudal. *1. Cor. 3. 16.* Nem tudgyatoke hogy Isten templo-mi vartok, es az szent Lelek lakozik bennetek: Annakfólótte, szinten olyan kötelesek vagyunk az ő nevében megh keres-telkedni, mint az Atyanak es Fiunak nevében. *Mat. 28. 19.* Innét azért illyen erő-seget hozhatunk ki: Az ki egyenlő tistelettel tiszteltetik az Atyaval es Fiuval, az

Aa 4 egyen-

egyenlő Isten az Atyával és az Fiúval. De az Szent Lelek egyenlő tisztelettel illetetik az Atyával és az Fiúval: Annakokáért egyenlő Isten az Atyával és az Fiúval.

TAN U S Á G.

Jegyezzük meg innét, hogy az Szent Lelek egyenlő Isten az Atyával és az Fiúval. Enaek valósága megh tetszik az elősamlaltatott erősségekből. Verkeztenek tehát regenten az Macedonianusok, az kik az Szent Leleknek az Atyával és az Fiúval való egyenlőséget tagadtak. De mi ezeket ne kövessük, hanem hidgyúk el, hogy az Szent Lelek egyenlő hatalmu és méltosagu Isten az Atyával és az Fiúval.

A Z N E G Y E D I K R ö L.

Hogy az Szent Lelekek allattya mind egy legyen az Atyának és Fiúnak allattyaival, imez következendő erősségek allattyaik. 1. Mert az Szent Lelek az Atyatul és Fiutul egyenlőkepen farmazik, és ez által az csudalatos és ki befelhetetlen farmazas által ő velle az Istensegnek allattya, egészen közöltetik. Innét azért ilyen erősségű jó ki: Az kívül az Istensegnek allattya közöltetik, annak allattya mind egy az Atya-

Átyanak az Fiúnak allattyával. De az ſent
 Lelekkel az Iſtenſegnek allattya közölte-
 tik: Azert az ő allattya egy az Átyanak
 es az Fiúnak allattyával. 2. Mert az ſent
 Lelek Jehovanak neveztetik az ſent Iras-
 ban, az mint megh tetſik, hogy ha imez
 következendő irafokat egyben veted. *Le-
 vit. 16. 1. Hebr. 9. 7. Levit. 26. 11. 2. Cor. 6.
 16. Deut. 9. 25. Eſa. 63. 10. Pſalm. 95. 7.
 Hebr. 3. 7. Eſa. 6. 9. Act. 28. 25. Act. 1. 16.
 es Cap. 4. 24. &c.* Laſd meg az Irafokat, es
 egyyiket az maſikkal veſd össze. Innen is
 azert illyen erőſſeget hoſhatunk ki: Az
 ki az ſent Irasban, egy altallyaban Jeho-
 vanak neveztetik, annak az ő allattya
 mind egy az Átyanak es Fiúnak allattya-
 val, mivelhogy az Jehova csak egy. De az
 ſent Lelek egy altallyaban Jehovanak ne-
 veztetik az ſent Irasban, az mint az elő
 ſamlaltatot irafok bizonyittak: Azert az
 ſent Leleknek allattya mind egy az Á-
 tyanak es Fiúnak allattyával, &c.

TANULSÁG.

Tanullyuk megh innen; Hogy az ſent
 Leleknek allattya mind egy az Átyanak es
 Fiúnak allattyával, mert az Iſtenſegnek
 A a 5 allat-

allattya csak egy, es refekre nem ofolhat. Ennek valosaga megh tetszik az elő hozot irasokbol es erősegekből. Verkeztenek tehát regenten amaz Tritheitak, az kik az Istensegnek allattyat megh hasogattak, es az három személyekből, három Isteneket csináltak. Intettessünk azért inner, hogy mi azokkal ne tevelyegjünk, hanem bizonyosan hidgyük el, hogy az sent Leleleknek allattya mind egy az Atyának es az Fiúnak allattyaival. Engedgye az mi sent Istenünk, hogy ezek felől jó ertelemben lehe ssünk, Amen.

XXXIII. PRÆDIKATIO.

ENnek előtte való tanításomban kezdem magyarázni az Apostoli Credonak harmadik refet, holot mindeneknek előtte az sent Lelekről tetsünk vallast. Annakokaert jelentem, hogy itt három dolgot kel meglatnunk. 1. Szemelyet. 2. Tisztit. 3. Az s. Leleknek ajandekit. Az első dologról szólottam ez előt; Mostan lassuk immar Isten segítségéből az következő dolgokat is rövideden.

Az

AZ MASODIK RÉSZ.

Az Szent Leleknek tiszti az meg benteles,
 az honnet, megh bentelesnek Lelkenek-is
 neveztetik, *Rom. 1. 4.* Ez alar penigh be
 foglaltatnak minden ó jo tetemenyi, mel-
 lyeket imez következendő versecske
 megh mutat:

Spiritus ecce docet, renovat, copulatq̃, regitq̃,

Et consolatur, Arrha salutifera. az az:

Az Szent Lelek, tanit, meg uyjet, ósve ber-
 kezter, igazgat, vigasztal es idvősleges za-
 lag. Mindenekről rövideden szólak. Első
 tiszti annakokaert az Tanítás. Erről szól
 Christus Ilrunk, *Ioan. 14. 26.* mondvan:

Az Szent Lelek megh tanit titeket minde-
 nekre. Ismet, *Ioan. 16. 13.* Viben titeket
 minden igazságra. Így tanita az Apostolo-
 kat az Pünkösztnek napjan, az kik annak
 előtte igen tudatlanok valanak. Innét ne-
 veztetik az Irásban, igazságnak lelkenek.

Annak-felette bölcseségnek, ertelelmnek,
 tudomannak es tanácskozásnak lelkenek.

Esa. 11. 2. Ephes. 1. 17. Mostan-is ez tanit
 minket az mennyei titkos dolgokra, meg
 nyitogatvan es világositvan az mi homa-
 lyos bívünkert es elmenket az ó titkos
 munkalkodása által.

Ma.

Masodik az uyjonnan valo búles. Mert az szent Lelek az, az ki az mi meg romlot termesetünket meg uyjettya, es alkalmatosokba tesen bennünket az Mennyeknek orsaganak keresesere es megh nyeresere. Erről szol Idvőzítőnk *Ioan. 3. 5.* mondvan: Valaki uyjonnan nem búletik víztől es Lektől, az Istennek orsagaban nem mehet. Az Keresztelő Janos-is ezt allattya, *Mat. 3. 11.* mondvan: En vízzel keresztelek, de az ki en utannam jó, keresztelek titeket szent Lelkekkel es tűzzel, &c. Az mely kereszteseg semmi nem egyeb, hanem az uyjonnan valo búles mely az szent Leleknek faja munkaja, es az mellyet az szent Janos keresztelese peldaz vala, miképen ez mostani igaz Tanitok keresztelese-is, &c.

Harmadik, az egyben szerveztetes; Mert az szent Lelek az, az ki minket elsőben az mi fejünkkel az Christus Iesussal, annak-utanna az kik Hívek vagyunk, egymással, egyben kapcsol, hogy egy mást úgy szeressük, mint egy főnek tagjai. Erről szol az Isten, *Ioel. 2. 28.* mondvan: ki öntök en az en lelkemből minden testre. Az szent Pal-is *1. Cor. 12. 13.* Mi minnyan

jan az egy Lelek által, egy teste keresz-
tettünk. Az *szent Janos-is 1. Ioan. 3. 24.*
Ezen ismerjük meg, hogy ő mi bennünk
lakik, tudni illik, az Lelekről, az mellyet
nekünk adot. Annak-okaert, az mi ben-
nünk lako *szent Lelek* cselekedt azt, hogy
mi az *Christus* tagjai leven, ő benne ma-
radgyunk, es ő mi bennünk lakozzek, &c.

Negyedik, az vezeres es igazgatas,
mellyet cselekedik külsőkepen az *Isten-*
nek *szent igejének* általa, belsőkeppen pe-
niglen az ő titkos munkalkodása által az
Hiveknek *szívekben* es *lelkekben*. Erről
szol *Christus* *Urunk*, *Ioan. 16. 13.* mond-
van: Mikor el jövead amaz igazságnak
lelke, viszen titeket minden igazságra. Az
szent Pal-is, *Rom. 8. 14.* Az kik az *Isten-*
nek *Lelketül* vezerettnék, azok az *Isten*
fiai. Az *szent Lukacs-is Act. 2. 4.* Az *A-*
postolok kezdenek folni külömb-külob-
nyelveken, az mint az *szent Lelek* ad vala
nekik folani. *Ismet Cap. 16. 14.* amaz *Ly-*
dia nevő *Affonyi* allat felől azt mondgya;
Hogy az *Ur* nyitotta meg annak *füvet*,
hogy azokra figyelmezhetnek, az mellye-
ket az *szent Paltul* hal vala, &c.

ötödik az vigasztalas, az honnet gyakor helyen vigasztalonak neveztetik az *szent* Irásban. Erről *sól* Christus Urunk. *Ioan.* 14. 16. Kerem ugy-mond, en az en Atyamat, es mas vigasztalot ad ti nektek, az ki veletek marad mind örökke. Ismet, *Ioan.* 15. 26. Mikor penig el jövend amaz vigasztalo, az kit en küldök ti nektek az Atyatul, &c.

Hatodik es utolso az megh erősítés. Mert az *szent* Lelek az, az ki az mi gyenge Hitünket vastagittya, es bizonyossa *szen* bennünket az örök élet felől. Ezert neveztetik az mi örökségünknek zalagnak. *Ephes.* 1. 14. Erről *sól* Christus Urunk is, *Ioan.* 16. 22. mondvan: Es örül az ti hisztek es az ti örömeteket senki el nem vehet tőlletek.

T A N V S A G.

Vegyük esünkben innet; Hogy az *szent* Lelek nélkül felette igen *sükölködünk* *sen* jenkent. Ennek igaz volta meg tessék az elő *samlaltatot* dolgokból. Intetteffünk azért innet; Hogy az Daviddal egygyé gyakran könyörögjünk es mondgyuk: Ugy *sívet* teremts Uram en bennem, es amaz igazságnak lelket uyjtsd meg az en belső rebeimben. *Psal.* 51. 12. &c.

Az

AZ HARMADIKRÓL.

Az szent Leleknek az ő ajandeki nem
 egyébek, hanem az ő cselekedete, az mel-
 lyeket, az ő tiszteinek elő famlaltatott nemei
 szerint az emberekben munkalkodik: az
 mineműek, az meg világosítás, nyelvek-
 nek ajandeka, jövőendő mondas, írásoknak
 magyarázattya, csuda-tétel, hit, uyjonnán
 való bűletes, könyörgésben való buzgo-
 sag, alhatatosság és az többi. Ezek pedig,
 azokra nevezve, az kiknek adattatnak, ke-
 felek, tudni illik közönsegek és kivált-
 kepen valók. Az kiváltkepen valók azok,
 az mellyek az meg szenteltetésnek és fiuva
 való fogadásnak neve alatt be foglaltatnak
 az minemű az idvözítő igaz hit, uyjon-
 nan való bűletes, keresztyeni ahitatos kö-
 nyörgés, igaz Áryafui szeretet, jó re-
 menség, az igaz hitben végiglen való meg-
 maradas. Ezek csak az híveknek adattat-
 nak, kiváltkepen mikor meg terítettnek,
 és annak-utánna meg öregbítettnek ő ben-
 nek. Erről szól Christus Urunk Ioan. 14. 16.
 mondvan: kerem én az én Áryamat, és
 más vigasztalót ad ti nektek, az ki mind
 végigh veletek legyen, amaz igazságnak
 Lel-

Lelket, mellyet ez világ nem vehet, &c. Az kőzenfegek penig ki terjednek meg az Hypocritakra-is, az mineműek az csuda-retekek, nyelveknek tudasa, bölcseség, ekesleg, ekesen folas, &c. Ezek között nemelleyek adattatnak vala az Apostoloknak es az ő tanítványoknak, mivelhogy azok búkfegek valanak az Euangeliumnak tudományának megh erősfítésére es terjesztésére ez feles vilagon. Nemelleyek peniglen meg mostan-is adattatnak az Anyaszentegyháznak igaz tagjainak, de nem ugy mint regenten, tudni illi csudalatoskepen, hanem sok munkajok es fáradságok után, az Christus Lelkenek ajándékanak mereteke szerint, kinek-kinek az ő rífti es hívatallja szerint, az mineműek az nyelveknek tudasa, Irafoknak magyarázattya, bölcseség, ekesen folas, &c. Erről fol az szent Pal, 1. Cor. 12. 3. Senki, ugy-mond, az Jesust Uranak nem mondhattya, hanem az szent Lelek által, &c.

TANULSÁG.

Jegyezzük meg inner, mely igen igaz, az mit az szent Pal, 1. Cor. 12. 4. mond: Sok felek az szent Leleknek ajándeki, de ugyan

ugyan azon az Lelek, az ki mind azokat
 úgy osztogatja, az mint akarja. Ennek
 valósága meg is tetszik az előszámláltatott
 dolgokból. Intetteünk azért inner, hogy
 semmit magunknak ne tulajdonítsunk,
 mert semmink nincs, az mit nem vőtrünk
 volna, annak okáért nem is dicsekedhe-
 tünk. 1. Cor. 4. 7. &c.

Ez ennek az harmadik dolognak is ma-
 gyarázatja, es így elvegezők az Szent
 Lelek felől való tudományt, &c.

Mond az Apostoli Credo: *Hiszem az*
közönseges Keresztyen Anyaszent-egyházat.

Elvegzem Isten segitsege velem le-
 ven, az Apostoli Credonak harmadik re-
 seneke első ágát, melyben vallást tétünk az
 Szent Haromságban levő harmadik Sze-
 melyről, tudni illik, az Szent Lelekről.
 holott minemű dolgokat forgatunk, uy-
 jonnan nem illik előszámlálnom, hanem jer-
 lassuk Isten segitsegeből az második dol-
 got is csak rövideden.

AZ ANYASZENT-EGYHÁZRÓL.

Hogy az közönseges Keresztyen Anya-
 sentegház felől való tudományt az Hívek
 jobboldalával megérthessék, imez kö-
 vet

vetkezendő kérdéseket kel megh forgatunk: 1. Hogyha mindenkor volte, es ez utan-is lelene az Istennek Anyasent-egyhaza itt ez vilagon? 2. Micsoda az Anyasent-egyhaz es hanyfele? 3. Mineműjegyei vannak az Anyasent-egyhaznak? 4. Miert neveztetik Szentnek es Közönségesnek?

A Z E L S Ö R Ö L.

Az első kérdésre azt felellyük; Hogy mindenkor volt es lelen az Istennek Anyasentegyhaza. Ennek valósága megh tetfik imez következő okokból: 1. Mert az Christus mindenkor Kirallya, Feje es fő Papja volt az ő Anyasent-egyhazanak. *Heb. 13. 8. Col. 1. 17.* Innét azért illyen erősteget hozhatunk: Ha az Christus mindenkor Kirallya, feje es fő Papja volt az ő Anyasentegyhazanak, tehát az Anyasentegyhaz-is volt; Mert az mi nincsen, annak senki nem lehet Kirallya, feje es fő Papja. De az Christus mindenkor Kirallya, Feje es Papja volt az ő Anyasentegyhazanak; az mint az elő hozot bizonyosságokból megtetfik: Annak-okaert az Anyasent-egyhaz-is mindenkor volt. 2. Mert az Anyasent-

szent-egyház, az Istennek örökkevalo vala-
stafan fundaltator. 2. *Tim.* 2. 19. Es az Ur
Jesús Christus Pástorlagaval meg erősítet-
tet. *Ioan.* 10. 29. Inner-is azért illyen ar-
gumentomot formálhatunk: Ha az Anya-
sant-egyház az Istennek örökkevalo va-
lastafan fundaltator, es az Christus Pá-
storlagaval meg erősítettet, tehát minden-
kor volt es lehen. De az Anyasent-egyház
az Istennek örökkevalo valastafan fundal-
tator, es az Christus Pástorlagaval meg e-
rősítettet, az mint az elő fmlaltator ira-
lok allattyak: Annak-okaert mindenkor
volt es lehen az Anyasent-egyház. 3. Mert
az Istennek ssep igireti vannak az ő Anya-
sant-egyháza felől, az mint az többi közt
meg tessik, *Ef.* 59. 21. *Ier.* 33. 20. *Mat.* 28.
20. *Ioan.* 14. 20. &c. Inner azért illyen e-
rősleget hozunk ki: Az mely dolog felől
az Istennek ssep igireti vannak, az min-
denkor volt, vagy on es lehen. De az Anya-
sant-egyház felől az Istennek ssep igireti
vannak, az mint az elő hozot irasokból
meg tessik: Azert az Anyasent-egyház
mindenkor volt, vagy on es lehen. 4. Mert
az Anyasent-egyház felől azt mondotta

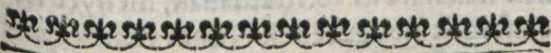
Christus Urunk, hogy oly kû siklan ep-
pittetet, az melynek még az pokolnak ka-
pui sem arthatnak. *Mat. 16. 18.* Az honnet
ilyen erősség jár ki: Az mely dolognak
az pokolnak kapui sem arthatnak, az min-
denkor volt, vagyon es lefen. De az Anya-
scent-egyhaznak az pokolnak kapui sem
arthatnak: Azert az Anyascent; &c.

TANVISA G.

Tanullyuk megh innen; Hogy az Isten-
nek mindenkor volt Anyascent-egyhaza itt
ez vilagon, es ennek utanna-is lefen mind
vilag vegezetiglen, neha nagyob, neha pe-
nigh kisebb. Mert az mint az Bernhard
Doctor mondgya: Mikepen ez ember egy
allapatban nem marad, hanem, hol neve-
kedik, hol peniglen apad, sinton azonke-
pen az Anyascent-egyhaz is. Helyessen
mondgya tehát az Ambrus Doctor in *He-
xamero lib. 4. cap. 8.* Az Anyascentegy-
haz, mint az Hold, sinton ugy nevededik es
fogyatkozik. Mert az üldözésekben fo-
gyatkozik, es az Kereszten vallas tevők-
nek bennedésekkel koronaztatik. Fenlik
az Anyascent-egyhaz, nem az maga vila-
gossagaval, hanem az Christuseval. Ugyan

ezen dolgot allattyak az elő famlaltatót erőssegek is. Intetteffünk azért inner; Ne fellyünk, hogy az hiveknek magvok szakad, mert az Anyaszent-egyház oly fundamentomon eppitteret, melynek az pokolnak kapui sem arthatnak. *Mat. 16. 18.*

Engedgye az mi fent Istenünk, hogy mi ez felől mindenkoron jó itéletben lehessünk, Amen.

XXXIV. PRÆDIKATIO.

MEg hallak az Keresztienek ide fellyeb; Micsoda legyen tifti az Szent Leleknek: Annak utánna főlek az ő őp ajandekiról es annak nemeiről. Vegezetre altamenek az Anyaszent-egyházról való tudományra; Holott jelentem, hogy 1. azt kel meg latnunk, hogyha mindenkor volte az Istennek Anyaszent-egyháza: 2. Micsoda es hany-fele az Anyaszent-egyház: 3. Minemű jegyei vannak: 4. Miért neveztetik Szentnek es köszönségesnek: Az elsőről szólottam; Mostan az többit-is lassuk rendel Isten segítségével.

A Z M A S O D I K R Ö L.

Az Ecclesianak nevezeti Görög ige. Eredetet vőtt amaz Görög szótul, ἐκκαλέω, *Ekkalin*, mely annyit tesz, mint valakit ki szolítani. Eltenek ezzel az Athenasbeliek, az kiknél szokas vala, hogy az Varos szolgaja által (mellyet ők Præconak neveztek) bizonyos személyek az közönfegestársasag közzül, az Tanacsnak vegezésnek hallására ki szolittatnanak, melyet Ecclesianak neveztenek. Innét vőttek azért az Apostolok az Istennek Anyaszent-egyhazának nevezetét, az mely nem valami gyüleves es rendeletlen társasag, hanem az Egy-hazi szolgak által, az emberi nemzetseg közzül, az Istennek szent igejének halgatására, ki szolittatot Nép. Közönfegeskepen azért az Anyaszent-egyhaz nem egyéb, hanem az embereknek oly gyülekezeti, mely az Istenseg felől valo igaz tudomant, es az Christustul rendeltetet Sacramentomokat be vőven, engedelmes az Egyhazi szolgalthoz, &c. Kivaltkeppen pedig az Anyaszent-egyhaz nem egyéb, hanem az embereknek oly gyülekezeti, melyet az Isten eleitül fogvan, az ő szent

Fiában az örök életre el választot, es az Christus világ kezdetitül fogvan eges világ vegezetiglen, az eges emberi nemzetseg közzül, az ő Szent Leleke es idvőzítő befedede által, fededet, tanit, igazgat, otalmaz, világ vegezetig megh tart, es vegezetre jóvendőben az örök életnek bodoglagával meg ajandekoz. Ennek az Descriptionnak minden részei az sent irasbol verttenek. Mert hogy az Istentül az Ur Iesus Christusban az örök életre el választattak legyen az Hívek, az Szent Pal bizonyittya, *Rom. 8. 29. Eph. 1. 4. Col. 1. 12.* Lásd meg az irasokat, &c.

Hogy az Szent Lelek által, es az Istennek igeje által fedegettetnek, Christus Urunk bizonyittya *Mar. 16. 15.* Az sent Pal is *Act. 16. 14.* Hogy peniglen tanittatik, igazittatik es otalmaztatik, meg terfik, *Ioan. 14. 26.* Ismet, *cap. 15. 26.* Es *cap. 16. 13.* *Rom. 8. 14.* &c. Vegezetre, hogy az örök élettel meg Coronazzatik, Christus Urunk által, *Mat. 5. 12.* Ismet, *cap. 19. 29.* Az Keresztelő Janos is, *Ioan. 3. 36.* Az sent Pal is *2. Tim. 4. 8.* De sok volna az irasokat mind elő famlalnóm.

lathatatlan közönfeges Anyaszentegyház
 ismeret két fele, tudni illik, vitezkedő és
 Győződelmes. Az vitezkedő nem egyéb,
 hanem az mely itt ez vilagon, az őrdőgh
 ellen, ez vilagh ellen es az test ellen tusa-
 kodik az Ur Iesus Christusnak zablója a-
 lat. Az győződelmes pedig, az mely mo-
 stan az Egben az Szent Angyalokkal örül
 es vigad, jövendőben penigh, az boldogh
 fel tamadas utan, Vegnetkül uralko-
 dik, &c.

Vegezetre, az időre nevezve, az Anya-
 sentegyház két részre osztathatik, tudni il-
 lik az ő es lly Testamentumbeli hívekre.
 Az ő Testamentumbeli Anyasent-egyház
 azokból állot, az kik az Moyzes es az több
 Prophetaknak tudományokat be vettek, es
 az Istentől rendeltetet ceremoniakat
 megtartvan, hittének az jövendő Messi-
 asban. Az lly Testamentumbeli penigh
 oly gyülekezet, mely az Euangeliumnak
 igaz tudományat be vette, es az Chri-
 stustól rendeltetet Sacramentumokká
 igazan el, &c.

T A N U S A G.

Tanuljuk meg innét; Hogy az Anya-
 sent-

Szentegyház, nem valami mod-nelkül övé
 gördült sokaság, hanem az Istennek Szent
 igejével az igaz Tanítók által, ez világból
 ki solittatott Nep, az mely az Istennek b.
 igejét, az menyire az gyaroltság itt ez vila-
 gon elő bocsátta, beretettel halgattya, az
 Christustul rendeltetett Sacramentumok-
 kal el es mindenben életet erkölcsöt úgy
 rendeli, hogy ő általa az Szent Istennek ne-
 ve dicőíttettek, keresztyen fele-barattyaok
 eppüllyön, es az ő lelkek idvőzüllyön, &c.
 Ennek igaz volta megh tessék az elő fam-
 laltatott dolgokból. Intetteffünk azért in-
 net, hogy az Anyaszent-egyház felől jo-
 itiletkben legyünk.

A Z H A R M A D I K R O L.

Az Papisták (az kiknek záblo tartojok
 amaz Bellarmius nevű Jesuita) tizenöt
 jegyeit famlallyak az igaz Anyaszentegy-
 háznak. Azok közt penig elsőnek mond-
 gyak, az közönseges nevezetet. Második
 az regiseg. Harmadik az sok ideiglen valo
 fen allas avagy megh maradás. Az negye-
 dik, az messze valo ki terjedés. Az ötödik
 az Püspököknek es Papoknak egy más ur-
 tan valo be állása. Az hatodik az regi-
 Eccle-

Ecclesiával való eggyeslegh. Az heredik,
 az tagoknak az ő fejekkel való eggyesle-
 gek. Az nyolczadik, az tudománynak
 Szentsege. Az kilenczedik, az tudomá-
 nak foganttya. Az tizedik, azon az val-
 lason levő embereknek eleinek fegyhetet-
 len csetek. Az tizeneggyedik, az csudak-
 nak nagy volta. Az tizenkettődik, az
 Prophetiai ertelem. Az tizenharmadik,
 az ellenkező feleknek vallas-tetelek. Az ti-
 zenneggyedik, az Anyaszentegyhaznak el-
 lenseginck veszedelmek. Az utolso, az A-
 nyaszentegyhaznak oltalmazoinak boldog
 állapotok. Ezek az ellensegek, az mel-
 lyekből az Papistak azt akarjak ki hozni,
 hogy az Romai Anyaszentegyhaz igaz,
 azon kívül pedig, valamely azzal eggyet
 nem ért, mind hamis legyen, &c. De ha az
 dolog felől jozanon elmelkedünk, ezeknek
 az elő samlatatot jelensegeknek (az nyol-
 czadikon kívül) egyik sem igaz es allat-
 ferint való csalhatatlan jegye az igaz A-
 nyaszentegyhaznak.

Az első nem igaz: Mert avagy az kö-
 zönseges Anyaszentegyhazról az Bel-
 larminus, avagy az kivalkepen valorol.

Ha az közönsegekről szól, tehát, nem lehet annak jegye az közönseges nevezet, mert ez binten anoyit reenne, mintha valaki azt mondana: Ez, úgy mond, közönseges Anyafentegy-haz, mert közönseges Anyafentegy-haznak nevezetetik. Ha pedig az kiváltságon, avagy Reb berint valorolról, annál inkább nem lehet, mert eggyik nevezet az másikkal egy altállyaban ellenkezik. Az második jelenség, tudni illik az regiség sem lehet igaz. Elsőben ezért, mert nem tulaydona ez az igaz Anyafentegy-haznak, holot köz nagy sok külfő gyülekezetekkel es egyéb állatokkal: úgy mint az Cain gyülekezetivel, sőt önnön magavalis az Satannal, az ki regi kigyónak nevezetetik, *Apoc. 12. 9.* Másodszor, mert nem illik az Istennek minden időbeli bent gyülekezetihez, úgy mint az Uly Testamentumbeli Anyafent-egy-hazhoz az Apostolok idejében. Az harmadik tudni illik az sok ideiglen való fen állás, elsőért ezért nem igaz, mert sem az ô, sem az Uly Testamentumnak kezdetihez nem illik. Mert valamely dolognak kezdetinek lenni es sok ideiglen fen állani, ellenkeznek egymással

mással. Mindazon-alral mikor kezdetet is,
 igaz volt az Istennek Anyaszentegyháza.
 Másodszor, mert az jelensegnék nyilvánban
 valónak kel annál lenni, az mely dolognak
 jelensege. De ez nem nyilvánban való az
 Anyaszentegyházna, mert az igaz volt
 hinnen csak újjontában is. Az negyedik
 sem maradhat helyen, elsőben ezért, mert
 holot az mindenűve való ki terjedés, min-
 den helyeket, nemzetsegeket es az ember-
 reknek némeit be foglallya (az mint azon
 Bellarminus magyarázza *cap. 7. de notis ve-
 rae Ecclesiae*) csak egy kiváltképen való
 Anyaszentegyházhoz sem illik, az min-
 tőről köztünk az vetelkedes vagyon. Ma-
 sodszor, mert nem illik minden időbeli
 sents gyülekezethez, mivelhogy az Chri-
 stus születése táiban nem terjedet vala-
 gen messze az Anyaszentegyházna háza-
 ra, holot csak egynehányan voltak az
 hivek: ugymint az Maria, Zacharias, Er-
 sebet Ábony, Simeon es Anna, &c. Az
 ötödik sem igaz; Mert az Papoknak suc-
 cessioja közönseges az gonoszoknak gyü-
 lekezettel, az mely az Ur Jesus Christust
 üldözte, az mint megh tetsik *Mat. 16. 12.*

es, cap. 23. 2. Annak-felette nem illik minden időbeli gyülekezetekhez. Mert az Sido Ecclesia az Aaron Pap előt is igaz gyülekezet volt, jöllehet az Aronnak előtte több Papok nem voltak, az kiknek helyekben bálhatot volna az Aaron Pap. Az hatodik sem igaz, mert az Eretnekek is sok dolgokban citalhattak az reghi Pátereket az ő ertelmeknek erősítésére. Annakfőlte, nem illik minden időbeli gyülekezetekhez, ugy-mint, az Aaron idejében való Anyasent-egyhazhoz.

Az hetedik, tudni illik, az tagoknak az fővel való eggyeslegek, az az, az Romai Papaval (mert ők ugy magyarázzak) tellyesleggel hamis. Mert a Romai Papi nem feje az Christus Anyasent-egyhazának, hanem nyilván való Antichristus. Annakfőlte, nem illik, az Sido Anyasent-egyhazhoz, az mely mindazonáltal igaz gyülekezet volt. Sem penigh az eleinten való Anyasent-egyhazhoz az Apostolok idejében, mert akkor még az Papanak neve sem tudtak az egy-igyű Hívek. Az nyolczadikat, jo ertelemmel meg engedgyük. Az kilenczedik, tudni illik az tudomány-
nak

nak hathatósága az embereknek megterítésekben, nem igaz, mert az nem az Ecclesiast illeti, hanem főkeppen az Istent, annak utánna az Isten igejét, úgy-mint, hasznos eszköz, az mely által Isten szokta az embereket megteríteni. Az tizedik, igen homályos. Mertha az külső tettetes bűntestet ertik, az közönséges az Hypocritakal-is. Ha pedig az belső ertik, tehát az bűntest ugyan úgy nem lehet az Anyabűntestegyháznak jelensége, mint bűntest az tudomány es bölcseség, mert az Anyabűntestegyháznak jegyeinek tapasztalhatoknak kell lenni, az mellyekből meg ismertessék, mellyik legyen az igaz gyülekezet. Az tizenegyedik sem maradhat helyen, mert az csuda-tettek közönségesek az Antichristussal, az mint meg tessék *Apoc. 13. 14. 2. Thes. 2. 9.* Annak fölötté nem mindenkor bűntestegyházak, mert azok nem kevéssé az igaz tudomannak bevetele után. Az tizenkettődik sem tulajdona az Anyabűntestegyháznak, mert meg az Balványozoknak gyülekezetiben-is megtalálható. Annak fölötté, nem-is bűntestegyház, mert az mindenféle dolgokat nekünk tudnunk kellett,

azokat az Isten az Prophetak es Aposto-
lok irasiban megh jegyeztette. Az tizen-
harmadik sem igaz; Mert az ellenkező fel-
az ő hamis tudomanyanak igaz voltat is
teli torokkal kialtya. Annakfólótte nem al-
lando, mert nagy sokan azok között az i-
gaz tudomanyak ellene mondottak. Az
tizennegyedik sem igaz, mert nem csak
az Anyaszent-egygaznak ellenseginek, de
megh az Hivek között-is nagy sokaknak
bomoru ki menetelek volt. Ellenbe pedig
az Anyaszentegyháznak üldözőinek cse-
des ki mulasok lótt, az mint ezt mind az
Szent Historia, s mind pedig az külföldi irások
bizonyittyak. Az utolsó jelensegh sem he-
lyes; Mert az Hypocritaknak, es az hittúl-
sakatt embereknek gúlekezetekkel is köz.
Mert lattuk hogy azok ez vilagi bodog-
saggal fellyúl haladgyak az Hiveket, &c.
Az Keresztenek penigh, az igaz Anya-
szent-egyháznak három kiváltskeppen való
jegyeit samlallyak. Azok között az első az
igaz tudomány. Második az Sacramento-
moknak az Christus rendelese szerint való
ki szolgáltatása, es azzal való cles. Az har-
madik, az Egy-hazi szolgálathoz való en-

gedelmesség. Ezek az jelenlegek, az Christus mondasában be vannak foglaltatván, Mat. 28. 19. El menven, tanítsatok minden nemzetsegeket, megkeresztelven őket Anyának, Fiúnak, és Szent Leleknek nevében, tanítván azoknak megh tartására, az mellyeket megh mondottam nektek. De ezeket az igaz jegyeket az Papisták elakarván bontani, imez következő erősségekkel élnék.

Elsőben így okoskodnak: Az mit minden Eretnekek magoknak tulaydonítanak, nem lehet az igaz jegye az Anyaszentegyhaznak. De ez első famlaltatott dolgokat minden Eretnekek magoknak tulaydonítják: Azert ezek nem lehetnek igaz jegyei az Anyaszentegyhaznak.

De könyű erre az felelet; Mert nem az a kérdés, mit tulaydonítanak magoknak az Eretnekek és mit nem: Hanem mivel dicsekedhetnek igazan. Ezekkel pedig nem igazan, hanem hamisan dicsekednek, az mint fejenként jól tudgyuk.

Másodszor azt mondgyak: Minden időben voltak, mind közönséges, s mind pediglen kiváltságon való botrankoztató tevély;

tevelygesek az Anyaszent-egyházban: Annakokaert az Anyaszent-egyházban levő tudomány nem lehet annak jelensege, &c.

Erre rövideden azt felellyük: Hogy noha voltanak minden időben es mostan is vannak az Anyaszent-egyházban nemine-mű tevelygesek, mindazonáltal az fundamentum éppen áll, az mellyen (az Szent Pál tanítása szerint, 1. Cor. 3. 12.) nemelleyek aranyat es ezüstöt, nemelleyek penig fenat es pozdorjat eppitenek. De azok az fundamentumnak nem arthatnak, csak az ő tevelygeseket vakmerőkeppen ne otalmazzak.

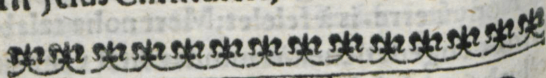
Harmadsor még-is azt mondgyak: Nagysok Ecclesiákban, még az hon az Istennek igeje igazán hirdettetik-is, nagy sok engedetlen emberek talaltatnak. Annakokaert az engedelmesseg nem lehet az Anyaszent-egyháznak jelensege.

Könyű erre-is a felelet; Mert noha talaltatnak engedetlenek-is mindazáltal vannak ollyak-is, a kik jó sível engednek az Tanítoknak sеп inteseknek, es az ő cseleket es erkölcsöket, az Isten igejének kevanfaga szerint rendelik. Tehat nemelleyeknek so-fogat-

gadatlanfogok az hiveknek engedelmesse-
göket el nem rontyak. Mert az konkoly-
nak az buzaval együtt kel lenni aratásig,
az mint Christus Urunk tanit, *Mat. 13. 30.*

T A N U S A G.

Vegyük esünkben innet; Hogy az I-
stennek Anyasent-egyhazának, minden-
kor voltak, es mostan-is vannak oly lá-
ható jegyei, az mellyen minden egyéb
gyülekezetektől meg választatot. Ennek i-
gaz volta megh tetszik az elő famlaltatott
dolgokból. Intette Őnk azért innet, hogy
tudgyuk az igaz Anyasent-egyházat meg
választani az több külföld gyülekezetektől, es
annak tarsasagaban vegiglen megh marad-
ni, tudvan azt; hogy nem Attya annak az
Isten, az kinek az Anyasent-egyház nem
Annya. Erre segellyen bennünket az mi
kegyelmes Atyánk es Istenünk, Fiaért az
Ist Jesus Christusért, Amen.

XXXV. PRÆDIKATIO.

ENnek előtte valo tanításomban, két ki-
váltkepen valo kérdésekre felelek meg.
1. Mi

1. Micsoda, es hanyfele az Anyaszentegyház? 2. Minemű jegyei legyenek annak? Mostan immar Isten segítségével lássuk az utolsó kerdest is az Anyaszent-egyház felől való tudományban.

A Z N E G Y E D I K R Ö L.

Az Anyaszent-egyház felől kettőt mondunk az Credoban: Mert elsőben Szentnek, annakutanna közönsegesnek vallyuk lenni. Mindeniknek nagy ssep okai vannak. Szentnek mondatik azért 1. *Imputative*, az az, tulaydonitaskepen. Mert noha ő magára nevezve az Anyaszent-egyházban is találattik az fogyatkozás, mivelhogy sokakban verkezünk minnyajan, *Iac. 3.2.* mindazonáltal az Christus Jesusnak az Istennek Fianak vere tistit megh minket az mi bűneinkből. 1. *Ioan. 1.7.* Es az Christus adatot mi nekünk az Aryatul, sentségül, igazságul es valtságul 1. *Cor. 1.30.2.* *Comparative*, az az, hasonlitas avagy egyben veres szerint. Mert hogyha egyben vetternek az Hivek ez vilagnak Istentelen fiaival es leányival, azokhoz kepest, meltan sentseknek mondathatnak. 3. Arra az 6. sandekra nevezve, az mely ő bennök itt ez vilagon is

meg találhatik. Mert az Hivek az menyire az gyarlosagh elő bocsáttya őket, fegyhetlen életet akarnak követni. Ide való az Kereszten embernek amaz ő mondasá, *Cantic. 5. 3.* Meg mostan az en labaimat, miképen mocsollyam azért azt be: Kőzönsegesnek mondatik, az helyekre nevezve; Nem azért hogy sok országokat és tartományokat bír, hanem azért, hogy ez földes vilagra ki terjedet, amaz mondasá errint: Minden helyekre ki terjede az ő hangozások. *Psal. 19. 5. 2.* Az időre nevezve, mert minden időben egy volt és egy lefenn az Istennek Anyaszent-egyhaza itt ez vilagon. Ide való az mit az Salamon erről emleket, *Cantic. 4.* mind az egész Caputban. 3. Az emberekre nevezve, mert minden renden és hivatalban levő emberekből áll az Istennek Anyaszent-egyhaza. Ezt nagy példában adgya előnkben Christus Urunk, *Mat. 20. 1. &c.*

TANVISA G.

Jegyezzük meg innét, mely igen jó legyen az mi Szent Istenünk mi hozzánk. Megh tessék ez innét, holott nem nezi az mi bűneinket, hanem az ő Szent Fiainak

artatlan kőntősevel az mi fogyatkozásainkat be fedezte, es az ő igazságával föl ruhazvan bennünket, szenteknek es igazaknak ismer. Ide valo az mit az Szent Pal 1. Cor. 6. 11. mond: Illyenek valatok, ugyan mond, regenten, de meg mosogattattatok, meg szenteltettettetek es megh igazítottattatok, az mi Urunk Jesus Christusnak nevében, &c. Intetteünk azért inner, vegyűk hala-adaßal ezt az mi Szent Istenünkről, bocsúllyűk meg magunkat, es folgallyunk ő Szent Főlsegének szentségben es igazságban, életünknek minden napjaiban.

Ez ennek az utolsó dolognak-is magyarázattyá; Es így el vegezők az Apostoli Credenak utolsó részének második ágat-is, Isten segítse velünk leven. Következik immar az harmadik dolog, holott vallást tesünk az Szenteknek eggyeségekről, &c. Mond az Apostoli Credo: *Szenteknek eggyeséget, &c.*

Ez következő negy articulufok, folának az Anyaszent-egyhazzal közöltetett es közlendő jótetemenyekről, az mint meg hallják az Keresztényenek rendel. Az mi penig ezt az czikkelt illeti, itt mi nekünk

künk csak azt kel meg larnunk : Micsoda legyen, es minemű dolgokban allyon az Szenteknek eggyeslegek?

Annakokaert az Szenteknek eggyeslege nem egyeb ; Hanem az Christusnak es az ő jo teremenyinek köszönleges birasa. Es az ajandekoknak, mellyek főre főre az Anyaszent-egyhaznak igaz tagjainak adattanak, az egész tagnak eppületire es megmaradására valo fordittatasa. Az honnet meg tessék, hogy az Szenteknek eggyeslesek imez következendő dolgokban helyheztetet. 1. Az egész Anyaszent-egyhaznak, az ő fejével az Christus Jესu által való egyben berkeztetesben az Szent Lelek által, az ki ő bennök lakozik, es az tagokat az ő fejekkel hasonlova teszi. Erről szól Christus Urunk, *Ioan. 15. 9.* En vagyok, ugy-mond, az szóló tőke, ti pedig szóló vesszők vattok, az ki en bennem marad, es en ő benne, az bű gyümölcsöt terem. Az Sz. Pal-is, *1. Cor. 12. 13.* Az egy Lelek által, minnyajan egy teste keresztelekedtünk. *1. Cor. 6. 17.* Ezen ismertük meg, hogy mi ő benne lakunk, es ő mi bennünk, mert az ő Lelkeből adott mi nekünk.

2. Az

2. Az Christus tagjainak egy más közt
való fővetsegekben, ugyan azon bennök
lakozó Lelek által. Erről szól az Szent Pal,
Rom. 12. 5. Sokan egy test vagyunk az Chri-
stusban. Lásd meg annak felette *1. Cor. 12.*
13. & c. 3. Az Christus jó tereményinek kö-
zötteteseben. Mert ugyan azon minden
híveknel, az Istennel való meg bekeltetés,
az megh váltatas, az megh igazittatas, az
meg fenteltetés, az idővöltség es minden e-
gyeb jó dolgok. Ezt is az fent Pal bizo-
nyította, *Ephes. 4. 4.* Egy, ugymond, az
test es egy az Lelek is, az miképen, hogy
el is vattok hivattatvan az ti hivatalotok-
nak egy remenségere. Egy az Ur, egy az
hit es egy az keresettség, & c. *4.* Az lelki
ajandekoknak osztogatására nézve, az
mellyek adatraznak Istentől az egész Anya-
fentegyhaznak es főre főre annak igaz es
első tagjainak, de mindazon által ugy,
hogy egyyik az másikat az ajandekoknak
veteleiben fellyúl haladgya az Istennek jó
tetzése es szabados Sáfárlása szerint. Az
fent Pal bizonyította ezt. *1. Cor. 12. 4.* mond-
van: Az ajandekokban külömbfégh va-
gyon, de ugyan azon az Lelek. Az Egy-

házi szolgálatokban is külömbsegek vannak, de ugyan azon az Ur. Külömbsegek vannak az Isteni erőknek ajándékiban is, de ugyan azon egy az Isten, az ki mind azokat mindenkiben cselekedti, &c. 5. Az tagoknak kötelelességeiben, hogy az mely jokat Istentől vettének, azokkal főkepen az ő fejeknek az Ur Jesus Christusnak nevenek dicsőségére, az utan pedig közönsegesen minden híveknek eppületekre, es önnön magoknak is lelkek idvőségére ellyenek. Ezt is az Apostol allattya, 1. Cor. 12. 5. Az szeretet nem keresi az ő sajátját. Ismet *Ephes. 4. 11.* Es ő adot nemellyeket Apostolokat, nemellyeket Prophetákat, nemellyeket pedig Euangelistákat, nemellyeket Pastöröket es Doctorokat, az Szenteknek egy testben való kötötetésekre, az szolgálatnak munkájára, az Christus testének eppületire. Ismet, *Phil. 2. 4.* Senki az ő sajátját ne nezzé, hanem ki ki mind egyebeknek hasnára vigyázzon, &c.

T A N U S Á G.

Jegyezzük meg innét; Hogy az szenteknek eggyesleget hinni nem egyeb, hanem meg

megvallani, hogy mindenkor voltak, vannak es ez után-is lesznek az látható A-
nyasfentegyhazban oly elő szentek, az kik-
nek mind az Christustul, s mind peniglen
egy mas közt nagy ssep követsegek va-
gyon. Es az kik az szent Leleknek munkal-
kodasabol, hit által az Christustul vesznek
igassagot es örök életet az több ajandekok-
kal egyetemben, az mellyek kinek kinek
szolgálatyara es tiszteinek el követesere sük-
segessek. Es azon Lelek által egy massal-is
egyben köttettenek, es hogy en-is azoknak
eggyike vagyok, es mind végiglen azok-
nak tarsasagokban meg maradok. Intette-
sünk azért innét, hogy az szenteknek eg-
gyeslegek felől jó ertelemben legyünk.
Ez ennek az Articulusnak-is rövid magya-
razatya.

Mond immar az Credo: *Bűnünknek bo-
csánattyát, &c.*

Ez igekben foglaltatik be negyedik ága
ennek az harmadik résznek, az melynel
semmit az ember nehezebben el nem hi-
het, az mint ez meg tetűik az halálra me-
nendő embereknek allapattyokból, az kik
akar mit-is hamarab el hisznek, hogy nem
mint

mint az ő bűnöknek bocsanattya. Az Pokolbeli ördög is, akar mit hamareb meg enged el hinnunk, hogy nem mint ezt, mert minden tehetsegevel azon vagyon, hogy minket ettül az drága vigasztalástul megfosztott. Hogy azért az keresztyének inner-is több lelki eppületet vehessenek, imez következendő dolgokat kel meg latnunk. 1. Micsoda az bűnnek bocsanattya? 2. Kicsodatul adassék? 3. Miert legyen? 4. Kiknek adattassék? 5. Mikor legyen? 6. Hogyha bizonyosok lehetünke az felől avagy nem?

A Z E L S Ő R Ő L.

Nemellyek azt mondgyak, hogy az bűnnek bocsanattya nem egyeb, hanem az Istennek oly vegezese, melyből az híveknek verkeket nem akarja meg büntetni az ő bent Fianak az Christus Jესusnak egy aldozattyaert. Nemellyek pedig azt mondgyak; Hogy az erdemlet büntetesnek meg engedese, es az Christus igallaganak tulaydonitasa. Vegezetre, nemellyeknek er telmek berint; Az Istennek oly akarattya, melyből az valástot híveknek bűnöket nem tulaydonittya vetkül, hanem mind

az bűnt, s-mind az büntetést meg engedi,
 az hűveket meg igazította, az haláltul meg
 menti es örök élettel ajándékozta az köz-
 ben jaronak érdemejert. Lásd meg *Psal. 32.*
 1. & *sequen.* Tehat meg bocsátani az bűnt,
 nem annyit tésen, mint az bűnt bűnnek
 nem tartani, hanem az bűnöst úgy tartani,
 mintha nem vetkezett volna. Avagy, az
 bűnöst az büntetes alól föl szabadítani, es
 igaz gyanant tartani az közben jaro se-
 melynek elég tetelejert. Tovabba, holoc
 az Isten az bűnöket az ő szent Fianak érde-
 mejert megh bocsátja, egybér s-mind a-
 zoknak karhoztato erejeket el veszi, de
 gyakran az idő serint valo büntetést sem
 tartja, mellyel az ő fiait es leányit ebbé az
 életben sanyargattja. Ezt pedig nem azért
 cselekedti, mintha egy huson két bört a-
 karna vonni ő felsege, hanem hogy megh
 mutassa, hogy az öveiben sem javallja az
 bűnt. Az Szent Pal bizonyította ezt, 1. *Cor.*
 11. 32. mondvan: Mikor iteltetünk, az Ur-
 tol sanyargattatunk, hogy ez vilaggal ne
 karhoztattatunk, &c.

TANULSÁG.

Tanullyuk megh innét; Hogy mikor
 Isten

Isten az mi bűneinket meg bocsáttya, az bűnnek termefetít nem változtattya meg, hanem azokat az ő szent Fianak artatlan kőntősevel befedezi, úgy hogy azoknak karhoztató erejek nekünk nem arthatnak, mivelhogy az mi semelyünk az Christu-sert kedves az szent Istennek előttte. Intet-tesünk azért inner, hogy az bűn bocsanat felől jó értelemben legyünk.

A Z M A S O D I K R Ö L.

Az bűnt csak egyedül az szent Isten bocsathattya meg. önnön maga bizonyittya ezt az szent Isten, *Esai. 43. 25.* mondvan: En vagyok, en vagyok egyedül, az ki el-
 zörölöm az te alnoklagidat en magamert. Ide való az is, az mit az Iras-tudok es Pharizaeusok mondanak *Luc. 5. 21.* Kicsoda bocsathattya meg az bűnőket, hanem csak az Isten. Ez pedig közönséges az tellyes Sz. Haromszagh Istennel. Ennek valósága az többi közt inner tetfik megh, mert az A-
 tyanak, Fiának es az szent Leleknek neveben kereftelkedünk meg; Az kereftelég
 pedig az bűnőknek megh bocsatafanak bizonyos jegye, az mint az kereftelő János befediből meg tetfik. *Mat. 3. 11.* Az Fiu
 felől

felől nyilván való irasunk vagyon, hogy ő
neki hatalma vagyon az bűnnek meg bo-
csatasára, *Mat. 9. 6.* Az fent Lelek felől is
olvassuk, hogy meg kefertetet es meg fo-
morittatot az Sídoktul. *Act. 5. 9. Ephes. 4.*
30. Annakokaert az bűnöket meg bocsat-
hattya: Mert senki nem bocsathattya meg
az bűnt, hanem csak az, az ki ellen vet-
keznek az emberek. Tovabba Christus
Urunk is nagy nyilván sol az fent Lelek
ellen való vetekről, *Mat. 12. 31.* Az honnet
az következik, hogy az tellyes Szent Ha-
romság Istentül bocsattatnak meg az bű-
nök. Értette ezt az fent David, az ki,
Psal. 51. 5. azt mondgya: Egyedül csak te
neked vetkeztem, es te ellened gonozt
cselekettem.

E L L E N - V E T E S.

Mondhatna it valaki; Nam az mi Idvő-
zitőnk reja szabadította az Tanítványokat
az bűn bocsatasra, *Mat. 18. 18.* es *Ioan. 20.*
28. Tehat az Egyhazi folgak is megh bo-
csathattyak az bűnt, &c.

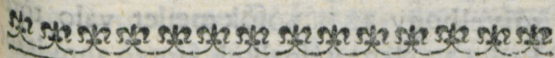
De könyű erre az felelet; Mert az Apo-
stolok mondatnak az bűnt meg bocsatani,
nem magoktul, hanem az Egyhazi folga-
latra

latra nevezve, tudni illik, az menyiben az poenitentia tarto bűnösöknek az Isten igéből hirdetik bűnök bocsanattya az ű hitők es poenitentia tartások ferint. De csak egyedül az Szent Isten az, az ki az bűnök karhoztato erejet el veheti. Ide való a mit az Szent David *Psal.* 103. 3. mond: Az ki meg gyógyittya minden te ferelmidet.

T A N U S A G.

Vegyűk efűnkben inner; Hogy semmi teremtet allatnak nincsen semmi hatalma az bűnök megh bocsatására. Ertettek ezt meg amaz el fordult elmejű Sidok-is, az kik halvan, hogy Christus Urunk amaz nyomorek embert bűnenek bocsanattya-val biztattya, karomlonak mondgyak erete, mivelhogy ők Christus Urunkat csak pűfta embernek tartyak vala. Lásd megh, *Mat.* 9. 3. Vetkezik tehát az Romai Papa, az ki azt mondgya, hogy ő az embereknek bűnöket meg bocsathattya: Es sokaknak fizetefert (az ő itileti ferint) megh is bocsatotta egy-nehany izig, melyről nagy függő pecsetes levelet-is adot, mellyet Bullának nevezet, szigazan is, mert finten olyan hafontalan es alhatatlan, mint az vizi

vizi buborek. De mi ő vele ne tevelye-
günk, hanem bűnünk bocsanattya csak az
Szent Istentől varjuk. Ennek Szent Fia-
val es Szent Lelkevel, legyen öröke valo
dicsőség, birodalom es halzadas, Amen.

XXXVI. PRÆDIKATIO.

EL vegezem Isten segitsegeből, az Cred-
donak harmadik részének magyarázat-
tyában az harmadik dolgot, tudni illik, az
Szenteknek egyessége felől valo tudom-
anyt. Annak utanna által menek az ne-
gyedik articulusra, tudni illik az mi bű-
neinknek bocsanattya felől valo vallas-re-
telre. Holott 1. azt latok meg; Micsoda az
bűnnek bocsanattya? 2. Kicsodatul adas-
tek? Mostan immar lassuk Isten segitsege-
ből az több kerdeseket-is rendel.

AZ HARMADIK ROL.

Az Hiveknek bűnöket az Isten megfi-
bocsattya, 1. Az ő ingyen valo kegyelme-
ből. Ide valo, az mit az Isten mond Ef. 43.
25. En vagyok, en vagyok, az ki az te bű-
neidet meg bocsatom en magamert, es az

te alnoklagidrol meg nem emlekezem. 2.
 Az ő fent Fianak esedezesejert, egy ald-
 zattyært es erdemejert, mellyet az hivek
 igaz hittel magokhoz kapcsolnak. Mert
 az esedezes elegtetelnelkül nem lehet valo,
 mivelhogy az bűnösök mellett valo töre-
 kedés az elegtetelnelkül, szinten annyit tót
 volna, mintha azon kerte volna az Istent,
 hogy az ő igasságot meg segje. Erről szól
 az fent Peter első levelének harmadik re-
 sében, mondvan: Az Christus egyben fent-
 vedet az bűnösökert, igaz leven, az ha-
 missakert, hogy minket az Istenhez vi-
 hetne. Az fent Janos-is, 1. Ioan. 1. 7. Az
 Jesus Christusnak az Istennek Fianak ve-
 re tisztit meg minket minden bűncinkből.

T A N U S Á G.

Jegyezzük meg inner; Hogy az mi bű-
 nünknek bocsanattya, mi reánk nevezve, in-
 gyen adattatik. Mert noha az Christu-
 s-ken-kenvedesének es halalanak erdemejert
 adatik, mindazáltal, holott az nem mi tót
 lünk barmazik, hanem az Istentől nekünk
 úgy tulaydopittatik, mint ha mi cseleked-
 tük volna, mi reánk nevezve, tellyesleggel
 ingyen valo, noha az Christusra nevezve
 nem

Nem ingyen lőtt, mert sokban áll az mild-
vőzítőknék az mi bűneinknek bocsanattya,
ugy-mint, az mellyekert keserves keserű-
ségeket szenvedet, es vegre meg-is holt. Ide
való, à mit az Szent Pál mond: *1. Cor. 6. 20.*
Nagy árron vetettetek meg, dicsőítetek
azert az Istent az ti testetekben, &c. Az
Szent Peter-is erről íol első levelének első
fejeében, mondvan: Nem vesendő allato-
kon, ugy-mint, aranyon es ezüstön váltat-
tatok meg, hanem amaz maculanelkül va-
ló Barannak artatlan vére által. Intette-
sünk hat innét; Vegyűk hala-adással ezt az
mi bűnt Istentől, es foglallyunk ő neki
bűntsegben, igazságban es artatlanságban
életünknek minden napjaiban, &c.

AZ NEGYEDIK RÖL.

Az bűnőknek bocsanattya, csak az Hi-
veknek es Keresztyeneknek adattatik. Mert
csak azok hisznek igazan, az Hypocritale
penig es hittűl fakatt emberek, soha iga-
zan nem hisznek. Effelek felől mondgya
Christus Urunk, *Mat. 7. 23.* Nem ismer-
lek titeket. Annakokaert azoknak bűnők
soha megh nem bocsattatik. Erről íol az
Keresztelő Szent Janos *Ioan. 3. 36.* mond-
Dd 2 van:

van: Az ki az Fiuban hisen, annak örök életre vagyon. Az Szent Peter is *Act. 10. 43.* Erről minden Prophetak bizonságot tesznek, hogy bűnenek bocsanattyat veszi minden, valaki hisen ő benne.

TANVSAG.

Tanullyuk meg innét; Mely igen jól leígyen az Hiveknek dolgok, holott az Szent Isten azoknak bűnöket megh bocsatotta. Ezt magasztallya az Szent David, *Psf. 32. 11.* mondvan: Bodogok az kiknek az Isten bűnöket megh bocsatotta, es az ő alnokságokat el fedezte, &c. Vigasztallyuk tehát innen mi magunkat: Nem latogatotte az Isten ez vilagi mentségek állapotát: Többet adot az mi Szent Istenünk mi nekünk, holott bűneinket ingyen valo kegyelméből megh bocsatotta az ő Szent Fianak érdemejert, hogy nem mint regen az Dariusznak, az kiknek temerdeki sok kentsé volt. Mert az mind veszendő jószág volt, es valtozas ala vettetet; De ez örökös es veghetetlen jó, &c.

AZ ÖTÖDIK RÉSZ

Az bűnnek bocsanattya Hit által leígyen. Mert az Isten az ő Szent Lelkenek munkál

kalkodása által hitet formál az mi bűnünkben és lelkeinkben, az mely által az ő kegyelmet és az ő Szent Fianak érdemet bűnünk bocsánattya felől megh fogjuk. Annak-okaert akkor leßen az mi bűneinknek bocsánattya, mikor azt hitnek általa megh fogjuk, avagy el vessük, &c. Mert noha az Isten eleitül fogvan el vegezte, hogy az ő Szent Fianak egy aldozattyaert az hívőknek bűnőket meg bocsássa, mindazon által valóságosan akkor bocsáttya megh, mikor igaz poenitentia tartások által ő hozzá meg ternek, és az ő Szent Leleknek általa bizonyosra teszi azokat az ő bűnőknék bocsánattya felől, és abban az jó reményben végiglen meg tartja. Tehát az bűnnék bocsánattya felől való vegezes, örökkevalo, de annak ki foglaltatása akkor leßen, mikor az Euangeliumban meg igir-tetet bűn bocsánatot, igaz hitűnknek általa hozzánk kapcsollyuk és mienke tessük. Peldának okaert, az Isten az ő Fiait és leányit mindenkör szereti, de az szeretet, az meg teres előtt, nem jelenik megh az Hívőknek bűnőkben. Annak-okaert hogy bizonyosnak lehessünk bűnünk bocsánattya felől,

felől, fölőtte bűksleges az igaz Hit es az
pœnitentia tartas, &c.

T A N U S A G.

Vegyűk esűnkben inset; Hogy az igaz
Hit es Pœnitentia tartasnelkül (mi reank
nezve) az bűnnek bocsanattya nem lehen.
Annakokaert, hogy az felől bizonyossak
lehesűnk, bűksleg, hogy hidgyűnk az Isten-
nek az Euangeliumban tótt igiretinek, es
igaz pœnitentia tartasunk által ő Szent
Fólsegehez meg terjűnk. Erre segellyen
sejenkent bennűnk az mi kegyelmes I-
stenűnk, Fiaert az Ur Jesus Christusert,
Amen.

A Z H A T O D I K R O L.

Az mi az utolsó kerdest illeti, arra kü-
lőmben felelnék az Papistak, hogy nem
mint az Keresztenek. Mert mi azt mond-
gyuk, hogy csak egy Kereszten ember-
nek sem kel bűnenek bocsanattya felől ke-
telkedni, hanem bizonyossan el kel hinni,
hogy az Isten ingyen valo kegyelméből
Szent Fianak érdemejert minden bűnet
meg bocsatotta. Az Papistak pedig ez el-
len azt allattyak; Hogy senki ez vilagon
bűne bocsanattya felől bizonyos nem le-
het

het, hanem az felől ketelkedni kel. Lassuk mindenik értelmet rövideden.

Mi kereszténynek, az mi igaz értelmünket, imez közetkezendő erősségekkel aláttyuk. 1. Az sent Irasnak nyilván való bizonyosságiból. Lásd meg, *Iob. 13. 15. Psal. 30. 1. Ioan. 3. 36. Ismet, cap. 5. 24. Rom. 4. 16. Es, cap. 8. 38. &c.* Mind ezekből azért, es ezekhez hasonlo irasokból, illyen erősséget hozunk ki. Az mely dolog felől az derek sent Iras bizonysságot tesen, arról nem illik senkinek ketelkedni. De az mi bűnünknek bocsanattya felől az derek Sz. Iras nyilván való bizonysságot tesen: Azert nem illik arról senkinek ketelkedni. Eonek az argumentumnak első ága nyilván vagy. Az másikat pedig az elő famlattott irasok erőssítik. 2. Az külső erősségek-
ből, az mellyek közt első ez: Hogy az ketelkedést nagy nyilván karhoztattya az Iras, az mint meg tessik, *Mat. 6. 30 Ismet, 14. 31. Luc. 12. 29.* Innen is illyen erősséget formálhatunk: Az mit az sent Iras karhoztat, nem kel azt senkinek követni. De az ketelkedést az sent Iras karhoztattya: Azert azt senkinek nem kel követni. Ma-

sodik; mert az ketelkedesből az több illet-
len dolgok közt ez-is ki jöhetne; Hogy
az Istent so mondotta tennők, az ki *Esa.*
43. 25. azt mondgya; Hogy az mi alnok-
ságinkat egyedül csak ő törli el önnön ma-
gaert, es az mi bűneinkről soka többbe meg
nem emlékezik. Ezzel az erősséggel el
az fent fent Janos, első levelének ötödik
rekeben mondvan: Az ki az Istennek nem
hiszen, hazugságban hadgya őtet. &c. An-
nakfelelte az mi hitűnknek jelen valo aga-
is megh csonkuloa, az melyben vallast re-
sűnk az mi bűneinknek bocsanattya felől.
3. Ugyan ezen dolgot meg erőssíthettyük
az regi fent Átyaknak irasokból-is. Az
többi közt penig az Tertullianus, *in libello*
de Baptismo azt mondgya; Hogy az hitnek
tellyes batorfaga vagyon az idzősség fe-
lől. Az Cyprianus Doctor-is, *Sermone 4.*
De Mortalitate azt mondgya: Micsoda he-
lye vagyon itt az borsalmatosságnak es
ketelkedesnek? Kicsoda felhet es bankod-
hatik itt, hanem csak az kinek hiri es re-
menlege nincsen? Az Chrysostomus Do-
ctor-is *in 5. ad Rom.* azt mondgya: Annak-
okart ne fely es ketseghen ne essel, ha
sine

Sinten magadat meltonak nem iteled-is, ho-
 lot az Bironak jo akarattyat es hozzaad va-
 lo seretetit meg tapasztaltad. Az Nazian-
 zenus Doctor-is, *in oratione Consolatoria in*
grandinis calamitate, azt mondgya: En azt
 nyilvan tudom, es az Istennek irgalmassa-
 gaert kezes vagyok, hogy hozzank ter.
 Az Agoston Doctor penigh erről sok he-
 lyeken tanit. Az többi közt penig *Sermone*
28. de verbis Domini, azt mondgya: Min-
 den búneid meg bocsattattanak te nened,
 nem az te jo cselekedetidert, hanem az
 Christus kedvejert, mert azt mondgya az
 Apostol, hogy kegyelemből tartattatok
 meg, &c. Az Bernhard Doctor is, *de Frag-*
mentis septem, *Sermone* 3. azt mondgya: En,
 három dolgokrol gondolkodom, az mel-
 lyekben minden en remensegem vagyok,
 tudni illik az fiuva valo fogadasnak szerel-
 meről, az igiretnek igaz voltarol, es az
 meg adasnak lehetsegeről, &c. Az honnet
 azt hozza ki, hogy az ő idvősége felől
 semmit nem ketelkedik, &c. Ellenbe penig
 az Papistak az ő ertelmeket imez követ-
 kezendő erősségekkel állattyak. Elsőben
 irasokat famlalnak elő, ugy mint *Amos* 5.

15. holot azt olvassuk: Netalam az Ur
megh kegyelmez az Josephnek maradéki-
nak. *Ioel. 2. 14.* Ki tudgya, netalam megh
ter, es megh kegyelmez az Ur. *Ioan. 3. 9.*
Ki tudgya ha megh ter, es megh bannya az
Isten? Mind ezekből azért, es ezekhez
hasonlo irasokból illyen erőseget hoznak
ki: Az miről az iras ketsegesen fol, mi
nekünk-is ketelkednünk kel affelől. De az
bűn bocsanat felől ketsegesen fol az Iras:
Azért az bűn bocsanat felől nekünk-is ke-
telkednünk kel.

Erre előben azt felellyük; Hogy az
elő hozot irasok csak az külső büntetése-
nek el ravoztatásokról szólnak. Azért in-
net az Papisták az ő értelmeket nem állat-
hatják. Másodszor azt mondgyak; Hogy
ezek nem ketelkedő beszéd, hanem az
tőredelmes biből származot buzgó kevan-
ságok, mellyek igaz hitből származtak:
Heyjába kapdosnak azért effele gyermeki
dolgokon az Papisták. 2. Hozzak be a Sa-
lamon mondását, *Proverb. 28. 14.* holot így
fol: Bodog az ki fél, az ki penig meg ke-
menyíti az ő bűvet, az veszedelemben esik.
Innet-is azért azt hozzák ki, hogy az em-
ber-

bernek ketelkedni kel bűnnek bocsanattya felől.

De könyű erre az felelet; Mert ott, nem az bűn bocsanat felől valo ketelkedesről, hanem az Fiui felelemről vagy on emlékezet, mellyet az Iras gyakor helyen commendal mi nekünk. Summa ferint, csak arra int az Salamon, hogy mi bennünk Fiui felelem legyen, az mely által az Istennek itiletit az bűn ellen meg ismerjük. Ellenben peniglen meg tiltja amaz ket közönséges vetkeket, tudni illik az testi batorsgot es az föl fuvalkodást, mellyek az emberrel rítit es hivatallyat-is el felelytetik.

3. Ugyan azon Salomon mondasat citallyak, az ki *Eccles. 9. 1.* illyenkepen fol: Nem tudgya az ember, hogy ha szeretetre vagy gyűlölségre melto. Innet-is azért azt akarjak ki hozni, hogy az embernek ketelkedni kel, &c.

Erre-is rövideden csak azt felellyük; Hogy semmit sem fol az Salamon az bűn bocsanat felől valo ketelkedesről, hanem csak arra int; Hogy az ember, se maga felől, se mas felől itiletet ne tegyen ez vilagi allapatrol, az az, se az jo szerencseről (az

mint

mint szokunk folani) se az gonos herencseről, mert ezek közönsegessek mind az hivekkel, s mind az Hypocritakkal es az hittúl fakat emberekkel : Hanem tekintsen az bent lrasba, es onnet meg tanulhat-sya, kiket fereffen az Isten, es kiket gyűlöllyön, &c.

Ugyan ezen dologra, külső erő ssegekkel-is élnek az Papistak. Elsőben azért azt mondgyak : Az ki az ő bűneinek samat nem tudgya, nem lehet az bizonyos az ő bűneinek bocsanattya felől. De az ember az ő bűneinek samat nem tudgya : Azért nem lehet bizonyos, &c.

Erre azt fellellyük ; Hogy ennek az argumentumnak első ága nem igaz : Mert nem az mi bűneinknek samanak tudasatul, hanem az Istennek ingyen valo kegyelmetül es az Ur Jesus Christus erdemetül fűgh az mi bűnünknek bocsanattya, amaz mondas ferint : Az Isten Fianak, az Jesus Christusnak vére, tisztit megh minket minden bűneinkből. 1. Ioan. 1. 7.

Masodszor azt mondgyak : Az ki nem tudgya az Istennek akarattyat, az nem lehet bizonyos bűneinek bocsanattya felől.

De

De az Isten akarattya senki nem tudgya, amaz mondas berint: Kicsoda volt az ő tanacsosa. *Esa. 40. 13.* Azert senki nem lehet bizonyos bűne bocsanattya felől. Erre rövideden azt felellyük; Hogy az Isten tanácsa, mi reánk nezve, ket fele, tudni illik, tikkos es nyilván valo. Az Propheta az elő hozot helyen fol az Istennek tikkos tanacsarol, az mellyet senkinek ká nem nyilakoztatot, es azt mi sem vizsgállyuk. Az Istennek penig nyilván valo tanácsa az bent Irasban előnkben adator, az honnet mi bizonyosok vagyunk bűnünk bocsanattya felől, mert azt mondgya Christus Urunk *Ioan. 6. 40.* Hogy ez az Istennek akarattya, hogy minden valaki lattya az Fiat, es hisen ő benne, el ne vessen, hanem örök clete legyen. Lásd megh annak felette. *Ioan. 11. 25.*

Harmadfor meg-is azt mondgyak: Az ki, ugy mond, az Isten törvenyet be nem töltheti, nem lehet az bizonyos bűnenek bocsanattya felől. De senki nem töltheti be az Istennek törvenyet: Azert senki nem lehet bizonyos az ő bűnenek bocsanattya felől.

Erre

Erre azt felellyük ; Hogy ez argumentum úgy alhatna megh, hogy ha az Törvénynek cselekedetiből varnok az mi idvőségünket. De mi kereszténynek nem abból varjuk, hanem az Istennek ingyen való kegyelméből es az Ur Jesus Christus érdeméből. Annak-okaert az bent Pallal egyűt azt mondgyuk; Hogy meg igazított van hit által, bekecségünk vagyon Istennel az mi Urunk Jesus Christus által. *Rom. 5. 1.* Es semmi karhoztatasok nincsen az kik az Jesus Christusban vannak. *Rom. 8. 1. &c.*

Vegezetre, az ő ertelmeknek erősfítésre hoznak bizonyságokat az Paterek irásiból-is, úgy mint Agoston Doctorból, *Tract. 23. in Ioannem.* Ismet *Lib. 2. de Civit. Dei cap. 12.* Jeronymusból, *in cap. 9. Ecclesiast.* Ismet *in cap. 4. Dan.* De rövidségnek okaert en azokrol nem follok: Hanem az kik erről bővebben akarnak érteni, tekintsek megh az bodog emlekezetű Sohnius György Doctor irását *in Articulo de Iustificatione, fol. mihi 971.*

T A N U S A G.

Jegyezzük meg innét; Hogy minden keresztény embernek bizonyossan el kell hinni,

hinni, hogy az Isten minden bűneit Szent
Fiaának érdemejert meg bocsátotta. Ennek
valósága megh tetszik az elő famlátatot e-
rőssegekből. Verkezőnek tehát az Papistak,
az kik azt mondgyak, hogy senki itt ez
vilagon affelől bizonyos nem lehet, es így
nyilván valo ketsegeben eytik az embere-
ket. De mi azokat ne kövessük, hanem iga-
zan hidgyúk el, hogy az Isten, ingyen va-
lo kegyelméből minden bűneinket megh
bocsátotta mi nekünk, ugy hogy azokról
soha megh nem emlekezik, az mint ezt ő
maga bizonyította. *Esa. 43. 25.* Engedgye
az mi bent Istenünk, hogy mi effelől sem-
mit ne ketelkedgyünk, Amen.

XXXVII. PRÆDIKATIO.

EL vegezem Isten segitsegeből az Apo-
stoli Credonak harmadik részének ne-
gyedik agat, tudni illik az melyben val-
last tésünk az mi bűneinknek bocsanattya-
rol. Holot minemű dolgokat forgattunk,
azokat elő nem sámlalom, hanem lassuk
Isten nevében az örökös dolgot-is, tudni
illik

illik, az föl tamadas felől valo igaz tudomanyt, az melyről ilyen vallast tesünk? Hisem az testnek föl tamadasat.

Voltnak eleitől fogva nagy sokan, az kik az testeknek föl tamadasa felől valo tudomanyt ragadtak. Az többi közt pedig amaz Epicuriusok azt mondtak, hogy az lelkek az testekkel egyyüt meg halnak, annak-okaert az föl tamadas csak föfia befed. Az Athenasbeli Polgarok is, noha egyeb arant eses emberek valanak, mindazonáltal mikor hallottak volna, hogy az föl az föl tamadasról prædikál ó előttök, az ó igaz tudomanyaert ötet meg nevetek es csufolak, az mint meg teszik. *Act. 17. 32.* Az Sidok közt pedig az Sadducçusok az föl tamadasat ragadtak, az mint erről nyilván valo irasunk vagyon. *Act. 23. 8.* Sőt Christus Urunkat közönséges helyen, ezért az ó igaz tudomanyaert ugyan meg akarjak trefalni az ó mond-nelkül valo keresésekkel, az mint erről-is az sent Mathe bizonfsagot tesen *Mat. 22. 23.* Amaz Porcius Testus nevű Romai tisztartó is, mikor az sent Paltul az föl tamadas felől valo igaz tudomant hallana, föl kiált es azt mond:

mondgya: Bolond vagy te Pal, az sok tudomány megh bolondított tegedet. *Act. 26. 24.* Az Hymenæus es Philetus is effelől az tudomány felől balog itillel voltanak, annakokaert az fent Paltul ki atkozattanak, az mint megh tetszik, *1. Tim. 1. 20.* Ismet, *2. Tim. 2. 17.* Voltanak effele ertelmű eroberek az Corinthusbeli ssep gyűlekezeten is, az mint megh tetszik az fent Pal bebediből, *1. Cor. 15. 12.* De még mostan is talaltatnak, az Euangeliumnak ilyen fenyessegeben is, oly el fordult elmeű emberek, az kik noha nyelvekkel nem merik, de cselekedetekkel tagadgyak az fől tamadaft.

Annakokaert ezek ellen, es ezekhez hasonlo el fordult elmeű emberek ellen, szükség az keresztien embernek megh erőscödni az fől tamadas felől valo igaz tudományban, mellyet az Istennek Lelke, rövideden, de nagy vilagofon elönkben ád az Apostoli Credonak jelen valo ágaban. De hogy az hivek innét töb lelki eppületet vchessenek, imez következendő dolgokat kel meg latnunk. *1.* Hogyha ugyan megh lefene az fől tamadas? *2.* Ha megh

leſen ; Ugyan ezen teſtben tamadunk ſól
 avagy nem? 3. Hogy hogy es mikor leſen
 az ſól tamadas? 4. Ki által tamadtatnak
 ſól az halottak? 5. Mi vegre es micsoda
 allapatra tamadunk ſól?

A Z E L S ő R ő L.

Az ſól tamadaſon ertyük, az mi te-
 ſtünknek es lelkünknek jövendő egygeſű-
 leſet. Annak felette az halhatatlanságot es
 dicsőſeget, mellyel az Hívek megh coro-
 nadtatnak. Vegezetre az hitetleneknek te-
 ſteſtül es lelkeſtül következendő ſúlyos
 büntetéseket. Ez azért az kérdés hogy ha
 ez illyen ſól tamadas megh leſene avagy
 nem? Erre rövideden azt felellyük, hogy
 meg leſen. Ezt penigh az mi igaz ertel-
 münket, imez követközendő erőſſegekkel
 allattyuk. 1. Mert erről az derek ſent írás
 nyilván valo bizonyſágot teſen. Az többi
 közt penigh az Iob Patriarcha Cap. 19. 26.
 azt mondgya: Tudom en, hogy az en meg-
 valtom el, es hogy az utolſo napon a föld-
 ből ſól tamadok, es íſmet környül vete-
 tem az en bűrőmmel, es az en teſtemben
 meg latom az Iſtent, &c. Az Eſaiás is, cap.
 26. 19. így ſol; Az te megh holtaid megh
 ele-

elevenednek, es az en meg holt testeim föl
tamadnak. Erről szól ő maga-is az Szent
Isten, *Ezech.* 37.12. mondvan: Ime en meg
nyitom az ti koporsókat, es azokból ti-
teket ki hozlak. Az Daniel Prophetá-is
cap. 12. 2. imígyen szól: Sokan azok köz-
zül az kik az földnek porában alusznak, föl
ferkennek, nemelylek az örök életre. Ne-
mellyek pedig az örökkevalo gyalazatra.
Az Uj Testamentomban is nyilván valo
bizonyosságunk vannak erre. Az többi köz-
penigh Idvőzítőnk *Ioan.* 5.28. azt mond-
gya: El jár az ora, az melyben minnyajan
az kik az koporsóban vannak, megh hal-
lyak az ú favat, es elő járnek, az kik jól cse-
lekedtenek, az életnek föl tamadására, az
kik pediglen gonosbul, az karhozatra. Is-
met *cap.* 6. 40. En, ugy-mond, föl tamad-
tom őtet az utolsó napon. Az fent Pál-is,
1. Cor. 15. 13. azt mondgya: Ha az föl tama-
das nem lehen, az Christus sem tamadot
föl; hogyha pedig az Christus föl nem ta-
madot, heyyaban valo az mi prædikalla-
sunk, es az ti hitetek-is heyyaban valo, &c.
Ismet, *1. Thes.* 4.14. Ha el hittúk, hogy az
Jesús meg holt es föl tamadot, azonkepen
Ec 2 azo-

azokat-is, az kik az Jესusban elaluttak, ő vele egyetemben föl tamasztja. Az Szent Janos-is, *Apoc.* 20. 21. Latam, ugy-mond, az halottakat, nagyokat es kicsinyeket, al-lani az Istennek elötte. Ismet ugyan ott: Es megh ada az Tenger az ő halottait, az mellyek ő nala valanak. Az halál-is az pok-kollal egyetemben megh adak az ő halot-tyokat, &c.

I I. Mert azt mondgya Christus Urunk *Mat.* 22. 32. Hogy az Isten, Abrahamnak Isaknak es Jakobnak Istene, az Isten penig nem holtaknak, hanem eleveneknek Iste-ne. De nem volna az Isten egészen az A-brahamnak Istene, hogyha az Abraham-nak teste jövendőben föl nem tamadna, az mely illetlen dolog volna: Annakokaert az halottak jövendőben föl tamadnak.

I I I. Mert az Istennek mind igiretinek s-mind fenyegetesének be kel tellyesedni, mivelhogy az Isten igaz. Azt igeri pe-nig az joknak, hogy mind lelkekben es tesztekben megh aldgya. Ellenbe az gonosfo-kat azzal fenyegeti, hogy mind testekben es lelkekben megh bünteti. De itt ez vila-gon ezek be nem tellyesednek; Mert lat-tyuk,

tyuk, hogy itt az joknak gonosul, az gonosoknak penigh gyakran jól vagyón dol-
gok: Annakokaert búkfegh oly állapotnak
következni, az melyben az Istennek mind
igireti, s. mind fenyegetese be tellyesed-
gyek, az mely jóvendőben az föld ramadas
utan lehen. Ide valo az mit amaz Euange-
liumbeli Abraham mond az Gazdagnak,
Luc. 16. 25. Fiam, ugy-mond, megh emle-
kezzel rola, hogy el vőrted az te jovaidat
eltdben, hasonlokeppen az Lazar-is az ő
gonosait: Most azert ő örül es vigad, te
penighen gyótródól, &c.

I V. Mert az mi fejúnk az Christus Je-
sus föld ramadot; Annakokaert minekünk-is
ő tagainak föld kel ramadnunk: Mert az
meg dicsóúlt főnek, az ő tagainak-is meg
kel dicóittetni. Tehat nagy batorlaggal
mondhattuk: *Si Caput in coelo est, mem-
brane claudet hūmus?* az az: Ha az mi fe-
júnk az egben vagyón, vallyon-s az ő tag-
jait az föld meg tartoztathattyaer Semmi-
kepen nem lehet.

V. Vegezetre, ugyan ezen dolog meg
tetfik az természetnek folyasabol-is. Az
Publican madar felől azt olvassuk, hogy
Ee 3 őnc.

Ő neki terméket berint valo ellenkezése vagy az kigyoval. Mikor azért az Publican madar el megyen, hogy eledelt keresen az ő apro fiainak, az kigyó föl más az ő féskeben, es az ő apro fiait meg őli. Ha za júven azért az Publican madar, az ő meg holt fiait harmad napig sirattya. Annakutanna az ő mellyet orrával meg sebesíten, veret ki bocsattya, es azzal az ő fiait meg eleveníti, &c. Az Phoenix madar felől is azt írja Lactantius, hogy nincsen több egynel. Minekutanna penig megvenhesik, az ő fésket meg gyuytván, meg egeti magát, es az ő hammabol neminemű fejer fergecske leszen, es abból tamad más Phoenix madar, &c. De hogy kőzeleb jűyjűnk az dologhoz; Latod, hogy az mely mag az földben vettetik, elsőben el rothad es az utan gyökerezik, nevededik es viragzik meg, vegre őstan gyűmölcsöt is terem. Ha azért ezek meg lehetnek, miért nem tamadhatnak az testek is föl. Ezzel az erősséggel el az Szent Pal, 1. Cor. 15. 35. Az Jeronymus Doctor is *Epistola 1. ad Laurentium*, &c.

TANVSAG.

Tanullyuk megh inner, hogy az testeknek föl tamadasok felől senkinek nem kel telkedni. Ennek valóságá meg tessék az elő famlaltatot irásokból és erőstegekből. Vetkeztek tehát ez ellen, az kik arról ketelkedtenek. De mi azokkal ne tevelyegjünk, hanem hidgyúk el bizonyossan, hog az testek jóvendőben föl tamadnak. Annakokaert fejenkent magunkat úgy kebitűk, hogy az mi föl tamadasunk bodogsgos legyen. &c.

A Z M A S O D I K R O L.

Nem mas, hanem ugyan azon test tamad föl, az mely el esik és az földben tetetik. Ez az oka, hogy az mint Cyprianus Doctor mondgya, az Affricában levő Hívek, az Apostoli Credonak jelen való czikkelyet illyen formán mondotnak: Hísem ezen testnek föl tamadasat. Ennek az ertelemnek igaz volta megh tessék az következendő erőstegekből: 1. Az fent irásnak nyilván való bizonyosságiból. Az többi közt Iob. 19. 26. azt mondgya az Patriarcha: Ismet környűl vetetem az én bűrőmmel, és ezen testemben megh latom az Istent. Az kit én magam latok megh az én

femeimmel es nem másokkal. Az Szent Pal-is *Eph. 6. 8.* azt mondgya: Hogy ki ki mind el végi az ő saját testében, az mit cselekedet. Ugyan azon Szent Pal *1. Cor. 15. 53.* ismet így föl: Ennek az halando testnek, halhatatlanságot kel föl öltözni, &c.

II. Ugyan ezen dolog meg történik az föl tamadnak nevezetiből-is. Mert az mint az Ambrús Doctor *de fide Resurrectionis cap. 19.* mondgya: Az mondatik igazan föl tamadni, az mely el élet volt, es megh elevenedni, az mi meg holt volt, &c.

III. Az Istennek igassága-is ezt kevanya, hogy az mely test az lelekkel itt ez vilagon együtt munkalkodot, azon tamadgyon föl, es az jutalmat cselekedeteknek együtt vegyek el. Így magyarázza ezt az Ambrús Doctor, mondvan: Ez az Istennek igasságának folyása, hogy miképen az testnek es leleknek munkalkodások egy, (mert az mit az lelek gondolt, az test által vitte vegben) mind az kettő az itéletre elő állyon, es mind az kettő avagy meg büntetettek, avagy az dicsősegre meg tarassék. Mert az Istennek igassága azt kevannya, hogy az Szenteknek teste, mely

ez vilagon vitezkedet, megh coronaztassék, ellenbe penig az hitetlenek, az mely karomkodot, győtre ltek. Annakokart az mint az Cyprianus Doctor mondgya: Minden leleknek az ő saját teste, az mely az előt volt, meg adatik, hogy az ő elebbi cselekedeti szerint az jutalmat el vehesse; Az jó megh coronaztassék, es az gonosf megh büntetressék.

I V. Ezt kevannya az leleknek az testel valo fővetsege-is, hogy az mely lelek az ő testével itt ez vilagon egyyút munkalkodor, jóvendőben-is ugyan azzal egygyesüllyön, es mind az jót, s mind az gonosf, erdemek szerint, egy arant szenvedgyek. Ezt az regi Sido Doctorok imilyen példában magyaráztak. Egy neminemű ember, ugy mond, egy fep gyümölcsös kertet plantalt vala: Es mikor arról gondolkodnek kire kellene annak oltalmazasát bizni, valasfita ket embereket, az kiknek egyyike vak, az masika penig santa vala. Mikor azert az santa megh latta volna az fep gyümölcsöket, monda az vaknak: Bezzegh fep gyümölcsök vannak ezeken, az fakon, de nem mehetek hozzajok, mert

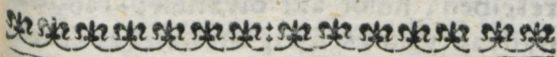
santa vagyok. Az vak-is monda: Bezzeghen-is igen kevannam, de nem latok. Vegre meg alkubnak egy massal, es az santa az vaknak hatara ulven, oda vezeti az vakot, es mind ketten jól laknak az fep gyümölcsökkel. Mikor azért az Gazda ki ment volna, es az kart megh latta volna, kezdi firtatni az őrizőket. De az santa azzal menti magát, hogy ő nem mehetet oda mert benna volt: Az vak penigh, hogy nem latot. Vesi efeben az jo Gazda az dolgot, es mind kettőt egy arant bünteti. Holot az vak emberen, az testet, az santan penigh az lelket ertettek, az kiknek mivel-hogy munkalkodások külön egy mas nélkül nem lehet, de egyyütt az ő dolgokat vegben vihetik, melto hogy jövő-dőben is egyben berkeztessenek, es az ő cselekedeteknek melto jutalmat el végek.

T A N U S A G.

Tanullyuk meg innét; Hogy az mi testünknek allattya, az föl tamadasban el nem változik, hanem ugyan azon test tamad föl-is, az mely megh holt es el eset volt, csak hogy az gyarlasagoktul es minden fogyatkozásoktul megh üressé tetik,

hal-

halhatatlansággal és dicsőséggel megh
 Coronaztatik. Az fent Pál bizonyítja
 ezt, 1. Cor. 15. 42. mondvan: Romlando
 test tetetik az földben, de romolhatatlan
 tamad föl. Ennek igaz volta meg tetfik az
 elő famlaltator irasokból és erőssegekből.
 is. Intettefünk rehat innét, hogy az mi
 testünknek jövendő állapotja felől jo er-
 telemben legyünk. Engedgye az mi fent
 lstenünk, hogy mi mind az felől, s mind
 peniglen az több hasznos és idvősseges dol-
 gok felől jozan itéletben lehesfünk. Amen.

XXXVIII. PRÆDIKATIO.

EZ el mult tanításomban kezdem ma-
 gyarazni, az Apostoli Credonak rendi
 berint az testeknek jövendő föl tamada-
 sok felől valo igaz tudományt; Holot el-
 főben is azt latok megh, hogy ha ugyan
 megh lefene az föl tamadas avagy nem?
 Masodfor, ha föl tamadunk (az mint hogy
 fel is tamadunk) ugyan ezen testben ta-
 madunké föl, az melyben megh halunk,
 avagy penigh változas esik az mi testünk-
 nek

nek allapattyanban : Mostan immar, Isten
segitsegeből, lassuk az több kerdeseket is
rendel.

AZ HARMADIKROL.

Az harmadik kerdesnek ket agai van-
nak. Egyik az föl tamadasnak modgya-
rolavagy formajarol: Az masodik pedig
idejeröl emlekezik. Mindenikről rendel
solljunk Isten segítsegeből csak rövid-
den. Az mi azert az első dolgot illeti;
Az föl tamadasnak formajat nagy fejen
meg írja az sent Pal, 1. Cor. 15. es 1. Thes. 4.
rebeiben, holot azt olvassuk; Hogy az
nyilván valo es igen dicsőséges leben,
mellyet az Istennek sent Angyali az em-
berekkel es az ördögökkel egyetemben
meg latnak, mellyen az hiveknek felette
nagy örömök, az hitetleneknek penigh
nagy keserűségek leben. Mert az Ur, on-
sollasnak kialtasaval, az Archangyalnak
savaval, es az Istennek Trombitajaval le-
sal az Egből, es az kik meg holtak volt az
Christusban, először föl tamadnak. Annak-
utanna mi élők, kik meg maradtunk volt,
el ragattatunk azokkal egyetemben az
kődben az Urnak eleiben az Egekben, es

ezkepen mindenkor az Urral leűnk. Ide
valo az-is, az mit Christus Urunk mond,
Mat. 25. 31. Mikoron penigh el jövend az
embernek fia az ő dicsőſſegevel, es mind
az ſent Angyalok ő velle, akkor űl az ő
dicsőſſegenek Kiralyi ſekiben. Es gyűj-
ternek ő eleiben minden nepek, es el va-
laſtja őket egymaſtul, mint az Paſtor el
valaſtja az Iuhokat az kecskekrűl, &c.

Az mi penig az maſodik dolgot illeti,
mikor legyen az fűl tamadas, nagy ſepen
meg tanit Idvözitűnk, *Ioan. 6. 54.* mond-
van: Az ki eſi az en teſtemet, es iűűa az en
veremet, őrűk ęlete vagyon, es en fűl ta-
maſtom azt az utolſo napon. Az Martha
Aűűony-is azt mondgya, *Ioan 11. 24.* Tu-
dom Uram, hogy fűl tamad az en Atyam-
fia az Lazar az utolſo napon. Az Job Pa-
triarcha-is *cap. 19. 25.* azt mondgya; Hogy
ű azt bizonyoſſan el hitte, hogy az ő teſte
az utolſo napon fűl tamad. Azert az fűl
tamadas az utolſo napon leűen, az mint az
elű hozot irafokbol megh teűűik. De az u-
tolſo uap mellyik legyen es mikor jűyűűn
el, meg az Iűtennek ſent Angyali ſem tud-
gyak, hanem csak ő maga tudgya az ſent
Iűten

Isten. Idvőzítők bizonyítja ezt, *Mat. 24. 36.* mondvan: Az felől pedig az Nap es ora felől, senki semmit nem tud, meg az Menyei Angyalok között is, hanem csak egyedűt az en Atyam. Nagyobbat mond ennel, *Marc. 13. 32.* holot, így fol. De az felől az Nap es ora felől senki nem tud meg az Egben levő Angyalok között is, meg az Fiu is, hanem csak Atya.

T A N U S Á G O K.

I. Vegyük esünkben innet; Hogy az föl tamadainak idejét, közönsegeskeppen tudgyuk, hogy az utolsó napon leßen: De annak este idejét, holnapját, heret, napját es oráját senki az teremtet állatok között nevezet szerint nem tudhattya. Ennek valósa meg tessék az elő famlaltatot irásokból. Intette sünk azért innet, hogy az mit Isten ki nyilatkoztatot az Szent Irásban, azokkal elegendgyünk meg, ez mit pedig el titkolt, abban fejünket ne törjük, es es elmenket ne farassuk.

II. Jegyezzük meg azt is; Hogy az föl tamadas nem titkon leßen, hanem minden Angyaloknak, embereknek, sőt meg az ördögöknek is tuttokra es lattokra. Ezt

kevannya, mind az Istennek az ő hivesei-
hez való irgalmasságának derekas ki nyí-
latkoztatása, s mind pediglen az ő igazsá-
gának az hitetlenek ellen való ki boldogita-
tása. Ennek is igaz volta meghetűdik az
meghallot dolgokból. Intetessünk tehát
innen is, hogy az utolsó napra jó modgya-
val készítsük magunkat, hogy az mi Urunk
Jesús Christusnak igaz ítélő békéi előtt-tísta
ortzaval megmaradhassunk.

AZ NEGYEDIK RÖL.

Az föl tamadas lehen az Ur Jesus Chris-
tus által. Ezt ő maga bizonyította Ioan. 5.
28. holot azt mondgya. Eljő az ora, hogy
minnyajan az kik az koporsóban vannak
meghallják az ő szavát. Es előjőnek, az
kik jól cselekedtenek, az csetnek föl tama-
dására, az kik pedig gonóbt, azt itéletnek
föl tamadására. Ismet, cap. 6. 54. azt mon-
dgya: Es en föl tamadtom őtet az utolsó
napon. Az sent Pal-is ezt allattya Act. 17.
31. Az Isten, ugy mond, napot rendelt,
az mellyen igazán meg iteli ez vilagot, az
által az firfiu által az kit el rendelt. &c.

ELLENVETES.

De itt azt mondhatna valaki: Nam az
sent

Szent Pal azt mondgya. Rom. 8. 13. Hogy az Atya tamaszt föl minket: Azert nem az Fiu által tamadunk föl. &c.

De könyű erre az felelet: Mert, az mint regen az Agoston Doctor igazan mondotta: *Opera Trinitatis ad extra sunt indivisa.* az az: Az Szent Haromságnak munkái külsőkepen oszthatatlanok, megh tartatvan mindazonáltal az munkalkodásban való rend az személyek közt. Mikepen azert, hogy az Atya nem rekeftetik ki az föl tamasztalnak munkájátul, holot az Fiúnak tulaydonittatik az föl tamadas: Azonkepen az Fiu sem rekeftetik ki, holot az Atyának es az Szent Leleknek tulaydonittatik az holtaknak föl tamasztala. Annakokaert az Atya föl tamaszt minket esközkepen az ő Fia által, az Fiu penigh esköznelkül, ugy-mint megh valto es itilő Biro. Az Szent Pal bizonyittya ezt *Phil.* 3. 20. mondvan: Az honnet az mi megh tarto Urunk Jesus Christust-is varjuk, az ki el valtoztattya az mi alazatos testünket, hogy hasonlatos legyen az ő dicsőült testehez az ő hatalmas ereje ferint, melynek általa mindeneket az ő birodalma alá vetet.

het. Erről föl ű maga-is Christus Urunk,
 Ioan. 5. 21. mondvan: Mikepen az Atya föl
 tamasztja az halottakat, azonkepen az Fiu:
 is az kikerakar föl tamaszt; &c.

TANULSÁG.

Tanullyuk meg innét, hogy az mi U-
 runk Jesus Christus nem csak püstra ember,
 hanem egyferr-mind igaz Isten is, mert
 ő általa lehen az föl tamadas, az mely tu-
 láydon munkaja az egy örökkevalo Isten-
 nek. Mert senki az emberi természetet föl
 nem emppitheti, hanem csak az természet-
 nek Ura. Ezt ő maga bizonyitja Idvözis-
 tönk Ioan. 11. 25. mondvan: En vagyok az
 föl tamadas es az élet. &c. Intetteünk
 azért innét, hogy az mi Idvözitönknek is
 igaz Isten-sege felöl semmit ne ketelked-
 gyünk.

AZ ÖTÖD I K R Ö L

Ennek az utolsó kérdésnek is két agai
 vannak: Mert az első azon tudakozik: Mi
 vegre tamadnak föl az testek? Az maso-
 dik pedig: Mi csoda állapotra tamadnak
 föl kiváltkepen az Hívek? Mindenikről
 rendel solok Isten segítségével csak igen
 rövideden.

Az mi az első dolgot illeti; Az fölramadásnak első es fő vege nem egyéb, hanem az Istennek dicsősége nek ki nyilatkoztatása, tudni illik, az Hivekre nevezve, az ő irgalmaságának meg jelenése, az hitetlenekben pedig az ő igazságának ki baltatása. Mind az kettőre nevezve pedig, az ő fogadásának be tellyesítése. Mert az Isten az Hiveknek jokat íger, az gonoszokat pedig büntetéssel fenyegeti, az melyek akkor tellyesednek be derekasson, mikor az utolsó napon az közönséges fölramadás után az ítéletnek meg kel lenni. Mivelhogy akkor valóságnak el az jok az gonoszoktól, nem külömben, mint az Juhok az gödölyektől. Mat. 25. 32. Az második pedig len az Hiveknek dicsőségek es az hitetleneknek karhoztatások. Mert az valósottak föl ramadnak az örök életnek boldogságára, melynek kezdeti leben, de végsoha nem: Az hitetlenek pedig az örökke való kenokra. Erről fol az Daniel Prophetá, cap. 12. 2. mondvan: Sokan azok közzül, az kik az földben alusznak, föl ramadnak, nemelylek az örök életre, nemelylek pedig az örökke való gyalazatra.

Chrís

Christus Urunk-is, *Ioan.* 5. 28. Elő allanak az kik jól cselekedtenek, úgy-mond, az életnek föl tamadására. Ismet, *Mat.* 25. 41. Es mennek a gonofok az örökke való kenet-
ra, az igazak pedig az örök életre, &c.

Az mi pedig az második dolgot illeti, tudni illik, minemű állapotra tamadnak föl az Hívek; Nagy sepen meg magyarázza az Szent Pál, először Corinthusban írt levelének tizenötödik részében. Holott mindeneknek előtte az halhatatlanságról emlékezik. Így föl azért *vs.* 42. Romlandó test tetetik az földben, de romolhatatlan tamad föl. Tehát mindeneknek előtte az Híveknek testek halhatatlanságra tamad föl. Másodszor az lelki állapotot hozza be az Apostol, az mely felől *vs.* 44. azt mondja: Lelkes test tetetik az földben, de lelki test tamad föl; De nem úgy, mintha az ő embersegenek állat szerint való tulajdonságokat el változtatnak, hanem az lelki állapotra nevezve. Harmadszor az szenvedhetetlenséget említi, az mely felől *vs.* 43. így föl: Erőtelen test tetetik az földben, de erős avagy hatalmas test tamad föl. Azért az Hívek ép állapotra tamad.

Ff 2 mad.

madnak föl. Negyedſzer, be hozza az dicsőſeget-is, az mely felől ugyan azon verſecskeben azt mondgya: Gyalazatos tett temetterik el, de dicsőſeges tamad föl. Haſonlokepen föl az ſent Pal *Phil. 3. 21.* Az Daniel Propheta-is *cap. 12. 3.* Negyedſzer annakokaert az Hivek dicsőſegre tamadnak föl. Vegezetre, (hogy moſt több dolgokat elő ne ſamlallyak) ugyan ezen ſent Pal, *1. Theſ. 4. 17.* azt mondgya; Hogy ebben az elő egben, az Urnak eleiben ragadtatunk. Az honnet megh tettük, hogy az mi teſtünk könnyű es ſereny leſen, ugy hogy minden nehezſeg es ſaratságnelkül egy helyből masban vitettethetik. Mind ezeknek fölőtte, az Apoftol az Propheta ſavat be hozvan, *Eſ. 64. 4.* azt mondgya *1. Cor. 2. 9.* Az ſem nem latta, az ſül nem hallotta, es az embernek ſive megh nem foghattya, minemű dicsőſeget ſerzet Iſten azoknak az kik őtet ſeretik, &c.

T A N U S Á G O K.

I. Vegyük eſünkben innet; Hogy az föl tamadas az Hiveknek örömökre, a hitetleneknek pedig ſiralmokra leſen. Ennek valóſaga meg tettük az elő ſamlaltatot dolgok

gokból. Vigasztalljuk tehát innét magunkat az utolsó napnak rettenetesége ellen. Ne fellyünk mi hivek attul, mert semmi karhoztatások nincsen azoknak, valakik, az Christus Jeshuban vannak, *Rom. 8. 1.* Akkor halljuk Idvőzítőnknek amaz ó örvendetes ívat: Jertek el Atyamnak aldottai, birjatok az orfagot, az mely meg kecsitet ti nektek világh fundamentomanak fölvetésének előtte. *Mat. 25. 34.* Intetesse nek egybes-mind innét az hitetlenek, terjenek meg igaz poenitentia tartások által az szent Istenhez, hogy az Ur Jeshus Christus haragos sententiaját el raveztathassák: Mennyetek el atkozottak az örökke való tűzre. *Mat. 25. 41. &c.*

II. Jegyezzük meg azt-is: hogy noha az Hiveknek testők, az ó termeket berint való tulaydonosságokat el nem változtatnak az bodogh föl tamadásban, mind azon által az külfő állapotban nagy változás lehen: Mert minden gyarolásoktól es fogatkozásoktól meg üresítettnek, es halhatatlansággal s-mennyei dicsőséggel meg coronáztatnak, az mint az Kerebtyenek, az Szent Pal ide fellyeb való tanításból

Ff 3 efek.

ésekben vehettek. Intettessünk tehát innét, hogy az mi testünknek jövőendő állapotja felől jozan értelemben legyünk.

Engedgye az mi Szent Istenünk, hogy effelől minden időben jo értelemben lehessünk, Amen.

XXXIX. PRÆDIKATIO.

VEgben vivók Isten nevében, az Apostoli Credonak harmadik részének ötödik ágát, tudni illik, az melyben vallást tesünk az testeknek jövőendő föl tamadások felől. Itt minemű kérdéseket forgattunk, nem bamlalom uyjonnán elő, hanem jert lassuk Isté segítségéből az utolsó dolgot is.

Mond vegezetre az Credo: *Es az örök életet, &c.*

Ez igekben foglaltatik be az Apostoli Credonak harmadik részének utolsó ága, az holott az mint hallod, vallást tesünk az jövőendő örökeletnek bodogsága felől. Ez peniglen az czikkely leg utol helyhezetett; Mert mind azok után telik be tökéletessen, az mellyekről ez ideig az Credo-
ban

ban vallást tőttünk. Annakfólőtte ezért is; Mert az többinek, ug' mint hafna es gyönyörűleges gyümölcse, mivelhogy az többi is mind ezért hívűk. Tovabba örökkevalonak mondatik ez, nem azért mint ha kezdeti nem lenne, hanem azért, mert vege soha nem leßen. Tehat nem az kezdetire, hanem az vegere nezeve mondatik örökkevalonak; Mert kezdeti leßen, de vege soha nem, mint az Angyaloknak es az embereknek lelőknek. De hogy innét az Keresztenek több lelki eppületes vehessenek, 1. azt lassuk meg; Micsoda az örök élet? 2. Kitől adattassék? 3. Kiknek adattassék? 4. Miért adattassék? 5. Mikeppen adattassék? 6. Mikor adattassék? 7. Hogy ha bizonyossak lehetünke annak meg adattatasa felől ebben az életben avagy nem?

A Z E L S Ő R Ő L.

Az mi az első kerdest illeti, lassatik annak magyarázattya lehetetlen dolognak lenni, mert az Esaias Propheta cap. 64. 4. az fent Pallal eggyűt, 1. Cor. 2.9. azt mondgya: Hogy az szem nem latta, az fül sem hallotta, es az embernek sine meggh nem foghattya, minemű jokat ferzet Isten a-

az en Atyam ahhoz megyünk, es annal lakozunk. Ugyan azon Caputban oda fellyeb vs. 16. azt mondgya: Mas vigasztalod ad ti nektek, az ki mind öröкке veletek maradgyon. 2. Az Isteni ismeretről es az igaz bölcsesegről szól Christus Urunk, *Ioan.* 17. 3. Ez, ugy-mond, az örök élet, hogy meg ismerjenek teged egyedül igaz Istennek lenni, es az kit el bocsattottal az Jesus Christust. 3. Az tökelletes igazsagrol tanu bizonylagot tehen Idvóztónk *Luc.* 20. 36. mondvan: Az Istennek fiai hasonlok lesnek az Angyalokhoz, holott ők az földamadasnak fiai. 4. Az Istenben valo örömet allattya Christus Urunk *Ioan.* 16. 22. mondvan: Es örül az ti fivetek, es az ti örömeteket senki el nem vesi tőletek 5. Minden lelki es testi joknak búsegeről emlékezik az Szent Pal, *1. Cor.* 15. 28. mondvan: Az Isten, minden lehen mindenekben. Vegezetre az vegheretlen örömről es bodogsagrol nagy sok irasok vannak. Az többi közt az Daniel *cap.* 7. 27. illyenkenen szól: Ország es hatalom, es orszagnak nagysaga az eges egh alatt adatik az földes Istennek sent nepenek. Az ő orszaga

Ff 5 örök

örök orfagh, es minden hatalmak ő neki
 Solgálnak es engednek. Az Istennek An-
 gyala-is, *Luc. 1. 33.* Az ő Orfaganak ugy
 mond, soha nem lehen vege. Az Szent Ja-
 nos-is *Apoc. 21. 4.* El törli, ugy-mond, az
 Isten az ő orczejokrol, minden könyhul-
 latafokat, &c.

TANÚSÁG.

Tanullyuk meg inner; Hogy az jöven-
 dő örök életnek bodogsága, sok ezer gra-
 dussal fellyül haladgya ez jelen valo életet
 bodogsággal. Ennek igaz volta meghet-
 tik, hogyha ezt az életet (az mely meltan-
 siralomnak völgyének neveztetik) egy-
 ben vertyük azokkal az jokkal, az mellyek-
 ről ide fellyeb emlekezenk.

Intetessünk azért inner, hogy ezt az
 robbas világot meg unvan, kivankozzunk
 abba az mi örökke valo hazánkba, es az
 Szent Pallal egygyüt mondgyuk: *Cupio dissolvi
 & esse cum Christo*; Kevanok meg halni es
 az Christussal egygyüt lenni. *Phil. 1. 23.*

AZ MÁSODIK RÖL.

Az örök életnek bodogsága, csak egye-
 dül az Szent Istentől adatik. Az Szent Pál bi-
 zonyítja ezt *Rom. 6. 23.* mondvan: Isten
 aján-

ajandeka az örök élet. Annak-okaert az örök életnek kut feje önnön maga az Atya mindenható Ur Isten, az ki azt adgya az ő szent Fia es sz. lelke által, az Fiu az szent Lelek által, az szent Lelek pedig ekköz nélkül önnön maga adgya az Híveknek: Az Atyarol nyilván való írásunk vagyon *Ioan. 5. 21.* Ugyan ott az Fiurol-is azt olvasunk; Hogy az kiket akar föl tanaft. Ugyan önnön szent Janosnal *cap. 10. 28.* azt mondgya Christus Urunk: En azoknak örök életet adok. Az szent Lelek felől pedig azt mondgya Idvőzitőnk *Ioan. 3. 5.* Valaki onyjonnan nem születik víztől es Lelektől, az Istennek országában be nem mehet. Az szent Pal-is, *Rom. 8. 11.* illyenkeppen szól: Hogyha annak az Lelke lakozik bennetek az ki az Christust az holtak közöttől föl tanaftotta, az ti halando testeteket-is föl tanaftgya, az ő Lelkenek ti bennetek való lakásának általa.

De itt egy ellenvetes támad; Mert azt mondhatna valaki: Az Egyhazi szolgák-is örök életet adnak az ő halgatojoknak az Szent Pal tanítása szerint, *1. Tim. 4. 16.* Ha ezt cselekeded, úgy mond, mind te magadat

dat meg tartod, s mind penig azokat, az kik tegedet halgatnak: Annakokaert inset az következik, hogy nem egyedül az Szent Isten adgya az örök életet. Könyű erre az felelet; Mert, az mint az Deakok mondgyak: *Subordinata non pugnans*. Ugyan azon dolognak, több okai is lehetnek, az mellyek egy mással nem ellenkeznek. Annakokaert, az Isten örök életet ad az Híveknek önnön magatul, ugy mint leg felső es kiváltságon való ok: Az Tanítók penig, ugy mint esközök, az kik által Isten az ő javait Sáfároltattya az ő Anyaszentegyházanak igaz tagjainak. Erről szól az Szent Pál, 1. Cor. 4. 1. Ugy itillyen, ugy mond, mi felőlünk az ember, mint Christus solgai, es az Istennek titkos dolgainak Sáfári felől. Ismet, 1. Cor. 3. 5. Kicsoda ugy mond az Pál: Kicsoda az Ap'lo, hanem csak solgak, az kik által hittetek. Oda alab oltan azt mondgya: En plantaltam, es az Apollo öntözgetet, de Isten adta az nevedest. &c.

T A N U S A G.

Vegyűk esűnkben inset; Hogy az örök életnek megh adoja az tellyes Szent H.

Haromszág Isten. Mert csak az adhattya
 azt, az ki kebitette. De az tellyes bent Ha-
 romszágh kebitette, az mint az Esaiás Pro-
 pheta *cap.* 64. 4. es az bent Pal 1. *Cor.* 2. 9.
 bizonyítottak. Annak-okaert ugyan azon
 az ki meg-is adgya. Ezt bizonyítottak az
 elő famlaltatott irások-is. Intetteünk
 zert inner, hogy ezt, se az mi erdemünk-
 ből, se az Angyaloknak avagy az meg-
 holt Szenteknek erettünk való esedezelek-
 ből ne varjuk, hanem attul egyedül, az ki
 mi nekünk azt, világ fundamentumanak
 föl vetesének előtte el kebitette. Lásd meg
Mat. 25. 34. Vetkeznek tehát az Papisták
 az kik az goromba kölséget idestova igaz-
 gattak. De erről ide alab bővebben kel-
 lőllanunk.

AZ HARMADIK ROL.

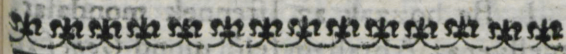
Az örök élet csak az választottaknak a-
 datik, az kik itt ez vilagon az Istenhez
 igazan meg ternek. Ennek valósága meg-
 tetfik iméz következő irásokból. *Ioan.*
 10. 28. azt mondgya Christus Urunk: En
 örök életet adok nekik. Azon bent Janos-
 nal, *cap.* 17. 9. ismer azt mondgya: Nem
 ez vilagert könyörgök, hanem azokert,

az kiket ennekem adtal. Ugyan ott ísmet íg-
sol: Az kiket ennekem adtal, azok köz-
zül csak egy-is el nem veset. Az Szent
Mathenal-is *cap. 25. 34.* azt mondgya: Jer-
tek el en Atyamnak aldottai, birjatok az
országot, az mely meg kebittetet ti nektek,
vilag fundamentumanak föl vetesetül fog-
gyan. Az sent Pal-is erről fol *Rom. 8. 30.*
mondvan: Az kiket el valasztot, azokat
el-is hitta, az kiket el hit, azokat meg-is
igazitotta, az kiket meg igazitor, azokat
meg-is dicsőítette. Ísmet *cap. 11. 7.* Az
valasztottak, ugymond, megh talaltak, az
többi pedig meg kemenyedtenek. &c.

T A N V S A G.

Jegyezzük meg innét; Hogy az örök
életnek bodogsága csak az Hivekre néz,
és ahoz semmi közök nincsen sem az Hy-
pocritaknak, sem penigh az Hittűl fakat
embereknek. Idvőzítőnk bizonyította
ezt, *Mat. 5. 32.* mondvan: Örüllyetek és
vigadgyatok, mert nagy az ti jutalmatok
az Menyekben. Azt sent Janos-is azt
mondgya *Apoc. 21. 27.* Nem megyen ab-
ban az városban be semmi, valami megh
fertegetne, vagy az ki valami utalato-
sá-
gos

got cselekedik, &c. Ugyan ezen dologh
meg terfík az elő hozot irásokból is. Vi-
gátrallyak azért ezzel az Hívek magokae
nincse retek ez világi bodogságban: övel
az örök életnek bodogsága, az mely sok
ezer gradussal fellyúl halad minden világi
gazdagságokat. Engedgye az mi fent lste-
nünk, hogy ezzel minden időben magunk
kat fejenkent vigátralhassuk, Amen.

XL. PRÆDIKATIO.

ENnek előtte való tanításomban kez-
dem magyarázni az Apostoli Credo-
nak utolsó részének legu utolsó agat, holot
vallást reánk az örök életnek bodogsága
felől. Mindeneknek előtte pedig azt latok
meg; Micsoda az örök élet? Másodszor ki-
től adattassék? 3. Kiknek adattassék? Mo-
stran immar lassuk Isten segitsegeből az
előb dolgokat is.

AZ NEGYEDIK RÖL.

Az mi az negyedik kerdest illeti, arra
külömben felelnék az Papistak, hogy nem
mint mi keresztyenek. Mert ők azt mond-
gyak

gyak; Hogy az örök életnek bodogsága
 a mi jó cselekedetünkert adattatik minc-
 künk. Mi pedig azt tagadgyuk. Lassuk
 mindenik értelmet csak igen rövideden.

Az Papistak, az mint mondam, azt
 mondgyak; Hogy az örök életnek bodog-
 sága az mi jó cselekedetünkéből al. Mely ér-
 telmet, az többi közt imez következen-
 dő erősségekkel állattyak.

I. Be hozzak az Istennek mondatat,
 mellyet az Abraham felől mond *Genes 12.*
 16. Mivelhogy ezt az dolgot cselekeded,
 ennen magamra eskütöm, hogy meg ald-
 van meg aldolak tegedet; Annakokaert
 innét azt hozzak ki, hogy az Abraham az
 ő jó cselekedetiből nyerte az aldaft Isten-
 től, melynek egyik es leg főbbik reke az
 örök élet, &c.

De erre rövideden azt felellyük; Hogy
 ezeket az Isten az meg igazittator Abra-
 hamnak mondgya es igeri, nem az megh
 igazulandonak. Mert ugyan azon könyv-
 nek tizen ötödik rekeben azt olvassuk;
 Hogy az Abraham hitt az Istennek, es az
 ő neki meg igazulásara fordittator, avagy
 igazsággal tulaydonittator. Annakokaert

az Papisták innet nem allathatták az cselekedetnek igazságot, az mint ők nevezik.

I I. Azt mondgyak: Az David, ugyanond, az Soltar könyvnek tizenötödik részében azt mondgya: Hogy az ki artatlannul jár es igazságot cselekedik, az olyan ember lakozik az Istennek Satorában, es az ő fent hegyen meg nyugóik: Annakaert innet az következik, hogy az idvősteg jó cselekedetből áll. Erre rövideden azt felellyük; Hogy az David nem bol it az idvőstegnek okarol, mert arról az Soltarnak harminczkettődik részében büsegesen tanit, es azt helyhezteri az Istennek ingyen való kegyelmében: Hanem csak azt jelenti megh, mineműeknek kelizoknak lenni, az kik az Istennek Satorában, az az, Anyafent-egyházában lakoznak, es azokat az elő fámlaltatot jószágos cselekedeteknek követése, es az vetkeknél tavoztatasa által, meg valasztja az Hypocritáknak es hittúl fakatt embereknél tárgyassagatul, &c.

I I I. Az Szent Lukacs Euangelistanak első részéből be hozzák az Zacharias Pap es Ersebet Asszony felől való mondaft, ho-

lort így bol az ſent Lukacs: Es mind ket-
ten igazak valának Iſten előtt, es az Iſten-
nek minden parancsolatiban fegyhetetle-
nek. Inner-is azért ugyan azon dolgot a-
karják ki hozni.

Erre csak azt mondgyuk; Hogy az igaz-
ſágnak nevezeti, itt közönſégeſſen vete-
tik, es be foglallya az igaz Hitet-is, mely
az közben-jaro Chriſtuſt az ő érdemevel
egyetemben meg fogja, es az Iſtennek ir-
galmaſſágában nyugſzik meg. Tehat igazak
es fegyhetetlenek voltanak az Zacharias
es az Erſebet, nem az ő cselekedeteknek
meloſágára, es az Iſtennek kemény ítéleti-
re nevezve, (mert így ſenki nem lehet fegy-
hetetlen) hanem az Iſtennek kegyelmere
es az Meſſiaſnak érdemere nevezve, mellyet
igaz hittel magokhoz kapcsoltak.

I V. Még-is azt mondgyak: Chriſtus
Urunk az ſent Mathenak ötödik reſében
azt mondgya: Hogy bodogok az lelki ſe-
genyek, mert azoke az mennyeknek orſa-
ga. Annakokaert, &c.

De könyű erre az felelet; Mert Chriſtus
Urunk it egyben veti ez vilagnak fiainak,
az Hiveknek ez vilagi allapatt yok felől
való

valo illetlen es modnelkül valo iteletivel, az Istennek jozan iteletit, es arra tanit bennünket, hogy igen tavoly jar az Istennek iteleti az embereknek iteletitül. Mert az emberek azt itelik az Hívek felől, hogy fölötte bodogtalan állapotok vagy on itt ez vilagon. Ellenbe penigh, az Isten az ő fiait es leányit bodogoknak tartja meg akkor-is, mikor ez világ berint nyomorúságokat szenvednek, &c.

Vegezetre azt mondgyak: Az Christus *Mat. 19. 17.* azt mondgya: Ha az életre be akarsz menni, az parancsolatokat megtartsad, az parancsolatoknak pedig meg tartasá, áll az jó cselekedeteknek követésében, es az vetkeknek el tavoztatásában: Annakokaert ebből-is azt állattyak, hogy az örök élet jó cselekedetekből áll, &c.

Erre rövideden azt felellyük; Hogy Idvőzítőnk itt nem azt jelenti, mit cselekedhetnek az emberek, hanem sőt inkább azt, mit kellene cselekedniek. Az feleletet tehat az kérdéshez szabvan, csak azt akarja mondani: Ha jó cselekedetidből akarsz idvőzűlni, nincsen az jó cselekedeteknek job regulaja, mint az Istennek Törvénye,

tekints be azért abba, esonnet mint egy vilagos tükörből esedben veheted kicsoda legyen az Istennek kevanfaga, &c.

Vannak több erősségek-is, ugyan felesen, de rövidségnek okaert azokat elő nem számlalom: Hanem az ki azokról bővebben akar értekezni, lássa megh az bodog emlékezetű Sohinus György Doctor irását, in *Articulo de Iustificatione*, fol. mihi 835. &c.

Ellenben azért az Keresztényeknek egy-ígyű értelmők effelől csak ez: Hogy az idvösség áll az Istennek ingyen való kegyelméből, es az Ur Jesus Christus érdemből. Ezt az mi igaz értelmünket, mindenneknek előtte az fent írásnak nyilván való bizonyfagival allattyuk. Az többi közt pedig az Szent Pal *Rom. 6.23.* azt mondgya: Isten ajandeka az örök élet. Ismét, *Eph. 2.9.* Kegyelemből tartattatok megh Hit által, es az nem ti tőletek vagyon, hanem Istennek ajandeka, &c. Christus Uruk is azt mondgya, *Ioan. 3. 16.* Ugy szeretett Isten ez vilagot, hogy az ő egy bűlőre Fiat adna erette, hogy minden az ki hiszem ő benne, el ne vessen, hanem örök életé legyen, &c.

Masodszor, mert az örök élet vagy az mi jó cselekedetinkből áll, avagy ingyen adatik Istentől. De jó cselekedetinkből nem áll, mert azok itt ez világon, még az választott Hívekben is nem tökéletesek, az mint az többi közt meg tessék *Ef. 64. 6.* Annakokáért az következik, hogy ingyen adassék Istentől, &c.

Vegezetre, sok illetlen dolgok következzenek innét, hogyha az Idvősség az mi érdemünkől állana. 1. Mert így á Christus héjába holt volna meg. *Gal. 2. 21.* 2. Az mi dicsekedésünk nem rekesztetnek ki. *Eph. 2. 9. 3.* Az Istennek igireti hasonlatok volnának. *Rom. 4. 16.* 4. Az Christus engedelme ssége nem volna tökéletes. 5. Az mi lelkünk ismereti soha nem volna esendős, hanem mindenkor ketelkednek idvősségünk felől. 6. Nem volna búkeségünk az bűnnek meg bocsátására: Mert az ki meg fizethet, nem kel annak az engedellem, &c.

TANUSÁG.

Tanullyuk meg innét; Hogy az örök életnek bodogsága nem érdemünkől, hanem az Istennek ingyen való kegyelméből

bőles az Ur Jesus Christus érdemből adatik mi nekünk. Ennek igaz volta meggyertetik az elő fámlaltatott dolgokból. Vetteknek tehát az Papisták, az kik ennek az igaz tudomannak ellene mondanak.

A Z Ö T Ö D I K R Ö L

Az Hivekben itt ez vilagon, rend szerint, az örök élet Hit által kezdetik el, mellyet az fent Lelek ő benne az Istennek igejének általa föl gerjett, megvilágosítván az ő elmejeket az Istennek igaz ismeretivel, es meguyjetván az ő megromlott természeteket, es indítván őket az Isten igejéhez való tökéletes engedelmessegre. Ide valok imez következő irások. *Ioan. 6. 68.* Az örök életnek befede vagyonnalad. *1. Cor. 4. 15.* Az Euangelium által en búltelek titeket. *Rom. 1. 16.* Az Euangelium Istennek hatalma minden hívőnek idővő segere. *Rom. 10. 17.* Az Hallasbol vagyon, az hallas penig az Istennek igejéből, &c. Az apro magzatottaknak es amaz csudalatoskepen es hertelen megterteknek (az minemű vala az keresztben függő Tolvay) mas allapatt yok vagyon. De itt csak az fiokot rendről follunk.

az mellyel az ſent Iſteſt ſokot cſni az örögeknek meg teriteſekben.

TANULSÁG.

Vegyük eſünkben innet; Hogy az örök élet az Hivekben, rend ſerint, kezdetik az Hir által, mely az Iſtennek ſent iſgejéből vetetik, Rom. 10. 17. Megh terſik ennek igaz volta az elő ſamlaltatot irafokból. Intetteſſünk azért innet; Hogy az Iſtennek ſent iſgejet ſeretettel halgaſſuk. Ez mellet igen kerjük az mi ſent Iſtenünket, hogy az ő ſent Lelkevel munkalkodgyek az mi ſivünkben, es lelkünkben, es így kezdgye el mi bennünk-is az örök életet, mellyet vigyen végbe-is ő ſ. ſelege.

AZ HATODIKRÓL.

Az örök életnek bodogſaga, meg itt ez vilagon el kezdetik az Hivekben: Mert ebben ez jelen valo életben kel lenni az meg tereſnek. Ide valo az mit az ſent Pal 2. Cor. 5. 2. mond: Föl öltöztettünk, de mindazonáltal ugy, hogyha mezeitelen nem talaltatunk. Annak penigh derekas végben vitele, az jóvendő életben leſen azokban. az kik itt annak elő ſengejet meg koſtoltak. Erről ſol Chriſtus Urunk,

Luc. 19. 26. mondvan: Az kinek vagyon, annak adatik, az kinek pedig nincsen, meg az mi volna-is el vetetik ő tülle. Az *sant Janos-is, 1. Ioan. 3. 2.* Mostan ugymond, Istennek fiai vagyunk, de meg ki nem nyilatkoztatot, micsodak leszünk. Tudgyuk pediglen azt, hogy minekutanna ő megh jelenik, hasonlok leszünk ő hozzaja. Tovabba az örök életnek be summalasa ket-dőben áll. Eggyik az, mikor az testi halál által meg menekedünk minden fogyatkozásoktól. Az második pedig fellyeb való, tudni illik, mikor az boldog földtámadás után megh dicsőítettünk egészen, es az Istent meg lattyuk az mint vagyon. Erről szól az *sant Pál, 1. Cor. 13. 12.* mondvan: Mostan latunk tükör által es homályos be-sed által, de akkor szemről szembe Most re-beserint vagyon hennem az ismeret, akkor pedig ugy leszen az mint tanittatom, &c.

T A N U S A G.

Jegyezzük meg innét; Hogy az örök élet, meg itt ez vilagon el kezdetik az Hívekben, es jóvendőben, az boldogh földtámadás után vitetik derekaszon vegbe. Ennek igaz volta elegge meg tetbik az elő

sant-

samlaltatót irásokból. Intetteünk azert
 ionet, hogy igen kerjük az mi sent lste-
 nünket, hogy az jot, mellyet el kezdet mi
 bennünk, vigye derekason vegben, az ő
 nagy nevenek dicsóségejert.

AZ HETEDIK RÖL.

Az mi az utolsó kerdest illeti, affelől
 mi nekünk az Papistakkal nagy ellenkeze-
 sünk vagyon. Mert ők azt mondgyak,
 hogy miképen az bűn bocsanát felől, fin-
 ten ugy az örök életnek jövőendő megh a-
 dása felől is, senki ebben az életben bizo-
 nyos nem lehet, hanem kinek kinek ketel-
 kedni kel affelől. Mi pedig az ellenkező
 ertelmet allattyuk. Az mi az Papistak er-
 telmet illeti, mivel hogy arról oda fellyeb
 az Credonak harmadik részének negyedik
 agának magyarazattyában follottam, mo-
 stan annak beket hagyok, es az keresztye-
 neket oda igazítom, hanem csak az mi er-
 telminkről follók rövideden.

Annakokaert mi az örök élet felől il-
 lyen ertelemben vagyunk; Hogy annak
 jövőendő megh adása felől csak egy keresz-
 tyen embernek sem kel ketelkedni, hanem
 abban bizonyosnak kel lenni. Ezt pedig

az igaz értelmet imez következendő erősségekkel állattuk. 1. Az sent irasbol. Az többi közt penig *Ioan.* 10. 28. Christus Urunk azt mondgya: En az en Juhaimnak örök életet adok. Az Szent Pal-is, *Rom.* 5. 1. azt mondgya: Megh igazittatvan Hittal, bekefegünk vagyon az Istennel. Ifmet, *cap.* 11. 29. Az Istennek ajandeki es az ő hivatallya, banas nélkül vannak, *Phil.* 1. 6. ifmet azt mondgya: Az ki elkezdette bennetek az jó dolgot, vegben-is visi. Ifmet, 2. *Tim.* 1. 12. Tudom kinek hittem, es en abban bizonyos vagyok, hogy az ő nalla le töt kecssemet meg tarthattya amaz napra, &c. 2. Mert az Isten, az ki az örök életnek megh adoja igaz es megh változhatatlan. *Iac.* 1. 17. *Malach.* 3. 6. 3. Mert az választás is örökke valo es változhatatlan. 2. *Tim.* 2. 19. 4. Mert az Christus könyörgöt az Hivékert, es az ő Menyei 6. Artyatul meg halgattatot. *Ioan.* 17. 14. 5. Mert az Szent Lelek tinubizonsgot tesen az mi szívünkben, hogy mi Isten fiai vagyunk, az ő fiait penigh az Isten az örök élettel megh coronazza. *Rom.* 8. 16. Ezekből, külömb-külömb, egy egy argumen-

mentumjüki; De rövidségnek okaert
el hagyom; &c.

TANULSÁG.

Tanullyuk meg innét; Hogy az jöve
dő örök életnek bodoglagának megadai
felől, nem kel az Hiveknek ketelkednie
hanem bizonyossan el kel hinniek, ho
az mely jöt az Isten itt ez vilagon el ke
det, jövendőben derekafon vegben vi
őbennek. Ennek igaz volta meg tetfik az
elő famlaltatot irásokból es erőstegekből.
Vetkeznek tehát az Papistak, az kik ennek
az igaz tudománynak ellene mondanak, es
az mi tellyes bizodal munkert minket fi
dalnazznak gyalazznak, tüzze es fegyvere
rel haborgatnak. De örüllyünk es vigad
gyunk, mert nagy az mi jutalmunk az E
gekben. Mat. 5. 12. Ne azért, az sent Pal
lal egygült mondgyuk: Ámaz nemes har
tzot en meghartzoltam, futasomat el ve
geztem, az Hitet megh tartottam. Vege
zetre, el tetetet ennekem az igazságnak co
ronaja, mellyet meg ad ennekem az Ur a
maz napon, amaz igaz Biro; Nem csak
ennekem penig, hanem mindeneknek, az
kik varandgyak amaz ő dicsőséges el jö
ve-

vetelit. 2. Tim. 4. 7. Engedgye az mi Sz.
Istenünk, hogy mi fejenkent ilyen jó re-
menységben leheffünk, Amen.

Ez azért az Apostoli Credonak, az fent
írt szerint való igaz magya-
razattya.

Dicsiret Istennek mind örökre,

A M E N.

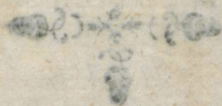
MUTATO TABLA.

Első Prædikatio.	fol.	8.
Az Apostoli Credorol.	fol.	46.
Második Prædikatio.	fol.	116.
Az Hitöl.	fol.	116.
Harmadik Prædikatio.	fol.	206.
Negyedik Prædikatio.	fol.	296.
Az Istensegyl.	fol.	306.
ötödik Prædikatio.	fol.	386.
Hatodik Prædikatio.	fol.	476.
Hetedik Prædikatio.	fol.	566.
Nyolczadik Prædikatio.	fol.	666.
Kilenczedik Prædikatio.	fol.	766.
Az Teremtésről.	fol.	776.
Tizedik Prædikatio.	fol.	876.
Tizenegyedik Prædikatio.	fol.	1016.
Az Gondviselésről.	fol.	1036.
Tizenketödik Prædikatio.	fol.	1116.
Tizenharmadik Prædikatio.	fol.	1236.
Tizennegyedek Prædikatio.	fol.	1346.
Tizenötödik Prædikatio.	fol.	1436.
Az Iesusnak neveröl.	fol.	1456.
Az Christusnak neveröl.	fol.	1516.
Tizenhatodik Prædikatio.	fol.	1566.
Tizenhetedik Prædikatio.	fol.	1676.
Az Christus Fiusagáról.	fol.	1686.
XVIII. Prædikatio.	fol.	1776.
Azoknak ellenveteséről, az kik az Christusnak örökre való süleueteset tagadjak,	fol.	1776.

Az

Az Christus Vraságáról.	fol.	184.
Az Christus Istenfegéről.	fol.	186.
X. Prädikatio.	fol.	196.
X. Prädikatio.	fol.	204.
Az Eretneknek ellenveteséről.	fol.	208.
Az Christus fogantatásáról.	fol.	211.
XXI. Prädikatio.	fol.	217.
Az Christus születéséről.	fol.	218.
XXII. Prädikatio.	fol.	228.
Az Christus két természetéről.	fol.	228.
XXIII. Prädikatio.	fol.	241.
Az Christus szenvedéséről.	fol.	249.
XXIV. Prädikatio.	fol.	255.
Az Christus fészüléséről.	fol.	261.
Az Christus haláláról.	fol.	264.
XXV. Prädikatio.	fol.	271.
Az Christus temetéséről.	fol.	273.
Az Christus pokolra szállásáról.	fol.	279.
XXVI. I. Prädikatio.	fol.	285.
XXVII. Prädikatio.	fol.	298.
Az Christus föl támadásáról.	fol.	298.
XXVIII. Prädikatio.	fol.	314.
Az Christus Menybe menéséről.	fol.	314.
XXIX. Prädikatio.	fol.	328.
Az Christusnak az ő Mennyei Sz. Atyjának jobban lo uleséről.	fol.	328.
XXX. Prädikatio.	fol.	341.
Az utolsó Ítéletről.	fol.	341.
XXXI. Prädikatio.	fol.	354.
XXXII. Prädikatio.	fol.	367.
Az Szent Lelekéről.	fol.	367.
XXXIII. Prädikatio.	fol.	379.
Az Anyaszent-egyházról.	fol.	385.

XXXIV. Prædikatio.	fol.
XXXV. Prædikatio.	fol.
Az Szentek egyességéről.	fol.
Az bűnök bocsánatjáról.	fol.
XXXVI. Prædikatio.	fol.
XXXVII. Prædikatio.	fol.
Az földamadáról.	fol.
XXXVIII. Prædikatio.	fol.
XXXIX. Prædikatio.	fol.
Az örök életéről.	fol.
XL. Prædikatio.	fol.

Az nyomtatás közben eset fogya-
kozásokat így állasd helyre.

Pag. 16. L. 13. Hivenek, pro Hiveknek. Ibid. L.
23. Hiveke, pro Hivek. Pag. 17. L. 15. az hit, dele.
Pag. 20. L. 7. tulaydona, pro tulaydon. Pag. 25.
L. 10. Őket pro ötet. Pag. 75. L. ultima. melcsa-
gosbak, pro melcsolagossab. Pag. 77. L. 4. es, pro
is. Pag. 122. L. 1. ezeket el hatta: de ha meg ter-
nek. Pag. 130. L. 24. Iona, pro Ioan. Pag. 136. L. 6.
dele az. Pag. 138. L. u. el pro oly. Pag. 152. lin. ulti-
ma, it dele. Pag. 207. L. 13. ez pro es. Pag. 208.
L. 6. egy pro agy.

Az több fogyatkozásokat az kereszten olvaso jo
vegre magyarazza, mert az üdönck rövid
volta miatt által nem olvashatam.

